

MEMORIA

revista gândirii arestate

Editată de FUNDAȚIA CULTURALĂ MEMORIA
sub egida Uniunii Scriitorilor din România
Fondator BANU RĂDULESCU

Nr. 98-99 (1-2/2017)

Acest număr face parte din proiectul **Arhiva Memoria 100** –
realizat împreună cu Institutul de Investigare a Crimelor
Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER)

Pentru a marca apariția, din 1990 fără întrerupere, a 100 de numere din revista noastră, avem bucuria de a vă anunța că lansarea numărului **Memoria 100** va avea loc în octombrie a.c., la București, într-un cadru deosebit pe care îl veți afla la timp.

Aceia dintre cititori și prieteni, care ar dori să ne adreseze câteva cuvinte de solidaritate și încurajare cu această ocazie de bilanț, sunt rugați să o facă până la 15 august 2017, astfel încât opiniile lor să poată fi inserate și în revistă.

Cu mulțumiri călduroase,
Redacția

Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER) a organizat în perioada 20 octombrie 2016 — 10 februarie 2017 a II-a ediție a concursului de proiecte despre istoria comunismului românesc.

Fundația Culturală Memoria (FCM), care editează din 1990, fără întrerupere, **Memoria — revista gândirii arestate**, ajungând în octombrie 2017 la nr. 100, a prezentat proiectul **Arhiva Memoria 100** care a făcut parte din cele trei proiecte declarate câștigătoare ale concursului.

Proiectul **Arhiva Memoria 100** reprezintă, pe de o parte, o bibliotecă virtuală a tuturor articolelor publicate în cele 100 de numere ale revistei, cuprinzând documente și mărturii despre crimele, abuzurile și încălcările

Corneliu D. Zeană
Memoria generațiilor, p. 5

Ioan Aurel Pop
Premisele Marii Uniri, p. 8

Robert Ficheux, omul căruia România îi datorează granițele de azi, p. 17

Scrisoarea Reginei Maria către fiul său, Carol al II-lea, p. 20

Fundația Corneliu Coposu
Creștin-Democrația în România și Europa p. 24

Andrei Moraru
Dimensiunea de Martir a lui Corneliu Coposu, p. 25

Tudor Vișan-Miu
Seniorul care nu a negociat principii p. 36

Ana-Maria-Ruxandra Dima
Onestitate în vremurile tulburi ale istoriei p. 45

Cristian Negrea
Masacrul de pe Nistru, 23 februarie 1932 p. 65

Mihaela Stoica
Masacrul din Lunca, p. 71

Viorica Olaru-Cemîrtan
Jurnalul de călătorie - Expedițiile Memoriei 2016 în Siberia, p. 74

Maria Toacă
George L. Nimigeanu „Vămile năpăstuirii” p. 100

Alexandru Mihalcea, Marian Moise
Doi comuniști în voiaj prin Transhimeria p. 106

Tudor Petcu
Interviu cu Regizorul Nicolae Mărgineanu p. 116

Rareș Șchiopu
Considerații privind-I pe Soljenițin p. 122

Gheorghe Boldur-Lătescu
Un destin strivit de comunism: Marina Stroici, p. 133

Mircea Rusnac

Portretul unei doamne: Gudrun Winkler
p. 138

Alexandru Zub

Profesorul Georg Scherg, un secol de la naștere, p. 142

Ileana și Marcel Mateescu

Mari români, tratați cu umilință, p. 144

Gheorghe Postelnicu

Jurnalul de front al sublocotenentului Nicolae Pietraru, p. 167

Lăcrămioara Stoenescu

Un pictor la minele de uraniu Ciudanovița: Corneliu Vasilescu, p. 175

Paul Leibovici

Premiera, p. 184

GEOGRAFIA DETENTIEI, p. 190

In memoriam, Gabriela Carp (1934-2017)
p. 192

In memoriam, Nicolae-Șerban Tanașoca (1941-2017), p. 195

PREZENTARE DE CĂRȚI - RECENZII

Olga Porohivska-Andrici

La lansarea cărților lui Vadim Guzun
p. 196

Livia Coroi

Un model istoriografic, p. 200

CONCURS: Ce a însemnat comunismul...

Lavinia Ioana Ilina

„Ei bine... sunt multe de spus!”, p. 205

Maria-Luiza Cumpănașu

Ce a însemnat comunismul pentru familia mea?, p. 212

Natașa Alexandra Cîrstea

Familia alboteană privită în lumina Epocii de aur, p. 217

Memoria în prezent, p. 227

Biblioteca Memoria, p. 240

Unde sunt cei care nu mai sunt

Catalogul celor uciși în decembrie 1989, în mare majoritate după fuga dictatorului
p. 241

drepturilor omului în perioada comunismului, atât în România, cât și dincolo de granițele ei, precum și studii și analize ale efectelor regimului totalitar, atât în anii 1945-1989, cât și în perioada postcomunistă; iar pe de altă parte, prevede continuarea tipăririi revistei pe hârtie în condiții grafice deosebite, format carte, 140 pagini.

Implementarea proiectului nostru se realizează conform mandatului IICCMER de sprijinire a unor mecanisme educaționale și de informare destinate să promoveze memoria comunismului la nivel public, național și internațional, și de încurajare a dezvoltării unei culturi a libertății, democrației și a statului de drept, prin omagierea victimelor dictaturii comuniste și analiza mecanismelor statului totalitar, atât în România, cât și în rândurile exilului românesc (anii 1940-1989).

Proiectul va fi încununat în **octombrie 2017** prin lansarea online a **Arhivei Memoria 100** și lansarea festivă a **numărului 100** al revistei.

Arhiva Memoria 100 se adresează tuturor celor care doresc să afle adevărul istoric despre gulagul românesc, și în primul rând generațiilor tinere, permițând un acces rapid, prin mijloace moderne, la toate informațiile strânse în paginile revistei **Memoria** și înlesnind investigarea științifică a comunismului românesc, și nu numai.

CORNELIU D. ZEANĂ

Memoria generațiilor

Doctorul **Corneliu Zeană** s-a născut la 12 aprilie 1939, în orașul Râmnicu Vâlcea. Din cauză că tatăl său, erou de război, chirurg pe front, a fost detinut politic, la 14 ani a fost exmatriculat din școală. S-a angajat la CFR, a făcut liceul la seral, apoi Facultatea de Medicină din Cluj. A fost primul medic din comuna Muereasca, județul Vâlcea, circumscriptie neelectrificată, fără mijloace de transport, unde a pus bazele unui dispensar, ale unei săli de nașteri și ale unui punct farmaceutic. În anul 1967 și-a început cariera universitară la Facultatea de Medicină "Carol Davila", profesând la Spitalul de Urgență din București.

Dănuirea unui neam în sensul păstrării identității depinde în bună măsură de conservarea memoriei istoriei sale, cu miturile inerente și cu faptele consemnate sau cert dovedite. Arheologii aduc dovezi pe care ne putem baza. Inclusiv arheologia genetică. Pare paradoxal, dar tocmai istoria recentă este mai supusă falsificării decât trecutul mai îndepărtat. Securitatea a desfășurat un amplu program de ștergere a urmelor crimelor comise, întunecând în același timp imaginea celor pe care i-a torturat sau ucis. Arhivele sale au rămas câțiva ani după căderea regimului comunist în aceleași mâini, fiind supuse unui atent program de eliminare a probelor, după care au fost predate CNSAS și deschise cercetării. Acest lucru nu s-a petrecut în alte țări cu istorie recentă similară. Securitatea, înființată după modelul NKVD, avea puteri nelimitate, putea ucide pe oricine fără să dea socoteală, fără judecată și chiar împotriva sentințelor judecătorești. De exemplu, lotul luptătorilor anticomuniști din jurul Babadagului a cuprins câțiva condamnați la moarte, dar Securitatea i-a ucis pe toți, în masă, de capul ei, indiferent de sentințele judecătorești pronunțate. Această crimă nu a fost niciunde consemnată.

Arhivele Securității oferă date incriminatorii aproape exclusiv privitor la adversarii regimului comunist. Ei sunt considerați bandiți. Certificatele de deces ale celor uciși sub tortură sau împușcați, pur și simplu, în închisorile comuniste arată că absolut toți acești martiri ar fi murit de cele mai banale boli, pneumonie, de pildă. Nici moartea prin inanție nu figurează în certificate, deși felul în care arătau cei care au ieșit din închisorile groazei este cu totul elocvent. Cadavrele celor uciși au

fost făcute să dispară. Toate. Care este valoarea acestor probe scrise (certIFICATELE DE DECES) întocmite de Securitate în scopul mascării crimelor? În România se face mult mai puțin decât în alte țări ca Polonia, Germania, Ungaria, Cehia, sau Țările Baltice pentru restabilirea adevărului cu privire la crimele Securității. Pentru aceasta nu se acordă decât niște fonduri derizorii.

Revista MEMORIA are marele merit de a consemna fapte și date certe, pentru istoria cea adevărată, care încă nici acum nu se poate scrie sau difuza, căci există o cenzură (a fost dintotdeauna, sub diverse forme), dar și o autocenzură, alimentată de frica reziduală care se ascunde în spatele unui aparent indiferentism. Este memoria unei generații. Asociația Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR) îi cuprinde, conform titlaturii, pe cei trecuți prin închisorile comuniste. Numărul lor se reduce dramatic, deoarece vârsta nu iartă pe nimeni. Dar familiile, supuse unor persecuții insistente, copiii dați afară din școli și facultăți, cei mari din slujbele umile unde se angajaseră, confiscarea averii și aruncarea în stradă a acestor rude apropiate, blocarea ascensiunii profesionale și multe altele? Dar urmașii celor uciși de Securitate în închisori sau, mai cu seamă, în afara acestora? Amintirea părinților, bunicilor sau străbunicilor acestora, care au murit luptând pentru un ideal, se perpetuează din generație în generație; într-un anume fel echivalează cu un titlu de noblețe, de martiriu. Este însă nevoie de mai mult decât atât. Din acest motiv s-a considerat necesară gruparea tuturor acestora în ASOCIAȚIA URMAȘILOR PERSECUTAȚILOR REGIMULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA (AUPRCR) care va transmite celor ce vor veni după noi mesajul suferinței, crimelor și împilărilor care stigmatizează un regim ticălos care a dăinuit samavolnic o jumătate de secol. Sângele martirilor nu s-a uscat încă. Abia acum, la un sfert de secol după ce sistemul comunist s-a prăbușit, au fost condamnați la închisoare doi mari tortionari și ucigași din închisorile și lagărele de dureroasă amintire. Este doar un simbol, tortionarii și securiștii criminali, procurorii care au cerut pedeapsa cu moartea, judecătorii lor ș.a. au continuat să primească pensii grase. AUPRCR dorește nu doar perpetuarea memoriei crimelor comunismului, ci și solidarizarea ur-

Din cauză că a refuzat să se înscrie în PCR, nu a mai fost promovat, Până la Revoluția din 1989, la care a participat activ. Apoi, prin concurs, a devenit conferențiar universitar, efectuând cercetări și elaborând 10 tratate și peste 300 de lucrări științifice.

Pe lângă lucrările de specialitate, Corneliu Zeană scrie literatură. Este vicepreședintele Societății Medicilor Scriitori din România și membru al Uniunii Mondiale a Scriitorilor Medici.

În 1990 a fondat "Asociația Română pentru Europa", este președintele "Asociației Europene a Cadrelor Didactice" și directorul fondator al publicației "Cugetarea Europeană".

mașilor victimelor, iar faptul că a dobândit personalitate juridică îi permite să solicite unele reparații. România se singularizează în peisajul fostelor țări ale lagărului comunist prin faptul că Biserica Ortodoxă nu i-a onorat cum se cuvine pe SFINȚII ÎNCHISORILOR, adevărați martiri ai creștinismului, care, prin jertfa lor, ar trebui sanctificați. Cu atât mai mult cu cât sunt sfinții noștri. Ei au umplut cerul de sfinți, cum spunea Petre Țuțea.

Dacă foștii comuniști de carieră alături de securiștii torționari s-au regrupat cu uimitoare rapiditate în noile structuri ale statului român de după 1989, se impune o acțiune de simetrizare. Cum este posibil ca până și Curtea Constituțională să considere că procesele politice din vremea comunismului au fost juste și, ca urmare, toate aceste victime nu au nici un drept la daune morale? Unde este dreptatea atunci când, după ispășirea unei condamnări de zece ani de temniță pentru o faptă minoră, fiind ulterior reabilitat, cel în cauză să fie ținut închis încă șase ani fără nici o hotărâre judecătorească, iar nici măcar în acest caz flagrant neconstituțional chiar și față de Constituția comunistă, instanțele judecătorești actuale să afirme că acest lucru a fost corect, neadmitând nici un fel de daune! Acesta nu este un caz singular, ci doar un exemplu de injustiție.

În schimb, s-a considerat cu totul normal ca după căderea comunismului să se plătească în continuare tot felul de drepturi bănești foștilor ilegalști comuniști și altor categorii similare, adică agenților NKVD și Internaționalei comuniste, cei care au acționat împotriva statului român, inclusiv în problema Basarabiei.

Dreptatea este o valoare supremă. Între FERICIRILE care se rostesc în biserică la fiecare liturghie, singura care este menționată de două ori este dreptatea (fericiți cei...), în timp ce toate celelalte apar o singură dată. Valoarea dreptății este așezată deasupra păcii. În holul de onoare al unuia dintre cele mai reputeze muzee din New York, cel de Istorie Naturală, care este mult mai mult decât se poate deduce din titlatură, se pot vedea cuvintele unui mare președinte al Statelor Unite (Roosevelt), însușite de toți cei care i-au urmat: **DACĂ AȘ FI PUS SĂ ALEG ÎNTRE DREPTATE ȘI PACE AȘ ALEGE DREPTATEA**. Este o reafirmare a unei vechi idei care a călăuzit istoria omenirii. În acest spirit s-au jertfit prin luptă victimele regimului comunist. Încă nu avem un muzeu al crimelor comunismului, dar vom acționa și în acest scop. Președintele Klaus Iohannis a spus că înființarea acestui muzeu este o necesitate.

AUPRCR are acum personalitate juridică în toată regula. Începe organizarea, concepută descentralizat, pe filialele care se vor structura spontan. Facem apel mai cu seamă la AFDPR, la urmașii acestora. Le ținem la dispoziție toată documentația necesară, invitându-i să se adreseze pe **Email la adresa president.auprcr@gmail.com sau prin poștă: Corneliu Zeana, București S2, str. Marin Serghescu 6-8, Ap1.**

IOAN AUREL POP

Premisele Marii Uniri ***(privite dinspre românii*** ***de la răsărit de Carpați)***

Introducere

Acum, la un secol de când Iași — în împrejurări grele pentru țară — deveniseră capitala României, îmi vin în minte multe întâmplări despre Moldova de odinioară. Iorga, cu geniul său, spunea cândva că „sunt români care nu au fost niciodată la Iași și nu ar trebui să fie”. Românii care nu au fost la Iași și în Moldova nu pot înțelege decât trunchiat toată zbaterea prin istorie a acestui popor. Prima întâmplare care vine din urmă datează de la finele Evului Mediu. În 1574, o comisie oficială habsburgică, trimisă în Țara Maramureșului, nota într-un raport către Casa imperială: „De fapt, fiindcă cea mai mare parte dintre locuitorii comitatului Maramureș sunt români, și deoarece se potrivesc cu moldovenii la limbă, la religie și la obiceiuri, există pericolul să se întâmple ca acest comitat, încetul cu încetul, intrând pe furiș în Moldova, să se înstrăineze cu timpul, cu vreo ocazie, de regat [Ungaria habsburgică]”. Prin urmare, la jumătatea secolului al XVI-lea exista posibilitatea ca Maramureșul — de unde pornise cu două secole în urmă descălecatul — să se unească cu Moldova, fiindcă locuitorii acestor țări aveau aceeași limbă, religie și obiceiuri, adică erau români! Astfel de dorințe și posibilități de unire a unor provincii românești s-au repetat apoi mereu, de-a lungul timpului. De ce și cum s-au putut întâmpla aceste lucruri și în ce fel Țara Moldovei devenise ispititoare pentru alte țări românești?

Ascultam, elev încă fiind, la Brașov, în Șchei, pe notele *Baladei*, un mesaj despre premiera operetei *Crai Nou*, petrecută în 1882, în marea sală de festivități a

Liceului „Andrei Șaguna” și eram îndemnat de dascălii mei să nu uit. Mă gândeam atunci — și gândul acesta s-a întărit mereu — că cea mai frumoasă doină românească, auzită vreodată de mine era, fără îndoială, această *Baladă* sau tânguirea bucovineanului fără noroc numit Ciprian Porumbescu. Plângeau în notele ei — după gândul meu de-atunci — toți codrii Arboroasei, invocând vremuri de demult, când din Țara de Sus pornise destinul glorios al Țării celei mari a Moldovei, despre care aveam să aflu mai apoi de la alt moldovean — Nicolae Iorga — că fusese „a doua libertate românească”. Abia mai târziu am înțeles versul „Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul”, din cea mai frumoasă poezie despre țară, despre România, scrisă vreodată pe acest pământ, anume *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie!* Cum a putut Mihai Eminescu — născut la 1850 în aceeași Țară de Sus — când Moldova lui era împărțită între Turcia, Austria și Rusia, Transilvania era provincie a Austriei, iar Țara Românească era privită încă de unii drept provincie privilegiată a Imperiului Otoman, trăind apoi, după 1859, într-o țară care abia se forma, să prevestească viitorul României cu un optimism așa de tonic? Mai apoi, aveam să aflu că și cea mai frumoasă și mai exactă definiție a patriei române tot un moldovean o dăduse, anume Mihail Kogălniceanu. Pentru el, pe la 1843, patria era „toată acea întindere de loc unde se vorbește românește”, iar „istoria națională” era „istoria Moldovei întregi, înainte de sfârșirea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania”. Astfel, marele istoric romantic a dovedit că România exista înainte de proclamarea sa oficială în urma deciziei oamenilor politici; el era convins că România dăinuia de când exista limba română, iar limba noastră se născuse — se știe — odată cu poporul nostru. O limbă este ca un organism viu, care se naște, crește, se dezvoltă și moare odată cu poporul care a creat-o și căruia i-a servit drept mijloc de comunicare. Definirea patriei prin limbă este tulburătoare, iar această definiție vine la noi dintr-un trecut îndepărtat. Nu este de mirare că tot un moldovean — Alexe Mateevici — a scris, la 1917, cea mai frumoasă odă dedicată limbii române: „Limba noastră-i o comoară...”. Mult în urma lor, vine munteanul Nichita Stănescu (cu *Patria mea este limba română*), inspirat de pomenitele modelele.

Oare toate aceste definiții românești de excepție — adevărate mărturii de simțire românească — date de moldoveni, să fi venit numai în epoca avânturilor romantice ale secolului naționalităților, când lumea intelectuală se trezea la conștiință națională și se străduia să îndrume în același sens și masele de jos? Răspunsul la întrebarea de mai sus nu se poate da decât prin analiza situației din perioadele vechi, cele de dinainte de 1800. Acest răspuns a fost formulat, de altminteri, cu rezultate de necontestat, în secolul al XIX-lea, fiind confirmat, după rigorile științei istorice, în secolul al XX-lea, prin contribuțiile de excepție ale lui Nicolae Iorga, Gheorghe I. Brătianu, Constantin C. Giurescu, Ioan Lupaș, Petre P. Panaitescu și ale multor alora. Din când în când însă, argumentația acestor mari spirite ale culturii românești trebuie reiterată, pentru ca uitarea să nu se aștearnă peste viața acestui popor.

Câteva exemple de demult

Izvoarele arată că unitatea și identitatea românilor, departe de a fi fost „inventate” de intelectualii moldoveni abia în secolul al XIX-lea, au o existență organică, detectabilă în trecut aproape de momentul finalului etnogenezei. Firește, acestea au în secolele medievale manifestări timide și parțiale, care arată însă că românii știau că sunt români și se comportau adesea în consecință.

În secolul al XIII-lea (1234), românii din sud-vestul viitoarei Moldove refuzau slujba catolicilor și se îndreptau, după tradiție, spre propriii episcopi de rit bizantin, rezistând și atrăgându-i și pe alții la modelul lor de viață spirituală. **O diplomă papală din 14 noiembrie 1234 spune că în Episcopatul Cumaniei trăiau „anumite popoare numite românești”, care, în loc să asculte de episcopul catolic, numit recent acolo drept păstor, primeau în continuare sfintele taine de la „episcopii lor falși”, de rit bizantin, atrăgând la credința ortodoxă și pe unii locuitori ai Regatului Ungariei, trecuți peste Carpați ca să formeze „un singur popor” cu pomeniții români¹.**

În secolul al XIV-lea (circa 1370-1380), românii din Moldova îi ajutau în rezistența lor pe românii din Transilvania și respingeau prozelitismul catolic, cerând, în locul preoților unguri, preoți vorbitori ai limbii române. Prin anii **1379-1383**, un călugăr franciscan — **Bartolomeu de Alverna, vicarul Bosniei²** — le arăta lui Ludovic I de Anjou (1342-1382), regele Ungariei, și altor fruntași catolici avantajele atragerii „schismaticilor” (ortodocșilor) români și slavi, cuprinși în Ungaria, la catolicism. Dacă slavii și românii din Ungaria ar fi devenit catolici — spune „misionarul” respectiv — „**multe rele, anume tâlhării și ucideri ascunse, pe care ei [slavii și românii] le comit acum fără conștiință (a păcatului) împotriva creștinilor [catolicilor], împreună cu cei din afară, de o limbă și sectă cu ei, vor înceta**”³. Cu alte cuvinte, românii din Transilvania luptau pentru apărarea identității lor ajutați de cei din Moldova și Țara Românească.⁴ Cam în același timp (la **1374**), pe fondul campaniei de catolicizare a românilor din Regatul Ungariei și din afara granițelor acestuia, **Papa Grigore al XI-lea** adresa o scrisoare aceluiași Rege Ludovic I și celor doi arhiepiscopi ai Ungariei, document în care se vorbește despre „**acea parte a mulțimii națiunii românilor**” (*natio Vlachorum*) trăitori „**la hotarele Regatului Ungariei, spre tătari**” și care ar fi trecut, de curând, de la „ritul și schisma grecilor” la catolicism; totuși, trecerea aceasta apare mai mult formală, fiindcă — spune epistola papei — românii respectivi „**nu sunt mulțumiți cu slujba preoților unguri**” și cer un ierarh cunoscător al „**limbii zisei națiuni**”, adică al limbii române (*qui linguam dicte nationis scire asseritur*)⁵. Acești români — numai o parte din „mulțimea națiunii lor” — situați „spre tătari”, trebuie localizați pe teritoriul Moldovei, eventual în Episcopia Milcoviei, despre care vorbesc alte documente. Poate chiar ei — direct sau indirect — vor fi adresat o petiție spre curia papală, invocând limba română ca

mijloc de păstrare a identității lor. Antagonismul confesional dintre români (ortodocși) și unguri (catolici) capătă aici — cum bine s-a observat mai demult — conotație națională, fiindcă limba română este contrapusă celei maghiare („a preoților unguri”), neînțeleasă de către cei supuși prozelitismului. Apariția limbii ca argument al opoziției românilor față de efortul depus de angevin și catolic de integrare confesională a lor a fost privită ca un indiciu clar al intrării în scenă a *națiunii medievale*⁶. Iar primii dintre români care au folosit față de străini limba ca marcă a identității românești au fost cei de la răsărit de Carpați. Altfel spus, românii moldoveni se apărau, încă din secolul al XIV-lea, prin limbă de presiunile alogene. Se înțelege acum de ce Antonio Bonfini avea să spună Europei, în secolul al XV-lea, cum supraviețuiseră românii în fața valurilor de barbari: fiindcă știuseră să-și apere mai mult limba decât viața!

În secolul al XV-lea (1477), în Moldova lui Ștefan cel Mare, ca și în Occident, se știa bine că existau două „Valahii”, adică două Țări Românești, în care se vorbea aceeași limbă și se cultiva aceeași credință. **La 8 mai 1477, principele de la Suceava se plângea dogelui și frunțașilor republicii lagunare cum îi mâna uneori Turcul contra Moldovei chiar și pe creștini și pe frați, între aceștia aflându-se și „cealaltă Țară Românească” (*l'altra Valachia*)⁷. În Moldova secolului al XV-lea se știa și se vorbea, prin urmare, de două țări românești, dintre care cea dintâi era, în chip natural, chiar Moldova.**

În secolul al XVI-lea (1514; 1562), moldovenii se mândreau cu originea lor romană (comună cu a celorlalți români), iar oștenii erau încurajați la luptă de domnul țării prin invocarea acestei obârșii ilustre. Într-o proclamație către locuitorii Moldovei, lansată în februarie 1562 de către **Iacob Heraclid (poreclit Despotul)**, acest principe se adresa supușilor săi, angajându-se „să lupte zi și noapte cu infidelii și blestemații turci [...], împreună cu voi [moldovenii], oameni viteji și neam războinic, coborâtori din valoroșii romani, care făcuseră lumea să se cutremure; și în acest fel, vom face să se cunoască de către lumea întregă adevărații romani și descendenții lor, iar numele nostru va fi nemuritor și vom cinsti imaginea părinților noștri” . În 1514 — când lumea catolică pregătea o nouă cruciadă antiotomană — **Jan Laski**, episcopul de Gnezno (Polonia), arăta într-un raport destinat Conciliului de la Lateran ce rol important putea fi rezervat Moldovei în această întreprindere internațională. Pentru a-i convinge în acest sens pe înalții prelați catolici, episcopul polonez scria: „**Căci ei [moldovenii] spun că sunt oștenii de odinioară ai romanilor, trimiși aici pentru apărarea Pannoniei împotriva sciților...**”. După cum se vede, nu ierarhul catolic polonez pretindea că moldovenii descind din romani, ci moldovenii înșiși „spuneau” acest lucru, se mândreau, probabil, cu el. Natural, nu trebuie să ne închipuim că acesta era un curent de masă, că toți moldovenii clamau în public obârșia lor romană. Dar unii dintre moldoveni știau și susțineau cu siguranță acest lucru, pe care Jan Laski nu face decât să-l consemneze cu exactitate. El nu

spune că moldovenii se trag din romani, ci că moldovenii susțin acest lucru, ceea ce este semnificativ.

În secolul al XVII-lea, marii cronicari moldoveni au scris, pentru prima oară în românește și pentru prima oară pe întreg spațiul românesc (înaintea transilvănenilor și muntenilor), că românii din Moldova, Transilvania și Țara Românească formează un singur popor, de origine romană, că vorbesc o limbă neolatină (înrudită cu italiana, spaniola și cu celelalte limbi romanice), că denumirile regionale de moldoveni, munteni, olteni, ardeleni etc. nu fac decât să întărească unitatea românească și numele general de români (rumâni), identic cu acela de vlahi (valahi, volohi, blaci etc.), dat de străini poporului nostru. **Miron Costin: „...Doar acela care este numele vechi stă întemeiat și înrădăcinat, «adică» rumân, cum vedem. Că, măcar că ne chemăm acum moldoveni, dar nu întrebăm: «știi moldovenește?», ci «știi rumânește?», adică râmlenește; puțin nu este ca știs romanite, pe limba latină. Stă, dar, numele cel vechi ca un temei neclătinat, deși adaugă ori vremile îndelungate, ori străinii adaugă și alte nume, însă cel ce-i rădăcină nu se mută. Și așa este și acestor țări, și țării noastre, Moldovei, și Țării Muntenesti: numele cel drept din moși-strămoși este român, cum își cheamă și acum locuitorii din țările ungurești, și muntenii țara lor și cum scriu și răspund cu graiul: Țara Rumânească”.**

La începutul secolului al XVIII-lea, principele savant **Dimitrie Cantemir** — primul cărturar român de valoare europeană și cu conștiință clară de român —, scriind în latină și alte limbi de circulație și cunoaștere internațională, a făcut cunoscută în mediile intelectuale ale lumii unitatea și romanitatea românilor, latinitatea limbii, specificul moldovenilor și al tuturor românilor. Țara Românilor a fost pentru el una și nedespărțită, din vremuri imemorabile, după cum singur mărturisește în prima dintre cele trei „cărți” din Hronic (numite „Prolegomene”), „carte” în care prezintă **o descriere istorico-geografică „a toată Țara Românească (care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenescă și Ardealul) din descălecatul ei de la Traian”.** Pentru Cantemir, Țările Românești se numesc „Daco-Romania”, adică Romania născută pe teritoriul vechii Dacii, din coloniștii romani, chemați și români. „Muntenii și ardelenii au același grai cu moldovenii” — spune savantul — și toți se numesc pe sine români, de la vechii romani.

De la Cantemir pornește și Școala Ardeleană, ca și toată izbucnirea de afirmare culturală națională a românilor din secolul al XVIII-lea, prezentă în toate cele trei țări, de la Blaj la București și de la Iași la Râmnic.

Cărturarii moldoveni — teoreticieni ai unității românești

Numai știind și pătrunzând toate acestea, se poate înțelege creația lui **Nicolae Iorga** — calificat de unii drept „istoric naționalist”, deși el a fost unul național și internațional în același timp —, și se pot pătrunde mesajul său peste

decenii și secole, intuițiile lui, verbul lui înaripat. Iorga, care știa aproape toate mărturiile de mai sus, a scris cele mai frumoase cuvinte care s-au văzut și auzit vreodată despre România și țările ei de demult: „**În timpurile cele vechi, românii nu făceau nicio deosebire în ceea ce privește ținuturile pe care le locuiau; pentru dânșii, tot pământul locuit de români se chema Țara Românească. Țara Românească erau și Muntenia, și Moldova, și Ardealul, și toate părțile care se întindeau până la Tisa chiar, toate locurile unde se găseau români. N-aveau câte un nume deosebit pentru deosebitele ținuturi pe care le locuiau și toate se pierdeau pentru dânșii în acest cuvânt mare, covârșitor și foarte frumos, de Țară Românească**”. Și adaugă, lămuritor: „**Țara Românească a avut odinioară un sens pe care foarte mulți l-au uitat și unii nu l-au înțeles niciodată; ea însemna tot pământul locuit etnograficește de români**”⁸. Numai ignoranții sau/și răuvoitorii se pot mira de aceste afirmații. La fel scrisese pe la 1700 Dimitrie Cantemir, când vorbea despre „toată Țara Românească, care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenească și Ardealul” sau, cu câteva decenii mai înainte, Miron Costin, convins că „numele [nostru] cel drept din moși-strămoși este *român*, cum își cheamă și acum locuitorii din țările ungurești, și muntenii țara lor și cum scriu și răspund cu graiul: *Țara Rumânească*”. Cu alte cuvinte, în scrisul istoric din Moldova, de la 1600 până la 1900, se înregistrează aceeași tradiție și aceeași direcție, a reflectării identității românești. Aici nu este vorba despre naționalism sau despre românism, ci despre realitate, iar această realitate vine, cum s-a văzut din documentele de mai sus, tocmai de la 1200, când și Țara Moldovei era o țară de țări. Firește, vorbele lui Iorga pot suna, la prima vedere, metaforic, pot părea cu iz romantic stimulat de ideea națională, cum au și fost. Pot părea așa, fiindcă se află în ele, pe lângă o netărmurită erudiție, multă simțire, multă osândă și durere, toată obida unui neam obligat să trăiască aproape un mileniu despărțit. Firește, criticii știu că Țara Românească și limba română nu au existat în realitatea palpabilă așa cum le prezintă Nicolae Iorga, și Dimitrie Cantemir, și Miron Costin, dar ei nu pot înțelege că ele au dăinuit în suflete și în inimi și că marii învățați moldoveni evocați despre această dăinuire vorbesc.

Concluzii

După toate acestea, oare nu era în firea lucrurilor ca cea mai impresionantă doină românească s-o compună Ciprian Porumbescu, cea mai frumoasă poezie dedicată României s-o scrie Mihai Eminescu, cea mai emoționantă definiție a patriei române s-o dea Mihail Kogălniceanu, cea mai frumoasă odă închinată limbii noastre s-o alcătuiască Alexe Mateevici? Toți acești mari români au fost moldoveni! Ei ne-au fost cei mai buni dascăli din lume întru românism și românitate! Oare mai putem avea mirări, nelămuriri și îndoieli în această privință? Mai mult decât atât, cunoscute fiind aceste antecedente cu

rădăcini la începuturile mileniului al doilea, adică acum aproape o mie de ani, nu era oare de așteptat ca cele mai înalte culmi ale culturii românești să fie atinse în Moldova? Cel mai mare poet român a fost și este Mihai Eminescu, cel mai mare povestitor este Ion Creangă, cel mai mare compozitor este George Enescu, cel mai mare istoric este Nicolae Iorga, cel mai mare autor de romane istorice este Mihail Sadoveanu, cel mai mare sonetist — Mihail Codreanu... Cea mai mare mișcare literară de modernizare a culturii românești și de sincronizare a sa cu spiritualitatea europeană s-a născut și s-a afirmat la Iași — este vorba de „Junimea” — și l-a avut în frunte pe un fiu de transilvănean, Ioan Maiorescu. Acesta, stabilit la Craiova, și-a dat băiatul la școlile bune de la Brașov, apoi în Germania etc. Fiul apoi, întors în patrie, nu s-a dus nici la Sibiu, nici la Craiova, nici la Brașov și nici măcar la București, ci la Iași, acolo unde se edificase prima universitate modernă românească și unde se făurea, la cel mai înalt nivel, cultura modernă românească.

De la moldoveni am învățat ce înseamnă sacrificiul pentru țară, de la ei știu de ce țara trebuie să fie mai presus de fire, știu de ce nu mă pot niciodată supăra pe țară, de ce țara trebuie să se cheme România și de ce poporul acesta — oricum s-ar numi — este și rămâne poporul român. Tot de la ei știu — de la Iorga și Eminescu, de la Miron Costin și Dimitrie Cantemir, de la Mihai Viteazul, întregitorul de la Iași, de la anonimii din 1374, apărătorii limbii noastre la curia papală, de la țărani-oșteni morți la Războieni și la Stănilești, de la boierii apărători ai Tighinei și Bugeacului, de la morții căzuți la Mărășești și de la plugarii și păstorii din toate timpurile — că unirea noastră este prea tânără, că ea nu are nici măcar o sută de ani încheiată și că ne mai căznim s-o facem și acum. Astfel, pomeniții mari bărbați ai Moldovei ne transmit să judecăm drept și să nu ne pripim, să nu plecăm urechea la cârtitorii care îndeamnă la dezbinare. Ce sunt — exclamă ei, cu înțelepciune — o sută de ani de unire (șchioapă și ea!) pe lângă un mileniu de dezunire românească sau de unire prezentă numai în suflete? Ca să judecăm dacă unirea e bună sau rea, trebuie mai întâi s-o trăim măcar tot atât timp cât a durat dezbinarea! Acest mesaj despre țară, despre unitate și despre limbă ni l-au transmis învățații moldoveni. De aceea, se poate spune că ei au făcut, într-adevăr, cultura românească modernă și ei ne-au învățat ce este România și cum trebuie făurită ea; dar tot ei ne-au arătat, cu modestie, că mesajul lor este numai o descifrare, o decriptare a ceea ce făcuse veacuri la rând poporul român.

În acest fel, Dumnezeu răzburase Moldova cea obidită, cea săracă și asuprită, Moldova cea atacată și jefuită de tătari și de câți alții, Moldova frântă de dușmani, cu gropnițele domnești și cu vechile capitale furate de austrieci, Moldova cea cu Tighina și Căpriana, cu Hotinul și cu Marea cea Mare înstrăinate, Moldova cea mereu micșorată, dar niciodată îngenuncheată. Era acea Moldovă în care până și baciul din *Miorița* se resemnase cu moartea! Dar era numai o moarte simbolică, a trupului, fiindcă spiritul Moldovei era mereu viu și puternic: sacrificiul Moldovei și al moldovenilor a născut România și pe

români. Iar dacă cele mai frumoase, mai mari și mai impresionante valori culturale românești sunt făurite de moldoveni, atunci eu, român fiind, cum să nu mă simt moldovean? Cum să nu laud Suceava și Orheiul, Academia Mihăileană, actul de la 5 ianuarie 1859 sau înființarea Universității la 1860, *Luceafărul* scris la 1883 sau *Rapsodia română* a lui Enescu? Cum să nu mă las „cuprins de acel farmec sfânt” și să mă pătrund de razele lunii „sara pe deal”?

Moldova este parte integrantă a edificiului național românesc, dar, mai presus de toate, este făuritoarea, păstrătoarea și întăritoarea culturii românești și al celui mai valoros tezaur al ei — limba noastră comună, limba română. Cel mai înalt imn închinat limbii noastre s-a întruchipat prin creația lui Mihai Eminescu, moldoveanul, românul, universalul, acela care a ieșit din toate tiparele și ne-a împins pe toți în nemurire. Când am citit prima oară *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie...*, am înțeles de ce Mihai Eminescu este mai întâi român — cel mai vrednic dintre români — și de ce abia apoi este moldovean și universal. După ce am învățat temeinic, pas cu pas, ceea ce au făcut moldovenii pentru români și România, am înțeles de ce mă simt moldovean, așa cum ar trebui să fie și să se simtă toți românii. Moldovenii ne-au dat, prin urmare, o profundă lecție de românism și este bine să ținem seama de ea!

Note

¹ Ștefan Pascu, Constantin Cihodaru, Konrad G. Gündisch, Damaschin Mioc, Viorica Pervain, *Documenta Romaniae Historica*, seria D. Relații între Țările Române, vol. I (1222-1456), București, 1977, p. 20-21.

² Vicariatul Bosniei era o unitate teritorială a Ordinului Franciscan, în care intrau deopotrivă Ungaria și Țările Române și în care se desfășura din plin acțiunea de atragere la catolicism a „schismaticilor” (ortodocșilor).

³ Ș. Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc. Studii critice*, Cluj-Napoca, 1988, p. 95. I.-A. Pop, *Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI*, București, 1998, p. 88.

⁴ I.-A. Pop, „Din mâinile valahilor schismatici...”. *Românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII-XIV)*, București, 2011, passim.

⁵ E. de Hurmuzaki, *Documente...*, I/2, p. 217; Ș. Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu...*, p. 120; I.-A. Pop, *Națiunea română medievală...*, p. 90.

⁶ Ș. Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc...*, p. 130.

⁷ Manole Neagoe, Olimpia Guțu, Mihail Guboglu, Radu Constantinescu, Constantin Vlad, *Războieni. Cinci sute de ani de la campania din 1476. Monografie și culegere de texte*, București, 1977, p. 228-232.

⁸ N. Iorga, *Români și Slavi. Români și Unguri*, București, 1922, p. 9. Vezi și I.-A. Pop, *Istoria și semnificația numelor de român/valah și România/Valahia*, discurs de recepție la Academia Română, rostit la 29 mai 2013, cu răspunsul acad. Dan Berindei, București, 2013, passim.

Robert Ficheux, omul căruia România îi datorează granițele de azi

(Născut 12 august
1898, Saint-Omer,
Franța - d. 1 august
2005, Aubagne)

Cred că puțini știu de francezul Ficheux.

Ficheux a fost unul dintre cei mai mari geografi francezi, un foarte bun vorbitor de limbă română și un mare prieten al României. A fost, alături de celebrul lingvist suedez Alf Lombard, unul dintre cei mai mari iubitori ai țării noastre, de când existăm ca stat.

Iată câteva repere din biografia profesorului Ficheux:

- ❖ Membru corespondent străin (1 iunie 1948) și membru de onoare din străinătate (9 martie 1991) al Academiei Române.

- ❖ Studii superioare la Universitatea Sorbona, fiind licențiat în istorie și geografie (1919-1920).

- ❖ Încadrat, în urma recomandării lui Emmanuel de Martonne (un alt nume ilustru al geografiei), la Institutul Francez de Înalte Studii din București (1924-1927).

- ❖ Teză de doctorat cu un subiect privitor la studiul geomorfologic al întregului masiv al Munților Apuseni.

- ❖ A revenit în România în anul 1932, devenind secretar general al Institutului Francez din București (până în 1935), apoi al Misiunii Universitare Franceze în România.

- ❖ În 1935, la recomandarea lui Emil Racoviță, a fost numit succesor al lui George Vâlsan la Universitatea din Cluj-Napoca, unde a predat geografia fizică până în 1938, când s-a întors în

Franța.

❖ Între 1927 și 1996 a publicat nu mai puțin de 27 de cărți, referitoare toate la România.

❖ Distins cu Ordinul Serviciul Credincios în grad de Mare Ofițer, de către președintele Emil Constantinescu, în 1997.

Două dintre cărțile lui Robert Ficheux le dau și azi dureri de cap extremiștilor unguri: *Les Motzi* (Moții), apărută în 1942 și *Roumains et minorités ethniques en Transylvanie* (Români și minorități etnice în Transilvania), apărută în 1990.

Acestui om, cvasinecunoscut marelui public, România și românii îi datorează enorm de mult. Practic, lui Robert Ficheux îi datorăm Marea Unire de la 1918 și existența țării noastre între frontierele ei de azi. În loc de explicațiile convenite, citez aici un fragment dintr-un text scris de etnologul, maestrul în arta culinară, publicistul și scriitorul Radu Anton Roman, cu mai bine de un deceniu în urmă, care explică și lămurește de ce-i suntem, toți, pe veci, datori lui Robert Ficheux, mult mai bine decât o poate face un simplu ziarist de la o foaie de județ: „...Cine crede că Marea Unire s-a datorat numai Adunării Românești de la Alba-Iulia din decembrie 1918 și intelectualității greco-catolice, are o viziune patriotic-idilică asupra istoriei. Marile puteri victorioase, hotărâseră, destul de corect, să împartă înfrântul și destrămatul Imperiu Austro-Ungar, după criteriile populațiilor majoritare. Aveau loc recensăminte, se făcuseră hărți ale tuturor provinciilor imperiale după naționalități, se pregătea înființarea de noi țări și frontiere. Ungaria înaintase Parisului, unde aveau loc negocierile, hărți ale Transilvaniei, în care zona montană, platourile locuite numai de români din Maramureș, Oaș, Hațeg, Lăpuș, Apuseni, Năsăud etc. apăreau ca pustii, fiind dincolo de (așanumita n.r.) creastă militară, de ce se vedea din văile accesibile. Într-o primă variantă, populația maghiară, aglomerată în orașe (acolo unde românii le era interzis să se așeze — n.r.) și în satele de câmpie, apărea ca majoritară în Ardeal, cu consecințele ce ar fi urmat de aici. E meritul unor misiuni de geografi francezi de-a fi urcat pe toate cărările transilvane și de-a fi inventariat și anunțat existența unor numeroase comunități române, acolo unde hărțile maghiare marcaseră pete albe, lucru ce a contribuit determinant la decizia marilor puteri de la Trianon (prin care Transilvania a revenit României — n.r.)”.

Acele misiuni de geografi francezi, despre care scria regretatul Radu Anton Roman, au fost conduse de geograful Robert Ficheux. Dacă n-ar fi existat profesorul Ficheux, azi Transilvania ar fi fost pământ unguresc.

Omul acesta, scria Roman, „făcuse și dăruise istorie și geografie României”. O Românie care, din nefericire, l-a uitat de tot, după trecerea sa la cele veșnice, săvârșită acum un deceniu. N-am auzit nicăieri să se organizeze măcar un simpozion sau o adunare în memoria sa. Acum, cu prilejul aniversării a 117 ani de la naștere și a 10 ani de la moarte, încercăm să aducem modestul nostru omagiu personalității lui Robert Ficheux, să povestim și altora despre cine a fost și cât de mult bine ne-a făcut acest om, cu speranța că anii ce vor veni și, poate, generațiile de după noi, îl vor așeza la locul ce i se cuvine în istoria modernă a României.

Articol preluat de pe internet. Postat de **Sorin Simion**

Scrisoarea Reginei Maria către fiul său, Carol al II-lea

Sinaia, 25 decembrie 1925

Ce aş putea să-ţi spun, Carol, fiul meu?

Ce poate să-i spună o mamă fiului său atunci când îi străpunge inima pentru a doua oară? Aveai totul: o țară care avea nevoie de tine, o muncă măreață înaintea ta, un viitor mare, un cămin fermecător, o soție bună și frumoasă, un copil de adorat, părinți care te iubeau și cărora ai fi putut să le fii mâna dreaptă. Părinți care merg spre bătrânețe, care și-au dat viața pentru o misiune pe care tu trebuia să o completezi.

Renunți la toate acestea, le fărâmi în bucăți, le zvârli deoparte ca pe niște lucruri de aruncat și pentru ce? Încerci să te înșeli singur, pe noi și pe alții cu vorbe goale. Le faci imputarea că n-au încredere în tine, că n-au înțelegere pentru nevoile tale omeneste și nu-ți recunosc străduințele. Știi că ai avut mai mult decât ți se cuvenea din lucrurile bune ale acestei lumi. Ai avut mai mult decât partea ta de dragoste, de îngăduință, bani, prestigiu, încredere și, dacă n-ai avut încă destul, este fiindcă nu ai voit-o, fiindcă ai preferat pe laudătorii goi și lipitori în locul celor care, dorindu-ți binele, s-au ridicat în fața primejdiei ca să strige: „la seamă!”, pentru că te iubeau mult, pentru că aveau încredere în viitorul tău, fiindcă voiau să facă din tine un om.

Textul pe care îl republicăm alăturat a apărut la **16 martie 1941**, în ziarul Universul, la 15 ani de la redactarea lui.

„Acest document este un catehism măret al misiunii unui rege. Un document uman de profundă adâncime. Este, în același timp, un act istoric și un monument etic. Acest document dovedește nu numai puterile nesfârșite de mamă ale Marei Regine, dar și cumpăna aspră care a ținut-o în numele Dinastiei, în fruntea destinelor naționale și a răspunderii în fața istoriei”, scriau cei de la Universul.

Regina Maria alături de primii săi copii,
Carol și Elisabeta, în 1895.
Foto Wikipedia

Care dintre noi nu a fost silit uneori în viață să asculte rațiunea, să urmeze un sfat aspru, să renunțe la ceva, să sacrifice o parte din cele mai scumpe dorințe? A iubi adânc nu înseamnă a merge orbește după ceea ce omul poate să dorească într-un moment de înnebunire. A iubi înseamnă să încerci să țintuiești pe cel pe care-l iubești în drumul drept, să încerci să-l ajuți să trăiască așa cum trebuie, să se facă un om de onoare și folositor, să încerci să-l încurajezi să accepte partea sa de durere, ca și partea de muncă și de plăcere. Cum ți-am spus-o în ultima noastră întâlnire tristă de la Sinaia, ceea ce nu pot înțelege la tine este concepția ta de viață. Care este concepția ta asupra datoriei? Asupra dragostei? Dragostea este pentru tine numai o

îngăduință către tine însuși, numai lăsarea în voia năvălirilor de instincte împinse până la disprețul satisfacerii și uitării imediate? Nu este în codul tău nici o credință, nici o stăpânire, nici un sentiment al datoriei, nici o cinstire a cuvântului dat, nici o mărginire a moralei, nici un drum drept pe care să vrei să-l urmezi, nimic, absolut nimic? Nici un ideal, nici un vis al viitorului?

Numai să te lași pradă pasiunilor care plutesc în jurul tău? Atunci, fiul meu, ai dreptate să pleci; atunci nu ne putem înțelege. Vorbim o limbă deosebită. Atunci, în realitate, nu ești demn să fii așezat în fruntea altora, să fii ales șef al unui popor care are nevoie de un conducător capabil de sacrificii, de un om care să-l iubească îndeajuns pentru a se învinge pe el însuși din dragoste pentru popor. Dacă nu recunoști nici o datorie, nici o credință, nici o obligație, atunci, într-adevăr ești nedemn să porți făclia. Erai aici folositor la toate și tuturor: erai născut pentru o moștenire glorioasă. Și acestea

toate le arunci oamenilor în față. Și pentru ce, pentru cine? Erai odată un drag copilaș cu părul de aur, băiatul nostru, băiețelul țării „cel dintâi născut român”, primul lor copil.

Erai nădejdea noastră, comoara noastră și bucuria viitorului nostru. Erai ca Mihai, un băiețuș cu bucle de aur. Și l-ai părăsit pe Mihai. Către soția ta, către mama ta, nu spui nici un cuvânt. Pentru el nu trimieți o îmbrățișare. Îl părăsești, îl azvârli din viața ta și, odată cu el, pe dulcea ta tovarășă pe care juraseși să o iubești, să o cinstești și să o protejezi. Nici un cuvânt ca să ne ceri să ne ocupăm de el. Nici un cuvânt ca să-l apropii de inima țării.

A țării pe care ai trădat-o. Nici un cuvânt de iubire sau recunoștință pentru tatăl tău care a fost așa de aproape de moarte în primăvară, nimic ca să micșorezi loviturile groaznice pe care i le-ai dat laș, în aceste ceasuri pline de primejdie. Nici un cuvânt de amintire, de iubire, de recunoștință, de fidelitate.

Numai imputări: că n-ai fost înțeles și că n-ai fost ținut în seamă. Carol, fiul meu, aceasta este urarea de despărțire a mamei tale: ca să nu îți poți da seama niciodată cât de hidos este faptul pe care l-ai săvârșit și în ce chip îngrozitor și neomenos ai făcut ceea ce ai făcut. Lumea este mare, sunt mulți rătăcitori pe pământ, mulți nelegiuți, fii rătăcitori. Te duci printre ei. Întoarce-ți privirea, spre cine și cu cine?! Nici eu, mama ta, nu o știu. Crezi că poate să fie pentru tine o fericire adevărată, chiar dacă pe noi ne părăsești, chipul păcatului încoronat în șuvițe roșii? Am încercat odată să te opresc. Am crezut odată că ceva din băiatul cu păr de aur trăia încă în tine, primul meu născut, ceva care era ca Mihai de astăzi și care ar fi rămas în tine, ceva care ar fi putut să slujească această țară pe care noi o construim, ceva adevărat, ceva care să fi fost încă fiul meu.

Atunci m-am ridicat ca o tigroaică, apărându-și puiul îndârjită și

luptând cu o lume plină de ură, din dragoste pentru tine, Carol, pentru că mai credeam în tine. Astăzi deschid mâinile amândouă și le găsesc goale, goale de orice credință.

Dacă socotești că viața îți datorează totul și că tu nu-i datorezi nimic în schimb, atunci, Carol, băiatul meu, să faci mai bine să pleci. Desigur, nu ești demn de misiunea pe care ți-o încredințase Dumnezeu. Nu ești demn să fii un om printre oameni. Nu ești demn să fii soț, părinte și fiu. Și acum, la despărțire, nu-ți spun decât atât: Carol, oricât de nesfârșită ar fi lumea, inima unei mame este cu mult mai mare și, chiar sfâșiată în bucăți, zdrențuită

într-atât că nu mai este decât o rană sângerândă, o vei găsi, încă bătând pentru tine, până în ultimul ceas. Când vei avea nevoie de ea, adu-ți aminte de aceasta, Carol, și, pentru băiatul cu șuvițele de aur, care a fost altădată al meu, te îmbrățișez pentru ultima oară și pe frunte îți dau, Carol, ultimul sărut de mamă.

Drumurile vieții sunt lungi și numeroase, Carol, și dacă eu, Regina, trebuie să te zvârl din mine, inima mea te va aștepta totuși la capătul fiecăruia dintre aceste drumuri, fiindcă, fiul meu, Carol, cred că va veni într-o zi ceasul negru când ai să plângi singur, părăsit de toți, așa cum tu i-ai părăsit pe toți.

FUNDAȚIA CORNELIU COPOSU

Creștin-Democrația în România și Europa

Fundația Corneliu Coposu în parteneriat cu Fundația Academia Civică și Fundația Hanns Seidel a organizat în cursul anului 2016 un concurs de eseuri despre refuzul de a tranzacționa ideile oglindite în activitatea lui Corneliu Coposu.

Concursul s-a adresat studenților, masteranzilor și doctoranzilor din sistemul universitar românesc și european, în special de la Facultățile de Istorie, Științe Politice, Drept și Jurnalism.

Au fost declarate câștigătoare lucrările:

Andrei Moraru - *Dimensiunea de martir a lui Corneliu Coposu* - Premiul I;

Tudor Vișan-Miu - *Seniorul care nu a negociat principii: democratul, patriotul și monarhistul Corneliu Coposu* — Premiul II;

Ana Maria Ruxandra Dima - *Onestitate în vremurile tulburi ale istoriei* - Premiul III.

Sperăm că acest concurs și-a atins scopul, și anume de a promova principiile creștin-democrate prin creșterea și menținerea interesului tinerilor pentru viața și activitatea lui Corneliu Coposu, liderul creștin-democrației românești.

ANDREI MORARU

Dimensiunea de Martir a lui Corneliu Coposu

Andrei Moraru a obținut licența în jurnalism de la Universitatea din Worcester (Marea Britanie) urmată de o diplomă de master în relații internaționale și integrare europeană de la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Este student în cadrul masterului de politică și politici europene al Universității din Leuven (Belgia).

Literatura este bogată în moduri de a-l descrie pe Corneliu Coposu, printre care și cel de „martir”. Însă, literaturii îi lipsește o abordare critică a martiriului lui Corneliu Coposu, așa cum contemplarea fenomenului martiriului în general legat de perioada comunistă este abia la început în România (Hall 2014, 158). Așadar, eseul își propune să analizeze dimensiunea de martir susținând teza conform căreia martiriul lui Corneliu Coposu este o construcție socială compusă din realitatea suferințelor îndurate și interpretarea societății cu privire la moștenirea pe care a lăsat-o omul politic. Se clarifică noțiunea de martir, se evidențiază ideile lui Corneliu Coposu în legătură cu doctrina creștin-democrată, se trasează suferințele psihice și fizice ale lui Corneliu Coposu ca urmare a refuzului de a le tranzacționa și se concluzionează prin evidențierea recunoașterii la nivel de societate a jertfei pentru a le apăra. Moartea naturală reprezintă culminarea unui martiriu al supraviețuirii, iar prin recunoașterea lui la nivel social, capitalul simbolic al lui Corneliu Coposu devine fundamentul abstractizării acestuia și ideilor pe care le-a susținut.

1. Despre noțiunea de „martir”¹

Noțiunea de „martir” nu are o definiție fixă în studiile de specialitate, ridicându-se problema entității care poate clasifica un sacrificiu ca fiind sau nu martiriu. În

¹ Termenul de „martir” apare la genul masculin. În pofida utilizării acestui gen, cerută de normele lingvistice de redactare, un „martir” poate fi în egală măsură o persoană de gen feminin sau care se identifică cu un alt gen.

lumea seculară contemporană, ideea de martir își reține validitatea cel puțin ca metaforă, care cuprinde nobilitatea auto-sacrificiului pentru o cauză mai înaltă decât propria persoană, nefiind exclusivă domeniului religios² (Flanagan și Jupp, 2014). Încadrarea unui act de auto-sacrificiu în categoria de martir cuprinde cel puțin trei dimensiuni: aprecieri privind noțiunea de „martir”, cauzele pentru care a murit martirul și moștenirea pe care generațiile viitoare cred că au primit-o (Connerton, 1989 citat în Flanagan și Jupp, 2014, 109).

Martirul definit în sens abstract este întruchiparea auto-sacrificiului, fie prin suferință extremă, fie prin moarte, pentru un set de valori și credințe. Din punct de vedere religios, martirii denotă prezența Împărăției Cerești în lume și prin moarte deschid poarta către o lume nouă. Mitul jertfei hristice este antecedentul mărturiei transcendenței și a libertății vieții umane întru Duh (Hall, 2014, 152). Altfel spus, prin sacrificiu, martirii accesează o dimensiune spirituală care ridică ființa umană și care permite contemplarea jertfei lui Iisus Hristos. Tentativele de înjosire, dezarticulare și corectare a ființei umane prin tortură în pușcăriile comuniste, mai ales în cadrul „fenomenului Pitești”, se opun acestei înălțimi spirituale, care devine evidentă în cele mai acerbe condiții. Așadar, auto-sacrificiul este susținut de dimensiunea spirituală transcendentă, în care suferința fizică sau moartea sunt secundare, acționând ca mărturii ale credinței. Martirul se confruntă cu suferința sau moartea într-o experiență continuă, unde moartea este momentul adevărului tuturor experiențelor traumatice anterioare (Hall, 2014, 153).

Spre deosebire de tradiția creștinilor timpurii care au săvârșit martirii, actul lui Corneliu Coposu este opus în formă, dar similar în substanță. Conform Recla (2014), martirii creștini se opuneau culturii și monopolului legitim asupra violenței a Imperiului Roman, care, prin omorârea acestora, își reafirma suveranitatea. Prin moarte benevolă, martirii creștini preluau controlul asupra propriei suveranități și ieșeau din cadrul instituțional impus. Motivul pentru care supraviețuirea și suferința mai degrabă decât moartea lui Corneliu Coposu sunt relevante este fiindcă instituția căreia setul lui de principii și valori se opune nu încearcă numai afirmarea suveranității, dar pune accentul pe schimbarea oamenilor, pe „noul om” comunist. Așadar, în materie de luptă interioară, unde avea loc adevărata luptă simbolică, supraviețuirea și suferința lui Corneliu Coposu este mai reprezentativă decât moartea, pentru că suveranitatea sistemului totalitar nu îl înfrânge interior prin violența fizică și simbolică.

Pe lângă realitatea suferințelor sau a morții, definirea unui martir depinde de ceea ce rămâne în urma lui. Spre exemplu, nici în zilele noastre nu sunt cunoscute numele multor martiri din perioada comunistă, care s-au auto-

²În cazul lui Corneliu Coposu, este vorba despre martiriul politic cu elemente religioase, având în vedere apropierea dintre principiile sale politice și creștinătatea, vezi secțiunea 2.

sacrificat pentru credințele lor. Condiția suferinței sau a morții este insuficientă, fiindcă martiriul reprezintă un „discurs care creează sau menține o identitate de grup, prin susținerea unui reprezentant ideal al comunității, care a ales sau a fost făcut să moară pentru valorile ei” (Middleton, 2014, 130). Martirul ia ființă în relație cu societatea în care a trăit, unde discursul auto-sacrificiului trebuie să existe (Middleton, 2014). În creștinism, acest discurs este central prin mitul mai sus menționat al jertfei hristice, iar societatea românească este profund religioasă, așa cum a fost însuși Corneliu Coposu.

Prin urmare, martirul trebuie să treacă prin suferință extremă sau prin moarte, relativ la cadrul instituțional căruia i se opune. Suferința deschide drumul către transcendență, acționează ca mărturie a crezului politic, iar suferința creează un mare capital simbolic pentru martir. Moartea, ca limită a martiriului, sedimentează sacrificiul și îl ridică pe martir. Însă, martirul nu are acces la această asociere, dacă societatea din care se trage și pe care o vizează actul de sacrificiu nu îl recunoaște ca atare. Altfel spus, dacă acest capital simbolic³ nu generează un sentiment de apreciere și de recunoaștere din partea societății, martirul nu este martir.

2. Doctrina țărănistă și creștin-democrația în România. Ideile lui Corneliu Coposu

În cazul lui Corneliu Coposu, martiriul este politic, chiar dacă prin prisma apartenenței ideologice și credinței personale are o legătură intimă cu religia, iar planurile uneori se suprapun. Spre exemplu, obiectivul principal al manifestului țărănist este transcendența omului, care s-a menținut cu variații până în perioada contemporană. Cauzele nobile ale auto-sacrificiului (vezi secțiunea 3) sunt corelate cu doctrina țărănistă creștin-democrată, cu moralitatea creștină și dreptatea socială.

Corneliu Coposu a fost profund influențat de către doctrina țărănistă. Pe linia familială, tatăl său, protopopul greco-catolic Valentin Coposu, a fost prieten și colaborator al lui Iuliu Maniu, liderul Partidului Național Român, responsabil cu unirea Transilvaniei și crearea României de la 1918. Pe linie profesională, Corneliu Coposu a activat jurnalistic și politic ulterior fuziunii dintre Partidul Țărănesc, condus de Ion Mihalache, și Partidul Național Român, care a pus bazele creștin-democrației în România. Acesta a fost mentorat de către Iuliu Maniu și a militat pentru programul politic al noii formațiuni politice, Partidul Național Țărănesc. (Iancu, 2012)

Unirea celor două partide a determinat apariția creștin-democrației în România, influențând semnificativ gândirea lui Corneliu Coposu. Odată cu

³Resursele disponibile unui individ ca urmare a onoarei, prestigiului sau recunoașterii, ca element al valorii pe care o deține într-o societate.

aparitia tărănimii ca o clasă socială în Europa de Est, după Primul Război Mondial, apare doctrina tărănistă. Tărănimea are „misiunea istorică” de a aduce democrația în Răsăritul Europei, unde burghezia nu s-a manifestat ca o forță împotriva elementelor oligarhice financiare și absolutismului politic, care se confundă cu dezvoltarea capitalismului. Astfel, va putea obține putere politică și își va putea manifesta interesele, care sunt menținerea capitalismului, îmbunătățirea mijloacelor de producție și prosperitatea societății. Tărănismul proclamă liberarea forțelor omului, desăvârșirea personalității sale și dezrobirea maselor tărănești. (Madgearu, 1923, 65-87) Partidul Național Român este puternic marcat de lupta pentru drepturi a românilor din Transilvania. Programul acestui partid de cadre subliniază importanța rolului Bisericii, reforma agrară și îmbunătățirea educației (Iancu, 2012). Pe lângă imixtiunea acestor idei, curentul filozofic al personalismului formează creștin-democrația românească. Personalismul prevede responsabilitatea personală a individului, transcendența ca scop ultim al vieții umane, demnitatea umană, omul ca centru al organizării sociale și libertatea omului de a-și descoperi și alege propria vocație spirituală (Iancu, 2012, 141). Aceste idei se reflectă în programul PNȚCD, influențat de experiența comunistă, care consideră că realizarea omului se desăvârșește pe plan spiritual.

Influențele se regăsesc în setul de idei ale lui Corneliu Coposu, care considera că PNȚ era un partid pentru toate categoriile sociale, care se ridicase împotriva corupției și a abuzurilor, și susținea echilibrul de clasă prin afirmarea tărănimii, „dreptate socială”.

„(...) ideea protejării categoriilor mai puțin favorizate din societatea românească, ideea compensării nedreptăților de care a suferit majoritatea poporului român și care, fiind frustrată vreme de secole de drepturile elementare, trebuia să fie repusă pe linia de plutire printr-o protecție special acordată până la nivelarea decalajului dintre tărănimea română și celelalte categorii sociale.” (Alexandru, 1996, 31)

A susținut cu consecvență independența, integritatea și suveranitatea națională (PNȚCD, 2008). S-a opus camarilei din jurul regelui Carol al II-lea și tendințelor sale autoritare, regimului antonescian, pe care îl considera „cel mai ticălos regim de teroare cruntă și de corupție nerușinată din câte au călcat de-a lungul istoriei”, și regimului comunist. Nu numai că aceste forme de organizare înrobeau țărani prin proiectele lor politice, dar atentau la consecvența și moralitatea vieții politice. Scopul politicii era „încurajarea și ridicarea morală și materială a celor săraci și sufletește și trupește” (Pop, 2014, 185), iar oamenii politici trebuiau să se dedice, în primul rând, țării, care era mai presus de propriile interese, și tăriei convingerilor.

„Principiile nu se negociază. Concepțiile celor care definesc politica drept un lanț de compromisuri, deși își pot găsi corespondențe, nu duc nicăieri. Elementul etic trebuie să predomine și în viața politică. A-ți respecta principiile

este o condiție sine qua non a unui om care vrea să fie un om politic și nu un politician.” (Corneliu Coposu, „Principiile nu se negociază”, *Curierul Național*, 23 iunie 1992, citat în Ionescu-Galbeni et al., 1997, 10).

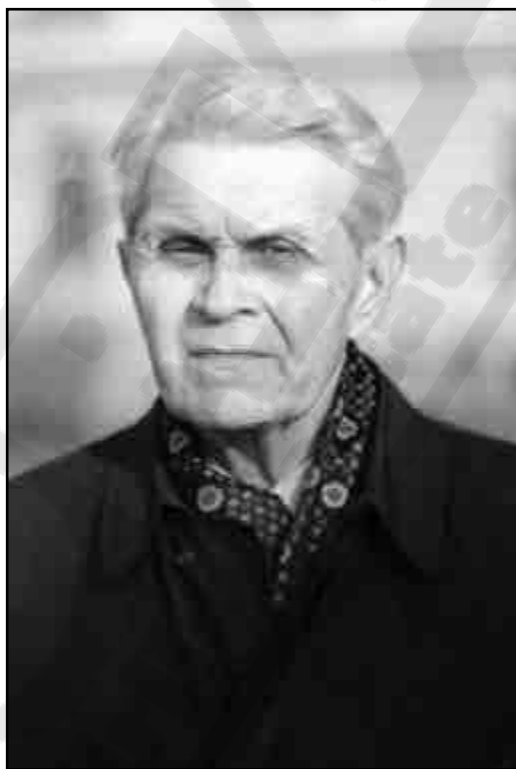
În ultimă instanță, a fost adeptul democrației ca formă de guvernare și a principiilor acesteia (PNȚCD, 2008). Pe de o parte, a susținut monarhia, pluralismul partidelor politice, o opoziție puternică, dialogul între partidele politice și reîntregirea națională. Pe de altă parte, considera că instituțiile democratice trebuie să fie susținute de o „civilizație a democrației”, din care minciuna structurală istorică și cotidiană nu face parte: „atâta vreme cât poporul român nu va cunoaște adevărul, nu este posibilă reconcilierea” (Ionescu-Galbeni et al., 1997, 121), și de morala creștină, ca piatră de temelie.

„Învățătura creștină, prin concepția sa despre om și menirea lui, constituie fundamentul etic și baza morală a politicii responsabile pentru soluționarea problemelor individuale și sociale de interes comun”. (Corneliu Coposu, „Alternativa de guvernare creștină democrată”, 1992, în Ionescu-Galbeni et al., 1997, 10).

„Ceea ce trebuie să se înțeleagă prin democrație este în primul rând libertatea civică, pentru care noi luptăm fără șovăire, pe care o apărăm cu hotărâre și care cerem să fie respectată de către puternicii actualei vremelnicii.” (Corneliu Coposu, „Libertatea pe care o așteptăm”, *Dreptatea*, 21 martie 1946, Ionescu-Galbeni et al., 1997, 41-42).

Acestor idei le rămâne fidel în timpul detenției și ulterior acesteia. Însă, este important de menționat că tendința către auto-sacrificiu pentru o cauză mai înaltă se regăsește la Corneliu Coposu înainte de realitatea pușcăriei. A practicat morala creștină înaintea detenției și a elogiat personalitățile care s-au jertfit pentru țara lor. În Alexandru (1996, 195), se observă că: „Avea o admirație deosebită pentru toți amărății sorții. Nu știu de ce credea el că fusese chemat să lupte pentru ei.” (Alexandru, 1996, 195).

Scrive cu admirație despre idealii și martirii istoriei, în special ai României. Laudă motivul luptei naționale și integritatea, duse până la jertfă, în opera sa

publicistică. Pentru el, Mihai Viteazul este „cel mai viteaz și cel mai glorios domn al nostru” (Pop, 2014, 162); Horia este „cel mai năprasnic tribun al legendelor noastre” (Pop, 2014, 162); Mitropolitul Iacob, cel „(...) care nu s-a aplecat în fața domnitorilor corupți și a rămas un om integru” (Pop, 2014, 163); Iuliu Maniu, „chintesența spiritualității românești”, aprins de „idealurile ce-l călăuzesc” și pe care nu-l interesau onorurile, averile și situațiile înalte (Pop, 2014, 167-168); Inochentie Micu Klein, care a avut „jertfa de neegalat”, care a fost „singur împotriva tuturor!” și care „a îndurat exilul și moartea printre străini” (Pop, 2014, 173); Gheorghe Șincai, care a fost „trudit de peregrinări, proscris de stăpânire și amărât de prigoană și decepții” (Pop, 2014, 177); Alexandru Vaida Voievod, „povestea unei vieți de muncă și jertfă” (Pop, 2014, 180); și Thomas Morus, despre care spune că „nici un cadavru n-a îndurerat mai tare istoria poporului englez, decât capul însângerat al sfântului Toma Morus, martirul dragostei de neam și al credinței în Dumnezeu” (Pop, 2014). Intransigența propriilor principii îl va pune alături de aceste personalități, ale căror idei le-a admirat din tinerețe.

3. Suferința lui Corneliu Coposu

Suferințele la care a fost supus Corneliu Coposu în timpul perioadei comuniste se pot clasifica cronologic în perioada de detenție și hărțuirea de către organismele de stat după amnistia din 1964. O a treia dimensiune este marginalizarea sa post-comunistă prin calomnie și amenințarea siguranței sale fizice în timpul mineriadelor.

În timpul celor 17 ani și jumătate de detenție, Corneliu Coposu a avut un circuit penitenciar remarcabil: Ministerul de Interne, Malmaison, Văcărești, Snagov, Pitești (înainte de reeducare), Ministerul de Interne, Craiova, Uranus, Ministerul de Interne, Jilava, Malmaison, Capul Midia, Ghencea, Bragadiru, Popești-Leordeni, Ministerul de Interne, Uranus, Jilava, Gherla, Sighet, Aiud, Râmnicu-Sărat, Ministerul de Interne și doi ani de domiciliu forțat la Rubla, în Bărăgan. (Pop 2014, 262) De când este arestat, în 14 iulie 1947, până când se emite mandat de arestare pe numele său, în 24 decembrie 1954, se află în arest fără proces, în baza unui mandat de deținere de 30 de zile și a contextului pedepsei „administrative” de până la 60 de luni (Fulger și Zarojanu, 2014, 216). În urma unui proces netransparent, este condamnat la „15 ani de detenție grea, confiscarea averii și plățirea cheltuielilor de judecată” (Pop, 2014, 276) Face recurs de mai multe ori la sentința din 16 iulie 1955, însă fără succes (Zarojanu, 2005, 76-82). Ulterior, eliberat în 1962, petrece doi ani de domiciliu forțat la Rubla.

Ca deținut, i s-au cerut informații incriminatorii despre sine și despre PNT, despre Iuliu Maniu și despre colaborarea cu anglo-americanii. Mai mult, i s-a suprimat exprimarea religioasă, i s-a cerut renunțarea la credința sa în

democrație și falsificarea trecutului istoric. În iulie-august 1947 refuză să divulge informații incriminatorii despre PNT, ceea ce îi atrage înăsprirea condițiilor de detenție. În august-noiembrie 1947 refuză să devină martor al acuzării în procesul lui Iuliu Maniu, în pofida torturii fizice. Refuză să mintă în cadrul procesului lui Lucrețiu Pătrășcanu, motiv pentru care este bătut în repetate rânduri. La Capul Midia subminează superficial activitatea șantierului și continuă respectarea datinilor religioase, comportament pentru care i se majorează sentința cu 24 de luni. În timpul domiciliului forțat de la Rubla, încalcă interdicția de a vorbi despre experiența sa de detenție cu prima ocazie. (Pop, 2014, 254-297)

Refuzul constant de a ceda în fața presiunilor fizice și psihice atrage după sine nenumărate pedepse. A fost „insultat, șantajat, lovit, înjurat, maltratat, pedepsit cu carceră severă, lovit cu saci de nisip sau amenințat cu pistolul”, „a cunoscut pe propria-i piele toate sistemele barbare practicate de tortionari (...)” (Pop, 2014, 298), a fost gonit în cerc cu biciul (Fulger și Zarojanu, 217). În două instanțe a trăit în izolare: în penitenciarul Craiova, unde i-a fost zidită ușa de la intrarea în celulă, și la Râmnicu Sărat, în perioada când sistemul torționar era la apogeu, unde a petrecut opt ani la carceră (Pop, 2014). Conform propriilor mărturii:

„Deci, bătăile pe care le încasam prin sistemele din ce în ce mai perfecționate ale securității: bătaie la tălpi, bătaie cu capul în zid, cu pumnii, bătaie cu mâinile și picioarele încrucișate în așa fel încât atârni pe o bară cu capul în jos, (...) sistemul de a fi plasat în pielea goală într-o celulă în care este apă pe jos și e legată la curent electric care te zgâlțâie din când în când, în fine, toate acestea erau niște metode consfințite prin care au trecut aproape toți deținuții politici.” (Alexandru, 1996, 103)

„Erau fel de fel de maniere de a te teroriza. De pildă, dacă era unul bolnav de sifilis, îl băga într-o celulă cu tine și atunci suferința pușcăriei era îndoită de obsesia de a nu te infecta.” (Alexandru, 1996, 108)

„(...) a cărui prim gest de contact cu victima era să o izbească cu capul de zid sau cu fruntea de masa de scris înainte de a-și desfășura competența pugilistică exercitată fără mănuși.” (Coposu, 2014, 526)

Violența fizică și psihică la care a fost supus, și în urma căreia a refuzat să își abandoneze principiile semnând declarații incriminatorie sau acuzații, și-au lăsat amprenta. În timpul anilor de detenție și-a pierdut peste jumătate din masa corporală din cauza alimentației voit slabe în nutritivi, a uitat să vorbească și a suferit de multiple boli, inclusiv de plămâni. Pe lângă efectele asupra propriei persoane, refuzul de a colabora cu regimul comunist a creat dificultăți pentru surorile și pentru mama sa. Acestea și-au pierdut locurile de muncă și au trăit în sărăcie. (Alexandru, 1996) Mai mult, soția sa a fost întemnițată și a decedat la scurt timp după eliberare, în 1965 (Fulger și Zarojanu, 2014, 226) Aceste forme de suferință, directă și indirectă, sunt

similare celor ale martirilor creștini, care erau supuși la suferință fizică și ale căror familii erau marginalizate.

Faptul că a rezistat tuturor acestor traume se datorează sensului său de viață (Frankl, 2008) în forma principiilor sale, credința în Dumnezeu și morala creștină, precum și încrederea în efemeritatea comunismului și în împlinirea obiectivelor sale politice:

„Mai întâi, credința în Dumnezeu, care a fost suportul principal prin care am depășit toate vicisitudinile cu care am fost confruntat. În al doilea rând, am avut o miraculoasă siguranță în viitor, am avut certitudinea că nu voi muri în pușcărie, că voi supraviețui și voi fi martorul prăbușirii comunismului.” (Corneliu Coposu citat în *Preafericirea Sa Cardinalul Lucian*, 2014, 38)

După eliberarea din închisoare continuă să refuze colaborarea cu regimul comunist și are o activitate de disident concentrată pe corectarea adevărului istoric. Corneliu Coposu refuză să colaboreze cu guvernul Dej în pofida unui salariu avantajos la ziarul *Glasul Patriei*, spunându-i liderului comunist: „Dacă ar fi fost vorba să le cunosc [binefacerile comunismului] nu îmi mai prăpădeam 17 ani din viață. Eu n-am suferit degeaba. Eu cred în destinul nostru și sunt sigur că se va întoarce roata și atuncea nu accept.” (Pop, 2014, 299) Datorită acestui refuz, dar și pentru că este văzut ca succesorul lui Luliu Maniu la șefia PNT-ului, este vizat de planuri de compromitere prin diseminarea informației că ar fi fost informator al Securității și prin distrugerea imaginii integrității lui, precum și acțiunii concertate de intimidare și hărțuire, precum acțiunea „Himerele” din 1974-1975, în care suferă percheziții constante la domiciliu (Pop, 2014). Este ținut permanent în supraveghere: „(...) dacă intram la frizer, intra și agentul, fără să vrea vreun serviciu.” (Alexandru, 1996, 137); consideră că nu ar fi trecut mai mult de 10 zile fără să fie chemat să dea declarații. Mai mult, activitatea sa de disidență constă în reînvierea PNT-ului între emigranții români, comemorarea lui Luliu Maniu, sprijinul pe care îl acordă istoricilor naționali și internaționali și tentativele de a face public adevărul despre 23 august 1944, Luliu Maniu și Familia Regală în cadrul adunărilor Asociației de Istorie Comparativă a Instituțiilor și Dreptului din România. (Pop, 2014, 217) În plus, cercul de cunoscuți este în permanență curtat de către Securitate, care căuta să infiltreze cât mai mulți informatori în cadrul nucleului PNT. Așadar, suferința continuă în manieră *soft*, înspre frică prin minciună, elemente centrale ale guvernării comuniste.

„(...) pentru discreditarea celui în cauză, cu ajutorul rețelei informative vom difuza în rîndul foștilor săi colaboratori apropiați din București și Cluj, faptul că este o persoană descompusă moral, căreia îi place să trăiască în lux, iar pentru a procura cele necesare, înseală (*sic*) diferiți cetățeni” (Pop, 2014, 228).

După căderea lui Nicolae Ceaușescu, urmașii comunismului luptă pentru obținerea puterii. Corneliu Coposu reînvie PNT-ul și încearcă să focalizeze opoziția democratică în jurul Convenției Democratice Române. Rolul în lupta

anti-comunistă post-revoluționară îl face ținta calomniilor și amenințărilor. Încearcă să se adreseze țării după revoluție, însă Ion Iliescu și Alexandru Bârlădeanu se opun. Încearcă să se opună consolidării FSN ca partid politic participant la alegeri, însă eșuează. Este una dintre țintele atacurilor muncitorești și mineriadelor, emblematică în acest sens fiind imaginea lui Petre Roman, care îl „salvează” din sediul PNL. Este acuzat că a încercat să dea lovitură de stat în 28 ianuarie 1990 (Pop, 2014, 377-381). Metodele de violență *soft* se metamorfozează ca tactici, dar menținând ca scop crearea fricii, dezinformării și a urii. Însă, ideile cu care se confruntă rămân aceleași, cu mențiunea că doctrina comunistă evoluează înspre neo-comunism la începutul anilor '90.

Militează continuu pentru instalarea democrației autentice în România, așa cum a existat cu intermitențe în perioada interbelică, atunci când la guvernare era Iuliu Maniu, și rezistă stoic în fața propagandei feseniste, pe reprezentanții căreia îi considera „uzurpatorii Revoluției” (Tismăneanu, 43). El refuză parteneriatul politic cu Ion Iliescu, la fel cum l-a refuzat și pe cel cu Gheorghiu-Dej.

4. Moștenirea și recunoașterea martiriului

Agonia la Spitalul Militar și moartea i-au adus lui Corneliu Coposu transcendența în mentalul colectiv. Fie că este vorba despre el ca simbol (Patapievici, 2014), fie că este vorba despre el ca mit (Pavel, 2014), actul ridicării sale deasupra condiției umane de către societate reprezintă elementul concludiv al dimensiunii sale de martir. Acesta nu mai este numai un fost deținut, este un reper de moralitate, părintele fondator al democrației post-comuniste, „Seniorul” ș.a. Prin moarte, capitalul simbolic acumulat în viață se abstractizează și contrastează cu realitățile sociale ale vremii. El devine „un act de acuzare viu la adresa unei societăți și a unei națiuni învinse, care acceptase în pasivitate, vreme de patruzeci și cinci de ani, complicitatea implicită cu un sistem criminal și imoral” (Pavel, 2014: 64), un ideal normativ de lider care nu există în România, liantul cu prosperitatea perioadei interbelice, o pildă de moralitate, sacrificiu și verticalitate ș.a.

„Dimensiunea sa etică l-a impus ca un necontestat reper și simbol al valorilor esențiale ale neamului nostru. Autoritatea sa morală a constituit coloana vertebrală a structurilor care, din decembrie 1989, au reunit toți românii dornici să scoată țara din impas. Prin caracterul său ferm a impus respect până și adversarilor cei mai încrâncenați. Viața exemplară a acestui mare român a fost o pildă pentru toți cei care l-au cunoscut (...) Dârz și demn, a luptat până la sfârșit. Om al datoriei, suflet generos, fidel Țării și Coroanei, Corneliu Coposu a trăit prin dăruirea de sine.” (Regele Mihai I citat în Pop, 2014, 425)

Moartea sa se jelește la nivel de mase și are aspectul unui ritual social.

Peste 100.000 de oameni participă la înmormântare, în urma valului de simpatie populară pe care îl atrage publicitatea din ultimele sale zile (Pop, 2014, 423). Se publică numeroase articole și materiale informative despre persoana sa. Se dezvoltă organisme în memoria lui, care îl serbează cu regularitate. Populația votează în favoarea lui Emil Constantinescu la alegerile din 1996. Moartea sa reprezintă un moment al adevărului în contextul României de atunci și permite o introspecție socială care îl propulsează în rândul ideilor. Similar altor martiri, viața și moartea lui au fost marcate de o luptă constantă în linia doctrinei creștin-democrate, cauza nobilă pentru care și-a sacrificat libertatea și sănătatea.

„În fond nu e importantă persoana mea, e importantă ideea legată de activitatea mea. Dacă această idee triumfă și dacă este îmbrățișată de prietenii mei și de opinia publică, apariția sau dispariția mea sunt secundare. Totul este să supraviețuiască o atitudine. Dacă aceasta triumfă, dispariția mea nu mai e semnificativă” (Corneliu Coposu, *Dreptatea*, 14 noiembrie 1995, în Ionescu-Galbeni et al., 1997, 10).

5. Concluzie

Martiriul lui Corneliu Coposu se demonstrează prin suferința sa directă și indirectă, începând cu instaurarea regimului comunist și continuând după revoluția de la 1989, datorită elementelor comuniste schimbate. Grație recunoașterii publice a adevărului vieții sale, odată cu moartea pășește printre marile personalități ale României. Este posibil ca, prin recunoașterea lui, poporul român să fi făcut un prim pas în recunoașterea sutelor de mii de martiri ai închisorilor comuniste, pe care nu doar țărănismul creștin-democrat i-ar putea revendica.

Specificul martiriului lui Corneliu Coposu este tocmai că a refuzat să moară, trăind să continue tradiția instituțională a PNT. În fața unui sistem care îi dorea exterminarea, Corneliu Coposu s-a ridicat deasupra și a ales să trăiască în condiții aprige pentru și grație principiilor lui. Însă, din păcate, succesul său în a pune bazele unei continuități politice a fost limitat, date fiind luptele interne din cadrul PNTCD și căderea în desuetudine a partidului la începutul anilor 2000. Martiriul său galvanizează revolta populară împotriva deficiențelor oamenilor politici contemporani și a sistemului în sens larg, însă s-a dovedit insuficient în a reconcilia partidul pentru care a suferit aproape două treimi din viață, precum și de a conduce până la momentul înscrierii la o democrație autentică în concepția sa în România. Cu toate acestea, este un reper normativ impresionant al omului politic, al cărui nume va dăinui în legătură cu vastul plan al democratizării României, și un martir al doctrinei țărăniste creștin-democrate în fața totalitarismului.

Bibliografie

- Alexandru, D., *Corneliu Coposu: confesiuni/dialoguri cu Doina Alexandru*, București, Editura Anastasia, 1996.
- Blandiana, A., «*Interviu Ana Blandiana: „Am fost suficient de naivă să cred că mai există alții ca el”*». În *Seniorul Corneliu Coposu*, volum editat de Fulger, C. și Zarojanu, T. C., București, Editura Humanitas, 2014.
- Connerton, P., *How societies remember [Cum își amintesc societățile]*. Cambridge, Cambridge University Press, 1989.
- Coposu, C., *File dintr-un jurnal interzis. 1936-1947, 1953, 1967-1983*, București, Editura Vreamea, 2014.
- Flanagan, K. și Jupp, P. C., „*Editorial: Martyrs and Martyrdom*” [*Editorial: Martiri și Martiriul*]. *Mortality*. Vol. 19, Nr. 2, 2014.
- Frankl, V. E., *Omul în căutarea sensului vieții*, Meteor Press, 2008
- Fulger, C. și Zarojanu, T. C. (ed.), *Seniorul Corneliu Coposu*, București, Editura Humanitas, 2014.
- Hall, C., „*Human Freedom and the Enigma of Martyrdom in the Romanian Orthodox Church (1944-1964)*” [*Libertatea Umană și Enigma Martiriului în Biserica Ortodoxă Română (1944-1964)*]. *Mortality*. Vol. 19, Nr. 2, 2014.
- Iancu, A., „*Creștin-democrația*”, În *Ideologii politice actuale*, editat de Mihaela Miroiu, Iași, Editura Polirom, 2012.
- Ionescu-Galbeni, N., Badea, A., Petrescu, V., Proca, M. și Ghia, D. (ed.), *Corneliu Coposu în fața istoriei*. Ediția a II-a. Colecția „Problemele Timpului”, coordonată de Gabriel Țepelea, București, Editura Metropol, 1997.
- Madgearu, V., „*Doctrina țărănistă*”. În *Doctrinile Partidelor Politice*, editată de Institutul Social Român, București, Cultura națională, 1923.
- Middleton, P., „*What is Martyrdom?*” [*Ce este martiriul?*], *Mortality*, Vol. 19, Nr. 2, 2014.
- Lucian, Preafericirea Sa Cardinalul, „*Din sufletul mare al Blajului am rupt și eu o fărâșă*”, În *Seniorul Corneliu Coposu*, volum editat de Fulger, C. și Zarojanu, T. C., București, Editura Humanitas, 2014.
- Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat (PNȚCD), 2008, *Corneliu Coposu, mărturisire. În dialog cu Vartan Arachelian*, dată necunoscută. Accesat la https://www.youtube.com/watch?v=BPiQJqRTCII&ab_channel=PNȚCDcom în 28 iunie 2016.
- Patapievici, H.-R., „*Capriciile adorației*”, În *Seniorul Corneliu Coposu*, volum editat de Fulger, C. și Zarojanu, T. C., București, Editura Humanitas, 2014.
- Pavel, D., „*Mitul «părintelui fondator» al democrației postcomuniste — Corneliu Coposu*”. În *Seniorul Corneliu Coposu*, volum editat de Fulger, C. și Zarojanu, T. C., București, Editura Humanitas, 2014.
- Pop, M., *Monografia Familiei Coposu*, Editura Caiete Silvane, 2014.
- Recla, M., *Homo profanus: The Christian Martyr and the Violence of Meaning-making [Homo profanus: Martirul creștin și violența construirii sensului]*. *Critical Research on Religion*, Vol. 2 (2), 2014.
- Tismăneanu, V., *Corneliu Coposu, liderul moral al României*. În *Seniorul Corneliu Coposu*, volum editat de Fulger, C. și Zarojanu, T. C., București, Editura Humanitas, 2014.
- Zarojanu, T. C., *Viața lui Corneliu Coposu*, ediția a II-a, București, Editura Mașina de Scris, 2005.

TUDOR VIȘAN-MIU

Seniorul care nu a negociat principii: democratul, patriotul și monarhistul Corneliu Coposu

Motto:

„Calitățile de căpetenie ale unui om politic sunt: fermitate în concepții și refuzul de a tranzacționa principii.”

Corneliu Coposu

Corneliu Coposu a fost, în viața politică a României de după anul 1989, unul dintre puținii oameni de stat români, alături de regele Mihai I, pe care îl cunoscuse încă din 1927.

Fiul unui patriot român din Transilvania, cu o intrare timpurie în politică.

Născut la 20 mai 1914, anul morții regelui Carol I și al izbucnirii Primului Război Mondial, era fiul protopopului Valentin Coposu¹, militant pentru drepturile românilor în Ardeal, deputat reprezentând Șimleul Silvaniei la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, și colaborator apropiat al lui Iuliu Maniu, unul dintre organizatorii Marii Adunări, ales președinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei. Tatăl său a murit lângă Blaj în anul 1941, „vânat” de autoritățile horthyste în urma Diktat-ului de la Viena din 30 august 1940. Figura tatălui trebuie să-l fi influențat în mod semnificativ pe fiul său, care, asemenea înaintașilor, s-a aflat în slujba idealurilor cele mai înalte ale românilor. „M-am născut în Partidul Național Țărănesc”, a afirmat Corneliu Coposu într-un interviu din 1991, chiar dacă partidul numit PNT s-a constituit în 1926².

Admis la Facultatea de Drept din Cluj la numai 16 ani, în anul 1930, Corneliu Coposu a reușit, încă din

Tudor Vișan-Miu (n. 1995) este, în prezent, student al Facultății de Istorie a Universității din București. Promotia 2015-2018. Pasionat de istoria monarhiei în România și de istoriile familiale, în timpul liceului a realizat biografiile colegilor de Clasă Palatină ai Regelui Mihai, Radion Chiaburu și Lascăr Zamfirescu. A publicat un eseu despre *Dimitrie Cantemir, eruditul, moralistul, educatorul* în volumul *bilingv Dimitrie Cantemir - Educator al Românilor*. Concurs național de eseuri (Editura Pro Universitaria, 2014) și

două eseuri despre Regina Elisabeta și Principesa Ileana în volumul *Anul Regal* (Editura Adenium, Iași, 2016, co-editori Daniel Șandru și Alexandru Muraru). Prima sa lucrare istorică, *La școală cu Regele Mihai. Povestea Clasei Palatine* (Editura Corint, 2016), a apărut în colecția „Istorie cu blazon” coordonată de Filip-Lucian Iorga (care a și prefăcut lucrarea). Din 2013 este membru asociat al Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta” din Iași.

studentie, să devină o voce importantă în mediul universitar clujean și în comunitate, fiind cel care a organizat, în anul 1933, la 19 ani, filiala Cluj a Partidului Național Țărănesc, format în anul 1926 prin fuziunea Partidului Național al românilor ardeleni, condus de Iuliu Maniu, și Partidul Țărănesc al românilor regăteni, condus de Ion Mihalache³. Meritele lui Corneliu Coposu și abilitățile sale organizatorice au fost recunoscute prin alegerea sa ca președinte al Tineretului Național Țărănesc, în anul 1935⁴. Ales, în același an, președinte al Uniunii Studenților Democrați din Universitatea Cluj, a reușit să restabilească controlul democraților într-un centru dominat de așa-zisa „extremă dreaptă”, aflată în ascensiune în jurul mișcării legionare⁵.

Având aceste repere ale activității timpurii, îmi voi permite să propun câteva repere ale activității lui Corneliu Coposu care oglindesc refuzul său de „a tranzacționa” ideile.

Corneliu Coposu a fost până la moarte un om politic democrat

În cei aproape 51 de ani în care instituțiile democratice au fost supuse unui continuu asalt, din februarie 1938 până în decembrie 1989⁶, Corneliu Coposu a rămas consecvent principiilor democratice regăsite în constituțiile României din 1866 și 1923, care au stat la baza fondării și consolidării statului român modern: „Pe linia credințelor mele ideologice, am militat în totalul activității mele pentru democrație și dreptate socială și împotriva fascismului, huliganismului și antisemitismului, susținând în regimurile de dictatură de la 1938-1944 victoria forțelor democratice și colaborarea armonioasă cu naționalitățile conlocuitoare”⁷.

În timpul statului național legionar, Corneliu Coposu a investigat, alături de Iuliu Maniu, dispariția țărănistului Virgil Madgearu în amiaza zilei de 27 noiembrie 1940. Primit în audiență de Horia Sima, comandantul mișcării legionare, Coposu îi prezintă situația: „Relatez pe scurt, stând în picioare, că Profesorul Virgil Madgearu, fost ministru, secretar general al Partidului Național-Țărănesc, a fost ridicat (...) Nici Ministerul de Interne, nici Prefectura Poliției Capitalei, cu care am luat

legătura, nu au cunoștință de acest caz. Președintele Iuliu Maniu, profund îngrijorat de soarta prietenului său și consternat de manierele abuzive și anarhice care s-au pus în practică, protestează și cere să se ia măsuri pentru respectarea legalității și curmarea abuzurilor (...)”⁸. În seara acelei zile află de asasinarea profesorului Madgearu lângă Lacul Snagov, în aceeași zi cu profesorul Nicolae Iorga, cândva co-președinte al Partidului Național (în 1925), împușcat în pădurea Strejnic.

În timpul dictaturii antonesciene, în 20 decembrie 1943, Corneliu Coposu l-a vizitat la închisoarea Malmaison pe Petru Groza, om politic procomunist, viitorul președinte al Consiliului de Miniștri din 1945-1952 sub care a fost creat și consolidat regimul comunist de ocupație sovietică. I-a promis că Maniu va interveni pe lângă mareșalul Antonescu pentru eliberarea lui, doleanță pe care liderul țărănist a expus-o în fața „Conducătorului Statului” în 12 ianuarie 1944⁹. Iată cum îl descrie Coposu pe Groza: „Era departe de-a avea idei comuniste, convingerile lui erau fluide, nu avea linie de conduită și era capabil de orice compromis”¹⁰. Așa cum Iuliu Maniu i-a strâns mâna lui Ion Antonescu, arestat la 23 august 1944 și ulterior capturat de sovietici, după audierea sa în procesul din 1946, după execuția fostului mareșal, Corneliu Coposu a vizitat-o la locuința sa pe doamna Maria Antonescu, mama acestuia¹¹.

Fiind în închisoare (a fost arestat în 14 iulie 1947, când Siguranța a descins la sediul PNT¹²), Corneliu Coposu nu și-a schimbat niciodată discursul politic. Un raport al Siguranței consemnează starea sa de spirit, în 23 iulie 1947: „Celula Nr. 15. Corneliu Coposu. Foarte calm, foarte bine dispus. I-a spus agentului de serviciu că schimbul din seara zilei de 22.VII.1947, de la orele 23 la orele 7 dim., a adormit pe scaun și a căzut jos, lucru ce nu se cade în exercițiul funcțiunii. A mai spus agentului că la cercetări un domn i-a pus întrebări în legătură cu doctrina marxistă și i-a propus să treacă și el la marxism, însă i-a răspuns că în România nu se poate aplica această doctrină, fiind o țară agricolă cu peste 82%”¹³. „Dacă am fost secretarul lui Maniu, nu pot gândi decât ce gândeam și atunci”¹⁴, arată Coposu în 1952. Eliberat, după 17 ani și jumătate, în anul 1964, Coposu a fost convocat la București de Gheorghe Gheorghiu-Dej: „mi-a făcut o propunere aparent generoasă de desolidarizare de partid și de Maniu. Îmi oferea o încadrare foarte promițătoare de angajat la Contenciosul statului. Bineînțeles că am refuzat această propunere și a urmat să-mi caut singur o întrebuintare, prin Oficiul brațelor de muncă”¹⁵.

În ultima întâlnire cu Iuliu Maniu, în octombrie 1947, la Malmaison, permisă de un gardian cu conștiință, acesta i-a spus lui Coposu că avea certitudinea morții în pușcărie: „Mi-a spus că dacă voi supraviețui holocaustului comunist, să nu lăsăm să moară Partidul Național Țărănesc, care are un trecut glorios și al cărui viitor reprezintă o necesitate absolută pentru noua organizare a țării românești. Și să nu considerăm valabilă desființarea acestui partid de către armata sovietică și exponenții săi, adică guvernarea comunistă, iar în momentul când va fi posibil să îl reconstituim (...)”¹⁶. În 21-22 decembrie 1989,

respectând promisiunea făcută, Corneliu Coposu a refondat Partidul Național Țărănesc¹⁷, pe care îl alăturase, încă din 1987, Uniunii Europene Creștin-Democrate¹⁸. La 11 octombrie 1990, invitat de prim-ministrul Regatului Unit, Margaret Thatcher, la Congresul Partidului Conservator, în calitate de președinte al PNȚCD, Corneliu Coposu, însoțit, printre alții, de doamna Doina Cornea, afirma: „Am fost desființați de armata de ocupație sovietică și ne-am renăscut în decembrie 1989 prin sacrificiile a mii de vieți tinere românești. (aplauze puternice) Revoluția noastră anticomunistă a fost câștigată de generația tânără, care este din nou persecutată. Aduc urările noastre de bine și ale întregului popor român, care este împotriva comunismului, dar care nu se poate pronunța (...)”¹⁹

Până la moarte, Corneliu Coposu a susținut integrarea României în structurile euro-atlantice: „Este o politică greșită să contești niște adevăruri pe care occidentalii le cunosc. E mai bine, așa cum am făcut noi, să solicităm cu insistență încadrarea României în aceste instituții, luându-se angajamentul că, pe parcurs, în măsura posibilului, se vor îndeplini toate clauzele (...) De aceeași manieră am procedat, de altfel, și în ce privește insistențele pentru acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate de către Congresul Statelor Unite”²⁰.

Corneliu Coposu a urmărit cele mai bune interese ale României

Corneliu Coposu a făcut parte din grupul vizionar care, întemeiat pe opoziția partidelor țărănist și liberal față de continuarea războiului alături de Germania dincolo de teritoriul național, decisă de generalul Ion Antonescu în iulie 1941, a pregătit și negociat ieșirea României din războiul antialiat purtat alături de Germania nazistă: „În calitate de secretar politic al lui Iuliu Maniu (1936-1947) am fost martor al desfășurării evenimentelor preliminare armistițiului din 1944 și al pregătirii loviturii de stat. L-am însoțit pe președintele Partidului Național-Țărănesc la întrevederile, întâlnirile și discuțiile purtate cu Regele Mihai, cu

diplomați occidentali din București, cu conducătorii partidelor politice anti-hitleriste și anti-dictatoriale, cu generalii români și fruntașii civili angajați în conspirația cu grupul de diplomați români anti-fasciști de la Ministerul de Externe, cu conducătorii misiunilor aliante, parașutați în țară, cu radiotelegrafiștii britanici. (...) Între 6 septembrie 1940 și 21 martie 1944, Iuliu Maniu a adresat lui Antonescu 14 scrisori de protest, iar Dinu Brătianu 6, împotriva măsurilor administrative și a celor cu caracter economic, împotriva restricțiilor civile și politice și împotriva continuării războiului.”²¹

„Lovitura de stat de la 23 august, care a salvat țara de la catastrofa totală, trebuia să fie declanșată exact în momentul în care s-a produs. Ea nu putea fi realizată mai înainte și nici nu putea fi amânată pentru mai târziu. (...) Schimbările intervenite în România după război nu pot fi în mod obiectiv reproșate celor care au pregătit și realizat armistițiul. Acele schimbări au fost ulterioare evenimentului și fără conexitate directă cu el”, arată Corneliu Coposu²². „Credem că, în mod logic, în vara anului 1944 nu se putea prevedea: că faimoasă „Chartă a Atlanticului” (din 12 august 1941) , — care reprezenta pentru Aliați însăși justificarea etică și morală a războiului — nu va fi respectată, în privința frontierelor încălcate.”²³

Prezent ca șef de cabinet la Președinția Consiliului de Miniștri în timpul guvernării generalului Constantin Sănătescu, care a decis și anunțat ieșirea României din alianța cu Germania, a condus rezistența contra ofensivei germane din 24 august 1944 și a negociat convenția de armistițiu semnată la Moscova la 12 septembrie 1944, Corneliu Coposu a constatat o lipsă de susținere din partea puterilor aliante pentru menținerea unui regim democratic în România: „Delegația română a cerut să fie înscrisă în convenție prevederea (acceptată la Cairo) ca trupele aliante să părăsească teritoriul țării la încetarea ostilităților contra Germaniei și ca, odată cu retragerea respectivelor trupe, să fie scoase din vigoare toate clauzele (șase la număr) legate de prezența lor în România. Cererea a fost întâmpinată cu refuz. Molotov a declarat că acest lucru este de la sine înțeles și că nu este cazul să fie precizat în textul convenției. Ambasadorul Marii Britanii a ținut să sublinieze, pe marginea acestei cereri, că *francezii nu au cerut asigurări ca trupele anglo-americane să părăsească Franța eliberată.*”²⁴

Corneliu Coposu a susținut toate eforturile partidelor tradiționale de a se opune comunizării României sprijinite de regimul de ocupație sovietic. „Obiectivul nostru național este o Românie liberă, guvernată prin suveranitatea Națiunii. Și nu-i român bun acela care pune alte preocupări înaintea acestui comandament”²⁵, afirmă Coposu într-un articol din aprilie 1946, în care prevedea posibilitatea falsificării alegerilor de către guvern. Acest lucru s-a întâmplat pe 19 noiembrie 1946, iar nouă luni mai târziu membrii Partidului Național Țărănesc erau arestați, iar partidul dizolvat.

După 1989, Corneliu Coposu a susținut recuperarea tradiției democratice interbelice: „am insistat pentru repunerea în vigoare a Constituției din 1923. Nu

spun că ea este ideală pentru zilele noastre, dar este mai bună decât toate constituțiile care i-au urmat, inclusiv mai bună, mai progresistă, mai democratică decât Constituția FDSN-istă, astăzi în vigoare. Sigur că ea trebuie amendată și adusă la zi, din cauza evoluției situației interne și internaționale”²⁶.

Corneliu Coposu a fost loial Dinastiei și Coroanei

La începuturile întemeierii Dinastiei Române și a monarhiei românești moderne, Petre Carp a afirmat că „o dinastie este într-adevăr întemeiată numai când țara poate respecta un rege prost”²⁷. În timpul regentei regelui Mihai I, Iuliu Maniu, ca Președinte al Consiliului de Miniștri, l-a adus în țară pe principele Carol, înlăturat de la succesiune prin actul de la 4 ianuarie 1926. Înalta Regentă, reunindu-i pe Patriarhul Miron Cristea, principele Nicolae și, din 1929, la propunerea țărăniștilor, magistratul Constantin Sărățeanu, nu ar fi putut funcționa până în 1942, când regele Mihai devenea major, la 21 de ani. Astfel, prim-ministrul Maniu a căutat să-l aducă pe principele Carol în Regentă, în locul lui Sărățeanu, înaintea eventualei urcări pe tron: „Fără experiența lui Carol II, opinia publică ar fi fost permanent frământată de nostalgia moștenitorului de tron surghiunit, prilej de permanente convulsii”²⁸. Când, în 8 iunie 1930, Parlamentul a decis să-l pună imediat pe tron pe regele Carol al II-lea, Maniu, care, la formarea guvernului din 1928, jurase loialitate regelui Mihai I, și-a prezentat demisia. Viitoarele mandate pe care le-a primit, în 13 iunie 1930 și în 1932, au fost de scurtă durată, Maniu nereușind să colaboreze cu noul monarh: „Ar fi fost apt pentru o domnie satisfăcătoare dacă nu ar fi fost ros de demonul orgoliului și al megalomaniei (...)”, mărturisea acesta în 1940.²⁹

Iuliu Maniu și Partidul Național Țărănesc nu au pus niciodată la îndoială legitimitatea dinastiei, ci modul de acțiune al regelui Carol al II-lea, care, în 30 martie 1938, a dizolvat partidele politice, înființând unul singur al cărui președinte devine. În anul 1937, aflându-se în posesia unor documente care dovedeau solicitarea regelui ca Maniu să fie implicat în „procesul Skoda”, Coposu a fost condamnat pentru „lezmajestate” la trei luni și — pentru a fi cu executare — o zi închisoare, perioadă în care a cunoscut-o pe Ana Pauker, ilegalistă comunistă, al cărei adversar va deveni în 1944³⁰.

În urma destrămării României Mari prin pierderile teritoriale din 28 iunie, 30 august și 7 septembrie 1940, Maniu a purtat discuții cu generalul Ion Antonescu care au dus, în 5 septembrie 1940, la abdicarea regelui Carol al II-lea. Fiul său, Mihai I, a fost proclamat rege, însă posibilitățile sale de acțiune au fost extrem de limitate; când, la 22 iunie 1941, România a intrat în Al Doilea Război Mondial alături de Germania pentru eliberarea Basarabiei, regele a aflat de acest lucru... la radio. Izolarea monarhului a încetat când, la 24 ianuarie 1942, cu ocazia recepției cavalerilor Ordinului Ferdinand I, a purtat o discuție cu Iuliu Maniu și Corneliu Coposu privind ieșirea României din război³¹. În urma acestor discuții s-a format „grupul de la Buftea”, la care s-au raliat liberalii, social-democrații și... comuniștii, care a pregătit ceea ce a însemnat ieșirea

României din alianța cu Germania prin actul de la 23 august 1944, când regele Mihai I l-a arestat pe mareșalul Antonescu și a încredințat guvernarea generalului Constantin Sănătescu. Maniu a făcut parte din acest cabinet ca ministru fără portofoliu.

În 1945, revăzându-se în cadrul unei recepții de la Palatul Regal, Ana Pauker l-a întrebat pe Coposu: „În 1937 erai condamnat pentru lezmajestate, acum vă văd în anturajul suveranului. Să înțeleg că v-ați schimbat convingerile?”. Răspunsul lui Coposu a fost: „Nu, mi-am schimbat regele”³². În pofida opreliștilor din partea guvernului Petru Groza susținut de ocupația sovietică, partidele politice „istorice” și-au manifestat susținerea față de monarh, aflat în „greva regală” din 21 august, prin manifestația organizată de onomastica suveranului în 8 noiembrie 1945, praznicul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, încheiată cu brutalizări din partea forțelor de ordine, arestarea multor participanți și morți³³.

În perioada 1946-1947, posibilitățile de acțiune ale regelui Mihai I au fost la fel de limitate ca cele din 1940-1944. Când, în iulie 1947, Iuliu Maniu, Corneliu Coposu și alți lideri țărăniști erau arestați, iar în noiembrie condamnați, monarhul nu a putut decât să privească, sfâșiat, cum numele său era folosit în rostirea sentinței (regele nu putea să-și exercite dreptul la grațiere fără contra-semnătura ministrului Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, în baza art. 87 al Constituției din 1923). La 30 decembrie 1947 era forțat să abdice, printr-o lovitură de stat, iar republica era proclamată printr-o fraudă parlamentară.

După 1989, Corneliu Coposu a susținut restaurarea monarhiei constituționale, pe care o considera „soluția recuperării României”: „Odată cu scăparea noastră de cripto-comunism, cred că vom realiza și restaurarea unei normalități în România, care se va putea face prin Monarhie și instituțiile democratice” (interviu cu Sorin Dumitrescu). La 10 mai 1995, în unul dintre ultimele sale discursuri, cu prilejul lansării la sediul UNITER a casetei „Mântuiește, Doamne, poporul tău”, realizată de doamna Marilena Rotaru, Seniorul afirma: „Credința mea sinceră, pe care o am de când eram mic, și cu care voi trece pe lumea cealaltă, este că democrația și normalizarea în țara românească se va face numai odată cu Restaurarea Monarhiei. Trăiască Regele!”

Corneliu Coposu a murit la 11 noiembrie 1995. La funeraliile sale din 14 noiembrie a fost difuzat, din inițiativa doamnei Marilena Rotaru, un mesaj din partea regelui Mihai I, care nu era primit în țară la acel moment, fiind reprezentat la ceremonie de soția sa, regina Ana, și fiica sa, principesa Margareta. La înmormântarea sa au participat sute de mii de oameni veniți din întreaga țară, emoția creată contribuind la victoria Convenției Democratice la alegerile legislative și prezidențiale din 3 și 17 noiembrie 1996.

Corneliu Coposu rămâne un model de om politic. Respectul său pentru instituțiile democratice, patriotismul bine înțeles și convingerile sale în beneficiile recuperării și păstrării unei tradiții, precum cea monarhică, sunt doar câteva repere ale activității sale remarcabile în viața democratică a României.

Note

¹ Tudor Călin Zarojanu, *Viața lui Corneliu Coposu. În premieră: documente din arhiva fostei Securități*, Editura Mașina de Scris, București, 1996, p. 7.

² *Ne găsim în pragul catastrofei*, interviul cu Corneliu Coposu consemnat de Nicolae Țone, în „Tineretul Liber”, 29, 30, 31 octombrie și 1, 3 noiembrie 1991, apud *Corneliu Coposu în fața istoriei*, ediție îngrijită de Nicolae Ionescu-Galbeni, Alexandru Badea, Virgil Petrescu, Mihaela Proca, Dinu Ghia, în colecția „Problemele timpului” coordonată de Gabriel Tepelea, Institutul pentru Analiză și Strategie Politică Iuliu Maniu, Fundația Hanns Seidel, Editura Metropol, București, 1996, ed. a II-a completată, 1997, p. 78.

³ Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, p. 11.

⁴ *Ibidem*, p. 12.

⁵ *Loc. cit.*

⁶ În 30 martie 1938, regele Carol al II-lea a desființat toate partidele politice, devenind președintele unui nou partid unic. De la regimul de autoritate monarhică bazat pe noua Constituție din 1938, instituțiile României au traversat patru regimuri tot mai puțin democratice: statul național legionar, din septembrie 1940 până în ianuarie 1941, când generalul Ion Antonescu a guvernat alături de comandantul mișcării legionare, Horia Sima; dictatura militară a generalului (mareșal, din august 1941) Ion Antonescu, până la 23 august 1944, când a fost recuperată ultima Constituție democratică din 1923; după încercarea de restabilire a vieții democratice sub guvernele generalilor Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu, regimul comunizant al guvernului Petru Groza, din martie 1945 până în decembrie 1947; și, în fine, regimul comunist republican, din 30 decembrie 1947 până în 22 decembrie 1989.

⁷ Declarație din 6 august 1953, apud Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, p. 85.

⁸ Corneliu Coposu, *File dintr-un jurnal interzis. 1936-1947, 1953, 1967-1983*, ediție îngrijită de Doina Alexandru, Editura Vreamea, București, 2014, pp. 150-155. Cf. Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, pp. 17-22.

⁹ Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, p. 25.

¹⁰ *Ibidem*, p. 34.

¹¹ *Ibidem*, pp. 54-55.

¹² *Ibidem*, p. 58.

¹³ *Ibidem*, p. 60.

¹⁴ *Ibidem*, p. 77.

¹⁵ *Corneliu Coposu în fața istoriei*, pp. 85-87. Vezi refuzul lui Corneliu Coposu de a scrie în „Scânteia” și „Glasul Patriei” în Constantin Ticu Dumitrescu, *Mărturie și Document*, Editura Polirom, Iași, 2008, volumul II, partea a III-a, p. 304.

¹⁶ *Corneliu Coposu în fața istoriei*, pp. 81-82. Cf. Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, pp. 70-71.

¹⁷ Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, p. 168.

¹⁸ *Ibidem*, p. 148.

¹⁹ Transcriere după înregistrarea momentului.

²⁰ Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, pp. 177-178.

²¹ Corneliu Coposu, *Armistițiul din 1944 și implicațiile lui*, Editura Gândirea Românească, București, 1990, pp. 4, 7. Cartea este o transpunere în text a „dialogurilor” cu Doina Alexandru și Vartan Arachelian. Se poate compara cu interviul (cenzurat) oferit lui Lazăr Iliescu de la ziarul „Dreptatea” la 20 august 1946, „recuperat”, prin manuscris, în Gheorghe Buzatu (ed.), *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, 2 vol.,

Iași, Editura Bai, 1990, vol. II, pp. 291-309.

²² Corneliu Coposu, *Armistițiul din 1944...*, pp. 31, 33.

²³ *Ibidem*, p. 35.

²⁴ *Ibidem*, p. 28.

²⁵ „Dreptatea”, 19 aprilie 1946, apud *Corneliu Coposu în fața istoriei*, p. 47.

²⁶ *Corneliu Coposu în fața istoriei*, p. 134.

²⁷ Nicolae Iorga, *Supt trei regi*, Editura Datina Românească, București, 1932, p. 7.

²⁸ Corneliu Coposu, *File dintr-un jurnal interzis...*, p. 116.

²⁹ *Loc. cit.*

³⁰ Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, p. 12.

³¹ Vezi relatarea lui Corneliu Coposu în *File dintr-un jurnal interzis...*, pp. 226-227 sau *Armistițiul din 1944...*, p. 9, și a regelui Mihai I în Philippe Viguié Desplaces, *O domnie întreruptă*, traducere de Ecaterina Stamatiu, Editura Libra, București, 1995, pp. 87-96, sau în mesajul transmis la Radio București la 23 august 1993, publicat în „Curierul românesc” nr. iulie-septembrie 1993, apud Silvia Constantinescu, „*Rămân de înlăturat urmările mentalității comuniste!*”, Silvia & Octavian Forlag HB, Finnerödja, p. 127.

³² Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, p. 13.

³³ Depoziția lui Corneliu Coposu în fața procurorului-instructor militar, în ziua de 22 noiembrie 1945, pentru a fi audiat în legătură cu incidentele de la 8 noiembrie 1945, apud *Corneliu Coposu în fața istoriei*, pp. 31-37. Cf. Tudor Călin Zarojanu, *op. cit.*, pp. 37-45.

Bibliografie minimală

Corneliu Coposu în fața istoriei, Institutul pentru Analiză și Strategie Politică Iuliu Maniu, Fundația Hanns Seidel, Editura Metropol, București, ed. a II-a completată, 1997.

Coposu, Corneliu, *Armistițiul din 1944 și implicațiile lui*, Editura Gândirea Românească, București, 1990.

Coposu, Corneliu, *File dintr-un jurnal interzis. 1936-1947, 1953, 1967-1983*, ediție îngrijită de Doina Alexandru, Editura Vremea, București, 2014.

Dumitrescu, Constantin Ticu, *Mărturie și Document*, Editura Polirom, Iași, 2008, volumul II, partea a III-a, Asociația Foștilor Deținuți Politici, capitolul „Corneliu Coposu”.

Zarojanu, Tudor Călin, *Viața lui Corneliu Coposu. În premieră: documente din arhiva fostei Securități*, Editura Mașina de Scris, București, 1996.

ANA-MARIA-RUXANDRA DIMA

Onestitate în vremurile tulburi ale istoriei

Ana-Maria-Ruxandra Dima este studentă în anul al II-lea la Facultatea de Istorie din cadrul Universității București, Specializarea Istorie 2011-2015 - Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”, Ploiești (România) între 17-26/09/2016 a participat la Stagiul de documentare la Roma și în zona Latium, în domeniul arheologie. Departamentul de Istorie Antică, Arheologie și Istoria Artei al Facultății de Istorie, București

Generația tânără se află în ipostaza de a căuta modele și de a încerca să se identifice cu anumite personalități a căror forță să o inspire și să-i insufle tenacitatea necesară în vederea atingerii țelurilor propuse. În opinia mea, un astfel de exemplu este Corneliu Coposu. Debutul în viața politică, colaborarea cu Iuliu Maniu, perioada detenției, filajele Securității, reafirmarea politică după 1989 și remarcarea sa ca un factor de echilibru pe scena politică românească în anii tulburi postdecembriști sunt doar câteva secvențe care ne relevă succint activitatea lui Corneliu Coposu. În actuala societate în care la loc de cinste se află mai degrabă nonvalorile, consider că este necesară prezentarea activității celui care avea să se opună cu îndârjire tranzacționării ideilor și care va rămâne fidel principiilor democratice și normelor morale ale unei societăți normale.

Omul al cărui destin avea să reprezinte o filă din istoria neamului românesc în secolul al XX-lea a văzut lumina zilei în comuna Bobota, județul Sălaj. Tânărul avea să se nască într-o familie ai cărei membri făceau parte din Partidul Național din Transilvania. Tatăl lui Corneliu Coposu, Valentin Coposu, a fost deputat al Marii Adunări Naționale de la 1918 din Alba Iulia și a votat pentru Unire. Acesta avea să fie închis, fiind acuzat de înaltă trădare alături de mama și sora lui Iuliu Maniu. Mătușa lui Corneliu Coposu era nepoata lui Simion Bărnuțiu, Elena Bărnuțiu. Bunicul din partea mamei era Gavril Vaida de Glod, văr primar cu Alexandru Vaida Voievod, exponent al Partidului Național Român¹. Descendent al unor predecesori care s-au remarcat în proiectul de reîntregire națională și de

apărare a principiilor democratice, tânărul nu s-a putut sustrage unui destin care va fi marcat de refuzul de a renega ideile democratice. Creșterea într-un astfel de mediu și, mai ales, apropierea familiei sale de Luliu Maniu aveau să creioneze și concepțiile politice ale adolescentului în formare.

A debutat în cariera politică în cadrul Partidului Național Țărănesc. Calitățile sale l-au ajutat să se remarce în fața lui Luliu Maniu, astfel încât ajunge să colaboreze cu acesta încă din timpul liceului. Inițial tânărul Corneliu Coposu va deține funcția de șef de cabinet². Această perioadă avea să se dovedească una de adevărată ucenicie, timp în care dobândește o importantă experiență administrativă, dar și una în care a avut ocazia să cunoască și să își petreacă timpul alături de unii dintre cei mai importanți membri ai clasei politice din acele timpuri. Ulterior, va absolvi Facultatea de Drept și Științe de Stat din Cluj, ca în 1934 să se înscrie la doctorat, purtând titlul de doctor trei ani mai târziu³. Activitatea sa ca membru de partid nu se remarcă numai prin colaborarea cu Luliu Maniu, ci și printr-o politică activă în cadrul organizației de partid din județul Cluj, fiind ales în 1937 președinte al Uniunii Studenților Democrați din Universitatea Cluj și președinte al Tineretului Național Țărănesc. Perseverent și luptând cu toată convingerea în vederea promovării ideilor democratice, național-țărăniște, Corneliu Coposu va conduce o amplă campanie de expunere a acestor idei. Activitatea președintelui Uniunii Studenților Democrați, grație dedicării și eforturilor depuse, avea să fie încununată cu reușita transformării Centrului Petru Maior, dominat de extrema dreaptă, într-o organizație democratică. În încercarea de a se opune propagandei realizate de studenții de extremă dreaptă, membrii Partidului Național Țărănesc au primit și ajutorul unor studenți care simpatizau cu ideile comuniste. Însă, în această perioadă, comunismul se definea ca un curent profund umanitar, care dorea estomparea realităților sociale. Chiar dacă a activat într-un mediu deloc străin ideilor comuniste, tânărul Corneliu Coposu nu a aderat niciodată la doctrina marxistă. În explicarea acestui fapt, Coposu s-a arătat foarte recunoscător profesorului sau de economie politică, care a avut ingeniozitatea de a le revela studenților lacunele doctrinei marxiste⁴. Incontestabil, în calitatea sa de șef de cabinet, Corneliu Coposu a fost permanent în preajma lui Luliu Maniu, asistând la unele dintre cele mai importante evenimente la care participa și liderul național-țărănist. Anii petrecuți alături de Maniu au fost, de altfel, anii restaurației carliste, anii războiului, dar și anii utopici ai comunismului. Pe tot parcursul acestei perioade, apropierea personală și cea profesională avea să clădească destinele celor doi oameni politici după aceeași matrită. Astfel, neînțelegerile dintre Luliu Maniu care își arătase ostilitatea față de guvernarea libertină a regelui Carol al II-lea aveau să îl implice și pe Corneliu Coposu în procesul Skoda, care nu reprezenta altceva decât materializarea disensiunilor dintre liderul național-țărănist și rege. Dorința expresă a regelui de a-l discreditat public pe Luliu Maniu prin implicarea unui nepot de-al său în afacerea frauduloasă pentru statul român avea să ducă în cele din urmă la modificarea

de către un comisar a declarației dată de către reprezentantul Uzinelor Skoda în România în timpul procesului intentat în 1937. Modificarea declarației lui Seletzki a fost însă descoperită în urma încercării unor grefieri de a vinde actele în vederea obținerii unei recompense. Aceste documente au fost arătate lui Maniu și au fost, de asemenea, arătate și comisiei parlamentare de anchetă. Au fost realizate fotocopii care au fost depuse la dosar, iar originalele au fost luate de către Corneliu Coposu. La ieșirea din Parlament Corneliu Coposu este percheziționat și se găsesc asupra sa documentele în cauză. Este arestat și condamnat pentru „lezmajestate” la două luni și o zi de închisoare. Acesta este trimis la închisoarea din Cluj, unde are ocazia să o întâlnească și pe Ana Pauker. Corneliu Coposu și-a ispășit pedeapsa în condiții foarte bune, având posibilitatea să își procure mâncarea de la restaurant și să fie servit în propria celulă. De asemenea, avea posibilitatea să se plimbe în închisoare și să onoreze în fiecare seară invitația la cină a directorului închisorii, fost coleg de facultate.

Instabilitatea politică din anii în care Carol al II-lea instaurează dictatura regală și cei în care Legiunea Arhanghelului Mihail, sub diverse forme, reprezintă un factor de decizie pe scena politică se resfrânge și asupra activității lui Corneliu Coposu, el fiind fie victima abuzului de putere al organelor de conducere, fie martorul acestora. În anul 1939, în urma încheierii procesului de judecată care urmarea găsirea vinovaților în cazul atacului îndreptat împotriva rectorului Universității din Cluj, Ștefan Goangă, acuzatul Ion Pop îi va oferi avocatului Ioan Ciobanu câteva note redactate în timpul ședinței de judecată. Desfășurând și o importantă activitate publicistică, în calitate de ziarist, Corneliu Coposu dorește să examineze notele primite de avocat. Însă, percheziția din 5 februarie în urma căreia se vor găsi asupra acestuia notele invocate mai sus și un exemplar al „Memorandumului românilor din Transilvania”, dar și un memoriu care avea drept subiect restaurația, pamflete care ridiculizau camarila regală, secvențe cenzurate din dezbaterile procesului Skoda, care aveau să fie găsite acasă, i-au adus lui Corneliu Coposu o condamnare la închisoare de două luni⁵. După cum s-a putut observa, în perioada 1937-1940 Corneliu Coposu a fost permanent în preajma lui Luliu Maniu, el fiind secretarul personal al omului politic. Începând cu anul 1940, Corneliu Coposu va deține funcția de secretar politic. În postura de martor, de această dată, la spectacolul dirijat din exces de zel de către legionari va fi în

toamna anului 1940, când vor fi asasinate mai multe personalități. Astfel, Corneliu Coposu este printre primele persoane informate de abuzul de putere venit din partea legionarilor, care l-au arestat pe Virgil Madgearu. În ciuda eforturilor susținute ale lui Iuliu Maniu și intervențiilor repetate ale lui Corneliu Coposu care i-a contactat pe cei care ar fi putut cere arestarea lui Madgearu, și anume colonelul Roșianu, secretarul general al Ministerului de Interne, și generalul Horia Sima, în vederea cererii unor explicații, acestea nu au putut împiedica asasinarea lui Virgil Madgearu lângă lacul Snagov⁶.

Evenimentele aveau să se precipite și România avea să intre în războiul înrobitor, însă în tot acest amalgam de iluzii eliberatoare atât de scump plătite de soldații români pe frontul de Est, timpul pare să aștepte ca oamenii să întreprindă și altfel de activități care ies din sfera îngustă a conflictului armat. Astfel, în anul 1941, în timpul unei deplasări la Constanța, Corneliu Coposu avea să o cunoască pe Arlette Marcovici, fiica generalului Marcovici. Un an mai târziu, cei doi se căsătoresc.

În timp ce „Marile Puteri” erau principalii actori în iureșul evenimentelor, politicienii români nu pot face altceva decât să insiste permanent pe lângă puterile occidentale și să spera că acestea vor lua cunoștință de cererile României și, mânate de propriul orgoliu, vor și interveni. La data de 5 iulie 1943, Corneliu Coposu îi va trimite o scrisoare deschisă lui Valer Popp prin care va critica aspru atitudinea acestuia în conjunctura „arbitrajului” de la Viena. De asemenea, va participa alături de Iuliu Maniu la mai multe vizite cu alți politicieni în vederea stabilirii unui armistițiu cu aliații. În noiembrie, se vor întâlni, în casa lui Corneliu Coposu, Iuliu Maniu și Lucrețiu Pătrășcanu⁷.

Dacă până acum am adus în discuție acțiunile lui Corneliu Coposu în ceea ce privește colaborarea sa cu Iuliu Maniu, este momentul să ne oprim atenția și asupra activității sale ce reiese din calitatea de membru al Partidului Național Țărănesc. Astfel, în anul 1944, Corneliu Coposu va deveni Președintele filialei Sălaj a Partidului Național Țărănesc⁸. În această poziție, Corneliu Coposu se remarcă drept un fin observator al realităților sociale cu care se confruntau locuitorii Sălajului.

Desfășurarea evenimentelor din 1944 conduce spre formularea unei concluzii certe și anume că Germania nazistă va fi învinsă. În aceste condiții, încă din primăvara anului 1944, ministrul de Externe al României începe o timidă acțiune de retragere din conflictul armat. În acest sens fac mai multe demersuri și liderii politici din România, Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu, Titel Petrescu și Lucrețiu Pătrășcanu, semnând la data de 20 iulie 1944 programul politic al Blocului Național Democrat. În această conjunctură, lui Corneliu Coposu i se încredințează depozitarea și distribuirea a 2000 de pistoale în cazul în care Ion Antonescu ar fi fost înlăturat prin forță de la conducere⁹. De asemenea, el va participa la momentul istoric în care se va transforma ziua de 23 august 1944. Corneliu Coposu evocă evenimentele desfășurate în ziua de 23 august la care, de altfel, este și martor ocular. Astfel, în zorii zilei generalul

Sănătescu și colonelul Dămăceanu îi vor face o ultimă propunere lui Iuliu Maniu de a deveni prim-ministru al noului guvern. La refuzul categoric al omului politic, care își argumenta decizia prin situația cu care se confruntă țara și faptul că liderii politici nu își puteau lua asupra lor deciziile adoptate pe timp de război, se propune ca soluție un guvern compus din militari, care nu vor fi judecați de posteritate datorită conjuncturii de armistițiu. Ulterior, Maniu însoțit de Corneliu Coposu se va îndrepta către Dinu Brătianu la imobilul din Calea Dorobanților, unde va ajunge și Titel Petrescu. După venirea acestora, la interval de o oră sosește și George Brătianu, care se întâlnește după o întrevedere cu mareșalul Ion Antonescu la Lacul Snagov. Din cele relatate de George Brătianu reieșea că Antonescu era de acord cu ieșirea din război, însă dorea în mod expres obținerea încuviințării germanilor pentru ieșirea României din conflict, precum și semnarea unui memorandum de către Iuliu Maniu și Dinu Brătianu prin care aceștia își asumau răspunderea politică și istorică a armistițiului. În fața ofertei lui Antonescu, liderii politici consimt că înștiințarea Germaniei nu reprezintă o prioritate, iar armistițiul trebuie semnat fără amânare. Noi întreveneri cu Antonescu au avut Mihalache și George Brătianu, însă de această dată Antonescu este iritat de insistențele acestora și își contramandază audiența la rege și hotărăște plecarea pe frontul din Transilvania. O nouă deplasare are loc la Palatul Știrbey, unde Iuliu Maniu și Corneliu Coposu îl găsesc pe Niculescu-Buzești. În urma expunerii lui Maniu care rezumă evenimentele din ultimele patru ore, se ajunge la concluzia că Antonescu trebuie împiedicat să ia legătura cu germanii. La ora 17:00, Iuliu Maniu este anunțat că Ion Antonescu și Mihai Antonescu au fost arestați. Imediat vor fi oprite legăturile cu Germania. La București se instalează guvernul Sănătescu¹⁰. De remarcat faptul că relatările lui Corneliu Coposu sunt foarte valoroase în stabilirea faptelor care au avut loc la 23 august, dar mai mult de atât, pentru a putea vedea care a fost punctul de vedere al participanților la evenimente, analizate din prisma unui contemporan care nu era străin de circumstanțele de care au trebuit să ia seama și oamenii politici în cauză.

La data de 15 septembrie, în cadrul unei ședințe a Consiliului de Miniștri, Corneliu Coposu este pus la curent cu dorințele Moscovei de a-i pune la conducerea Partidului Comunist Român pe Vasile Luca și Ana Pauker.

Pe lângă munca depusă ca om politic, Corneliu Coposu se remarcă și ca ziarist, având și o importantă activitate publicistică. În conferința *Țara Sălajului*, din 22 septembrie 1944, la Sala Dalles, Corneliu Coposu dă dovadă de un foarte bun spirit de observație. Acesta deplânge starea județului în urma abuzurilor săvârșite de autorități din momentul punerii în aplicare al Dictatului de la Viena. Din punctul de vedere al lui Corneliu Coposu, prezentul cu care se confruntă Sălajul este doar o contrazicere a trecutului glorios. În susținerea acestei teze, el aduce în discuție mai multe argumente: de ordin istoric, care afirmă întâietatea românilor pe acest teritoriu; de factură politică, mare parte a

idealurilor naționale au avut drept amfitrioni locuitori ai Sălajului. Lista oamenilor de seamă care având fiii acestui ținut este întregită de Simion Bărnăuțiu și Iuliu Maniu, care s-au remarcat în îndeplinirea proiectului de reîntregire națională. În încheiere, Corneliu Coposu denunță cruzimea cu care au fost tratați locuitorii Sălajului în perioada de patru ani de când județul a trecut sub administrație maghiară.

În față creșterii influenței Moscovei la București, Corneliu Coposu are o atitudine critică denunțând josniciile la care recurgeau comuniștii pentru a reuși să preia puterea. În acest sens, apar și articolele *Și MADOSZ-ul vrea să intre în guvern?* sau *Ce-i trebuie României?* În cazul primului, Corneliu Coposu dorește să demonstreze că Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România este o grupare fără un program politic coerent, ci doar o simplă unealtă în mâinile comuniștilor. În cazul celui de-al doilea, Corneliu Coposu dă dovadă de o formidabilă putere de anticipație: „Își zic patrioți și se intitulează democrați, dar ceea ce vor să facă cu patria și cu democrația românească e preferabil să nu aflăm niciodată...”¹¹.

Anul 1945 va coincide și cu anul promovării lui Corneliu Coposu, acesta devenind secretar general adjunct al Partidului Național Țărănesc. De asemenea, va face parte și din „Organizația M” și va ocupa funcția de director de cabinet al Ministerului Economiei Naționale în al doilea guvern Sănătescu, din cea din urmă demisionând la 5 martie 1945. Anul 1945 va fi și anul în care personalitățile politice românești nu pot face altceva decât să privească stupefiate brutalitatea de care a dat dovadă Moscova, în încercarea de a-și impune propriii reprezentanți în funcțiile cheie ale statului român. Corneliu Coposu dă dovadă și de această dată de un fin simț al observației, putând oferi mai multe informații esențiale în elucidarea evenimentelor premergătoare abolirii monarhiei și instaurării Republicii Populare Române. Interesante, din punctul meu de vedere, sunt considerațiile referitoare la personalitatea lui Petru Groza scoțând la iveală naivitatea acestuia, care nu a putut să privească opera comuniștilor per ansamblu și să își dea seama că el era un simplu executant al politicii sovietice.

Numirea lui Petru Groza prim-ministru, la data de 6 martie 1945, a fost o dovadă clară a intențiilor Moscovei în ceea ce privește România. Guvernul, în fruntea căruia era Petru Groza, era unul comunist. Din rândul membrilor acestui guvern făceau parte și reprezentanți ai Frontului Plugarilor din cadrul Partidului Național Țărănesc — Anton Alexandrescu, Partidului Național Liberal — Gheorghe Tătărescu. Însă, cum avea să se observe puțin mai târziu, acești membri nu aveau nici o influență în cadrul guvernului și au fost înlăturați în scurt timp de către comuniști. Situația dezastruoasă cu care se confrunta România nu a pătat și onoarea oamenilor cu idei bine înrădăcinate care defineau o guvernare democratică în schimbul noii ideologii comuniste prin intermediul căreia s-ar fi putut afirma în urma unor servicii făcute comuniștilor. Un astfel de exemplu este și Corneliu Coposu, care nici nu a luat în discuție

intrarea în rândurile comuniștilor. Guvernul care avea să se declare protector al „democrației și cuceririlor revoluționare ale poporului” a lichidat succesiv libertatea presei, interzicând mai multe publicații, printre care avea să se numere și ziarul „Dreptatea”, a promulgat legea epurării aparatului de stat.

Întâlnirea a peste 50000 de persoane în Piața Palatului, din 8 noiembrie 1945, în vederea sărbătoririi zilei onomastice a regelui a fost privită ostil de către comuniști care au trimis pentru liniștirea mulțimii camioane ale Poliției și detașamente înarmate ale comuniștilor care instigau participanții la miting. Manifestația monarhiștilor din 8 noiembrie a fost socotită de către organele de conducere drept o acțiune a partidelor politice. Această afirmație nu este întemeiată, deoarece chiar în ziua de 3 noiembrie 1945, Iuliu Maniu declara la Clubul Partidului Național Țărănesc că de ziua regelui nu se pot face manifestații de partid, dar că pe membrii partidului, în calitate de cetățeni, nu îi poate împiedica nimeni să participe la manifestație. Mai mult, secretarii generali ai celor două partide istorice i-au adus la cunoștință ministrului Internelor faptul că partidele politice nu organizează întâlniri politice de ziua regelui¹². Incidentele din 8 noiembrie au fost folosite drept pretext pentru operarea a numeroase arestări și pentru deschiderea unei ample anchete în vederea găsirii vinovaților pentru agitația provocată. Una dintre persoanele căreia i se va cere cooperarea în vederea găsirii vinovaților va fi și Corneliu Coposu, care va întocmi o sinteză a evenimentelor la 22 noiembrie. Din expunerea lui reiese clar încercarea guvernului de a opri desfășurarea manifestației. Evenimentele din România au fost examinate cu ocazia reuniunilor miniștrilor de Externe ai Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii și Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste din 11 septembrie - 2 octombrie 1945 și 16-26 septembrie 1945. S-a hotărât reorganizarea guvernului prin includerea unor reprezentanți ai Partidului Național Liberal și Partidului Național Țărănesc și reorganizarea de alegeri libere. La 31 decembrie-1 ianuarie 1945 a avut loc vizita unei delegații mixte — A.I. Vâșinski (U.R.S.S), Averell Harimann (S.U.A), Archibald Clark-Kerr (Marea Britanie) - care le-a adus la cunoștință factorilor români de hotărârile luate de către Marile Puteri. Prin decret regal, la data de 6 ianuarie 1946 au fost numiți, în guvernul Petru Groza, Mihail Romiceanu, din partea Partidului Național Liberal și Emil Hațieganu, din partea Partidului Național Țărănesc. Greva regală a încetat, iar peste o lună, guvernul român a fost recunoscut de guvernele occidentale. La data de 13 martie 1946, Corneliu Coposu va primi mandat de înfățișare în instanță în cazul procesului deschis în urmă incidentelor din 8 noiembrie 1945.

În această perioadă, Corneliu Coposu are o efervescentă activitate publicistică, redactând mai multe articole, în care denunță practicile comuniste. Articolele scrise în acea perioadă ilustrează foarte bine și reacția acestuia la metodele folosite de comuniști pentru a obține controlul total al puterii. Critica este dură, având în vedere faptul că reprezentanții puterii puneau în aplicare metode de guvernare care contraveneau tuturor principiilor democratice. În

articolul *Destul*, publicat la data de 17 martie 1946, Corneliu Coposu își manifestă indignarea față de așa-zisele deprinderi democratice ale guvernului care se concretizau în „arestări, presiuni, bătăi, devastări de cluburi, amenințări oficiale, muncitori împușcați, bătrâni demnitari asasinați de adversarii politici...”¹³. Corneliu Coposu critică aspru propaganda comunistă și practicile totalitare care au rolul de a îndoctrina și de a sădi în conștiința oamenilor frică. Edificatoare în acest sens este și afirmația: „poporul nu pândește pe uliți dosnice cu revolverul încărcat”¹⁴. Pe actorii politici ai acelor vremuri, el îi numește sugestiv „temperamentali violenți” care sugerează instabilitatea politică creată de ei, dar și neasumarea răspunderii pentru faptele săvârșite. Analiza realizată de Corneliu Coposu are și accente ironice numind exponenții noii clase politice „patrioți”. Noua „dreptate” instituită se află în opoziție cu vechea orânduială românească. „Arhangheli ai dezagregării”, noii politicieni, conduc țara cu pași frenetici spre anarhie. Articolul se încheie sugestiv prin exclamația retorică „Destul!”, care ilustrează iritarea autorului articolului care a ajuns la saturație.

Articolul *Libertatea pe care o așteptăm*, publicat, la data de 31 martie 1946 în „Dreptatea”, surprinde noul sens pe care comuniștii îl atribuie cuvântului „libertate”. Astfel, libertatea ajunge să fie echivalentă cu falsificarea documentelor, violența fizică, tortura. Conceptul de libertate nu se aplică nici în sfera politică, nici în sfera civilă. Însă, articolul se sfârșește într-o notă pozitivă, sperând la reinstalarea adevăratei libertăți care va permite fiecăruia să se exprime liber și să aleagă modul în care vrea să trăiască. Un alt articol reprezentativ este *Datoria guvernului este să fixeze fără amânare data alegerilor*, publicat la data de 19 aprilie 1946, în care se atrage atenția asupra tergiversării organizării alegerilor libere de către guvern și asupra consecințelor în cazul prelungirii acestei stări. Pe aceeași temă, necesitatea organizării alegerilor, este realizat și articolul *De vorbă cu un comunist*, publicat în ziarul „Dreptatea” la 26 mai 1946. Articolul surprinde conversația lui Corneliu Coposu cu un om ale cărui idei simpatizau cu doctrina comunistă înainte ca interpușii Moscovei să dețină toate pârghiile puterii. La afirmația firească a lui Corneliu Coposu, și anume: „Toată țara este împotriva d-voastră. Sunteți odioși. Toți vă urăsc. Toți vă detestă. Nu veți realiza nici cinci procente din voturi”, comunistul răspunde franc „Este adevărat că nu avem popularitate. Recunosc că reprezentăm o minoritate politică neînsemnată. Dar vom realiza majorități electorale.”¹⁵. Referitor la folosirea asasinatelor și a teroarei, comunistul afirmă că acestea sunt necesare întrucât nu au altfel cum să se opună numărului mare de simpatizanți ai vechilor partide politice. Articolul se încheie într-o notă ironică, la întrebarea lui Corneliu Coposu, în numele cui vor guverna comuniștii, interlocutorul răspunde „În numele majorităților pe care le vom... realiza” în condițiile în care anterior prezentase și metoda câștigării acestei majorități, prin amenințări, prin introducerea în partid a unor elemente marginale ale partidelor istorice, prin instigarea la violență. De remarcat că scrierile lui Corneliu

Coposu sunt unele de mare forță în care într-un limbaj clar și adesea cu nuanțe ironice sau cu un caracter polemic reușește să surprindă foarte bine criza politică, socială și morală cu care se confrunta România în acea perioadă.

Având acordul tacit al străinătății, guvernul Petru Groza a dat curs unei campanii fără precedent împotriva opoziției. Procesele politice din anii 1946-1947 doreau exterminarea fizică a adversarilor politici ai regimului comunist. Au fost condamnați, între alții, generalul Constantin Voiculescu, guvernatorul Basarabiei generalul Colotescu. Între 7 și 18 mai 1946 în cadrul „procesului marii trădări naționale” au fost judecați și condamnați la moarte Ion și Mihai Antonescu. În rândul acestor măsuri s-a înscris și promulgarea unei noi legi electorale. În ceea ce privește legea electorală, Corneliu Coposu a publicat în ziarul „Dreptatea”, la data de 26 iunie 1946, articolul intitulat *Câteva sugestii în legătură cu proiectul legii electorale*. În acel articol, Corneliu Coposu ia în discuție posibilitatea falsificării alegerilor, motiv pentru care oferă o lista minimală de proceduri care ar trebui să fie respectate și cuprinse în noua lege electorală, astfel încât alegerile să fie libere. Printre acestea se enumeră: interzicerea de a utiliza în campania electorală de simboluri care fac trimitere la Marile Puteri, interdicția jandarmeriei și poliției de a face arestări printre reprezentanții partidelor, încalcând obiectivitatea votului. Bineînțeles că aceste principii nu au fost puse în aplicare, iar alegerile din 19 noiembrie 1946 au fost câștigate de Blocul Partidelor Democratice care reunea Partidul Comunist Român, Partidul Social Democrat, Partidul Național Liberal — Gheorghe Tătărescu, Partidul Național Țărănesc — Anton Alexandrescu, Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular. Alegeri proclamate „libere și nestingherite” au fost de fapt grav fraudate, ajungându-se ca Blocul Partidelor Democratice să câștige alegerile cu 78,46%. Ulterior, după aceste evenimente, Corneliu Coposu va povesti cu amărăciune despre alegerile din 19 noiembrie 1946, național-țărăniștii confruntându-se cu situația de a nu-și putea realiza campania electorală, deoarece imediat ce își anunțau prezența într-un județ sau oraș, angajați ai jandarmeriei și poliției erau chemați la fața locului pentru a împiedica expunerea programului național-țărănist. Alte exemple care sugerează foarte bine modul în care comuniștii au orchestrat alegerile sunt și notele informative ale Securității. Astfel, din data de 19 noiembrie 1946 datează o notă care are drept subiect vizita lui Corneliu Coposu în Sălaj și demonstrația acestuia care dovedea că țărăniștilor li s-au furat 50.000 de voturi, dar și că cei care se aflau în fruntea organizațiilor Partidului Național Țărănesc și al Partidului Național Liberal au fost terorizați și obligați să demisioneze¹⁶. Corneliu Coposu a candidat la alegeri în județul Sălaj, însă nu a fost ales.

Cum aveau să dovedească și notele informative ale Securității din perioada 1945-1947, Corneliu Coposu a desfășurat o intensă activitate care s-a manifestat printr-o opoziție declarată față de cercul comuniștilor. Informatorii aveau grijă să consemneze orice convorbire a acestuia, indiferent că se desfășura

Într-un cadru intim sau unul oficial. O notă din 19 mai 1946 ne aduce la cunoștință o afirmație a lui Corneliu Coposu din care reieșea că național-țărăniștii și liberalii vor porni o acțiune comună de protest împotriva arestărilor din rândul membrilor partidelor. Luna iulie avea să fie ultima lună de libertate a lui Corneliu Coposu în timpul regimului comunist. Printre ultimele activități ale acestuia vor fi participarea din 3 iulie 1947 la ultima ședință a conducerii Partidului Național Liberal și cea din 11 iulie 1947 la ședința biroului și consiliului de administrație al ziarului „Dreptatea”¹⁷.

Devastarea Clubului Partidului Național Țărănesc prevestea, din păcate, demararea arestărilor în rândul membrilor acestui partid. Corneliu Coposu va fi arestat la 14 iulie „pentru fapte ce interesează Siguranța”. Parcursul penitenciar al lui Corneliu Coposu va fi următorul: „Ministerul de Interne, Malmaison, Văcărești, Snagov, Pitești, Ministerul de Interne, Craiova, Uranus, Ministerul de Interne, Jilava, Malmaison, Midia, Ghencea, Bragadiru, Popești-Leordeni, Ministerul de Interne, Uranus, Jilava, Gherla, Sighet, Aiud, Râmnicul Sărat, Ministerul de Interne, Rubla”¹⁸. Timpul petrecut în fiecare închisoare era dictat de intenția oficialităților de a-l implica în mai multe procese. La 17 iulie 1947 va fi arestat și Iuliu Maniu. Apreciabil este faptul că, încă din primele zile ale arestării, Corneliu Coposu nu și-a pierdut cumpătul și s-a declarat în continuare un adept al democrației și totodată împotriva doctrinei marxiste pe care o vedea lipsită de consistență. Acest fapt reiese din notele agenților de pază care descriu comportamentul firesc al lui Corneliu Coposu, precum și ideile acestuia despre marxism și despre imposibilitatea aplicării lui în România. La data de 15 iulie 1947 va fi emis un nou mandat de arestare pentru „uneltire întru distrugerea statului”.

În urma întocmirii celui de-al doilea referat al anchetei se ajunge la concluzia că implicarea directă a Partidului Național Țărănesc în acțiuni care subminează ordinea internă a statului nu poate fi dovedită, însă, întrucât anchetatul dă dovadă de contestare a faptelor care ar putea incrimina conducătorii Partidului Național Țărănesc, se recurge la folosirea unor noi metode mai dure care să determine anchetatul să mărturisească adevărul. Metodele pe care le amintea referatul erau reprezentate de tipurile de tortură ale comuniștilor printre care se enumeră bătaia la tălpi, atârănarea cu capul în jos, bătaia cu cearșaful ud, „manejul”, electrocutarea. Pe toată perioada detenției, comuniștii l-au supus pe Corneliu Coposu tuturor metodelor de tortură, exceptând electrocutarea. Învinuit pentru „uneltire împotriva ordinii și siguranței naționale”, arestarea este prelungită cu încă o lună.

În ciuda faptului că se află în arest, Corneliu Coposu își exprimă în continuare liber ideile, nelăsându-se intimidat de atrocitatea practicilor comuniste de anchetă. Astfel, încercarea încrâncenată a comuniștilor de a le atribui național-țărăniștilor implicarea în activități distructive nu a primit curs din partea lui Corneliu Coposu, acesta păstrându-și obiectivitatea în relatările sale. Un astfel de text este și declarația din 18 septembrie 1947, în care cu accente iro-

nice pe alocuri explică faptul că intenția partidului de a înlătura guvernul comunist de la guvernare este nefondată, deoarece partidul era privat de posibilitatea de a organiza întâlniri, de a desfășura propagandă. Comportamentul demn al lui Corneliu Coposu este sugerat pe parcursul întregii declarații, însă o frază cu adevărat curajoasă, care ascunde și o acuzație camuflată la adresa practicilor comuniste, este următoarea: „Partidul Național Țărănesc și conducerea lui, după cea mai bună cunoștință a mea, nu s-a gândit să uzeze de mijloace ilegale, teroriste sau violente, în activitatea sa politică”¹⁹. În luna octombrie a anului 1947, în timp ce este la Malmaison, Corneliu Coposu află că Iuliu Maniu se află într-o celulă alăturată și reușește să aibă o întrevedere de câteva minute cu el în timpul căreia acesta îi va spune: „știu că voi muri în închisoare, voi care veți supraviețui aveți grijă să nu lăsați să moară partidul și asigurați-i continuitatea, dacă vor fi vremuri care să permită acest lucru. Și nu uita că am obligația morală, ca executor testamentar, să aduc în țară osemintele lui Titulescu”²⁰.

Pe tot parcursul detenției, Corneliu Coposu a rămas fidel principiilor democratice și s-a opus degradării morale. Ilustrativă în susținerea acestei afirmații este și toamna anului 1947, când anchetatorii au vrut să-l transforme în martor al acușării. În cуда expunerii unor oferte avantajoase și presiunii constante, Corneliu Coposu a refuzat în mod categoric să mintă și astfel să devină delator.

Inepția celor care trebuiau să pună în aplicare ordinele forurilor conducătoare atinge apogeul în timpul detenției în penitenciarul din Craiova. La un moment dat, comandantul închisorii, care era un fost muncitor și un executant frenetic al ordinelor, a primit sarcina de a-i izola total pe Corneliu Coposu și Ion Hudiță. Gândindu-se cum poate pune ordinul în aplicare, ajunge la concluzia că trebuie să zidească ușa. Prin urmare, lui Corneliu Coposu îi va fi zidită ușa celei timp de 8 luni, până la vizita generalului Sepeanu care a ordonat imediat spargerea zidului²¹.

După cum am putut observa și în enumerarea de mai sus, parcursul prin închisori al lui Corneliu Coposu a fost unul întortochiat, marcat de mai multe transferuri. Pe data de 14 noiembrie 1950 se va emite pe numele lui Corneliu Coposu un act de transfer la „Unitatea de Muncă nr. 1 Cap Midia”. La canalul Dunăre-Marea Neagră, Corneliu Coposu va lucra în condiții ce nu asigurau protecția muncii, punându-i-se viața în pericol. Însă trebuie să admitem că în condiții deplorabile s-au desfășurat și anii de detenție, prizonierii fiind subnutriți și maltratați. Pe tot parcursul perioadei petrecute la Midia, Corneliu Coposu a rezistat muncii istovitoare, la un moment dat, un comandant într-o notă informativă chiar afirmând: „dintre toți numai Coposu muncește. Ce gândește el nu mă interesează, sunt alții pentru acest lucru, sunt însă mulțumit că muncește”. Comentariul lui Corneliu Coposu este ilustrativ pentru a oglindii refuzul de a tranzacționa ideile, nepărăsind valorile democratice și rămânând fidel doctrinei național-țărăniste. Vechea concepție politică nu a fost alterată de

brutalitatea comunistă: „Ce gândesc eu, știu ei. Dacă am fost secretarul lui Maniu nu pot gândi decât ce gândeam și atunci”²². Demnitatea de care a dat dovadă Corneliu Coposu s-a răsfrânt și asupra modului în care și-a tratat delatorii, acesta nerecurgând la acte răzbunătoare sau la acuzații directe. De altfel, Corneliu Coposu afirmă că oamenii din pușcării nu ar trebui judecați pentru faptele lor din timpul detenției, întrucât foamea făcea ravagii, iar brutalitatea gardienilor genera întoarcerea omului la instinctele animale. În perioada petrecută la Midia Corneliu Coposu a fost și subiectul unei anchete informative, care avea drept scop urmărirea comportamentului, gesturilor deținutului. În urma acestei anchete care avea drept informatori alți deținuți i s-a atribuit lui Corneliu Coposu calitatea de instigator și s-a decis transferul la un penitenciar cu regimul cel mai sever.

În ultima perioadă a detenției Corneliu Coposu a fost închis la Râmnicu Sărat, cea mai dură dintre închisori, după cum avea să opineze chiar Corneliu Coposu. El făcea parte din ultimii patru supraviețuitori național-țărăniști încarcerati pentru așa-zise crime politice. Corneliu Coposu a stat în închisoare cincisprezece ani, dintre care opt fără proces și șapte în urma unui proces. În ciuda severei degradări fizice, ajungând de la 114 kg, câte avea în momentul arestării, la 51 de kg, judecata și-a păstrat-o intactă. Acest lucru a fost posibil în lungile perioade de izolare prin nenumărate exerciții de matematică și prin numeroase poezii realizate mental. La data de 9 iulie 1962, Corneliu Coposu va fi eliberat din penitenciarul Râmnicu Sărat și i se va stabili domiciliu forțat în comună Rubla²³. Intervalul de timp petrecut la Rubla se va dovedi unul de tranziție absolut necesar lui Corneliu Coposu, pentru a se reintegra în societate. Chiar dacă nu putea părăsi comuna, putea să-și primească familia, să muncească în aer liber, fie în domeniul agricol, fie în construcții, să se bucure de o relativă libertate, agenții care trebuiau să asigure supravegherea alegând să păstreze o oarecare distanță. Bineînțeles, că aceste noi posibilități nu echivalau cu normalitatea, însă însemnau foarte mult după un regim total de restricție. În răstimpul petrecut în Rubla singurul act de identitate al lui Corneliu Coposu avea să fie fișa de eliberare. Decizia de ridicare a domiciliului obligatoriu este emisă la data de 14 martie 1964. Corneliu Coposu va locui la București pe Calea Dudești, nr. 86.

În timpul șederii la Rubla Corneliu Coposu a fost înconjurat și de mai mulți informatori. Nota agentului Eugen Stănescu este foarte importantă pentru a surprinde comportamentul și ideile pe care le expunea Corneliu Coposu. Astfel, agentul consemnează faptul că cel supravegheat a dat dovadă de o comportare demnă și se bucură de un anumit prestigiu printre foștii deținuți, „Nu se preocupă de bârfa cronică din sat”, își păstrează viu interesul pentru evenimentele care se desfășoară în acel moment și încearcă să îi animeze și pe ceilalți foști național-țărăniști. Coposu nu părăsește nici un moment vechile sale considerente politice și încearcă să găsească în fiecare eveniment o licărire de speranță care ar putea să prevestească lichidarea lagărului

comunist. În aprilie 1964 este eliberată și Arlette Coposu, aceasta împreună cu Corneliu Coposu vor locui în București cu toată familia. O altă notă informativă, din 22 aprilie 1964, consemnează: „Corneliu Coposu discută cu elemente ce au deținut funcții în Partidul Național Țărănesc și (...) le duce anumite știri pe care le comentează în mod dușmănos”²⁴ care ne conduce la formularea aceleiași teze, ca cea enunțată anterior.

La 12 mai 1964, Corneliu Coposu va fi angajat la Întreprinderea de Construcții Montaj ca muncitor la Atelierul de Confecții Metalice²⁵. Acesta avea să mărturisească că își dorește să se integreze din nou în societate, să se angajeze. Nu tinde să devină din nou funcționar sau să exercite profesia de avocat, întrucât, afirmă, nu își dorește să fie din nou implicat în necazuri. Corneliu Coposu își dă seama că în ciuda simțitei degajări din partea comuniștilor, foștii membri ai partidelor politice vor continua să fie urmăriți.

Imediat după revenirea în București, este chemat în audiență la Gheorghe Gheorghiu-Dej care se disculpă pentru închisorile comuniste astfel: „N-am putut face nimic, pentru că rușii ne-au dirijat tot timpul”. Drept despăgubire îi oferă un post de juris-consult la Consiliul de Stat, primind un salariu exorbitant. Corneliu Coposu a refuzat fără să stea pe gânduri și astfel nu a acceptat „binefacerea” liderului comunist, care avea perfidia să creadă că un suflet care suferise atât de mult în urma programului torționar promovat de comuniști se va lăsa ispitit de oferta venită tocmai din partea răufăcătorilor săi. Această conduită va fi consemnată și de către un informator căruia Arlette Coposu fără să știe îi făcuse câteva destăinuiri: „Este greu, dar Puiu nu vrea să accepte anumite oferte care i s-au făcut în schimbul unor servicii cerute, căci prea mult a suferit în trecut. Puiu este demn”²⁶. În mai 1965, Corneliu Coposu va afla răvășitoarea veste că soția sa este diagnosticată cu cancer. Aceasta va înceta din viață la 27 decembrie.

Evenimentele din Cehoslovacia din anul 1968 îi oferă lui Corneliu Coposu un punct de referință pentru ideile pe care le nutrea și anume că lagărul comunist se va prăbuși sub propria încremenire ideologică și economică. Propunerile repetate ale diferiților ziariști de a colabora cu diferite publicații care proslăveau Partidul Comunist sunt respinse vehement. Devotat în continuare programului politic național-țărănist, el nu concepea posibilitatea să participe la discreditarea foștilor membri ai Partidului Național Țărănesc. Filajele Securității constată că fostul deținut se bucură de o mare popularitate în rândurile foștilor membri de partid și îl văd ca un om incoruptibil și viitor conducător al partidului.

Până la anul eliberator 1989, Corneliu Coposu a fost permanent hărțuit de către Securitate, deranjat de agenții de urmărire. Poziția lui Corneliu Coposu, conform aprecierii lui Constantin Ticu Dumitrescu referitoare la Securitate, este următoarea: „Coposu cu structura sa de ardelean, când îl oprea pe stradă un securist, zicea: No, domnule, ce-i? — Ce-ați făcut ieri? — Păi, nu știți, nu m-ați urmărit? — Puteteți să scrieți ce-ați făcut? — Păi, de ce să nu scriu? Și scria: În

ziua cutare m-am plimbat pe strada cutare și m-am întâlnit cu cutare, cu care am vorbit despre medicamente²⁷. Notele informative ale securiștilor scot la iveală și modul onest în care Corneliu Coposu dacă ar avea posibilitatea ar acționa: o propagandă înțeleaptă se realizează cu ajutorul argumentelor și este întărită de dovezi și documente.

Libertatea individuală și dreptul la libera circulație al individului, libertatea conștiinței, de exprimare, a informației, inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței sunt doar câteva din drepturile fundamentale ale omului care au fost flagrant încălcate lui Corneliu Coposu, în perioada comunistă. De multe ori, Corneliu Coposu și cei cu care obișnuia să vorbească făceau precizări în scrisorile pe care le expediau referitoare la data emiterii scrisorii și data primirii, dar și la lipsa anumitor fotografii sau a altor obiecte confiscate de securiști și, astfel, neajunse la destinatar. Singurul moment în toată perioada comunistă în care sunt dezbătute evenimentele din august 1944 vor avea loc la 18 decembrie 1981. Acest lucru se va desfășura la sediul „Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale” și printre invitații la dezbateri se vor afla și membrii fostelor partide istorice. Cu acest prilej Corneliu Coposu afirmă că național-țărăniștii erau la curent cu schimbările de atitudine ale Aliaților în ceea ce privea situația României, dispunând de trei aparate emisie-recepție. De asemenea, va povesti și despre anii detenției în care a fost torturat. Discuția liberă a avut drept consecințe demararea mai multor anchete și realizarea mai multor interogatorii din partea Securității²⁸.

Integritatea lui Corneliu Coposu este dovedită și de declarațiile pe care le făcea Securității despre apropiații săi, el oferindu-le informații banale, care ieșeau din sfera politică și nu le aduceau celor în cauză niciun prejudiciu. Un exemplu al unei astfel de declarații este și cea dată la 27 mai 1982 prin care Coposu „divulgă” următoarele despre Gheorghe Mocanu: „Mi-a relatat programul lui de vizitare a muzeelor și monumentelor într-o vizită în străinătate”²⁹.

Critica lui Corneliu Coposu care se referă la modalitatea prin care Marea Adunare Națională și Consiliile Populare au fost alese în timpul alegerilor din 1985 nu întârzie să apară. De asemenea, denunță și falsa afișată legalitate a alegerilor în cazul desemnării președintelui Republicii Socialiste Române³⁰. Indignarea lui Corneliu Coposu vizavi de simulacrul alegerilor este consemnată de către informatorii Securității. Corneliu Coposu rămâne credincios sistemului democratic de guvernare și nu admite punerea în aplicare a practicilor totalitare în conducerea statului. Considerându-l o persoană extrem de importantă, fiind supraviețuitorul cu cel mai mare grad din fosta conducere a Partidului Național Țărănesc, Securitatea a considerat necesară filarea unui număr impresionant de persoane, acestea de multe ori fiind persoane necunoscute pentru Corneliu Coposu cu care nu întreținea nici un fel de relații.

În anul 1987 Corneliu Coposu a luat hotărârea de a adera la Uniunea Europeană Creștin Democrată. Acest lucru a fost posibil cu ocazia vizitei în România a Vicepreședintelui Uniunii, Jean Marie Doyer. La cererea lui

Corneliu Coposu aderarea nu a fost făcută publică, datorită contextului politic existent în acea vreme în România. Uniunea Europeană Creștin Democrată avea ca ideologie creștin-democrația. Aceasta se declara adepta individualismului și demnității individului. Potrivit viziunii creștine, omul nu este exponentul clasei sociale, ci se remarcă prin trăsături, gânduri proprii care îl definesc ca om³¹. În baza acestei viziuni principiile acestei ideologii sunt promovarea democrației liberale, a principiilor statului de drept și a economiei de piață³².

În perioada 1987-1988, prin intermediul corespondenței, Corneliu Coposu este pus la curent cu vădita răceală a occidentalilor în ceea ce privește chestiunea României, aceștia preocupându-se de politica internațională și din acest motiv fiind interesați de păstrarea unor bune relații cu Uniunea Sovietică. De asemenea, i se aduce la cunoștință și izolarea politică în care se află România pe plan internațional și, totodată, și impulsurile revizioniste ale ungarilor. Într-o scrisoare redactată la data de 28 aprilie 1988, adresată domnului Macarescu, Corneliu Coposu își prezintă dezamăgirea față de cei care se aflau în diaspora și care nu au reușit să se coalezăze într-o singură forță care să lupte pentru cauza românească. La 30 decembrie 1988, Corneliu Coposu primește o scrisoare de la Georges Serdici, prin care îl înștiințează de intenția sa de a-i trimite lui Mihail Gorbaciov o scrisoare deschisă prin care îi va expune situația din România.

Anul 1989 avea să aducă în sfârșit dislocarea blocului comunist, care în fața încremenirii sociale și economice în care se găsea cufundat a încercat o ultimă manevră de redresare, prin punerea în aplicare a programelor Glasnost și Perestroika. Cu ocazia Congresului de Istorie din anul 1989 din Franța, sunt informați și membrii diasporei, prin Dan Amedeo Lăzărescu, de intențiile lui Gorbaciov de a schimba liderii țărilor Est-Europene³³. La data de 12 decembrie 1989, Corneliu Coposu va fi arestat și anchetat ultima dată. Motivul arestării este reprezentat de banii trimiși în țară de către Ion Rațiu foștilor camarazi. În răstimpul regimului comunist, de la eliberarea din 1962, Corneliu Coposu fusese subiectul a peste douăzeci și șapte de percheziții și nenumărate convocări la Securitate.

Declanșarea Revoluției la București nu l-a luat prin surprindere pe Corneliu Coposu, acesta acționând energic în vederea restabilirii vechilor principii democratice care îi erau străine țării de aproape o jumătate de secol. Participarea la evenimente a lui Corneliu Coposu va fi promptă: la 21-22 decembrie va elabora Apelul Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, deplasarea în Piața Universității, la Televiziune. Încercarea lui Corneliu Coposu de a avea o întrevedere cu Ion Iliescu nu a fost fructificată, întrucât Ion Iliescu își luase toate măsurile de siguranță: metrourile nu oprea în fața Televiziunii, accesul în străzile vecine clădirii era blocat, focuri de armă erau trase în clădirile din preajma Televiziunii. În acest context se ridica un semn de întrebare firesc: în ce măsură revoluția își mai păstrează caracterul democratic?

În perioada imediat următoare, Corneliu Coposu acționează în vederea reorganizării partidului. Prima întâlnire a național-tărăniștilor a avut loc în Casa Memorială Nicolae Titulescu. La 8 iunie 1990 este anunțată reînființarea oficială a Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat al cărui președinte este Corneliu Coposu.

În ciuda promisiunilor făcute de Frontul Salvării Naționale că acesta nu va participa la alegeri și va constitui doar garantul libertății și al ordinii în răstimpul scurs de la revoluție și alegeri, Frontul Salvării Naționale își va anunța candidatura la alegeri. În urma acestei decizii, în Piața Victoriei au loc mai multe proteste, care au oferit un prilej bun desfășurării minerilor la București. Minerielele s-au dovedit a nu fi altceva decât o practică comunistă prin care se urmărea intimidarea populației și în acest fel acceptarea de către factorii de putere coalițați în jurul lui Ion Iliescu a instaurării Frontului Salvării Naționale la putere. În timpul acestor demonstrații lui Corneliu Coposu i se aduc grave injurii, iar populația este dezinformată cu privire la activitatea acestuia.

Chiar dacă se declara faptul că în România se dorea instaurarea unui regim de guvernare democratic, acesta îmbrățișa cu simpatie vechile practici comuniste, așa încât alegerile din 1990 s-au dovedit a fi un adevărat simulacru, procentele care urmau a fi obținute de fiecare partid în timpul alegerilor fiind stabilite cu mult înainte. Presiunea exercitată de către mineri în capitală, precum și deschiderea focului în piețe publice, dar și atacurile împotriva liderilor opoziției aveau să creeze grave sincope ale democrației firav instalate. Se pare că atât pentru simpatizanții acestuia, cât și pentru opozanți, Corneliu Coposu reprezenta liderul nedeclarat al opoziției, motiv pentru care membrii Frontului Salvării Naționale au încercat să realizeze permanent discreditarea publică a acestuia. Lupta înverșunată a membrilor FSN în frunte cu Ion Iliescu se poate explica prin adevăratul simbol al democrației pe care îl întruchipa Corneliu Coposu, fiind o rămășiță vie a unui partid cu o mare adeziune în rândul maselor în anii interbelici, un supraviețuitor al ororilor comuniste.

Adversitatea opozanților politici nu îl intimidează pe Corneliu Coposu și acesta își continuă lupta care avea drept scop instaurarea unui stat de drept. Astfel, la 6 mai 1991 în cadrul convorbirii de la Cotroceni între Ion Iliescu și liderii partidelor politice din Convenția pentru Instaurarea Democrației, Corneliu Coposu își exprimă punctul de vedere referitor la evenimentele cu care se confrunta România. Acesta conchide că tranziția spre democrație se poate face doar dacă se recurge la o schimbare a guvernului, la o schimbare a structurilor administrative³⁴. De asemenea, Corneliu Coposu consideră că modalitatea prin care țara poate tinde la normalizare este reconcilierea națională și coalizarea forțelor românești în vederea atingerii unui țel comun: punerea în aplicare a principiului suveranității poporului.

La 27 septembrie 1991, Corneliu Coposu va fi reales președinte al Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat. Pe 28 septembrie au loc noi presiuni ale minerilor asupra opoziției, Teatrul Național, locul de desfășurare al Congresului Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, fiind atacat³⁵.

Un moment cheie în activitatea opoziției, al cărei punct de reper este activitatea lui Corneliu Coposu și a partidului PNT-CD, în acele momente tulburi este crearea Convenției Democratice din România din fostele partide care formau Convenția pentru Instituirea Democrației, la data de 28 noiembrie 1991³⁶.

Dorind să creeze confuzie printre alegători, în cadrul Frontului Salvării Naționale are loc o sciziune a partidului, apărând la 29 aprilie 1992 Frontul Democrat al Salvării Naționale. În contextul viitoarelor alegeri parlamentare, Corneliu Coposu, în ciuda vârstei sale înaintate, organizează un turneu internațional prin care îl prezintă pe Emil Constantinescu candidat pentru președinție din partea Convenției Democratice din România. În august, în ciuda unor probleme de sănătate, Corneliu Coposu va pleca în Statele Unite ale Americii unde era invitat de Convenția Partidului Republican. Reușește să obțină promisiuni de implicare a SUA în economia românească și în tranziția spre democrație, care însă erau condiționate de organizarea unor alegeri libere. Acest lucru nu se întâmplă în cadrul alegerilor din 27 septembrie care aduceau câștig de cauză Frontului Democrat al Salvării Naționale, Congresul American își exprimă refuzul de a acorda României Clauza națiunii favorizate. Ales senator, pe listele Convenției Democratice din România, Corneliu Coposu va demisiona din funcție o lună mai târziu. În ciuda încercărilor de a obține avantaje pentru România pe plan internațional, Ion Iliescu îl va acuza că a prezentat Congresului American argumente în defavoarea cauzei românești. În una din declarațiile sale, Corneliu Coposu afirma că nu acceptă compromisul: să adere la o coaliție guvernamentală în care PNT — CD să joace doar un rol figurativ. Dezaprobând radical acțiunile de intimidare pe care le întreprindeau liderii politici împotriva opoziției, Corneliu Coposu ripostează public în fața arestării liderului opoziției în Serbia, Vuk Draskovici, și a simulacrului de proces intentat grupului lui Ilie Ilașcu, judecat într-o cușcă în Basarabia (10 și 11 iunie 1993)³⁷.

Crezul politic al lui Corneliu Coposu pare să fie sintetizat în fraza: „Suntem dispuși să negociem tactici și strategii. Nu suntem dispuși să negociem principii”. Aceasta surprinde foarte bine incoruptibilitatea omului politic, care nu acceptă tranzacționarea ideilor.

Vizita lui Corneliu Coposu în Austria, Germania și Elveția la invitația partidelor omoloage din aceste țări se dovedește a fi pentru România o adevărată binefacere: la întâlnirile oficiale cu membrii Comisiei Europene acesta a adus argumente solide pentru necesitatea aderării României la structura europeană. Astfel că, pe 4 octombrie 1993, Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei aprobă aderarea României la această organizație.

În cadrul Conferinței Uniunii Europene Creștin-Democrate la București, din 3 decembrie 1993, în timpul discursului său, Corneliu Coposu reușește foarte bine să definească tranziția care se desfășoară în România și în țările Est-Europene: trecerea majoră se face de la starea în care totul părea permis, însă era grav restricționat, la starea actuală în care datorită ingeniozității clasei

politice toate faptele declarate interzise și care ar putea leza principiile democrației sunt abil încălcate. În 3 ianuarie 1994, Corneliu Coposu îi va trimite președintelui Ion Iliescu o scrisoare prin care îi prezenta consecințele promulgării legii privind abilitatea guvernului de a emite ordonanțe legislative pe timpul vacanței parlamentare. Legea va fi aprobată³⁸.

Pe tot parcursul anului 1994, Corneliu Coposu va fi ținta acuzațiilor calomnioase care îi atribuiă rolul de informator al Securității. Acestea au fost în repetate rânduri dezmințite de către șeful Serviciului Român de Informații, Virgil Măgureanu. În fața acestor incriminări, Corneliu Coposu va răspunde în cadrul unei conferințe organizată de ziarul „Cotidianul”, că aceste acuzații sunt rodul propagandei comuniste care a implementat în rândul maselor complexul insecurității alimentat de teroarea instituită prin intermediul organelor de ordine publică. Cu alte cuvinte, din bun-simț, Corneliu Coposu le găsește o scuză pentru faptele defăimatoare celor care îl calomniau. Încercările repetate ale lui Corneliu Coposu de readucere în țară a Regelui Mihai sunt fără succes, Ion Iliescu opunându-se vehement. Confruntându-se cu această situație, Corneliu Coposu întrerupe orice legătură cu președintele³⁹.

Munca febrilă a lui Corneliu Coposu va continua și în cursul anului 1995, în ciuda agravării stării sale de sănătate. În luna februarie va efectua o nouă vizită în SUA. În cadrul discuțiilor cu înalții demnitari americani, va insista ca și România alături de alte state Est-Europene să primească ajutor în vederea redresării pentru instituirea unui echilibru mondial de forțe în viziunea americană⁴⁰.

Activitatea impresionantă a lui Corneliu Coposu ca reprezentant al ideilor democratice va fi recunoscută și pe plan internațional. Astfel, Corneliu Coposu va deveni Ofițer al Legiunii de Onoare franceze în mai 1995.

La 3 septembrie 1995, în cadrul ultimei sale participări la un congres al PNT-CD, el va declara că promisiunea făcută lui Iuliu Maniu în ultima lor întrevvedere „de a nu lăsa partidul să moară” a fost îndeplinită, iar singurul lucru cu adevărat necesar în existența partidului este demnitatea.

În luna octombrie a anului 1995 starea de sănătate a lui Corneliu Coposu s-a agravat simțitor, acesta fiind internat la Spitalul Municipal. Demnitatea de care dăduse dovadă pe tot parcursul vieții sale nu avea să-l părăsească în ultimele clipe. Conștientizând starea în care se află și acceptând legea naturală, acesta afirmă: „Gata, trebuie să vină și momentul ăsta. Nu-mi mai faceți nimic”⁴¹. Ziua de 11 noiembrie 1995 a fost ziua în care acest suflet mare avea să se stingă din viață, la vârsta de 81 de ani.

În concluzie, Corneliu Coposu rămâne o figură emblematică a clasei politice românești, un garant al statului de drept și un exemplu de conduită morală. Iar poate cel mai important aspect din spatele unei activități impresionante este refuzul său categoric de a renunța la ideile care defineau modul său de gândire și modul său de a acționa pe plan politic. Nepretându-se la nici una din josnițiile inerției comuniste și opunându-se vehement politici promovate de Ion

Iliescu, Corneliu Coposu se afirmă ca un simbol al demnității și al rezistenței în față brutalității și a corupției. Cred cu tărie că activitatea lui Corneliu Coposu ar trebui să fie cunoscută și apreciată, întrucât reprezintă un exemplu viu al onestității și dedicării în vederea susținerii unei cauze, cea a democrației.

Note

- ¹ Tudor Călin Zorojanu, *Viața lui Corneliu Coposu*, București, Editura Mașina de scris, 1996, pp. 7-8.
- ² *Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, f.l., Editura Anastasia, 1991, p. 35.
- ³ Tudor Călin Zorojanu, *op.cit.*, pg 11.
- ⁴ *Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, p. 58.
- ⁵ Tudor Călin Zorojanu, *op.cit.*, pp. 14-15.
- ⁶ *Ibidem*, pp. 14-16.
- ⁷ *Ibidem*, p. 24.
- ⁸ *Ibidem*, p. 25.
- ⁹ *Ibidem*, p. 25.
- ¹⁰ *Ibidem*, pp. 25-33.
- ¹¹ *Ibidem*, p. 34.
- ¹² *Ibidem*, p. 38.
- ¹³ Corneliu Coposu, *Destul în „Dreptatea”, 1946*, apud *Corneliu Coposu în fața istoriei*, Editura Metropol, 1996, pp. 38-40.
- ¹⁴ *Ibidem*, pp. 38-40.
- ¹⁵ Corneliu Coposu, *De vorbă cu un comunist în „Dreptatea”, 1946*, apud *Corneliu Coposu în fața istoriei*, Editura Metropol, 1996, pp. 51-53.
- ¹⁶ Tudor Călin Zorojanu, *op.cit.*, p. 49.
- ¹⁷ *Ibidem*, pp. 57-58.
- ¹⁸ *Ibidem*, p. 59.
- ¹⁹ *Ibidem*, pp 71-70.
- ²⁰ *Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, p. 90.
- ²¹ *Ibidem*, pp. 99-100.
- ²² Tudor Călin Zorojanu, *op.cit.*, pg 77.
- ²³ *Ibidem*, p. 100.
- ²⁴ *Ibidem*, p. 107.
- ²⁵ *Ibidem*, p. 107.
- ²⁶ *Ibidem*, p. 110, 113.
- ²⁷ *Ibidem*, p. 127.
- ²⁸ *Ibidem*, p. 136-138.
- ²⁹ *Ibidem*, p. 138.
- ³⁰ *Ibidem*, p. 140.
- ³¹ *Democrația Creștină. Fundamente și model politic*, București, Editura Curtea Veche, 2011, p. 10.
- ³² *Ibidem*, p. 5.
- ³³ Tudor Călin Zorojanu, *op.cit.*, p. 167.
- ³⁴ *Ibidem*, p. 137.
- ³⁵ *Ibidem*, p. 137.
- ³⁶ *Ibidem*, p. 174.
- ³⁷ *Ibidem*, pp. 177-178.
- ³⁸ *Ibidem*, p. 182.
- ³⁹ *Ibidem*, p. 185.
- ⁴⁰ *Ibidem*, p. 187.
- ⁴¹ *Ibidem*, p. 191.

Bibliografie

- Zorojanu, Tudor Călin, *Viața lui Corneliu Coposu*, București, Editura Mașina de scris, 1996.
- Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, Editura Anastasia, București, 1991.
- Corneliu Coposu în fața istoriei*, Editura Metropol, 1996.
- Democrația Creștină. Fundamente și model politic*, București, Editura Curtea Veche, 2011.

Bogdan Cristian Negrea (n. 1971) este profesor universitar doctor la Catedra de Monedă, ASE, FABBV și cercetător asociat doctor - Centre d' Economie de la Sorbonne MSE/CES-TEAM CNRS.

2005 - Doctor în științe economice la Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne cu mențiunea maximă «*très honorable avec les félicitations du jury*».

Pe lângă activitatea de predare în învățământul universitar, are și o prodigioasă activitate de cercetare, cu articole și cărți publicate, participări la conferințe naționale și internaționale.

CRISTIAN NEGREA

***Unul dintre cele mai cumplite
masacre cărora le-au căzut
victime românii s-a produs la
23 februarie 1932, pe Nistru***

MOTTO:

*"Cui ne lăsați pe noi, moldovenii? De ce suntem ruși
din coasta Moldovei și trăim pe celălalt mal al Nistrului?
Frații noștri! Nu ne lăsați, nu ne lepădați și nu ne uitați! Și
dacă ne veți uita, noi malul Nistrului îl vom săpa și vom
îndrepta apa pe dincolo de pământul nostru!"*

*Toma Jalbă,
reprezentant al românilor transnistreni la Congresul
ostașilor moldoveni din octombrie 1917*

Un genocid antiromânesc prea puțin cunoscut a avut loc încă înaintea ocupării Basarabiei în 1940, asupra dimensiunii crimelor având parte doar de informații fragmentare și incomplete.

Românii transnistreni erau arestați, schingiuiți, exe-

*Grup de refugiați din Transnistria,
adăpostiți în căminele din Chișinău*

cutați, sau deportați în lagărele Siberiei pentru vina de a fi români.

La început zeci, apoi sute dintre aceștia își lăsau tot ce aveau și încercau să treacă apa Nistrului în România, înfruntând curenții și gloanțele grănicerilor sovietici. Câți au murit în Nistru sau sub gloanțe nu vom putea ști niciodată, dar putem veni cu date și exemple cutremurătoare despre masacrele de la Nistru.

Ziaristii occidentali spuneau în 1932 că ceea ce se petrece la granița sovieto-română este cu desăvârșire necunoscut lumii. În fiecare noapte, la această graniță se aud împușcături, zilnic se găsesc morți și răniți, dintre cei care nu au reușit să treacă.

La început, refugiații erau în mare parte intelectualii români urmăriți și pentru activitatea lor proromânească, dar câțiva ani mai târziu, după epurarea intelectualilor, teroarea s-a mutat asupra populației rămasă fără îndrumători și care se opunea colhozurilor.

De atunci, și mai ales de la declanșarea foametei din Ucraina, exodul a luat amploare. Părintele își lăsa familia în voia soartei, ascunzându-se prin păduri până prindea momentul prielnic să treacă Nistrul în România.

Autoritățile sovietice, pentru a stăvili această fugă generalizată, detașează în Republica Moldovenească Sovietică agenți GPU și trupe speciale menite să zăvorească frontiera. Detașamentele de grăniceri sunt

Director al Centrului de cercetări pentru promovarea publicării în reviste ISI: CERV-ISI, laborator al ASE, București.

Membru al asociației «Finance sur Seine», al asociației «Association française de finance» și al asociației «European Financial Management Association».

*Refugiat român împușcat de sovietici la trecerea Nistrului.
Santinela română și soția încearcă să-l ridice*

întărite în așa fel încât nimic să nu mai poată trece. Totuși, românii, dar nu numai ei, ci și ruși sau ucraineni, încearcă și uneori reușesc imposibilul, mai ales în nopțile geroase de iarnă, când puteau păcăli mai ușor vigilența grănicerilor și traversarea se putea face pe gheață. Dar victimele erau nenumărate, grănicerii sovietici folosind mitralierele pentru a-i opri.

Doi refugiați români transnistreni răniți grav la spitalul din Tighina

Astfel, corespondentul ziarului *Cuvântul* men-

ționa la 19 ianuarie 1932 faptul că în ultimele zile au trecut Nistrul peste 80 de familii din Moldova Sovietică, bărbați, femei (unele însărcinate), bătrâni, copii.

Datorită acestor treceri și faptului că refugiații nu aveau nimic și nici posibilități de întreținere, se organizează "Comitetul pentru ajutorarea refugiaților moldoveni de dincolo de Nistru" condus de Pantelimon Halippa, care preia donațiile pentru refugiați și se ocupă de cazarea, hrana, îmbrăcarea lor, face eforturi pentru găsirea rudelor, caută locuri de muncă pentru adulți și se ocupă cu școlarizarea copiilor refugiați.

Între timp, rândurile refugiaților se îngroașă din ce în ce mai mult, dar și ale victimelor, iar poveștile supraviețuitorilor sunt cutremurătoare: foamea, frigul, amenințările deportărilor și comportamentul bestial al autorităților i-a făcut să riște ce le-a mai rămas, viața, în încercarea de a trece Nistrul în România.

Dar unul dintre cele mai cumplite masacre de pe Nistru s-a produs la 23 februarie 1932.

La ora 12 noaptea, în dreptul comunei Olănești, de pe malul sovietic unde era o pădure, se aude o canonadă prelungă de mitraliere și bubuituri de grenadă. Canonada durează vreo douăzeci de minute, după care încetează cu totul. După un timp pe malul românesc își face apariția un grup de douăzeci de refugiați moldoveni îngroziți, cu privirile rătăcite. Opt dintre ei sunt răniți de gloanțe.

Tremurând de spaimă, povestesc că au fost mai bine de șaiszeci de români care au pornit spre malul Nistrului prin pădurea Olănești, dar au fost surprinși de grănicerii sovietici și agenții GPU care au deschis focul fără somație. Mai bine de patruzeci de români transnistreni din grupul lor au plătit cu viața încercarea de a trăi în libertate alături de frații lor din România. Nimeni nu era înar-

mat, doreau doar să fugă din "paradisul muncitorilor și țăranilor", dar la ieșirea din pădurea de lângă Purcari, cerul s-a luminat de rachetele sovietice și s-a dezlănțuit măcelul. Prinși în focul mitralierelor care secerau vieți omenești, supraviețuitorii au luat-o la fugă, urmăriți de o unitate GPU care trăgea continuu după ei, fără să-i pese de țipetele victimelor, printre care erau femei și copii.

Acest masacru a ajuns și în discuția Parlamentului României în ședința de la 26 februarie 1932, dar măsuri concrete nu s-au putut lua, din moment ce sovieticii tratau toate aceste acuze drept propagandă capitalistă.

Ziaristul Geo London a publicat un amplu reportaj despre acest masacru în ziarul francez *Le Journal*, atrăgându-și invectivele oficiosului partidului comunist francez *L' Humanité* și protestele ambasadei sovietice care calificau cele scrise drept atacuri incalificabile la realitățile din Uniunea Sovietică.

Societatea Națiunilor nu a făcut nimic, nici ea.

Dar toate acestea vor fi uitate datorită intensității masacrelor și atrocităților comise față de români după cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord la 26 iunie 1940. Tragedia basarabenilor și bucovinenilor, mult mai apropiată și mai mediatizată, a făcut uitată tragedia românilor transnistreni.

Pavel Crivițchi și copilul său au reușit să treacă

Români transnistreni împușcați de sovietici la trecerea Nistrului. Fotografii publicate de Geo London în presa occidentală, aprilie 1932

Orfani cu părinții uciși de către grăniceri la trecerea Nistrului

Bibliografie:

N. P. Smochină, *Moldova Nouă*, Revistă de studii și cercetări transnistrene, an VI, 1941

Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei*, Editura Alfa, Iași, 2001

Pantelimon Halipa, Anatolie Moraru, *Testament pentru urmași*, Editura Hyperion, Chișinău, 1991

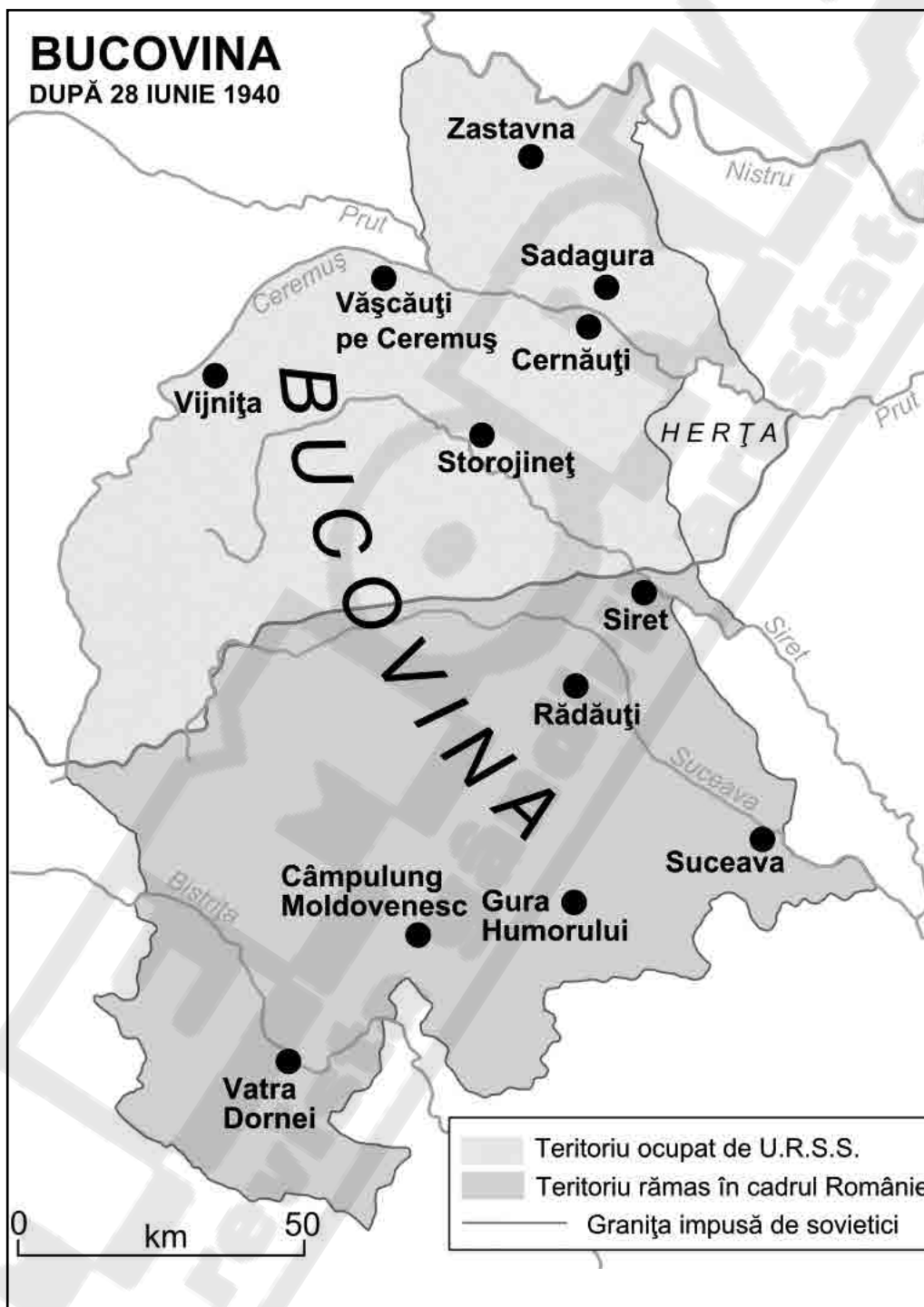
Vasile Harea, *Basarabia pe drumul unirii*, Editura Eminescu, 1995

Alexandru Boldur, *Imperialismul sovietic și România*, Editura Militară, București, 2000

Alexandru Boldur, *Istoria Basarabiei*, ediția a doua, Editura Victor Frunză, București, 1992

cristiannegrea.blogspot.ro/2011/12/zdrobiti-si-uitati-romanii

Sursa foto: cristiannegrea.blogspot.com

MIHAELA STOICA

Masacrul din Lunca

Mihaela Stoica este absolventă a Facultății de Istorie, Universitatea din București (promoția 2004), din februarie 2015 redactor-șef al portalului de popularizare a științei Descopera.ro, editor la publicația Gândul.info (2012 - 2015), redactor-șef adjunct adevarul.ro (2011 - 2012), redactor adevarul.ro (2008 - 2011), documentarist NewsIn (2006 - 2008), profesor de istorie (2005 - 2006).

Cum au fost omorâți românii din Lunca într-o singură noapte de către sovietici? Au strigat "URA!", iar rușii au început să tragă...

Românii din Nordul Bucovinei, aflat acum în Ucraina, au înălțat în valea satului Lunca un monument de piatră în memoria martirilor români măcelăriți de sovietici în noaptea de 6-7 februarie 1941.

Monumentul a fost inaugurat în 7 februarie 2016, la inițiativa Elenei Nandriș, primarul comunei Mahala, localitate în care populația este alcătuită în proporție de 98% din români.

Singurul reprezentant oficial al României a fost consulul general al României la Cernăuți, Eleonora Moldovan.

În urma pactului Ribbentrop-Molotov (1939), Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herței au fost anexate de către URSS în 28 iunie 1940. Imediat după anexare, regimul sovietic a declanșat represiunea, din dorința de epurare etnică și de înlăturare a valorilor societății românești.

În acest context, numeroși români, mai ales din nordul Bucovinei și ținutul Herței, au început să fugă peste graniță, în România. Mulți dintre ei au fost omorâți de gloanțele grănicerilor sovietici.

Sursa foto: flacaratv.md

Crucile albe de pe mormintele celor omorâți la Lunca, din cimitirul Mahala

Cel mai cunoscut masacru de acest fel a avut loc la Fântâna Albă, în Bucovina, pe 1 aprilie 1941. În urma zvonurilor lansate de NKVD, conform cărora sovieticii ar fi permis trecerea graniței în România, circa 3.000 de români din mai multe sate de pe valea Siretului (Pătrăuții-de-Sus, Pătrăuții-de-Jos, Cupca, Corcești, Suceveni) au plecat pe 1 aprilie 1941 spre noua graniță sovieto-română. În poiana Varnița, la circa 3 km de granița română, grănicerii sovietici i-au somat să se oprească. După ce au ignorat somația, sovieticii au tras în plin cu mitraliere. Cei care au reușit să scape au fugit, însă au fost urmăriți de cavaleriști și spintecați cu sabia. Toți, bărbați, femei, copii sau bătrâni, au fost îngropați în cinci gropi comune săpate dinainte. Nu toți cei care au fost îngropați erau morți, au fost acoperiți cu pământ inclusiv răniții.

Un alt masacru despre care se vorbește puțin s-a produs cu circa două luni mai înainte, la Lunca, în raionul Herța.

În noaptea de 6 spre 7 februarie 1941, circa 600 de țărani, bărbați tineri și adulți, între care și două femei și doi copii, din mai multe sate din raioanele Herța și Noua Suliță (Coteni, Buda, Boian, Ostrița Herței, Horecea Mănăstirii, Horecea Urbană, Plaiul Cosminului, Ceahor, Corovia, Mahala - toate parte acum din comuna Mahala) au încercat să treacă Prutul înghețat, prin nămeți și pe un viscol năprasnic, pentru a ajunge în România.

La câteva sute de metri de graniță, pe malul Prutului, au dat de o sârmă. Au crezut că au ajuns în România și au strigat "ura!", de bucurie. În scurt timp,

Imagine din ziarul "Universul" care ilustra răpirea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herței în 28 iunie 1940

comune cu 107 cadavre, celelalte două fiind luate de viiturile Prutului.

Un număr de 57 de români au reușit totuși să scape de gloanțele sovieticilor, în noaptea de 6 spre 7 februarie 1941, și au ajuns în România. Alți 44 au fost arestați și acuzați că ar fi fost membri ai unei organizații contrarevoluționare. 12 dintre ei au fost condamnați la moarte, în 14 aprilie 1941. Restul de 32 au fost condamnați la 10 ani de muncă forțată și pierderea drepturilor civile pentru 5 ani. Precum în cazurile precedente, toate rudele lor au fost considerate trădători de țară, arestate și deportate în Siberia. În acest context, un număr de circa 602 de români din Mahala luau drumul Siberiei în noaptea de 12-13 iunie 1941.

<http://www.descopera.ro/istorie/15073253-cum-au-fost-omorati-romanii-din-lunca-intr-o-singura-noapte-de-catre-sovietici-au-strigat-ura-iar-rusii-au-inceput-sa-traga>

VIORICA OLARU-CEMÎRTAN

***Jurnalul de călătorie -
Expedițiile Memoriei 2016
în Siberia:
provocări și rezultate***

Viorica Olaru-Cemîrtan, Doctor în științe Umanistice

Data și locul nașterii: 22 februarie 1979, orașul Călărași, Republica Moldova.

Educație Profesională:

Studii de doctorat în Istorie (științe Umanistice), Facultatea de Istorie, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, România (Magna cum laudae).

Masterat în Studii Sud-Est Europene, Catedra UNESCO, Facultatea de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova.

Studii Americane, Universitatea de Stat din Moldova.

Facultatea de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova (student — eminent, diplomă de gradul I a Fundației Soros

Expedițiile Memoriei — proiect al cărui obiectiv este recuperarea memoriei și reconstituirea deportărilor staliniste — și-a propus să urmeze drumul deportaților din Basarabia ocupată de sovietici spre așezările speciale din Kazahstan și Siberia. Conceptul proiectului a fost dezvoltat de istoricul Octavian Țăcu, ministru al Tineretului și Sportului, care și-a dorit implementarea lui la nivel național. În vederea realizării unui activism civic printre tinerii din R. Moldova și generarea unui consens social în societate în problema trecutului istoric, am considerat oportun în anul 2013, atunci când exercitam funcția de ministru al Tineretului și Sportului, inițierea unui program social pentru tineret — Expedițiile Memoriei — care avea drept scop atragerea într-un proces de cunoaștere aplicativă a istoriei noastre, prin implicarea nemijlocită a tinerilor în descoperirea acelor repere ale identității care ne-au modelat în timp¹, menționa expres colegul meu.

Eu m-am alăturat acestei idei pentru că încă din perioada studiilor de doctorat îmi doream să vizitez locurile unde au fost deportați miile de basarabeni. Era unul din obiectivele mele profesionale, academice, pentru că o cercetare profundă a subiectului deportărilor staliniste nu poate exclude vizitarea și studierea locurilor de destinație, descoperirea aspectelor locale ale vieții celor deportați, coroborarea cu arhivele locului și complementarea istoriilor orale culese de la cei reveniți și de la cei care au ales să rămână în Siberia și Kazahstan sau au revenit acolo după ce au încercat nereușit să reînceapă viața în satul de baștină.

Moldova 2000, 2001).

*Liceul Teoretic
"Mihai Sadoveanu", din
Călărași, profilul
filologie (olimpică pe
țară, la istorie, 1993,
1994, 1995).*

*Gimnaziul „Ion
Creangă”, orașul
Călărași.*

*Cercetări și stagii:
Membră a Asociației
Naționale a Tinerilor
Istorici din RM,
specialist în cadrul
proiectului Expedițiile
Memoriei;*

*Cercetător științific
în cadrul Muzeului
Național de Etnografie
și Istorie Naturală a
Moldovei;*

*Cercetător
responsabil de
subiectul deportărilor și
represiunilor staliniste
în cadrul Comisiei
pentru Studierea și
Analiza Crimelor
Comunismului;*

*Cercetător-stagiar în
Studiul Fenomenelor
Migrației, în cadrul
Programului
internațional Local
Government Initiative
(Budapesta), COMPAS
(Oxford);*

*Stagiu pentru
dezvoltarea cursului
universitar de Istorie
orală ca sursă de
recuperare a memoriei
și reconstituire a istoriei*

Astfel, obiectivele mele și ale proiectului se circumscriu, fiind în sinergie academică, educațională și civică. Misiunea vizionară a Expedițiilor Memoriei merge mai departe, dorind să dezvolte un curent printre tineri pentru a-i face să descopere locurile unde au rămas miile de morminte ale străbunicilor și bunicilor lor. Astfel, tinerii ar învăța istoria și s-ar pătrunde de consecințele sistemelor totalitariste, pentru a le evita reaparitia.

În octombrie 2013 a avut loc prima ediție a Expedițiilor Memoriei în regiunea Karaganda a Kazahstanului. Am vizitat Karlagul din satul Dolinca, Spassk-ul, Jezkazganul, l-am întâlnit pe Ion Rusu de 92 de ani care a fost supus represiunilor. Despre rezultatele și impresiile mele și ale colegilor mei se poate urmări videoteca accesibilă pe internet².

În noiembrie 2014 a avut loc a doua ediție a Expedițiilor Memoriei, de asemenea în regiunea Karaganda a Kazahstanului.

Octavian Țăcu menționa: *În acele două expediții, studenți și profesori de la Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat, Universitatea Liberă Internațională, Universitatea „Al.I. Cuza” Iași și Universitatea din București, cercetători de la Institutul de Istorie a Academiei de Științe, jurnaliști de la postul de televiziune „TV Moldova 1” și TVR Iași, precum și oameni de film (regizor și producător de la OWH), au vizitat regiunile Almatî și Karaganda. Despre rezultatele acestor expediții s-a relatat pe larg în paginile ziarului TIMPUL³, iar din aceste călătorii au reieșit două producții documentare și o culegere de documente despre prizonierii de război români din lagărul nr. 99 Spassk⁴.*

În septembrie 2016 a avut loc cea de-a treia ediție a Expedițiilor Memoriei cu destinația Irkutsk, Siberia. Itinerarul nostru a fost: Chișinău — Moscova — orașul Irkutsk — Regiunea Irkutsk — orașul Bratsk — satele Ciunka, Novociunka, Parcium, Lesogorsk, Veseoloe și returul. Per total, în 10 zile am străbătut circa 15 000 km, cu avionul, trenul, mașina de teren, autocarul, maxitaxiul, taxiul și pedestru.

Echipa a fost compusă din nouă persoane, cu profiluri diverse, dar pregătire suficientă pentru a

aborda subiectul propus de expediție. Am fost din domeniul adiacente și ne-am completat reciproc: istoricul Octavian Țăcu (Academia de Științe), regizorul Violeta Gorgos (TVR Iași), producătorul de film Virgiliu Mărgineanu (OWH Studio), jurnalista Corina Cojocaru (TV Moldova 1), operatorul Oleg Popescu (OWH Studio), masterandul Alexandru Guțan (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”), studentele Mariana Cebotari și Natalia Guzun (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”) și subsemnata (Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Republica Moldova — ANTIM). Realizarea expediției a fost posibilă grație susținerii financiare din partea Ministerului Afacerilor Externe al României, prin Departamentul Românilor de Pretutindeni.

Îmi propun, mai jos, să desfășor un jurnal de călătorie, axat pe rezultatele obținute, din punctul meu de vedere.

20 septembrie, Irkutsk, ora 08:00, ora locală (ora 03:00, ora Moldovei) — Mihail Rojanski ne-a întâmpinat la aeroport și ne-a condus la gazda noastră, Galina. Am fost cazați în două locații: Octavian și Alexandru au locuit într-o casă de lemn, tradițională, în care locuiește și familia doamnei Galina. Casa este una istorică, construită din lemn căptușit, cu ferestrele adânci, aproape de pământ. Am făcut multe poze în fața acestei case care ne-a cucerit prin originalitate. Noi, ceilalți membri ai expediției, am fost cazați într-un apartament cu 3 camere, la etajul III al blocului de vis-

recente în cadrul Open Society Institute, Budapesta; Stagiul pentru dezvoltarea cursului universitar de Integrare Europeană în cadrul Curriculum Research Center, Universitatea Central Europeană, Budapesta; Doctorandă-bursieră în cadrul GSGP, Open Society Institute, New York.

Experiență profesională:

Organizația Internațională pentru Migrație, ofițer de proiecte în Departamentul Managementul Migrației.

Organizația Internațională pentru Migrație, consultant în Programul de Promovare a Revenirii Tinerilor cu Studii peste Hotare;

UNDP (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare), consultant în cadrul Departamentului Afaceri Consulare al MAEIE;

Fundația Soros-Moldova, asistent proiecte în Rețeaua Programelor pentru Femei; Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Liberă Internațională din Moldova, lector a cinci cursuri pentru Masterat;

Președinte al Asociației Tinerilor Cercetători pentru Europa Unită „TCEUForum”.

Publicații și participări la viața științifică:

Contribuții la conferințe, simpozioane și seminare academice din țară și de peste hotare (România, Germania, Croația, Ungaria, Marea Britanie, Lituania). Peste 60 de articole și studii publicate (predilecție: deportările staliniste, mănăstirile basarabene, conflictul de pe Nistru, fenomenul migrației, politici publice).

a-vis. Am dormit vreo patru ore, recuperându-ne după noaptea nedormită și încercând să ne acomodăm la noul fus orar — plus 5 ore. Când ne-am trezit, era ora 13:00 și am mers la doamna Galina la clătite, specialitatea casei. Clătitele ne-au fost servite cu dulceață de zmeură, de coacăză, de prune și ceai siberian. Am discutat și am aflat că doamna este o bună cunoscătoare a realităților politice și economice actuale, dar nu cunoaște nimic despre valurile de deportări pe care noi am venit să le studiem. Echipa de regizori a decis că doamna Galina este un prim personaj care ar putea să ne vorbească despre orașul a cărui ospitalitate urma să o descoperim în zilele următoare.

După-amiază, am făcut o plimbare prin orașul Irkutsk, i-am sesizat specificul, descoperindu-i combinația interesantă și chiar controversată dintre Estul și Vestul continentului. Considerat capitala Siberiei Orientale, Irkutskul are străzi cu nume împietrite în trecutul sovietic — Lenin, Crasnoarmeiskaia, Karl Marx, Pobeda, dar și europene, cum ar fi strada Marat, restaurantul Fereastra în Europa, cafeneaua Bonjour, hotelul Marriott, la care se adaugă specificul asiatic precum cafeneaua Nirvana, hotelul Siberia, magazinul Baical. Combinația este năucitoare, pe alocuri. Folosind ocazia unică pe care am avut-o, am trimis câteva cărți poștale celor dragi de acasă. Mă gândeam că părinților și soțului le va plăcea surpriza din Siberia, chiar dacă va ajunge mai târziu decât mine.

În ziua de 22 septembrie, dis-de-dimineată, ne-am întâlnit în oraș cu **Mihail Rojanschi**, istoric și activist civic. Ne-am dat întâlnire în fața „Gordumei” orașului Irkutsk⁵, dar imediat ce ne-am întâlnit, am mers pe o stradă cu case de lemn, filmându-i reflecția tematicii care ne preocupă pe noi. Mihail este directorul unei Asociații cu profil umanist și s-a oferit să ne fie copartner în această expediție. Mihail ne-a povestit că istoria orașului Irkutsk pornește acum 355 de ani, când izvoarele scrise pomenesc pentru prima dată de această așezare urbană. Acum în Irkutsk locuiesc 68 de etnii, deoarece în regiune au fost mai multe valuri de migrație. Primii locuitori sunt cei din regiunea Novosibirsk care au coborât mai la sud, stabilindu-se

pe malurile râului Angara. După care în Siberia au ajuns misionarii de etnie ucraineană care au propovăduit creștinismul printre șamanismul populației autohtone. Tot aici au fost exilați suedezii, care au fost luați prizonieri după războiul Nordic. Există și grupuri etnice de polonezi, catolici, care au fost aduși la lucrări silnice. Sfârșitul secolului al XIX-lea este marcat prin crearea multiplelor familii mixte dintre beloruși, polonezi, ucraineni, olandezi și șamanii locului, astfel încât către mijlocul sec. al XX-lea, când au fost aduse eșaloanele de deportați din părțile de Est ale URSS (țările Baltice, Basarabia, Ucraina, Belarusia), populația era destul de neomogenă. În anul 1949, în orașul și regiunea Irkutsk au fost aduși miile de deportați din satele RSS Moldovenească. Mihail ne-a povestit că în fragedă copilărie a trăit în aceeași casă cu o familie de deportați din Basarabia. Familia lui Gheorghe Ion Plugaru cu soția sa Elizaveta care avea 3 copii a fost deportată în orașul Irkutsk în 1949 și locuia în aceeași casă cu familia lui Mihail Rojanschi, care era foarte mic pe atunci. În 1956 familia Plugaru fiind reabilitată, părăsește Irkutskul și revine în Chișinău. Mărturia corespunde cu documentele din arhivele din Chișinău și din *Cartea Memoriei* și aduce o dovadă în plus ce ține de coexistența deportaților cu localnicii, de cele mai multe ori reciproc benefică. Mihail își amintește că familiile lor au ținut legătura mulți ani, scriindu-și scrisori. Grație acestei prietenii, Mihail și părinții săi au venit în Moldova, au vizitat Chișinăul, rămânând cu impresii foarte frumoase despre ospitalitatea, bucătăria, vinul și fructele basarabene. Dar, odată cu trecerea timpului, relațiile lor au fost întrerupte. După mulți ani, el are ocazia să reînceapă comunicarea cu o nouă generație de basarabeni, în persoanele noastre.

Mihail a invitat-o la întâlnirea cu noi și pe colega sa, **Larisa Salahova**, profesor universitar, istoric, cercetător. Discuția cu Larisa a fost axată pe istoria regiunii și impactul pe care l-au avut popoarele care au fost aduse forțat aici. Influența a pornit de la mentalitate, cultură, schimb de tradiții, viața cotidiană (mașinile de cusut cu care au venit moldovencele deportate). *Din perspectiva istorică și antropologică astăzi ar fi interesant să studiem memoria colectivă, memoria localnicilor, memoria celor deportați, coeziunea și coexistența lor*, a conchis Larisa. A evidențiat faptul paradoxal că mulți dintre deportați, fiind harnici și îndeplinind normele de lucru, erau puși pe tablele de onoare, fiind decorați cu medalii și diplome. De fapt, mesajul pe care puterea sovietică îl transmitea era că „dușmanii poporului, marii moșieri și chiaburii” erau reeducați prin muncă și încadrați în sistemul socialist. Pentru deportați însă, motivația de a munci venea din necesitatea de a supraviețui în condițiile austere și deosebit de dificile ale Siberiei. Larisa Salahova a fost în Moldova în august 1989, participând la un seminar, organizat la Vadul-lui-Vodă. Își amintește că, la plecare, întreaga lor delegație a fost escortată de polițiști până la aeroport și ei nu înțelegeau de ce, nimeni nu le-a explicat ce se întâmplă. Abia când a ajuns acasă, în Irkutsk, a văzut la știri că Republica Moldova și-a declarat suveranitatea și era în apogeul mișcării de eliberare națională.

23 septembrie, ora 6:00 — am ajuns la Bratsk, aflat la 650 km de la Irkutsk, cu autobuzul de noapte, după 9 ore de drum. Ne-a întâmpinat Alexandru, colegul de serviciu al lui Mihail Pasat, membru al *Asociației Basarabia din Bratsk*, care este o organizație importantă a diasporei moldovenești din regiunea Irkutsk. Pentru a ne arăta realizările importante ale orașului, Alexandru a decis să ne conducă întâi de toate în sectorul numit generic Energetic, unde este stația hidro-electrică, cea mai mare din regiune. Construcția ei a început în anul 1952 și la ea au muncit și foarte mulți moldoveni din cei deportați sau care au venit mai târziu benevol pentru construcții. Aerul era plin de fum, căci ardea taigaua din jurul Bratskului, îmbibat și de o ceață densă, peste care persista și mirosul de la uzinele care nu respectă normele ecologice. Orașenii suferă de diferite boli cronice sau incurabile, din cauza ecologiei proaste. Din păcate, administrația orașului nu ia măsuri suficiente și eficiente pentru a rezolva aceste probleme, cauza fiind și coruptibilitatea înaltă. Această ceață însă a fost cât se poate de potrivită pentru echipa de filmare, care a luat vederi cu liniile de cale ferată, cu sârma ghimpată din împrejurime, cu natura învăluită în impactul dezastruos al omului. După-amiază am vizitat muzeul în aer liber — Satul Angarsk — aflat în mijlocul taigalei. El este format din diferite tipuri de locuințe ale populației autohtone — iacuții și iavenghii. Elementele șamanice specifice acestor popoare sunt reflectate atât în tradițiile de vânătoare, cât și în cotidianul prin care ei trebuiau să reziste la temperaturile joase în lungile ierni siberiene. Acolo am văzut case ridicate pe pari de lemn, despre care am citit în poveștile rusești, „case pe picioare de găină”. Alte construcții auxiliare se numesc „labaz”, sub formă de conuri, barace sau semiovale. Acolo am admirat „marea Angarsk”, adică lacul artificial construit, rezervorul de apă. Culorile frumoase ale toamnei ne-au fermecat. Nu am mai văzut atâta galben-arămiu-roșcat-brumăriu niciodată până acum. Am mers prin taiga cu gânduri controversate despre frumusețea naturii sălbatice, dar și pericolul ei. Multiplele sisteme de capcane care erau expuse de-a lungul traseului nu puteau să nu te ducă la gândul că în taiga doar un singur pas te

Sat în taiga

poate despărți de viață sau te poate salva de moarte. Mă bucuram că nu erau țânțarii și mașcaraua despre care povestesc cei reveniți din Siberia, noi am ajuns când deja toate insectele s-au dus la hibernare. Am prins o vreme bună, cu soare și temperaturi modice, tomnatice, fără vânturi sau înghețuri, fără strop de ploaie. Astfel încât, ne-am acomodat ușor la clima locului.

După-amiază, am vizitat localul Ostrog, un restaurant administrat de o moldoveancă. Acolo, la Bratsk, am întâlnit primul om care mi-a povestit că părinții lui au fost deportați în regiunea Akmolinsk, Kazahstan, iar el, **Victor Chetroi**, s-a născut în 1952 în acel oraș. Tatăl său, Chetroi Gheorghe Tudor (n. 1913) din satul Brânza, raionul Vulcănești, a fost deportat în noaptea de 12-13 iunie 1941, fiind căsătorit cu Ioana, prima lui soție. Aceasta nu a rezistat catastrofei și a murit în prima iarnă, la locul deportării. La scurt timp, Gheorghe se căsătorește cu o fată tot din deportați, Kuzmina Alexandra Ion. Din căsătoria lor, au apărut 5 frați și 2 surori. În 1973, după moartea tatălui lor, Victor și unul din frați s-au mutat cu traiul la Bratsk. Victor își amintește că tatăl său a avut o copilărie grea, dar maturizându-se s-a pus bine pe picioare, devenind unul dintre cei mai buni gospodari ai satului Brânza. A construit moară și școală în sat, întemeind familie cu săteanca Ioana. Fratele său, Chetroi Vasile, a fost luat în armată și a luptat, ajungând să moară în Polonia. Astăzi, numele său este înscris pe o stelă de comemorare în Chișinău, în timp ce tatăl său a fost considerat „dușman al poporului” și a fost trimis în Kazahstan, în primul val de deportări masive din Basarabia ocupată de sovietici. Gospodăria lor frumoasă a fost confiscată de puterea sovietică. Victor își amintește că, ultima dată când a fost în Republica Moldova, a vizitat satul natal și a văzut că moara și școala care au fost construite de mâna tatălui său sunt și astăzi funcționale. Sătenii se șușoteau că el ar fi venit că ceară înapoi averea, dar Victor m-a asigurat că nu averea îl interesează, ci soarta bunicilor săi despre care nu știe nimic decât faptul că au fost deportați în aceeași noapte. Studiind **Cartea Memoriei**, am descoperit în listele satului Brânza familia respectivă, în componența a patru membri: părinții (Chetroi Teodor I., n. 1888, Chetroi Maria I., n. 1889), fiul lor, Chetroi Gheorghe T. (n. 1913) și soția sa (Chetroi Ioana A.), deportați în 1941. Victor povestește că în timp ce tatăl său cu soția au fost aduși în Kazahstan, nici până astăzi nu se știe nimic despre soarta bunicilor săi — Teodor și Maria. Chiar dacă el a făcut solicitări exprese la procuratura Republicii Moldova și la procuratura regiunii Akmolinsk din Kazahstan, răspunsurile au fost negative, menționându-se că nu se cunoaște data și locul morții lui Chetroi Teodor, Chetroi Maria și Chetroi Ioana. Victor a obținut certificatele de reabilitare pentru membrii familiei sale de la instanțele din Chișinău. El însă, fiind născut în regiunea Akmolinsk, a obținut acest certificat de la procuratura Akmolinsk, Kazahstan.

Am văzut în Victor Chetroi un interes deosebit pentru soarta bunicilor săi, pentru reconstituirea destinului care le-a fost sortit, astfel încât să poată transmite mai departe, copiilor săi, istoria familiei. El se consideră moldovean

și este înduioșat de amintirile pe care părinții i le-au cultivat, de memoria vie a satului de unde aceștia au fost deportați. Îi plac tradițiile și cântecele moldovenești, am și cântat împreună „Trandafir de la Moldova” și „Cântă cucul bată-l vina, de răsună Bucovina!..” Victor Chetroi este un exemplu demn de urmat în privința zelului cu care studiază istoria familiei și păstrează identitatea națională.

La Bratsk am fost ajutați cu mărinimie de către Asociația Diasporală **Basarabia**, membrii căreia ne-au impresionat prin spiritul prietenesc și de solidaritate. Conducătorul Asociației, dl **Vasile Negrescu**, de origine din satul Sturzovca, Glodeni, a ajuns să trăiască în Bratsk încă de pe când era adolescent. Aici și-a făcut studiile și a crescut pe scara profesională până la șef de departament în Poliția orașenească. Nostalgia pe care o are după casă și familie a fost exprimată prin cuvintele spuse printre lacrimi: „Aș vrea să se scoale mama și să facă o zeamă cum numai ea știa să facă! Acesta este visul meu!” **Mihail Pasat**, de baștină dintr-un sat din Nisporeni, ne-a spus că „În fiecare vacanță vin împreună cu familia în Moldova, la mama acasă! Eu nu plec în Taiwan! Eu merg la mama acasă!” Împreună cu soția sa, **Nadejda Lesnic**, originară din aceeași localitate, și cei patru copii frumoși, ei își petrec verile în satul basarabean. Nadejda administrează afacerea de familie, restaurantul Ostrog, și în calitate de bucătăreasă are angajate din Moldova. Ei promovează valorile de acasă și prin meniul restaurantului care conține o bună parte din bucătăria moldovenească — mămăligă, sarmale, răcitură, friptură, plăcinte etc. Am servit bucate moldovenești gătită cu dragoste la peste 6000 de km de casă, grație efortului familiei Pasat de a-și păstra inalterată identitatea și valorile naționale cu care au venit în Rusia acum peste 20 de ani. Și colegul lor **Constantin Borș** a repetat aceeași idee: „Vrem să ne întoarcem în Moldova, pentru că acolo este inima mea!”

Am ajuns la concluzia că Asociația a fost constituită ca un refugiu pentru a-și alina dorul și a se susține la bine și la greu, căci viața la depărtare este mai plină de surprize. Majoritatea membrilor activi ai diasporei din Bratsk sunt emigranți de muncă care au venit în regiunea Irkutsk și Bratsk la sfârșitul anilor '90, pentru a găsi soluții temporare de câștig. Zona însă a fost destul de primitoare, pentru că industria silvică din regiune are nevoie de brațe de muncă. Iar moldovenii noștri s-au încadrat perfect datorită voinței de a se pune pe picioare! Din câte am reușit să observ, într-adevăr, bărbații muncitori, gospodăroși și responsabili sunt la mare căutare în Siberia! Pentru că, în virtutea tradițiilor înrădăcinate, cei de pe loc sunt mai axați pe relaxarea cu alcoolul și distracția care durează cu săptămânile. Problema este destul de serioasă, comportând și aspecte de relaționare dintre cele două sexe, dar și de dezvoltare armonioasă în familie. Am văzut bărbați care păreau a fi peste 60 de ani, în timp ce aveau în jur de 30-35 de ani. Majoritatea mor în jur de 40 de ani din cauza alcoolismului. Astfel că, bărbații moldoveni ajunși în Siberia Orientală între anii 1990-2000 au reușit să iasă în evidență atât prin

cumsecădenia și bună-creșterea lor, cât și prin hărnicia și responsabilitatea de care au dat dovadă. Astăzi, moldovenii cu care am stat la aceeași masă sunt oameni prosperi de afacere, respectați de comunitate, cu o reputație bună. Dacă nu ar fi departe de casă, purtând dorul greu, ar fi, cred că, fericiții Siberiei. Dar nu e așa de ușor să trăiești cu acest dor de baștină, de Basarabia, așa cum și-au numit ei asociația.

Spre seară, în lumina toamnei siberiene, am vizitat un loc deosebit — Lukomorie — <http://www.lukomore.net> — unde, spre surprinderea noastră, am văzut steagul Republicii Moldova arborat chiar pe aleea de la intrare. Desigur, nu era unicul steag, dar aflându-se printre primele, ne-a dat un sentiment de bucurie. Mai ales când ne-am prins într-o horă moldovenească chiar lângă acest simbol care îți face inima să tresară. Tricolorul a scos din noi emoții și amintiri, limba română curgând melodios pe aleea din Lukomorie. Surpriza cea mai mare, însă, a fost să aud istoria de familie a proprietarului — Norman Andrei Spartac — a cărui mamă este din Basarabia. Am insistat să stau de vorbă cu doamna care este la o vârstă onorabilă. Am descoperit o față luminoasă și bucuroasă că i-au venit oaspeți, asemenea unui copil. Ochii îi luminau și erau curioși să afle cine suntem și cum am ajuns până la dumneaei. Povestindu-i misiunea noastră, am început să răscolim în trecutul dureros și am aflat, din păcate, că am ajuns târziu. Memoria a șters o parte semnificativă din straturile sale mai îndepărtate, astfel încât astăzi, **Maria Naprienco** foarte puțin își mai amintește. Am reușit să identificăm doar că doamna este născută la 14 aprilie 1927, locul nașterii nu îl ține minte, dar e un sat din Basarabia interbelică. Își amintește foarte bine că la vârsta de 14 ani a fost deportată împreună cu părinții, Varvara Țurcanu și Afanasii Naprienco, și surorile mai mari, Valentina și Tamara, în noaptea de 12-13 iunie 1941. Locul deportării a fost Iakutija. Dar părinții își aminteau mereu de Basarabia, de pământurile și pădurile noastre de acasă. Mai ales tatăl său își amintea deseori de moara pe care o avea în sat. Viața în Iakutija a fost dificilă, mergeau la muncă cu toții, la tăiat pădure, la pregătit siloz pentru animale. Cu timpul, și-au construit casă, dar părinții, de boli și scârbă, s-au trecut din viață prematur. Sunt înmormântați în localitatea unde au fost deportați. Frații mamei sale, Țurcan Serghei și Țurcan Chiril, de asemenea, au fost deportați, în aceeași regiune — Iakutija. Dar ei au fost încadrați la muncă la minele de aur. Maria, cu timpul, a devenit contabilă și lucra în industria de construcții. S-a căsătorit cu un rus de pe loc, cu rădăcini polonezo-evreiești, cu care a avut un copil. Astfel, băiatul său, astăzi proprietarul acestei baze de odihnă, are rădăcini moldovenești, pe linia maternă. Din păcate, el nu a vizitat niciodată Moldova, baștina mamei sale. Acum că noi ne-am întâlnit și l-am intrigat și mai mult, ne-a promis că la vară, cu prima ocazie, își face drum spre locul de unde se trage mama sa.

În ziua următoare am mers trei ore cu trenul de la Bratsk la Ciunsk. Am admirat culorile toamnei siberiene — o bogată paletă a mestecenilor și brazilor cât vezi cu ochii. Din păcate, însă, sunt puțin îngrijite satele, cătunele care

răsăreau de după taigaua sălbatică. Localități sărăcicioase și fără vreo structură sau notă estetică, drumuri de țară sau pietriș brut, șiraguri de lemne aruncate pe la porțile caselor, totul de parcă timpul s-a oprit în loc. Unde și unde câte un om, doi, și aceia băuți. În tren am văzut oameni diverși și diferiți — europeni, mongoloizi, chinezi, iakuți și cu siguranță șirul poate continua. Unii jucau cărți, alții se „mângâiau” cu vodca. Conducătorii au trecut de câteva ori să controleze biletele. Și cu ei un câine-lup. Deși în interiorul vagonului era mențiunea scrisă precum că *fumatul este interzis*, înșiși polițiștii au fost cei care au permis unui membru din echipa noastră (fumător înrăit) să fumeze într-un loc știut doar de ei. Aceasta este Rusia — unde se găsesc modalități de a încălca legea și aceasta se face, în primul rând, de cei care ar trebui să monitorizeze respectarea ei.

Am ajuns în satul Ciuna și acolo ne așteptau **Vasile Popa** (originar din satul Mândrești, raionul Telenești) și **Valeriu Pulbere**. Ne-am salutat în română și am remarcat cât de dornici sunt să vorbească în limba maternă. Ne-am imbarcat în mașinile lor de lux și am mers să vedem localitatea, pe drum spre localul unde ne aștepta prânzul. După ce ne-am întremat, am pornit spre Lesogorsk, un sătuc în apropiere. La școală ne aștepta muzeograful-etnograf, **Vera Vorobiova**, care ne-a făcut o introducere în istoria localității. Desigur, pentru noi momentul cel mai important din discursul ei istoric se referă la perioada postbelică când în această regiune au început să fie aduși mii de deportați din Țările Baltice, Ucraina și Moldova. Odată cu popularea regiunii care a început să fie împânzită de lagăre de concentrare și de muncă, au început să fie aduse elementele civilizatorice. Satele din împrejurimi — Parcium, Ciunka, Novociunka — au fost edificate de deportați. Până la sosirea eșaloanelor cu populația supusă represiunilor, aici era taigaua sălbatică. Oamenii au fost transportați de la calea ferată din Taișet cu camioanele până la mijloc de taiga și lăsați în voia sortii. Nu existau toponime. Orientativ, așezările se numeau: km 114, km 115, km 116, km 120 etc. Acestea erau denumirile care mai târziu aveau să prindă față umană îndurerată — Parcium, Ciunka, Novociunka — și care astăzi sunt oficiale. Printre acestea, exista și satul Moldovanca care astăzi nu mai este, în virtutea împrejurărilor. Noi am găsit doar istoria povestită a acestui sat emblematic pentru istoria deportărilor. Etnografa Elena Dațkaija a coordonat o cercetare bazată pe colectarea istoriilor orale, efectuată de eleva clasei a IX-a din satul Novociunka, Sofia Balinskaja, care a cules amintirile bătrânilor care își mai amintesc de acele timpuri — Raisa Pavina, Maria Duca, Ecaterina Toporkov⁸. Din mărturii, aflăm că satul a apărut direct în mijlocul taigalei. Comenduirea din așezarea specială Novociunka le-a permis moldovenilor să își facă barace direct în pădure, pentru a nu mai pierde timpul zilnic să meargă din sat spre locurile de muncă. Astfel, toți au început să numească această localitate Moldovanca. Deportatii nu aveau de ales decât să se adapteze condițiilor dure de trai. Cine nu rezista, pur și simplu murea, pentru că oficialitățile nu ofereau asistență medicală sau

umanitară. Fiind pe cont propriu, moldovenii și-au construit locuințe și au început să-și ridice construcții auxiliare sătești, precum cantina, școala (pentru clasele primare), uzina de cărămidă, grajdul de cai, Clubul, sauna. Maria Duca povestea: „La cantină nu ne hrăneau, cum se face acum, doar ne dădeau porțiile de supă, ceai și pâine. Era interzis să ne dea mai mult decât norma prevăzută. În sătuc era un magazin la care se aduceau produse, dar puteai cumpăra doar cu normă. Copiii de vârstă mai mare din satul Moldovanca aveau posibilitatea să învețe la școala din Novociunka. Ei rugau colegii lor din Novociunka ca să le cumpere pâine din magazinul local, apoi o aduceau acasă, să ajute familia.

Responsabil de munca moldovenilor era un oarecare Metla, dar era nevoie de mai mulți supraveghetori-responsabili. Aceștia erau numiți din rândul moldovenilor. În această calitate erau frații Nicolai și Ivan Mardari și Ivan Șmargun. *Cartea Memorie*⁹ conține toată familia Mardari originară din orașul Comrat: **Mardari Alexandru D.** (n. 1904), **Mardari Maria I.** — soția (n. 1905), **Mardari Ivana Al.** — fiica (n. 1932) — de fapt este Ivan, fiul, **Mardari Nicolae Al.** — fiul (n. 1935). Toți au fost supuși represiunilor în 1949 pe motivul: familie de „chiaburi”. Acum cunoaștem unde anume au ajuns ei. Nu este exclus ca cineva dintre ei să fi rămas în cimitirul, din taiga, pentru că deseori se întâmpla să decedeze chiar la locul de muncă din cauza accidentelor de pădure. Despre Ivan Șmargun nu am găsit deocamdată alte informații, dar din mărturii este clar că acesta s-a căsătorit cu o localnică și a rămas să trăiască și după reabilitare în locuința pe care i-a oferit-o statul sovietic în satul Novociunka.

Foarte strict era la capitolul comunicării dintre deportați și lucrătorii locali, le era interzisă comunicarea personală, doar cea legată strict de lucru. Fiecare lucrător nou-venit era instruit în acest sens și desigur se ducea o evidență riguroasă. După moartea lui Stalin și așa-zisa reabilitare, majoritatea au plecat din locul de deportare, iar cei care au ales să rămână, pentru că nu mai aveau la ce reveni, și-au schimbat locul de trai în orașele sau localități mai dezvoltate din regiunea Irkutsk.

Astăzi doar amintirea acestui sat mai dăinuie, mai ales în memoria celor care au locuit și muncit acolo. Dar certificarea existenței sale mai poate fi făcută și prin mormintele celor care au decedat în frigurile năprasnice de 50-65 grade frig, rămase acum în paragină. Valeriu Pulbere ne-a mărturisit că

lucrând în taiga la tăiat copaci, echipa sa a dat de oseminte și semne de morminte și atunci a oprit imediat procesul, dându-și seama că ei calcă pe morminte. Însă nefiind la curent cu istoria regiunii, nu a putut bănui că acele morminte sunt chiar ale moldovenilor deportați. Abia acum, odată cu venirea echipei noastre și sensibilizarea pe care am făcut-o cu privire la subiectul represiunilor anilor '40-'50 în regiunea Irkutsk, dumnealui a făcut legătura și a înțeles despre ce este vorba. Elementul de învățare pe teren, prezent în dialogul dintre membrii expediției și reprezentanții Asociației *Basarabia*, a predominat pe parcursul celor doar câteva zile de interacțiune dintre noi, pentru că Valeriu Pulbere și Vasile Popa au fost cu noi la fiecare destinație și au trecut prin experiența transformățională de a cunoaște istoria. Împreună am vizitat cimitirul din satul Staro-Novo-Ciunsk și am descoperit morminte vechi și cruci care se descompun deja, dar am reușit să citim numele de familie care par a fi românești: Sârbu Petru¹⁰, Martâniuc Claudia, Martâniuc Inochentie.

De istoria localității Parcium este legată soarta dramatică a bunicăi și a unchilor lui Octavian Țăcu¹¹ care au fost deportați la 5-6 iulie 1949. Pe străzile acestui sat, Octavian s-a recules povestind ce amintiri i-au fost împărtășite în fragedă copilărie. Ei au muncit la tăiat taiga, iar unchii, cu timpul, au învățat să fie șoferi buni. L-am văzut pe colegul meu, obișnuit să fie întotdeauna calculat și fără a da pe față emoțiile, mai fragil ca niciodată, emoționat și un pic pierdut în istorie-memorie-durere-trecut-prezent-viitor. Acolo ne-a mărturisit că, atunci când a inițiat ideea proiectului, s-a gândit la istoria familiei sale, pentru că în copilărie auzea povestirile unchilor și, devenind istoric, și-a promis să meargă pe urmele lor, scoțind la lumină nedreptatea și tragismul atâtor de multe familii. O dovadă în plus că motivația personală este un catalizator puternic în atingerea unui scop public, depășirea obstacolelor și realizarea obiectivului final care devine un produs comun.

În satul Novociunca am mers la singurul moldovean care a mai rămas printre localnici — **Constantin Mișcoi**, originar din satul Bărboieni, raionul Nisporeni — venit aici în scop de muncă în anii '80 și căsătorit. Cele două fete ale sale sunt încadrate la locuri de muncă în Ciunka și îl vizitează regulat. Are o mare dorință de casă, de baștină, dar nu mai are posibilitate să revină acasă. Nici pașaport valabil nu mai are, nici putere, deși are rude și surori cu care mai comunică din când în când.

Cu moșul Constantin Mișcoi am vizitat cimitirul satului și am văzut mai multe

morminte ale moldovenilor rămași în frigul siberian. Printre ei — Mișcoi Tudor Gheorghe, familia Vidrașcu (pe cruci numele de familie este rusificat — Vidrașco). Această familie se regăsește în *Cartea Memoriei*¹², în toată componența: **Vidrașcu Boris I.** (n. 1904) — crucea sa îngrijită indică data morții: 17/08/1992 (a fost longeviv, trăind 98 de ani!), **Vidrașcu Antonina P.** — soția (n. 1918) — pe cruce data morții este indicată, dar nu este lizibilă, **Vidrașcu Constantin B.** — fiul (n. 1930) — data morții pe crucea sa este 1/11/1977, deci fiul a murit înaintea tatălui său, mult mai tânăr, de doar 47 de ani. În rest, probabil ceilalți membri ai familiei s-au întors la baștină și anume: **Vidrașcu Victor B.** — fiul (n. 1936), **Vidrașcu Gheorghe B.** — fiul (n. 1941), **Vidrașcu Ion B.** — fiul (n. 1944), **Vidrașcu Vladimir B.** — fiul (n. 1946), **Vidrașcu Nina B.** — fiica (n. 1948). Această familie din satul Frăsinești, comuna Măcărești, raionul Ungheni, a fost deportată la 5-6 iulie 1949 cu atâția copii mici, în reg. Irkutsk ca familie de „chiaburi”.

Pe drum de la cimitir, moșul Constantin și-a amintit că în sat mai trăiește fiica unui fost deportat care deja e mort, dar cu care se cunoștea bine, dat fiind faptul că erau atât tizi, cât și pământeni. Astfel, am cunoscut-o pe fiica lui Tudor Mișcoi, din satul Bărboieni, raionul Nisporeni, **Zinaida**, o doamnă între 50 și 55 ani, vorbitoare doar de limbă rusă. Ea a fost foarte sociabilă și ne-a povestit că tatăl său (Tudor), împreună cu mama (Zinovia) și cele două surori (Zinaida și Nina) au fost deportați în 1949 în satul Parcium. Într-adevăr, datele corespund cu informația din catalogul victimelor, *Cartea Memoriei*, unde este indicată întreaga familie (numele rusificate, desigur): Meșcoi Zinovia H. (n. 1903), Meșcoi Fiodor Gh. — fiul (n. 1931), Meșcoi Zinaida Gh. — fiica (n. 1935), Meșcoi Nina Gh. — fiica (n.

1939), deportați în 1949 în reg. Irkutsk ca membri ai familiei unui „trădător de patrie”¹³. Deci, tatăl său era la vârsta maturității când a fost deportat. Încadrat în sfera silvică, în curând s-a căsătorit cu o localnică din Parcium și a creat o familie cu 5 copiii. Zinaida povestea că atunci când ea avea 3 ani, cu toții au vizitat Moldova, dar nu are amintiri prea clare. Știe doar că tatăl său, cântând la acordeon, fredona folclor moldovenesc, mai povestea despre Moldova și copilăria sa. Familia ținea legătura cu rudele din satul Bărboieni cât timp el a trăit, acum, însă, nu o mai face. Întrebată de ce a fost deportată familia sa, Zinaida a repetat de câteva ori că „așa erau timpurile, se făcea deschiaburirea și toți care erau mai înstăriți au fost deportați”. A spus atât de ușor aceasta,

Încât eu am considerat necesar să aprofundez un pic și s-o întreb direct dacă tatăl său a fost supărat pe puterea sovietică de ce i s-a întâmplat familiei sale și dacă a considerat că s-a făcut o injustiție prin deportare. Răspunsul a fost categoric: „Nu, el niciodată nu a fost supărat pe puterea sovietică, el era fericit că a venit aici, s-a căsătorit, a avut 5 copii!” Zâmbetul și chipul vioi al doamnei mi-a confirmat o dată în plus că în fața noastră este un om-produs al regimului sovietic, fără conștiință etnică, fără problematizarea trecutului său și cu sindromul Stockholm de justificare și elogiare a călăului, fără măcar a-și da seama că este o victimă a lui.

Drumul nostru a continuat spre satul Veseoloe, unde ne aștepta deja familia de moldoveni — **Alexandra Lopată** și **Alexei Bârlădean**. Am avut o conversație de suflet din care am aflat cum s-a pomenit această familie în mijlocul taigalei. Copleșită de emoțiile întâlnirii noastre atât de neașteptate, narațiunea eroinei a fost foarte trunchiată, sărind de la un subiect la altul, pierzând firul logic și scufundându-se în straturi de mult uitate, neglijate și, poate, negate. Compilând cele povestite, am aflat că familia Lopată, din satul Orhei, a fost deportată la 5-6 iulie 1949 în reg. Irkutsk. În *Cartea Memoriei*¹⁴ concretizăm detaliile care ne sunt relatate și de sursa noastră de istorie orală: Lopata Grigore V. (n. 1900), Lopata Ana P. — soția (n. 1915), Lopata Liuba Gr. — fiica (n. 1936), Lopata Petru Gr. — fiul (n. 1946), Lopata Vasile Gr. — fiul (n. 1947). Capul de acuzare: comercianți. Printre membrii familiei, nu se regăsește și Alexandra. Explicația este simplă de tot: când familia a fost deportată, ea încă nu era născută, mama sa purtând-o sub inimă, în luna a VI-a. În noaptea respectivă, tatăl său nu se afla acasă, era la pescuit. Și doi dintre soldații care au venit să ridice familia la ora 4 dimineța, au forțat-o pe soție să meargă cu ei să-și caute soțul, pentru a-l aresta și deporta. Familia avea gospodărie și era muncitoare, tatăl neavând studii, iar mama, deși avea 5 clase, era casnică. Au fost considerați chiaburi, ne-a spus Alexandra. Împreună cu ei, din sat au mai fost deportați și alții, în amintirile Alexandrei revenind familia lui Ilie și Frosea Pascari, care nu este menționat în *Cartea Memoriei*. Completarea catalogului victimelor regimului sovietic în baza mărturiilor și memoriilor este deosebit de valoroasă, pentru că nu toate actele de arhivă s-au păstrat, nu pentru toate persoanele deportate au fost întocmite dosare, nu toți au fost în listele celor supuși represiunilor. Astfel, trebuie să fim conștienți că numărul real al persoanelor deportate este mai mare decât ne spun documentele sovietice păstrate.

Membrii familiei Lopată, alături de ceilalți „chiaburi, comercianți, spioni”, imbarcați în trenuri, au ajuns la 26 august 1949 în mijlocul pădurii sălbatice din actualul sat Veseoloe, fiind plasați în corturi. Oferindu-li-se instrumente de lucru, moldovenii au început să își construiască barace pentru a nu întâmpina figurile sub cerul liber. Dar procesul nu era deloc ușor, astfel că Alexandra Lopată s-a născut la 11 noiembrie 1949, chiar în cortul rece, fără condiții

sanitare, asistență medicală sau intimitatea elementară necesară în momentul nașterii. Până în ultima zi de sarcină și imediat după ce a născut, mama sa a muncit la taiga, alături de ceilalți deportați, neavând parte de un regim preferențial sau ajustat la starea sa. Până la trei ani, Alexandra a fost crescută de frații și surorile mai mari, după care a fost inclusă în grădiniță. Moldovenii au găsit modalități de acomodare și supraviețuire, stabilind legături cu ceilalți deportați în regiune. De la cele 6 corturi în care au fost lăsați 510 moldoveni, ei au dezvoltat o localitate care a început să fie numită Veseoloe. Paradoxal toponim, venit, probabil, de la caracterul folcloric evidențiat al moldovenilor care, în pofida greutăților și dramelor trăite, efectuau ceremoniile de cununie, botez, înmormântare, care erau și metode de susținere reciprocă. La toate se adaugă, desigur, doinele de jale și dor. Dar pe fundalul siberian, pentru ceilalți din jur se

Familia Lopata - 1959, Veseoloe

crea imaginea că acest sat este unul vesel, ca trăsătură distinctă, care i-a și dat numele. Mergând pe străzile satului, Alexandra ne-a arătat locul unde au fost instalate corturile — astăzi e un fel de imaș în mijlocul satului. Alături se afla cantina, comenduirea unde se înregistrau periodic cei deportați, pentru evidență strictă. În imediata apropiere, am văzut prima fântână săpată de moldovenii aduși aici cu forța. Acest simbol, al fântânii, apare în multe mărturii și memorii ale supraviețuitorilor deportărilor — pentru că este un element civilizațional adus de către moldoveni în Siberia. Până atunci, localnicii nu cunoșteau fântâna ca atare, utilizând apa din râuri în scopuri multilaterale. În sat mai există două barace care s-au păstrat, cu anumite actualizări, desigur, fiind locuințele unor familii care, presupun, nu cunosc prea multe despre căminul lor. În cei 9-10 ani de dezvoltare a satului, moldovenilor li s-au alăturat și alte etnii din cele exilate aici, astfel că localitatea a crescut semnificativ. Au apărut străzi și mahalale, cu specificul etniilor respective. Cel mai impresionant a fost faptul că am mers pe strada Moldovenească a satului care constă din case în stil „à la Moldavie”, adică moldovenești, dar construite din materiale siberiene, adică lemn combinat cu cherestea. Elementele tradiționale precum veranda, cerdacul, ferestrele cu horboțele pictate în culoare albastră, le deosebesc de restul caselor rusești. Astăzi, în aceste case locuiesc rușii care fie le-au cumpărat, fie le-au ocupat după ce moldovenii au revenit la baștină, începând cu anul 1956. Ele se păstrează într-o formă bună și sunt mărturii

reale despre contribuția deportaților la popularea, exploatarea și civilizarea regiunii.

Familia Lopată a muncit în acest sat, a mai născut un copil, Maria, în 1956. Dar cu patru ani înainte, în 1952, au pierdut-o pe cea mai mare fiică, Liuba, care decedase din cauza unui accident de muncă (un copac a zdrobit-o, căzând la pământ). Mormântul ei este astăzi îngrijit de Alexandra.

Când li s-a permis plecarea din locul de deportare, numai tatăl său a revenit în Orhei, fiind divorțat. Mama cu copiii a rămas în continuare în Veseoloe. Ei au început a corespunda cu rudele și chiar una din mătușe, Vera, a venit să îi viziteze în anul 1964. În discuție cu ea li s-a reaprins dorul de casă și în 1966, când mama ieșise deja la pensie, ei au revenit cu toții în Moldova. Dar s-au stabilit la mătușă, în satul Crețoaia. Nu au mai revenit în casa din sat,

din cauza durerii și neplăcerilor pe care le aveau, știind că o cumătră a rămas să trăiască acolo după ce ei au fost deportați. În Crețoaia, Alexandra l-a întâlnit pe viitorul său soț — Alexei Bârlădeanu — cu care au decis să vină la muncă în Veseoloe, la câștig pentru a pune familia pe picioare. Interlocutoarea noastră chiar a menționat că simțea și o chemare a locului în care s-a născut și de aceea au decis să vină anume aici. Astfel, din data de 28 iulie 1975, ei s-au stabilit definitiv cu traiul în Veseoloe, unde i-am întâlnit. Sunt împăcați cu gândul că locuiesc în această localitate, mai ales că și mama Alexandrei, care a venit după ei la scurt timp, este îngropată aici. Trăiesc din muncă și cu speranța că mâine va fi mai bine. Nu își pun multe întrebări legate de evenimentele pe care noi le-am răscolit. Mai păstrează câteva fotografii vechi, dar nimic din actele sau scrisorile epocii. Discuția cu noi a fost o rară ocazie de a-și aminti de anii aceia, pe care noi îi vedem sumbri, grei, dureroși, iar ei îi văd ca viață, pur și simplu viață. La întrebarea *care a fost cea mai dureroasă amintire legată de fenomenul deportărilor și viața primilor ani de împlânzire a Siberiei?*, Alexandra a răspuns că cel mai tare a marcat-o divorțul părinților. Trauma copilului de a-și ști părinții despărțiți prevalează alte dureri care s-au întâmplat paralel. Estomparea altor emoții negative vine nu din faptul că nu au existat dureri mai mari, dar din faptul că nimeni nu a explicat că ceea ce li s-a întâmplat a fost o mare nedreptate, o groaznică crimă, o adâncă rană în inima miilor de moldoveni, ucraineni, bulgari, găgăuzi, ruși, evrei ș.a., etnii din

Alexandra Lopata Veseoloe

Dumitru Cazacenco

Moldova sovietizată cu forța.

Totuși, întrebările noastre, care curgeau din toate părțile, au reușit să o emoționeze pe Alexandra, mai ales că am mers și la cimitir să documentăm mormintele despre care ne-a povestit. Acolo am văzut un sector întreg de morminte în paragină sau aproape distruse, cu crucile putrede, căzute la pământ, fără inscripții lizibile — mormintele deportaților care au murit în frigurile Siberiei.

Împreună cu Constantin Mișcoi, Alexandra Lopată și Alexei Bărlădean (delegația noastră crescuse între timp), am mers la un alt moldovean, mai în vârstă, **Dumitru Cazacenco**.

Ne-am întâlnit la poartă atât Dumitru, cât și soția sa, pe care a prezentat-o — „sibireacika mea!”. Pentru a se autoidentifica, însă, dumnealui a folosit o expresie atât alegorică, cât și suprarrealistă: „Eu singur nu știu cine sunt — moldovean siberian sau siberian moldovean!”

Am înregistrat un interviu aprofundat din care i-am aflat viața și traseul. Îl reproduc în original pentru a transmite notele de identitate și veritabila reflecție și percepție a omului față de trecutul său.

„Noi locuiam în Chișinău, Grătiești. Iar bunica și bunelul locuiau la Buiucani. Țin minte copilăria mea din Moldova. La școală am mers la 6 ani, la Sculeanca, treceam pe lângă cimitirul evreiesc. Îmi amintesc foametea din 1949. Oamenii veneau în Chișinău din satul Grătiești pentru a primi ajutoare alimentare sau să vândă ceva pentru o bucată de pâine. Și mulți din ei mureau pe drum, nu mai ajungeau în capitală. Toate pielicelele care se păstrau prin poduri, toate au fost curățite, tăiate, fierte și mâncate. Dădeam la râșniță ghinzile de stejar, le făceam făină din care mama cocea turte. Totuși, noi am avut grădină, copaci, găini și nu am simțit tare foamea, am rezistat. Duminicile mă duceam cu bunica la Biserica Ciuflea. Aprindeam lumânare, ne puneam în genunchi și, pe fundalul corului bisericesc, ne rugam.

Pe noi (pe mama și trei copii) ne-au deportat ca pe familia unui represat politic, pentru că tatăl meu vitreg, Ion Axenti Cazacenco, a fost arestat din cauze politice¹⁵. Apropo, eu nu știu cine e tatăl meu biologic, mama a ascuns acest lucru de la mine. A fost între ei o relație, dar nu a mers. Și mama, când eu aveam vreo 3 anișori, s-a căsătorit cu Ion Cazacenco, care era văduv cu un copil. Astfel, ea cu un copil, el cu un copil, au făcut familie. Împreună au mai avut un copil, care s-a născut în martie 1942. Dar în vara lui 1941, pe el l-au

arestat și a făcut 10 ani în RSSA Komi. În 1952 el a venit aici la noi. Cauza pentru care tata a fost condamnat este una banală: era șofer și odată a comentat o știre din ziar, în prezența unui activist de partid. Adică, el nu a fost de acord cu o noutate expusă acolo. Imediat l-au chemat și l-au întrebat: *ceva nu îți place? Alege, ce preferi — în detașamentul de penalizare sau în lagăr?* Și el s-a gândit că în detașamentul de penalizare sunt 99,9% că mori — pentru că trimiteau oamenii pe prima linie a frontului. Și el a ales lagărul.

De pe strada noastră nu au mai fost familii deportate, dar îmi amintesc de alți moldoveni ca Guțan, Chichioi și familii de evrei — Vâsoțchii¹⁶, Luft.

Eu aveam 12-13 ani și țin minte foarte bine acea noapte. La mijloc de noapte, intră în casă un ofițer, cu doi soldați și ne spune: „Aveți două ore să vă adunați bagajul — pentru fiecare om câte 16 kg!” Fetele erau mici, Clava era din 1942 și Dusea din 1940. Mama plângea și aduna ce putea. Vecinii o linișteau. Ne-au dus la gară, ne-au imbarcat în trenuri de vite, vreo 60 de oameni în vagon. Drumul a fost lung, mâncam din ceea ce a reușit mama să ia, slănină, brânză. În vagonul nostru erau mulți bătrâni, dar nu am văzut femei însărcinate.

La 24 iulie 1949 am ajuns la km. 120, ne-au debarcat din trenurile de vite și cu mașinile ne-au adus aici. Era ora 2 de noapte și stăteam în mijlocul taigalei. Am făcut un rug și stăteam în jurul lui. Deodată am auzit un foșnet și desigur că ne-am speriat — un urs! Dar de acolo a ieșit o vacă, uitându-se la noi mirată — ce fel de oaspeți sunt aceștia? Dimineată, cu feribotul, ne-au transferat aici — unde erau întinse 14 corturi militare și câte 4 locuri fiecare. Ele erau înconjurate cu lemne, căptușite cu rumeguș de lemn, până la jumătate, dar în

Echipa Expediției Memoria cu Dumitru Cazacenco, soția sa, Alexandra Lopțată, Alexei Bîrlădean, Vasile Popa și Valeriu Pulbere

sus nu erau nicidecum izolate termic. În mijlocul cortului era o sobă din fontă care ardea non-stop. Într-un cort am trăit noi — mama, Maria (după tată era Navrodschii), cu trei copii (eu Dumitru, Clava și Dusea) — tanti Zina Pehut cu 4 copii și doi bătrâni. Cu ce scop i-au deportat și pe ei, cei bătrâni, nu înțeleg?

Imediat ce am ajuns aici, am început a lucra la tăiat lemnul. Iar vara lucram cu lopata, toporul, pila. Nu era decât pădure în jur, nu era sat. Între timp, s-au făcut drumuri — încă vreo 3 km. Toamna, de la 1 septembrie, mergeam la școală. Nu eram fără ocupație, sau învățam și lucram, sau doar lucram. Nu umblam cu pierdutul timpului. Sărbătoream Crăciunul, Paștele, mama a luat cu ea și o iconiță.

În prima iarnă au fost 48-54 grade frig, rar când cobora la minus 35. Umblam cu căciuli și fulare pe toată fața, doar cu ochii neacoperiți. În vara următoare, am început să construim barace — coridor comun cu câteva dispărături pentru familii.

Tineretul trăia foarte vesel — poate de aceea și satul l-au numit Veseoloe. Vara eram toți pe câmpul de volei, erau două mese de tenis care niciodată nu rămâneau nefolosite. Iar iarna, de două ori pe săptămână, ne aduceau filme. După film, strângeam scaunele și dansam. Dar la 23:30, paznicul stângea lumina și ne alunga pe toți acasă. Trăiam foarte prietenos, eram uniți, respectuoși. Mai ales, învățătorii erau foarte respectați de noi.

Țin minte foarte bine ziua când a murit Stalin — a fost transmisă noutatea prin radio, tot cătunul a auzit necrologul. Poate nu o să mă credeți, dar oamenii plângeau! Da, oamenii plângeau!.. Și în familia noastră noutatea a fost primită cu regret, pentru că omul greu se obișnuiește cu schimbările de la un regim la altul.

Nu mi-a fost greu să comunic în limba rusă, pentru că noi acasă vorbeam rusa și frecventam școala rusă de la Visterniceni. Tata era ucrainean, mama era moldoveancă (cu tată polonez și mama moldoveancă).

În 1952 aici au mai adus deportați din Ucraina. Eu în 1953 am plecat de aici, din Veseoloe, după ce am absolvit cu medalie de aur 7 clase. Am învățat 4 ani la tehnicum de construcție și mecanică din Irkutsk. Și după absolvire am fost repartizat la muncă la Krasnoiarsk. În toamna 1957 m-au luat în armată — tocmai în Extremul Orient, Primorskii Krai, unde 3 ani am lucrat în aviație. Eu eram incadrat la stațiile de dobândire a aerului și eram direct responsabil de alimentarea avioanelor cu aer pentru zboruri. În 1960, după armată, am vrut să intru la Universitatea Politehnică din Irkutsk, dar nu am susținut proba de limbă străină. Așa că am revenit aici, am început să muncesc, la stația de electricitate.

În 1962 am revenit în Chișinău, aveam mulți cunoscuți acolo. După care a venit și soția la mine. Iar părinții mei au revenit în Moldova mai târziu — în 1964.

În Chișinău am lucrat la uzina de tractoare, 31 de ani, am primit apartament. Avem doi copii, ambii născuți în Chișinău. Iar în 1993 am revenit cu soția aici, pentru că se începuse haosul și ea nu știa limba de stat și a insistat să ne

întoarcem în Siberia. Noi am hotărât să revenim aici și nu regretăm. Am venit în patria soției, pentru că patria mea este Moldova!..

Fiul nostru mai mic trăiește în Moldova, în Chișinău, are soție, doi copii, deja și un nepot. Cel mai mare fiu trăiește în Riga”.

Aceste mărturii au fost date în limba rusă, dar unele din întrebări eu le-am pus în română și am fost înțeleasă. Pe tot parcursul discuției, din când în când, soția siberiană ne monitoriza și pentru mine era clar că doamna are o mare influență în relația lor. De altfel, am văzut între dâșii o relație frumoasă, durabilă, de grijă reciprocă, de stimă. Recent au făcut 55 de ani de căsătorie și continuă să fie unul pentru altul sprijin de nădejde. Ei duc un mod de viață sănătos, renunțând la carne de mai bine de două decenii, utilizând în alimentație multe cereale, semințe, pește. Au o sănătate bună și aceasta se vede cu ochiul neînarmat, pentru că chiar în momentul când noi am ajuns, Dumitru Cazacenco, care are peste 80 de ani, era pe acoperiș, reparându-l. Ne-a arătat instrumentele sale de pescuit, creație proprie. Îndeletnicirea cu pescuitul este nu doar o sursă de hrană pentru această familie, dar și o mare plăcere, accesibilă la doar circa 200 m, căci râul Ciuna e la ei în grădină. Este foarte curios faptul că acolo, în satele siberiene pe care le-am vizitat, am observat că pământul pe care familia îl deține și îl prelucrează adiacent gospodăriei nu este deloc reglementat. Mai exact — fiecare gospodărie își întinde grădina pe suprafața pe care o poate munci, care îi este pe măsura ambițiilor și necesităților de a trăi. Astfel, la o casă vedem o grădină de circa 100m lungime, iar alături altă grădină de 2 ori mai mare, după care una mai mică de vreo 3 ori și tot așa. A fost interesant să observăm că la familia Cazacenco grădina era extinsă și, chiar dacă se încheia cu un mal abrupt care duce pe malul râului Ciuna, conținea un fel de podișor care ajuta să depășești

obstacolul și să ajungi la râu.

În ultima zi, am revenit la Irkutsk. Iarăși 9 ore de mers în autocar. Pentru oamenii locului — aceasta e o azvârlitură de băț, ei sunt obișnuiți cu scara mare, cu drumul cât vezi cu ochii. Dar calitatea drumurilor lasă de dorit. În mod straniu, șoferii circulă cu viteză mare pe drumurile accidentate și pentru mine a fost un factor de stres să merg o noapte întreagă cu o viteză care varia de la 100 la 140 km și să aud cum depășim sau cum ne depășesc alte mașini la fel de grăbite. Ne-am văzut înapoi în Irkutsk la răsăritul soarelui și m-am prins la gândul că văd acest oraș deja altfel. După ce am văzut periferiile Bratsk-ului și satele din regiunea Ciunsk, orașul Irkutsk deodată mi s-a părut foarte amenajat, colorat, înscris frumos într-un concept urban poate chiar cu tentă europeană. Curățenia de pe străzi, aleele floristice, casele vechi de lemn și cele mai noi, hoteluri din rețele europene, toate-toate au dat un spirit de civilizație, pe fundalul impresiilor cu care ne-am întors din provincia siberiană.

Folosind momentul unic pe care îl trăiam, nu am putut scăpa ocazia să vedem, să gustăm, să simțim Baicalul! Chiar am și comunicat cu acest loc unic și magic de pe planeta Pământ! Fiecare a avut limbajul său specific — băieții s-au scaldat, fetele l-au mângâiat, cu toții am strâns pietre, am făcut poze, ne-am plimbat și am povestit! Cineva din localnici mi-a povestit că vine în fiecare an la Baical și stă câte 5 zile doar, pentru că medicii spun că energia lacului este atât de imensă, încât pentru omul modern este suficientă această perioadă ca să simtă îmbunătățiri semnificative în sănătate, somn, gânduri. Mai multe zile pe malul Baicalului ar putea aduce chiar daune, pentru anumite persoane. Într-adevăr, am remarcat un aer nemaipomenit de pur, o apă cristalină, o liniște seculară care venea de la orizont și până sub picioare. Adică și pământul acolo e altul. Păcat că ecologia regiunii este destul de șubredă, omul poluând inconștient mediul ambiant.

După-amiază, am revenit în Irkutsk. Am avut a doua rundă de întrevederi cu mediul academic — Mihail Rojanschi și Larisa Salahova. Noi, entuziasmați, le-am povestit ce am găsit în teritoriu și ce impresii puternice avem. Între timp, Larisa verificase materialele cu care lucrase anterior și abia acum a observat și câțiva moldoveni printre listele și statistica cercetată. Imediat m-am oprit la un nume de familie cunoscut — Copacinschi! Bingo! În iulie curent l-am cunoscut pe domnul **Grigore Gheorghe Copacinschi**, l-am și invitat ca erou la sala Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”, pentru a participa la spectacolul-document *Memoriile Deportărilor*. Dumnealui a povestit soarta familiei sale unei săli întregi, dar și publicului care urmărea live acest eveniment. Și acum, în Irkutsk, văd documente în care familia lui este menționată expres. În actele de inventariere din satul Colobovșina, datate cu 1952, sunt menționați: **Grigore Gheorghe Copacinschi** (a.n. 1929), **Mihail Gheorghe Copacinschi** (a.n. 1935), **Alexandra Gheorghe Copacinschi** (a.n. 1908). Iar *Cartea Memoriei*¹⁷ oferă informații mai complete despre componența acestei familii, menționând încă doi copii deportați: **Copacinschi Gheorghe** – fiul (n. 1941),

Copacinschi Olga – fiica (n. 1944), din comuna Moara de Piatră, raionul Drochia, deportată în 1949 ca membri ai familiei unui „colaboracionist”, reabilitată în 1990. Dar în actele din Chișinău figurează că familia a fost deportată în reg. Kurgan, ceea ce nu corespunde adevărului — ei fiind deportați anume în regiunea Irkutsk, fapt demonstrat atât de certificatul respectiv, cât și de mărturia domnului Grigore.

M-au asaltat emoții de satisfacție pentru acest rezultat — am reușit coroborarea documentelor din arhivele din Chișinău, din **Cartea Memoriei**, cu cele din arhivele din Irkutsk și mărturiile culese de la supraviețuitor, utilizând metoda de istorie orală. Este un set comprehensiv de metode posibile de utilizat în cazurile de studiere a istoriilor persoanelor deportate. Acest kit de verificare și confruntare a surselor istorice dă o siguranță sporită concluziilor și faptelor pe care le putem oferi în calitate de cercetători. De asemenea, poate corecta o greșală strecurată involuntar sau intenționat într-o anume sursă. Sau chiar permite să aducem ceva complet nou, deschizând noi perspective.

Mi-am notat, imaginar, ideea că niciodată subiectul deportărilor nu a fost mai complet văzut decât acum — când avem și perspectiva de la fața locului, din așezările speciale unde au fost aduși cei supuși represaliilor, și când avem și vocea celor care au rămas acolo, voluntar, forțat sau impuși de diverse circumstanțe.

Spre seară am fost contactați de către un alt moldovean care, prin prietenii săi din Bratsk, a aflat despre noi și a insistat să ne întâlnim. Am făcut cunoștință cu cel mai tânăr moldovean dintre cei pe care i-am cunoscut în acele zile — **Constantin Păvălachi**, de numai 34 de ani. Ne-a povestit că a venit aici să muncească, după școală. S-a încadrat ușor la muncă și s-a însurat în curând cu o localnică cu care are deja 5 copii. Deși și-a dezvoltat o afacere prosperă în domeniul prelucrării lemnului, simte chemarea de a sluji Bunului Dumnezeu și este student la teologie ortodoxă. Chiar în dimineața următoare avea un examen. Iar teza de an o scrie pe tema *Viața și Activitatea Născătoarei de Dumnezeu*. Are această chemare încă de când era copil. În satul său de baștină, Alexeevca, raionul Edineț, mergea la biserică și ajuta preotul în altar, cânta în corul bisericesc. A adus de acasă dragostea de muncă și perseverența, valori pe care le cultivă și la copiii săi. Atât cât au fost părinții în viață, venea anual în Moldova, dar deja de 5 ani nu a mai fost. Are această nostalgie, acest dor și drag de casă, de tot ce înseamnă tradiție și cultură a satului natal. Dar viața l-a adus aici și el încearcă să o trăiască astfel încât să fie bineplăcut lui Dumnezeu. În pofida tinereții sale, a reușit să devină și ctitorul unei biserici, făcând și milostenie. Mi s-a părut un tânăr deschis și jovial, cu multe valori creștine veritabile, dar și un pic de încăpățănare — mai ales când este vorba despre atingerea scopurilor în beneficiul comunității.

În dimineața de 28 septembrie erau deja în jur de minus 2 grade, iar noi am urcat în avion, spre Moscova. Frigul veritabil siberian se așează peste întinsurile taigalei. Și noi ne luăm rămas bun — La revedere, Irkutsk!

La final, mai am câteva reflecții generale despre expediție și memoria reconstituită în regiunea Irkutsk:

Am constatat că nu există o politică a memoriei dezvoltată și implementată în locurile de tristă amintire din întinsurile Siberiei, nici la nivel central, nici la cel local.

În consecință, nu există monumente, plăci comemorative, pietre funerare sau cruci dedicate comemorării victimelor stalinismului și deportărilor, în mod special. Chiar dacă astăzi acolo mai locuiesc acei oameni care au fost deportați sau s-au născut din părinți deportați, nici măcar ei nu au ridicat un simbolic în memoria celor care au suferit și murit în acel pământ. Așa cum s-a întâmplat în satele Moldovei, unde din inițiativa comunității, chiar și fără sprijinul administrației, s-au ridicat aceste monumente, chiar dacă modeste.

Cimitirele și satele ridicate de deportați — documente istorice — sunt în decădere și paragină. Este nevoie în regim de urgență de documentat ce se mai poate restitui și de creat muzee locale sau, cel puțin, expoziții tematice cu materialele respective.

Persoanele care au rămas în Siberia au făcut-o în virtutea unor împrejurări de ordin personal, social, economic, unii fiind încadrați în serviciul militar, alții fiind legați de loc prin căsătoriile mixte, altă parte neavând la cine reveni, pentru că îngropase părinții sau copiii în acel pământ.

O parte din cei deportați, destul de mică totuși, chiar dacă s-au întors la baștină după anul 1956, au revenit în Siberia într-o perioadă proximă. Această decizie a fost motivată de câțiva factori: au constatat că în satul natal nu mai aveau nimic din ce au avut până la deportare, și aici nu mă refer doar la avere, dar și la atitudinea comunității care devenise între timp ostilă, din cauza ideologiei, fricii și spălării de creieri. Și-au dat seama că ar trebui iar să o ia de la început, să se reintegreze, să se acomodeze noilor realități și aceasta nu e deloc ușor. În timp ce majoritatea așa au și făcut, construind a treia, a patra sau a cincea casă, umblând din sat în sat, totuși au fost și din cei care au ales să revină la viața lor din Siberia.

Am sesizat că printre puținii moldoveni deportați care au rămas acolo după 1953, nu există conștiință și conștientizare a fenomenului deportărilor. Percepția lor este din altă dimensiune, cea a acceptării supuse și justificării, chiar, pe alocuri. Am văzut cu ochiul liber că sindromul Stockholm e la el acasă, acolo în Siberia. Explicația, din punctul meu de vedere, vine de la faptul că lor nu li s-au oferit *ochelari curați și corecți*, adică grilă de analiză și reflecție a deportărilor, ei fiind produsul mediului sovietic, perpetuat fidel și după destrămarea URSS.

M-a surmontat și spațiul vid la capitolul păstrarea memoriei familiei. Nici o familie din cele cu care am vorbit nu are cultura de a păstra fotografiile, actele, scrisorile timpului. Însăși actul de transmitere a istoriei familiei generațiilor viitoare, adică propriilor copii, este infantil sau lipsește cu desăvârșire.

Aceste familii nu au fost informate și abilitate nici din punctul de vedere

juridic, pentru că nimeni din ele nu știa și, desigur, nu a avut cum să facă uz de dreptul lor la reabilitare juridică și recunoaștere a statutului de victimă a regimului sovietic. Nimeni nu are certificate de reabilitare, nimeni nu este la evidența vreunui organ local în calitate de deportat sau urmaș de deportat.

Membrii *Asociației Basarabia*, adică diaspora din regiunea Irkutsk și Bratsk, au nevoie să fie cultivați la capitolul istoria deportărilor și prin ei se poate de început un proces de recuperare a memoriei și istoriei orale, cât încă nu e prea târziu. Am observat și apreciat foarte mult interesul și implicarea acestora, grație posibilităților logistice și abilităților de comunicare de care dispun, în dezvoltarea subiectului și descoperirea oamenilor potriviți. Ei ar putea face mai multe, ar putea deveni un agent de colectare a materialului în teritoriu, un nucleu de formare a unei comunități de învățare a acestui subiect, un promotor de cultură a memoriei, în cele din urmă.

Prin această expediție, am introdus în circuitul științific trei abordări izvoristice noi care aduc valoare adăugată și completează tabloul istoric al deportărilor și oamenilor deportați: satele ridicate de deportați, cimitirele unde au fost foarte mulți dintre ei îngropați și oamenii deportați reveniți sau rămași în Siberia. Informația din *Cartea Memoriei* am suplinit-o fie cu mărturia autentică, fie cu date personale de pe crucea din cimitir, fie cu izvorul de arhivă siberiană, fie cu fotografia obiectului propriu-zis (baracă, fântână, casă, cruce, om etc.).

Echipa Expediției Memoriei, Vera Vorobiova, din diaspora Moldova

Sumarizând, trebuie să afirmăm, înțelegând înalta responsabilitate care ne revine, că proiectarea istorică a fenomenului deportărilor staliniste s-a ridicat la un alt nivel — mai generos ca surse, și, în consecință, mai calitativ, mai aprofundat, mai polivalent.

N. red. Pentru păstrarea culorii locale, s-au menținut vocabularul și stilul din textul original.

Note

¹ <http://www.timpul.md/articol/expeditiile-memoriei-%28iii%29-romanii-moldovenii-din-irkutsk-99110.html>

² A se vedea:

http://radiochisinau.md/romanii_basarabeni_deportati_in_kazahstan-10711

<https://www.youtube.com/watch?v=DipluGN1EuM>

<https://www.facebook.com/expeditiile.memoriei/>

³ A se vedea:

<http://www.timpul.md/articol/%28istorie%29-eveniment-unic-expeditia-memoriei-in-kazahstan-50123.html>

<http://www.timpul.md/articol/expeditia-memoriei-in-kazahstan-lagarul-spask-un-infern-pentru-prizonierii-militari-romani-%28i%29-51503.html>

<http://www.timpul.md/articol/expeditiile-memoriei-%28ii%29-o-calatorie-de-la-alma-ata-la-astana-66356.html>

⁴ <http://www.timpul.md/articol/expeditiile-memoriei-%28iii%29-romanii-moldovenii-din-irkutsk-99110.html>

⁵ <https://www.infotour.ro/ghid-turistic/cladiri-si-turnuri/cladirea-administrativa-regionala-din-irkutsk-6109>

⁶ În *Cartea Memoriei*, vol II, p. 228, comuna Terebna, raionul Edineț: **PLUGARU Gheorghe I.** (n. 1901), **PLUGARU Elizaveta M.** —soția (n. 1903), **PLUGARU Serghei** —fiul (n. 1924), **PLUGARU Ion** —fiul (n. 1927), **PLUGARU Mihail** —fiul (n. 1932). Deportați în reg. Irkutsk (1949), fiind încadrați în categoria „chiaburi”.

⁷ *Cartea Memoriei*, vol. IV, p. 281.

⁸ Articolul în traducere română de către Natalia Guzun, membră a echipei Expedițiile Memoriei, poate fi citit aici — <http://www.timpul.md/articol/moldovanca-%E2%80%93-un-sat-basarabean-uitat-in-taigaua-siberiana-99114.html>

⁹ *Cartea Memoriei*, vol. IV, p. 301.

¹⁰ **SÂRBU Petru** (n. 1890), născut în Telenești, *Cartea Memoriei*, vol. IV, p. 437.

¹¹ **GROSU Eugenia E.** (n. 1905), **GROSU Ion M.** — fiul (n. 1928), **GROSU Gheorghe M.** — fiul (n. 1931), **GROSU Maria M.** — fiica (n. 1941), din satul Costuleni, raionul Ungheni, deportați în 1949 în reg. Irkutsk sub falsă acuzație de colaboraționism. Reabilitați în 1990. *Cartea Memoriei*, vol. IV, p. 207

¹² *Cartea Memoriei*, vol. IV, p. 213.

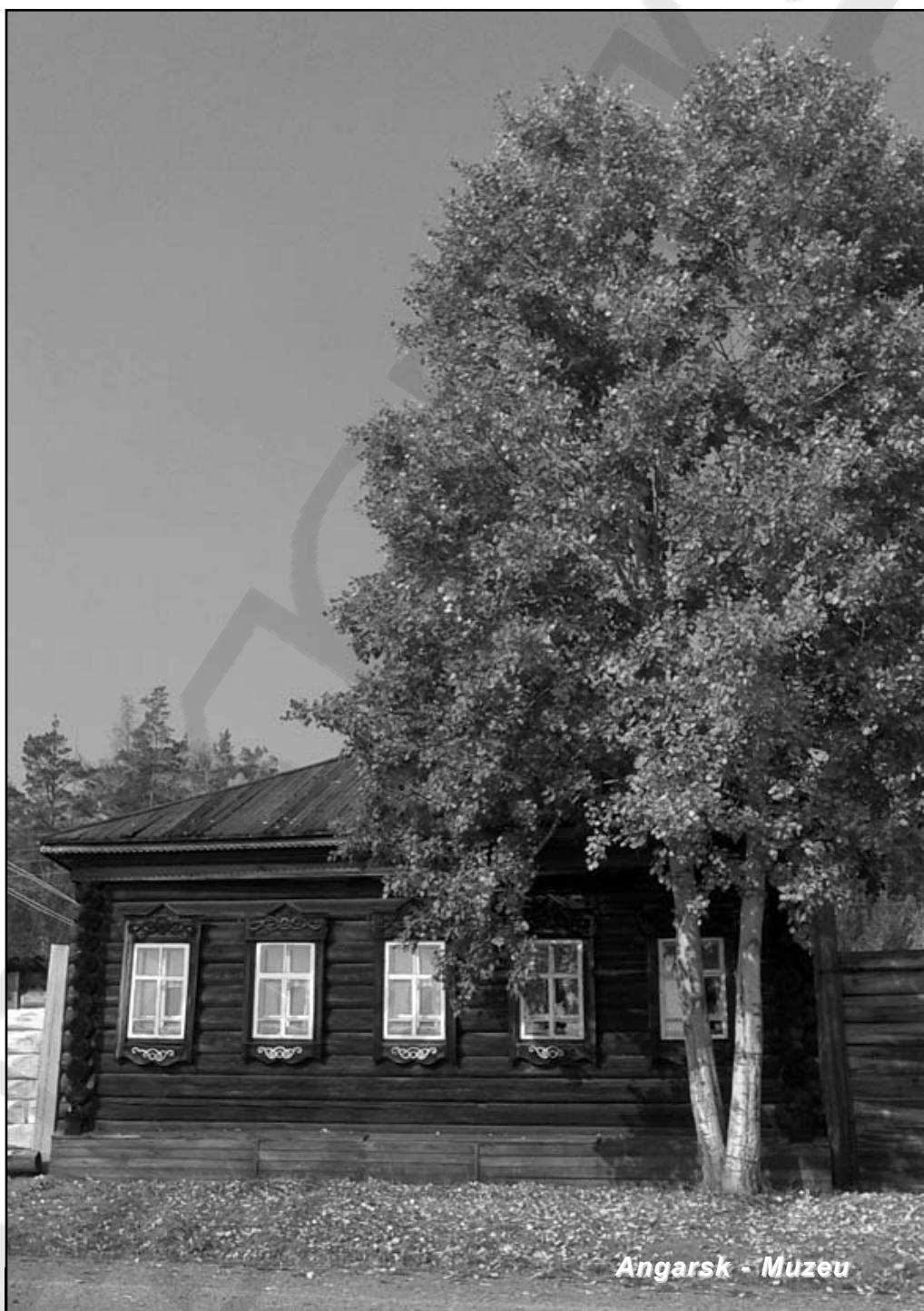
¹³ *Cartea Memoriei*, vol. III, p. 38.

¹⁴ *Cartea Memoriei*, vol. III, p. 113.

¹⁵ Nu am găsit informații adăugătoare în actele publicate, se pare că este o primă colectare de factologie.

¹⁶ *Cartea Memoriei* confirmă aceste mărturii: **Vâsoțchi Vasili D.** (n. 1916), **Vâsoțchi -Șulga Lidia I.** — soția (n. 1921), **Vâsoțchi Vladimir V.** — fiul (n. 1948), din Chișinău, deportați în 1949 în reg. Irkutsk, fiind încadrați la „comercianți”, vol. I, p. 57.

¹⁷ *Cartea Memoriei*, vol. II, p. 108.

Angarsk - Muzeu

MARIA TOACĂ (Cernăuți)

George L. Nimigeanu „Vămile năpăstuirii”

Cununi de spini pe-o rană încă vie
*Rupându-ne de Neam, sârma ghimpată
în Adevărul Nostru a întins...
și pe lisus, în fiecare ins,
L-a pus pe cruce, între fiu și tată...*
(George L. Nimigeanu)

Întâi i-am cunoscut poezia. Cuvintele încărcate de sens, sculptate măiestrit în statuia stilului clasic și în flexibile forme moderne, m-au captivat de la prima lectură. Întâlnirea noastră în miracolul cuvântului scris mi se pare predestinată. La redacție, aveam masa de lucru în același birou cu șeful secției de cultură Ion Crețu, înrădăcinat la Tereblecea. De fapt, în cazul meu, "masa de lucru" e departe de înțelesul concret al acestor cuvinte, căci nu prea rodeam coatele la ea. Nici nu încercam să scriu ceva la redacție, când îl aveam în față pe Ion Crețu, cu care îmi era mai mare dragul să discut pe orice temă. La el am văzut primele cărți ale lui George L. Nimigeanu, de la Ion Crețu am auzit primele versuri ale acestui poet, născut în același sat cu colegul meu de condei. Degrabă aveam să-l cunosc în profunzime și să-i simt durerile sufletești, deși trăiește în România, la Mediaș, și nu l-am văzut aievea niciodată.

Astă vară purtându-mi pașii prin țara dragă, în drum spre Sibiu, am trecut și prin Mediaș. Ce rău mi-a părut că n-am memorizat, nu mi-am notat undeva adresa sau telefonul domniei sale! Aveam o bună ocazie să mă opresc pentru câteva minute și să-i

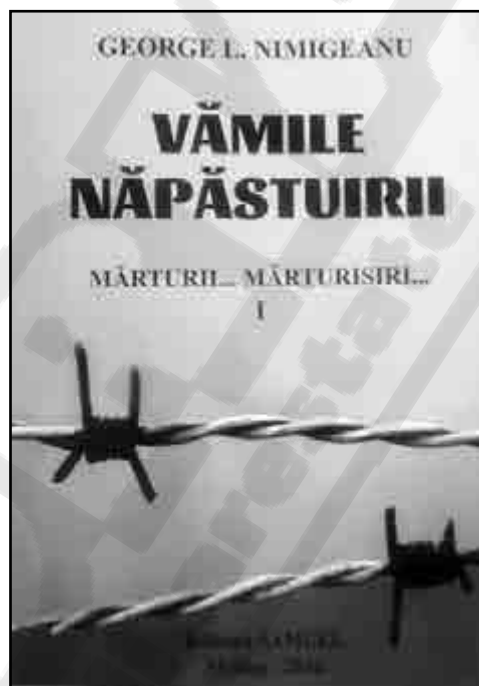
Numele **Mariei Toacă**, ziaristă româncă trăind la Cernăuți, se întâlnește adesea în presa culturală din Ucraina, România și Republica Moldova. Este în primul rând legată de publicația "Zorile Bucovinei" din Cernăuți.

Născută în Boian, a absolvit Facultatea de Jurnalistică din Chișinău, după care s-a înapoiat în Cernăuți. În 2014 a publicat, la Suceava, împreună cu ziarista Doina Cernica, volumul "Dulce de Suceava. Amar de Cernăuți". Din prefața acestei cărți: "... poate că este mai ales o deosebită șansă, la răsruce de vremuri Istoria dovedindu-se dulce cu Suceava și amară cu Cernăuți, așezând între ele, la numai câte un ceas distanță, granița dintre două state cu limbă, trecut și sânge altminteri".

mulțumesc pentru tot ce mi-a adus de la Mediaș poșta pe parcursul ultimului deceniu. Or, am primit de la poetul George L. Nimigeanu multe plicuri — cu ilustrate poștale de fiecare Crăciun și Sfinte Paști, cu noile sale plachete de versuri. Dezobișnuită cu scrierea și trimiterea scrisorilor în plic, prin poștă, le deschideam cu tremur de suflet și un sentiment de încântare față de bărbatul de modă veche, înzestrat cu talentul de a rotunji atât de caligrafic literele, așa cum își revarsă măiestrit în armonii lirice cuvintele.

N-a fost să fie acea posibilă întâlnire, însă degrabă înspre toamnă mi-a sosit un plic mai voluminos, după o lungă călătorie pe nebănuite căi și prin întunecoase labirinturi ale unei inutile, exagerate vigilențe din partea nu știu cui. *Nu e prima dată când o carte sau*

revistă trimisă din România, ajunge anevoie la Cernăuți, de parcă ar face pe jos înconjurul lumii. Oricum, drumul lui George L. Nimigeanu prin "Vămile năpăstuirii" a fost mult mai lung și spinos, decât cel parcurs de noua sa carte, cu același nume, din Ardeal până în Bucovina. E prea puțin să mărturisesc că am citit-o cu sufletul înlăcrimat, așa cum demult n-am mai poposit cu lectura în vreo carte. Doar de la o vreme, cititul cărților în format tradițional, ca și scrisorile de acest gen, a devenit o raritate. În "Vămile năpăstuirii" George Nimigeanu își re trăiește Golgota începutului pământesc, de la fragedă copilărie și până la intrarea în viața matură. Până la aceste cutremurătoare "mărturii-mărturisiri", cum le numește autorul, am întâlnit și în creația-i lirică, în special în placheta de versuri "Zodia nedreptății" (Ed. Samuel, Mediaș, 2010), crâmpie dintr-un trecut traumatic. Poezia, însă, nu întotdeauna este expresia unor trăiri și suferințe reale, prin care neapărat trece autorul. Poemele din "Zodia nedreptății", mai ales cele incluse în ciclul "Amintiri dintr-o copilărie interzisă", deși au mesaj de spovedanie, pot fi concepute, de cititorul care nu cunoaște calvarul suferit de autor, ca respirație artistică, izvorâtă din memoria ereditară, inspirată de dorul de meleagul natal, de durerea pierderilor iremediabile. Putem crede că, în poezia cu dor de Tereblecea, de mama refugiată într-o lacrimă, de tata care "mânca numai duminică seara...", George Nimigeanu este urmărit mai mult de ecoul din străfundul mormintelor, decât de obsesia propriilor amintiri.

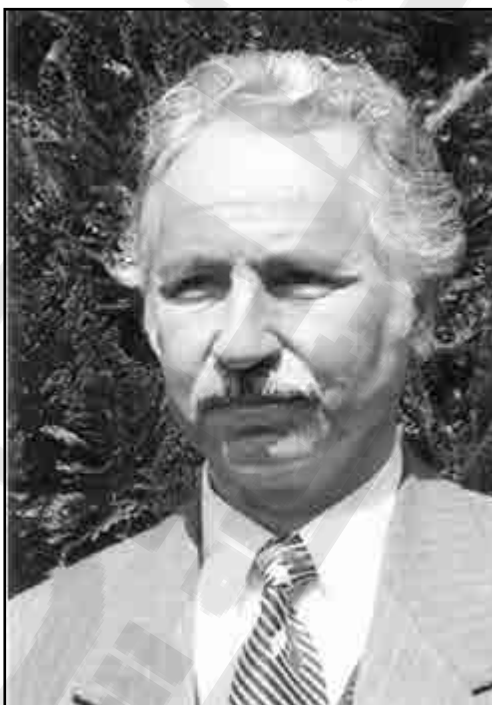
Cu totul altfel ne emoționează și ne înfrigurează volumul său de proză "Vămile năpăstuirii", scris, așa cum recunoaște autorul, la insistența unor buni prieteni: *"... am tot povestit "câte ceva" din viața mea zbuciumată, unii dintre "ascultători" m-au sfătuit să scriu toate cele trăite, pentru că întâmplările prin care am trecut sunt specifice vremurilor pe care le-am traversat cu toții, dar nu toți au avut "nenorocul" de a fi martori direct implicați..."*. Poetul George L. Nimigeanu n-a fost doar martorul implicat, ci pe nedrept năpăstuitul. Până a deveni și al Ardealului, fiul Bucovinei, născut la 3 ianuarie 1938, la Tereblecea (județul Rădăuți la acea dată), a trecut printr-un infern incredibil chiar și pentru noi, cei rămași sub stăpânirea ciumei roșii: *"Cu frica-n sân și moartea în spinare,/ prin sârme,-n țară unii s-au tot dus.../ și ne-am rugat și noi Celui-de-Sus,/ și am fugit, ziua-n amiaza mare,/ de-a valma, printr-un lan de grâu mănos,/ cu mama și cu-n frate dus în brață.../ cu spaima-n suflet... și cu moartea-n față.../ în noi purtând osânda Lui Hristos"*.

Am apelat din nou la poezie, căci ghemul suferințelor redade poetic în "Zodia nedreptății" este depănat în volumul de proză — un viu document despre atrocitățile regimului dictatorial comunist, ce poate fi luat ca dovadă la marea judecată de apoi, la tribunalul din ceruri. Or, e prea scurtă o viață de om ca să-și vadă dreptatea pe pământ. Bărbatul ajuns în pragul senectuții rememorează trista, tragică poveste a copilăriei și adolescenței prin prisma copilului cu trupul frânt de chinurile pribegiei, cu sufletul rănit de ciulinii Bărăganului, din care maica sa n-a izbutit să plivească toți spinii. Dar l-a legănat mereu cu alinarea: *"Lasă, dragul mamei, ne-om întoarce..."*. Drumul refugiului, însă, așa cum este și cel al morții, le-a fost fără de întoarcere. Însorita și domoala vale a comunei Tereblecea a rămas pentru copilul țăranilor Leon și Domnica Nimigeanu un pământ furat din clipa când a venit ziua plecării și taică-su *"a legat cu un lanț solid un drug de lemn la roțile din spatele căruței... Au așezat apoi lada de zestre a mamei, după care au rânduie în ea cele de trebuință. La spatele căruței, sub coviltir, au pus sacii cu făină, pe cei cu cartofi și putina cu brânză... peste fân au tras niște țoluri de casă... în față, lângă ziț, tata a legat o găleată de tablă, sub ea așezând, la picioare și la îndemână, plita aceea de tuci cu două ochiuri, lângă o cutie de lemn în care se găseau ciocanul, cleștele, cuietele, o sârmă făcută rotocol... Ultimele unelte le-a legat tata sub marginile coviltirului, pe partea din afară a loitrelor: coasa desfăcută și împachetată cu grijă, furca, lopata și toporul..."*.

Am selectat acest pasaj nu doar pentru a evidenția chibzuința gospodărească a țăranului tereblecean sau faptul că trecerea frontierei a fost bine gândită, minuțios pregătită de el, ci pentru că datorită acelei căruțe cu coviltir familia a supraviețuit. Căruța le-a fost casa de toate zilele și mijloc de transport dintr-un capăt în alt capăt de țară. *Mai ales, plita aceea de tuci*

cu două ochiuri le-a menținut viața copiilor. Greu de imaginat că pe noi, cei rămași sub ocupația sovietică, cu bune și părinți osândiți prin Siberia și Kazahstan, împușcați în Lunca Prutului și la Fântâna Albă, ar putea să ne impresioneze peregrinările unor refugiați trecuți ziua în amiază mare prin sârma ghimpată, fără nici o zgârietură, ba încă într-o căruță încărcată cu toate bunurile necesare supraviețuirii.

Pentru lumea noastră terorizată de antihriști, trecerea fără vărsare de sânge a frontierei însemna mântuire, viață liberă și fericită... Mărturiile lui George L. Nimigeanu, însă, ne deschid ochii la adevăruri dure, imposibil de a fi acceptate și înțelese chiar nici de treaza rațiune. Am mai citit cărți cu acest subiect dureros, în special despre amarul refugiului până în adâncul țării, descris de doc-

George L. Nimigeanu

torul Gheorghe Nandriș din Sibiu, fiul țaranului Florea Nandriș, unul din membrii renumitei familii din Mahala. Dar nici una nu se compară cu peregrinajul soților Nimigeanu din Tereblecea. Trecând odată cu ei hotarul, ciuma roșie le-a omorât speranța și visele, i-a lipsit de râvnita libertate... Pentru ei exista un singur drept — să-și poarte răbdători crucea pe Golgota suferințelor, să-și rupă oasele muncind. Bărbatul care a luptat la Cotul Donului, care nu s-a dat de partea cozilor de topor, nu inspira încredere servitorilor regimului comunist din România. Refugiații din teritoriile ocupate erau considerați "trădători", "reacționari", nedemni de drepturi cetățenești... În căutarea unui loc mai liniștit, Leon Nimigeanu și-a purtat familia dintr-un sat în altul. Tremurând în fundul căruței, copilului, care era pe atunci viitorul poet, i s-au întipărit în simțiri și în memorie grozăvii de nedescris: *"Momentele de bucurie erau foarte rare și mi se păreau atât de scurte, încât parcă nici nu se petreceau cu adevărat"*. Rătăceau dintr-o localitate în alta în căutarea unei gazde — Boroaia, Moinești, Magirești, iar din urmă îi prindea frontul. Apoi vine drumul infernal cu trenul foamei de la Jariștea, unde zădarnic încercau să-și amăgească durerea oploșiți într-o ploșnițarie, spre Banat, la Grabați, locul a cinci ani de oarecare liniște.

Când credeau că au scăpat de nevoi, ajungând să aibă, măcar pe hârtie,

"casa noastră" în comuna bănăţeană Grabaţi, o năpastă de nedescris a dat peste refugiaţii bucovineni. Copiii lui Leon Nimigeanu n-au mai avut parte de serbarea şcolară. *"În seara de 17 iunie, parcă pe nesimţite, comuna a fost înconjurată de maşini şi militari, înarmaţi "de război". Nimeni n-a mai avut voie să plece din sat, nimeni nu a mai intrat în sat... pe la ora două după miezul nopţii s-au pornit nişte bubuituri în poartă",* aşa a început noaptea urii, noaptea nedreptăţii fără de sfârşit. Soldaţii au dat buzna în curte, au început să bată în obloane. Cu toţii, mic şi mare, au fost scoşi afară, primind ordin ca până dimineaţă să fie gata de plecare. Şi iarăşi a înhămat gospodarul calul, şi-a încărcat bruma de "avere", având voie să ia numai cât încăpea în căruţă. Şi iarăşi plânsete, şi iarăşi drumul spre chin şi moarte... De rând cu refugiaţii basarabeni şi bucovineni, deja resemnaţi cu prigonirile, au fost scoşi din case şi câţiva localnici. Aceştia treceau prin frământări cumplite. Cât de mult aminteşte acest episod al deportării în Bărăgan de exilarea în masă a românilor din teritoriile ocupate — în Siberia şi Kazahstan! Deosebirea e doar că cei mânaţi în Siberia au fost adăpostiţi în barăci, iar cei deportaţi în Bărăgan, cum s-a întâmplat cu familia Nimigeanu, au fost lăsaţi pe un câmp absolut gol, în bătaia vântului, în arsura infernală a soarelui, drept casă sau, mai curând, celulă de puşcărie, servindu-le nişte ţăruşi numerotaţi, care indicau lotul fiecărei familii. Toţi ţăruşii aveau să fie "împroprietăriţi", cum scrie cu amară ironie George Nimigeanu, de câte o familie de "duşmani ai poporului", părinţilor săi revenindu-le parul cu numărul 368. E îngrozitor să citeşti cum au fost lăsaţi în ploaie, sub un cer "potrivnic", răzvrătit parcă şi el, în braţele deznădejdiei şi ghearele urii. Până au înghebat o colibă, s-au adăpostit mai întâi sub căruţă...

Patru ani, patru luni şi şapte zile a durat deportarea în Bărăgan, fără nici un drept civil, cu excepţia "libertăţii" de a-şi rupe oasele la cele mai grele munci. Pentru copilul Georgică cel mai dureros era lipsa dreptului de a-şi continua învăţătura la liceu şi de a obţine studii superioare. I-a fost interzisă nu doar copilăria, ci şi visul de a-şi urma vocaţia. Purtând stigmatul de deportat, cu domiciliu obligatoriu, nu a fost admis la Facultatea de Arhitectură din Bucureşti, la care aspira. Numai după serviciul militar i s-a permis să se înscrie la Facultatea de Educaţie Fizică a Universităţii "Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, pe care a absolvit-o în 1965.

Fuga de invazia rusească nu le-a adus părinţilor săi libertatea la care visau, cel mai mare necaz pentru ei fiind să vadă ruinate speranţele copiilor, pentru viitorul cărora au şi părăsit cuibul natal. Cu volumul "Vămile năpăstuirii", poetul se întoarce spre satul acela de sub pământ, unde dreptatea zăcea în spânzurători, dar şi la locul naşterii sale, sfârtecat de sârma ghimpată. Nu e o carte de amintiri, ci însăşi netămăduita sa rană cu cununi de spini, care, ca o răzbunare a traumatizantului trecut, a ajuns până la Tereblecea părinţilor săi.

ALEXANDRU MIHALCEA
MARIAN MOISE

***Doi comuniști în voiaj
prin Transhimeria
Moartea celei mai inumane utopii***

Cei doi comuniști pe care îi avem în vedere aici sunt românul Dumitru Mircescu și Jacques Rossi, care poate fi considerat francez și, la fel de bine, polonez și, caz curios, are două limbi materne, franceza și poloneza. Între cei doi sunt numeroase deosebiri. Mircescu e băiat de la țară, din Ciochina, sat ialomițean de pe Bărăgan, adolescent plecat la București să învețe o meserie. Rossi provine dintr-o familie de nobili francezi; mama lui s-a recăsătorit cu un aristocrat polonez și, împreună cu copilul, s-a stabilit în țara soțului ei unde moare când fiul nu are decât vreo zece ani. Tatăl vitreg îi asigură acestuia o educație extrem de îngrijită și o instrucție excelentă, exclusiv în particular, cu preceptori de elită. Mircescu este odrasla unei țărănci rămasă văduvă cu cinci copii, care trăiesc de azi pe mâine, de multe ori culcându-se flămânzi. Francezul nu a știut ce înseamnă lipsurile, i s-au îndeplinit cele mai mici dorințe. Mircescu a fost dat la stăpân la vârsta de 12 ani. Celălalt, la aceeași vârstă, ducea o viață lipsită de orice griji. Românul are o instrucție cu totul limitată, e mai mult autodidact și așa va rămâne. Rossi studiază, cu anumite întreruperi, vom vedea de ce există acele pauze, artele frumoase la Berlin și Paris și Civilizațiile și limbile orientale la Sorbona, între 1929 și 1936. De altfel, cunoaște 11 limbi.

*
* *

În ciuda atâtor mari deosebiri, există și asemănări, și încă esențiale. Și Jacques Rossi, și Dumitru Mircescu aderă încă din adolescență la ideile comuniste. Și unul, și celălalt venerează Uniunea Sovietică, pe care o consideră patria proletariatului mondial și statul ideal. Și francez/polonezul și românul fac tot ce pot să ajungă în țara visurilor lor — și ajung.

Ajung chiar în cea mai secretă, mai misterioasă și mai ucigătoare parte a marelui Uniunii Sovietice, în Gulag. Și cum totul în URSS este „cel mai mare“, Gulagul sovietic este într-adevăr cel mai mare din lume. Amândoi au avut posibilitatea să-i cunoască dimensiunile, trambalați cum au fost, dintr-un lagăr în altul.

În țările lor de baștină, au avut amândoi de-a face cu Siguranța. Jacques

Rossi a fost arestat pentru răspândire de manifeste. În Polonia regimului generalului Pilsudski — regim autoritar dar în nici un caz fascist, cum au pretins comuniștii — propaganda „roșie“ era interzisă.

„Manifestele sunt destinate ucrainenilor veniți din partea estică a Poloniei să-și facă serviciul militar la Poznan, oraș occidental. Partidul crede că e posibil un război între Rusia sovietică și țările imperialiste printre care e și Polonia. Este vorba de a-i pregăti pe tinerii recruți pentru această eventualitate. Manifestele îi îndeamnă pe soldații de origine ucraineană să întoarcă armele contra opresorilor lor, moșieri, fabricanți, capitaliști și să fraternizeze cu frații lor, țărani și muncitorii sovietici. Poliția pune mâna pe cca. 30 kg de manifeste.

— Este o crimă gravă. În toate țările, să-i îndemni pe soldați să-și trădeze jurământul e grav!

Polițiștii scotocesc camera tânărului militant, găsesc hârtie nefolosită și un roneotip primitiv.

— Cine ți-a dat mașina?

Are gata pregătită o poveste: o fată întâlnită într-un parc i-a încredințat o lădiță. Habar n-are ce conține. Fata n-a mai revenit.“ (Jacques Rossi — Michèle Sarde: *Jacques le Français, pour mémoire du Goulag*, Le Cherche Midi, Paris, 2002, p. 46. — trad. Al. Mihalcea)

De menționat că, în partea vestică a Poloniei, fostă sub guvernare germană, exista disciplină, poliția nu molesta la interogatorii decât în cazurile deosebite; în schimb, în partea orientală, ex-rusească, bumbăceala era ceva obișnuit. Nu numai că nu a fost bătut; i s-a dat tot ce a cerut: hârtie și creioane, operele lui Lenin publicate în limba polonă de către un editor polonez chiar sub regimul lui Pilsudski. În 1970, cu ocazia sărbătorii centenarului nașterii lui Lenin, au fost expuse operele Corifeului, traduse în toate limbile pământului, chiar și în swahili.

Numai ediția pe care o consultase în închisoare nu exista: „Cum să spui că-l puteai citi pe Lenin în pușcăriile aceluia fascist murdar Pilsudski?!“

Judecătorul i-a pus o întrebare care l-a lăsat cu gura căscată:

— Dumneata care ai atâta simpatie pentru popor, știi cât costă un chil de cartofi?

Nu știa.

*

* *

„Sunt unul din cei mai vechi militanți ai mișcării muncitorești din România. Ucenicia am început-o în anul 1927 la Sindicatele unitare cu sediul pe str. Sfinții Apostoli nr. 37. Pe atunci serveam la stăpân — eram băiat de prăvălie (...)

Ca adolescent ageamiu, copleșit de atâtea nume ilustre din operele cărora apucasem să citesc câte ceva, m-am hotărât să-mi dedic viața și să lupt pentru dezrobirea clasei muncitoare de exploatare și făurirea unei orânduiri sociale, conduse tovărășește de oameni înțelegători și pricepuți. O orânduire socială nouă și echilibrată, nespuse de seducătoare pentru cei mulți. Parcă o mână nevăzută îmi impregnase materia cenușie din cutia craniană cu o substanță diafană de vise și nu mai vedeam altceva decât noi orânduiri sociale conduse tovărășește de oameni înțelegători cu nevoile muncitorilor și blânzi ca niște mielușei, de ziceai că-s buni de pus pe rană. Să tot lupți pentru așa himerice și încântătoare perspective.“ (*Transhimeria*, cu subtitlul *Prin închisori și lagăre*, Ed. Eminescu, București, 1991).

Tânărul a fost arestat și dus din post în post, fiind pus în toate la șmotră, până la Ciocina. La Prefectura poliției Capitalei, un comisar a încercat să-i deschidă ochii, să vadă cu ce impostori are de-a face: „Ăștia, pe care un naiv ca tine îi consideră sinceri și adevărați tovarăși de luptă pentru binele așa-zisei clase muncitoare, nu sunt decât niște potlogari care vor să scoată din foc castanele cu mâna altuia. Ei țintesc departe și caută să se cocoteze sus, în vârful ierarhiei puterii de stat prin inducerea în eroare a muncitorilor creduli.“ (*Transhimeria*, p. 89).

Cuvintele comisarului îi intră, însă, tânărului pe o ureche și-i ies imediat pe cealaltă. Nimeni și nimic nu-l pot face pe Dumitru Mircescu să nu-și dedice toată energia slujirii cauzei comuniste. Devine membru al Ajutorului Roșu, celebrul MOPR, al Ligii Muncii, al Sindicatului Muncitorilor din Îmbrăcăminte ... De unde să știe visătorul tânăr că Ajutorul Roșu, al cărui scop, neîndoielnic generos, așa cum declarau organizatorii, era în realitate un organism internațional înființat și condus de la Moscova, emanație a NKVD? Chiar dacă i s-ar fi spus, nu ar fi crezut.

*
* *

În timp ce Rossi, adolescent mândru, chiar semeț, are drept la o plimbare zilnică de o oră în închisoarea „fasciștilor“ polonezi, în gulagul din Patria muncitorilor și țăranilor durează cel mult un sfert de oră — când e permisă. Degeaba ar încerca cineva — și a încercat — să-i explice cum stau lucrurile în realitate. N-ar crede. Într-o zi primește vizita tatălui vitreg. Discret, gardianul se îndepărtează pentru ca tatăl și fiul să poată vorbi nestingheriți.

— Nu înțelegi că-ți ruinezi existența? Ce-ai să ajungi dacă la vârsta asta ești la pușcărie? Dacă îți bagi joc de propria ta carieră, măcar gândește-te la a mea!

Iar eu nespus de mândru:

— Soarta proletariatului mondial este mult mai importantă decât cariera dumitale!

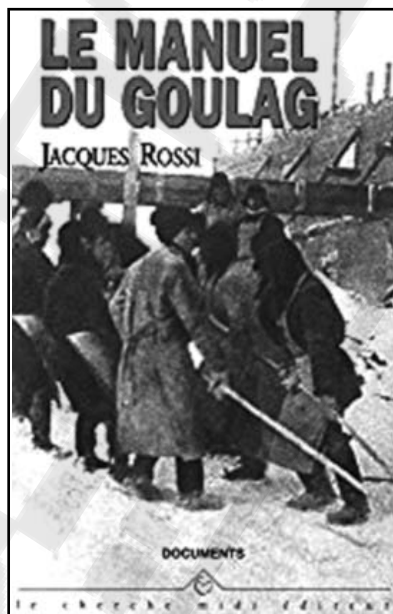
(*Op. cit.*, p. 50)

Începând din acel moment, Jacques nu-și va mai revedea tatăl; acesta avea să moară în timpul ocupației germane consecutive pactului Ribbentrop-Molotov. Pe alți membri ai familiei îi va reîntâlni după zeci de ani.

În loc de nouă luni de închisoare, Jacques nu face decât șase: criminala justiție burgheză îl absolvă de restul de pedeapsă, în temeiul vârstei. Nu se duce acasă. Pleacă la Cracovia unde își continuă studiile de sculptură. La legătura cu partidul comunist care decide trimiterea lui în Cehoslovacia, stat în care partidul, ilegal în Polonia, există legalmente. După un șir de peripeții, va ajunge la Praga. De aici, amestecat printre cehoslovacii care trec zilnic frontiera în Germania, unde lucrează, va ajunge la Berlin.

„La Berlin, în 1929, prin mijlocirea Partidului Comunist german, Jacques regăsește un tovarăș polonez care îl va pune în legătură cu Kominternul, acel serviciu internațional de legături secrete care comunică cu serviciile sovietice de spionaj și al cărui scop este de a răsturna capitalismul și de a instaura marxism-leninismul pe toată planeta. Ani de zile va trece, clandestin, sub diverse identități și în misiuni oculte, aceleași frontiere pe care le trecuse pe când era copil de bogătaș apoi — unele — în calitate de comunist în ilegalitate. De la Berlin la Viena, de la Bruxelles la Copenhaga, de la Milano la Paris și mai departe.” (*Op. cit.*, p. 59).

La Berlin scrie articole pentru presa comunistă, inclusiv pentru ziarul polonez de stânga. Dar activitățile sale oculte sunt, în această fază a existenței, de ordin tehnic. Atunci a cunoscut-o, la Praga, pe Milena Jesenska, prietena lui Kafka, iar la Moscova, la celebrul hotel Lux, pe Margarete Heinz Neumann și pe soțul acesteia, Heinz Neumann, lideri ai comuniștilor germani. „În acea epocă, nici unul dintre cei trei nu-și puteau închipui că tustrei vor fi prinși în marele vârtej din 1937 (E vorba de Marea Epurare sau, cum i s-a mai spus, **Ejovscina** — după numele criminalului Ejov pus de Stalin în funcția de Comisar la Afaceri Interne — n.n.). La hotelul Lux locuiau comuniștii cei mai importanți; printre ei s-a numărat și Ana Pauker. Activiștii de rând, cum era tânărul Rossi, aveau doar drept de vizită.

În 1933, Hitler vine la putere, Rossi e obligat să părăsească Germania. De acum înainte, reședința sa va fi la Moscova, în diferite locuințe conspirative de unde va pleca în multe misiuni peste hotare. Când e „acasă“, urmează cursuri de marxism și filozofie.

De fapt, Rossi era un curier. Nu cunoștea conținutul documentelor pe care le transporta, compartimentarea era strictă. Există un cult al secretului. Foarte multe misiuni l-au dus în Elveția, de unde concluzia lui, firească și adevărată, că Țara Cantoanelor era una dintre bazele principale ale Kominternului. (Să nu uităm că o parte a emigranților bolșevici, în frunte cu Lenin însuși, se stabilise pentru mult timp acolo.)

Una dintre misiunile în Elveția a fost însoțirea unei tovarășe care transporta o mare sumă de dolari ascunsă într-o pernă de piele dintre cele folosite în călătorii îndelungi pentru a-și sprijini capul. „Ni se întâmpla, totuși, rar să transportăm bani. În acel caz era, probabil, vorba de o urgență. În general, Kominternul finanța partidele frățești prin intermediul unor organisme mai mult sau mai puțin fictive, conduse de sovietici și de criptocomuniști europeni și americani.“ (Idem, p. 65).

*
* *

Peste zeci de ani, Dumitru Mircescu își va aminti de abundența de produse alimentare pe piața românească „în ciuda crizei financiare și a stagnării economice din anul 1933“. Un salahor la șantierul planșeului de beton care a acoperit Dâmbovița pe timpul primariatului lui Dem. Dobrescu, „mare țăranist“, câștiga 75 lei pe zi; un litru de vin costa, la cârciumă, 2 lei, iar un kg de carne proaspătă de vită costa 12 lei. „Odată cu noua orânduire socială (comunistă - n.n.) toate bunurile s-au dus pe apa sâmbetei, de parcă n-au fost de când e lumea, și au fost iute înlocuite cu promisiuni frumoase și așteptări zadarnice. Sindicatele unitare fuseseră închise pe la sfârșitul anului 1928, învinuite de către autorități că în loc să-și vadă de apărarea intereselor profesionale ale muncitorilor, duceau în realitate sub paravanul acestora o susținută muncă de subminare a ordinii de stat și de trecerea lui la remorca tovarășiei din Răsărit.“ (*Transhimeria*, p. 16).

Vorbind despre deprinderea noțiunilor marxiste privind lupta de clasă, valoare și plusvaloare, Internaționala, Mircescu conchide că toată vorbăria marxistă este perfect ilustrată de proverbul „*De departe ochii-ți bate, de aproape ochii-ți scoate*“.

Mircescu evocă unele cazuri de înavuțire subită și de îmburghezire a unor vajnici lideri comuniști. Printre ei Gheorghe Cristescu Plăpumar, primul secretar al Partidului Comunist din România, înființat în 1921 și trecut în ilegalitate în 1924. Cristescu fusese șeful delegației muncitorilor primiți la Moscova de însuși Lenin: „*Gh. Cristescu fusese vârat și la închisoare pe timpul stăpânirii burghezo-moșierești, dar nu pentru convingerile sale marxiste, profund proletare, ci pentru delapidarea fondurilor unor sindicate muncitorești.*

Atât de hulita guvernare burgheză nu s-a sfiit să ia apărarea muncitorilor înșelați, pedepsindu-l cum se cuvine pe infractorul căpătuit. Ah! și ce mai căsuță frumușică și-a construit din fondurile delapidate vajnicul conducător muncitoresc, pe strada Herescu Năsturel nr. 9, aproape de biserica Sfânta Vineri. S-a grăbit dumnea-lui să intre în rândurile burgheziei exploatare...” (id., pp. 19, 20).

De foarte tânăr, Mircescu i-a cunoscut și a trăit în lumea ideilor unor Ana Pauker și Lucrețiu Pătrășcanu; a ascultat și cuvântările socialiștilor Ștefan Voitec („mare oportunist”), dr. Ghelerter, Ilie Moscovici, Fluieraș, Jumanca ... (În 1950, fostul deputat socialist Fluieraș a fost ucis la Gherla, din ordin superior, fără îndoială, de fostul comunist Ștefan (Ludovic) Reck, ajutat de Juberian și Henteș, foști studenți trecuți prin reeducarea de la Pitești. În plină dictatură a proletariatului — n.n.).

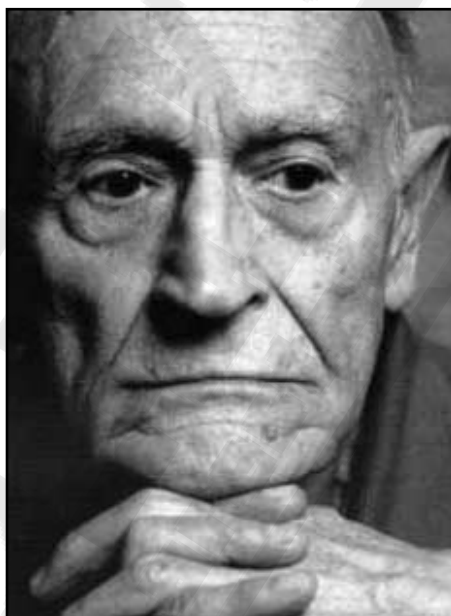
Dumitru Mircescu și-a făcut serviciul militar la Regimentul 5 grăniceri Brăila. Înainte de lăsarea la vatră, un sublocotenent dezumanizat l-a bătut cu sălbăticie fără ca soldatul să fi fost vinovat.

Nu a mai stat pe gânduri. Lăsat la vatră, în loc să se ducă acasă, a luat-o pe jos către Nistru. „Mă complăceam în beatitudinea ideilor marxiste de parcă aș fi fost drogat.” La începutul lunii septembrie 1936, Dumitru Mircescu a trecut clandestin granița în URSS. A înaintat la adăpostul nopții.

Primul tablou al vieții sub soviete și prima imagine a fericirii comuniste a fost o coadă imensă la petrol lampant, popular gaz. Deja în cuget îi încolțeau bănuiele sumbre. Aveau să se adeverească în curând. Primul lucru pe care l-a remarcat — adevărată lovitură de măciucă în moalele capului! — au fost zdrențele celor de la coada la gaz.

„Îmbrăcămintea dovedea că dâșii mai traversează încă o secvență de timp din preistoria omenirii neajutorate. Se puteau vedea pufoaicele murdare și zdrențuite, pantalonii jerpeliți, șepci cu și fără vizieră, capele militare, căciuli, pantofi de tenis, cizme de doc, ghete stâlcite. (...) Deci în împărăția proletară o altă lume m-a întâmpinat, la antipodul celei din vis, o lume de coșmar, cu mult mai rea decât cea din România burgheză...”

Fugarul este dus, sub escortă, la marea închisoare de la Odesa. Acuzat de spionaj, va fi trimis, mai întâi, în Kazahstan, într-un „oraș” numit Mirzoian, unde va cunoaște alți tineri din România atrași de mitul — și mirajul — „Patriei oamenilor eliberați de sub exploatarea burgheziei”. Nu a văzut acolo decât o

Jacques Rossi

extremă sărăcie și o înfiorătoare mizerie. Promiscuitatea era de nedescris. Totodată, de nedescris era și starea de spirit a tânărului în vârstă de 24 de ani care nu înțelegea cum de poate fi acuzat de spionaj! — tocmai el, care credea din suflet că Uniunea Sovietică e patria libertății!

De la Mirzoian a fost dus la sediul NKVD din Alma-Ata, capitala Kazahstanului, unde i s-a comunicat că este deportat la Semipalatinsk, oraș situat pe fluviul siberian Irțiș. De fapt, Semipalatinsk nu era decât o etapă, fiindcă poliția politică l-a trimis la Gherghievsk, orașel obscur. Era un vifor cumplit. Gherghievsk era o „localitate umilă”: *„Câteva izbe, barăci, chiar și bordeie ... Mi-am dat seama imediat că fusesem deportat în aceste locuri părăginite cu scopul de a pieri de foame și de păduchi și astfel stăpânirea neomenească să scape de mine, înghițit de imensitatea mizeriei și a spațiului. De aici, de prin aceste locuri inospitaliere cu sute și mii de ani în urmă năvăliseră împinși de foame hunii și alte popoare barbare asupra Europei apusene, civilizată și cu holde bogate...”* (op. cit., p. 53).

*

* *

„Misiunile — totdeauna aceleași scenariu: să înmânez un mic obiect în care se afla, camuflată cu iscusință, o informație secretă. Mă rog, e ce credeam eu, căci nu știam nicicând dacă era un mesaj și nici ce semnificație avea. Eram doar conștient că obiectul pe care îl transportam conținea un secret, pe care trebuie să-l protejiez în caz de accident (...) Eram mândru de ceea ce făceam. Astăzi recunosc propria mea prostie. Dar atunci îmi riscam pielea”, afirmă Jacques Rossi (op. cit., p. 65).

Atunci a făcut agentul secret o descoperire care era, de fapt, secretul lui Polichinelle: teoretic, Partidul Comunist de la Moscova era supus autorității Kominternului. Practic, era exact invers. Și-a dat repede seama că Partidul comunist rus conducea Kominternul. Astfel, Comitetul Central al Partidului bolșevic, altfel spus guvernul sovietic, domnea asupra tuturor partidelor comuniste din lume, care partide comuniste erau agenții Moscovei.

Rossi va înțelege, până la urmă, că Moscova e capitala unui stat imperialist și naționalist, centrul unei mișcări politice cu vocație internaționalistă, pretinzând că dorește să instaureze justiția socială pe glob; va înțelege, de asemenea, că, fără ca militanții comuniști de la bază să știe, Kominternul era doar un instrument al imperialismului sovietic. (Când va pricepe, totul va fi prea târziu.)

În acest scop, în cadrul Kominternului fusese creat un organism special — Secția relații internaționale — în care lucrau tineri pricepuți, disciplinați, poligloți. Iar Rossi cunoștea 11 limbi: pe lângă principalele limbi de largă circulație, vorbea chineza și alte limbi orientale.

Era fericit să fie agent secret — și a fost timp de nouă ani — căci făcea ceva folositor pentru întreaga omenire (dar) nu-și punea întrebări: „Eram convins că Revoluția mondială bătea la ușă!”

Intrase într-o lume a secretelor, a misterului. Nici diploma de studii — limbi orientale — de la Paris, reale, de altfel acele studii — nu era pe numele lui. Ca Rossi erau mii de tineri din întreaga lume, în imensa majoritate ignorând faptul că se pusese, necondiționat, în slujba unei puteri al cărei scop era să pună stăpânire pe întreg globul.

*
* *

În Kazahstan statutul lui Mircescu s-a schimbat radical. La 23 iulie 1937, de Sfântul Ilie — cum scrie el — a fost arestat. Nu i-au dat voie nici măcar să-și ia hainele când l-au ridicat. „Pentru că fusesem arestat numai cu îmbrăcămintea sumară, desculț, în maiou și cu capul gol, desculț în latrina rece și lipicioasă de murdărie iar când s-a lăsat frigul nu mai puteam să fac nici cele câteva minute de mișcare prin curte (...) O foame crâncenă pusese stăpânire pe măruntaiele mele. Să treci din visul de aur al marxismului generos direct în coșmarul nemerniciei omenești este mare lucru și te lasă uluit și năuc de nu-ți mai poți explica în nici un fel negarea umanismului.“ (op. cit., p. 59).

Câtva timp, Mircescu nu a știut ce se întâmplă în subsolul băii pușcării, o clădire sumbră, separată de corpul central, construită din beton. Într-un târziu a aflat: acolo NKVD-iștii, „enchevedištii“, cum le spune el, îi omorau pe anumiți deținuți trăgându-le un glonț în ceafă. (Exact ca la Jilava, după instaurarea comuniștilor în România; de altfel, condițiile de viațuire din celulă și interdicțiile seamănă izbitor cu cele din pușcăriile politice comuniste de la noi. Explicația e simplă: aserviți Moscovei, guvernării de după instaurarea dictaturii dejiste au copiat în cele mai mici amănunte administrația sovietică de stat, sub atenta și competența îndrumare și supraveghere a consilierilor sovietici).

Ce a văzut și trăit tânărul în acea închisoare este greu de povestit. O face totuși, spre informarea lumii. Printre alții, l-a cunoscut acolo pe Vladimir Vorsch, un militant social-democrat, în vârstă de 72 de ani, luptător acerb împotriva țarismului, care emigrase în tinerețe în Elveția.

A fost scos la anchetă la cererea sa și dus în fața șefului enchevedeului regional căruia i-a reproșat despre hecatomba și risipa de vieți omenești, nemaîntâlnită niciodată în istorie. Atâția oameni declarați vinovați fără judecata tribunalului și apoi lichidați sau înfundați prin lagăre. O îmbinare ticăloasă între minciună și teroare. Nici iacobinii nu procedaseră așa de josnic, spunea dânsul. La care, șeful, un bondoc de vreo 45 de ani, cu sprâncene albicioase (tipul lipoveanului) și pieptul încărcat de decorații cu

colțuri înțepătoare răspunse cinic: „Ce tot vorbești, hodorog sclerozat, de tribunal și judecată? La un pahar de ceai, eu și cu doi-trei colegi rezolvăm soarta a mii de nătărăi ca tine, trimițându-i în iad, fără dreptul de întoarcere.“ (idem, p. 62).

În Asia Centrală, pe o șosea ce ducea la Tașkent, românul a văzut ceva ce părea imposibil de văzut în secolul XX: bordeie -, dar nu săpate în pământ, ci niște peșteri scobite în malurile de lut, foarte înalte, ale unor râșoare. Sute de bordeie — peșteri făcute de deportații ucraineni strămutați acolo cu copiii; erau adevărate caverne preistorice.

Într-o închisoare în care se aflau cca. 10 mii de deținuți, tânărul a fost înștiințat că NKVD i-a fixat pedeapsa, conform articolului 58 din C.P. sovietic, pentru „spionaj“: 10 ani în lagărele Marelui Nord. Comunicarea i-a fost făcută în martie 1938. Avea să afle curând că nimeni nu voia să se ducă de bunăvoie în Siberia de nord, la exploatarea carbonifere și miniere. Stalin și clica lui decisese să-i trimită acolo pe condamnați. Era cea mai ieftină mână de lucru din lume, iar muncitorii se numărau cu milioanele.

Atunci și-a dat seama fostul comunist Mircescu că:

Orânduirea socialistă atât de neomenească își asigură brațele de muncă folosind sclavi moderni cu dosare ticluite, pentru întreprinderi miniere, construcții de drumuri și canale și exploatarea taigalei, unde nu s-a angajat nimeni de bună voie, într-un climat ucigător... O minoritate organizată a populației impune majorității, sub amenințarea naganului (pistolului — n.n.), să muncească pentru buzunarul ei. (id., p. 67)

*

* *

În noiembrie 1937, Rossi este în Spania. Misiune secretă: trebuia să informeze, prin radio, codificat, Centrul de la Moscova în legătură cu anumite operațiuni militare. Războiul civil e în toi. Tânărul este însoțit de o agentă care trece drept soția lui. În realitate, nu știe nimic despre ea, nici măcar prenumele adevărat. Prenumele — fals — este *Luisa*. Ca și el, e comunistă înfocată. Stau la hotel, ea face pe bolnava, căci postul de radio trebuie păzit zi și noapte. Moscova îl recheamă printr-un mesaj cifrat. Presa spaniolă de dreapta și ziarele occidentale pe care le citea zilnic la hotel publică ample articole despre valul de arestări și teroarea din URSS. Jacques nu crede o iotă: „propagandă capitalistă“.

Mai intuitivă decât el, Luisa crede — și-l sfătuiește să nu se ducă. Să fugă, să se dea la fund, să dispară în lumea largă! Cum, reacționează Jacques, să trădeze cauza partidului? Să dezerteze? Nu, în ruptul capului!

Se reîntoarce. După câteva zile este arestat și dus la Lubianka, faimoasa închisoare a NKVD. Încep interogatoriile. Este acuzat de spionaj, desigur, în favoarea imperialiștilor francezi și polonezi! Este în culmea indignării: eu, comunist, spion imperialist? Un caporal îl ia la bătaie și, în timp ce-l lovește, Jacques vede, pe bluza tortionarului, o insignă cu chipul lui Lenin!

Va fi pus să stea în picioare ore și ore în șir. Va fi insultat cu cele mai ordinare insulte. A fost dus într-o subterană unde a fost bătut până la leșin. Va fi condamnat la 8 ani de lagăr. După cei 8 ani, va fi ținut încă 17 luni în lagăr după care va fi eliberat ... în vecinătatea lagărului, cu domiciliul obligatoriu. Era la Norilsk, în Extremul Nord sovietic, în Arctica. Au urmat alte condamnări, fără temei juridic real. În total, Jacques Rossi a făcut 20 de ani de închisoare și lagăr plus încă patru ani de domiciliu la Samarkand, în Asia Centrală. A ajuns la Varșovia în 1961. Avea o singură dorință: să depună mărturie despre ce văzuse în Patria comunismului. Era vindecat de comunism.

*

* *

Românul Dumitru Mircescu a cunoscut lagărele siberiene — dar și pe cele din Marea Albă, din Insulele Solovetk, embrionul Gulagului. Sub țări acolo se afla un important centru al ortodoxismului rus, o mare mănăstire pe care sovieticii o transformaseră în pușcărie și diferite depozite, cum făcuseră și la Oranki.

După anii de lagăr, a fost trimis în domiciliu obligatoriu. A încercat să fugă spre țară, dar n-a reușit. În 1949 a reușit. A trecut clandestin în România, de data aceasta înotând în apa Prutului! La Bârlad avea să fie arestat. Spațiul nu ne îngăduie să narăm ce a pățit în țara natală. Fapt foarte important, când Securitatea i-a cerut să povestească ce i s-a întâmplat în URSS, după prima pagină i s-a cerut să nu mai scrie — și, de atunci, nimeni nu i-a mai cerut să-și povestească viața în Transhimeria. S-a căsătorit dar, în timp ce era într-o stațiune de recuperare, soția i-a fost asasinată: niște necunoscuți au aruncat-o pe fereastră... Niște „derbedei“ au încercat să-l omoare, în propriul lui apartament. A fost internat cu forța în spitalul de psihiatrie. „Unde ești, tătucule Marx, să vezi cum sunt maltratați cei care cred în învățăturile tale neroade“.

*

* *

Doi comuniști vorbind de dragoste pentru doctrina lui Marx și măreața Patrie a socialismului biruitor, doi oameni sinceri în credința lor au făcut o lungă călătorie prin țara visurilor lor. A himerelor lor. Prin Transhimeria. Calvarul lor ar trebui să fie universal cunoscut, mai ales acum, când Occidentul pare să uite că totalitarismul comunist, ca și cel nazist, a făcut tot ce i-a stat în putință spre a stăpâni lumea.

TUDOR PETCU

***Regizorul Nicolae Mărgineanu:
mărturii despre sine,
moștenirea primită
și filmografia românească***

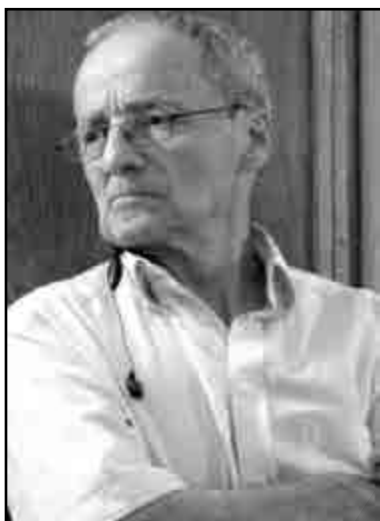
Înainte de toate, vă rog să precizați care sunt cele mai grăitoare exemple din copilăria dvs. care au contribuit din plin ulterior la evoluția personalității dvs.?

Nu știu în ce măsură întâmplarea pe care vreau să v-o povestesc a contribuit la evoluția mea, dar pot să vă mărturisesc că mi-a rămas foarte vie în memorie.

În timpul războiului, în toamna anului 1944 aveam 6 ani și ne aflam refugiați în satul Obreja, satul în care s-a născut tatăl meu, care se află între Teiuș și Blaj. Trupele sovietice au poposit la un moment dat în sat și au creat o enormă panică pentru că soldații ruși erau puși pe jaf și pe viol. Femeile se ascundeau prin șuri sau prin poduri, își murdăreau părul și fața ca să pară mai urâte, iar bărbații din sat au început să se organizeze ca să facă față situației.

La plecarea rușii au părăsit la marginea satului un cal bolnav care probabil nu mai putea merge. Sărmanul animal era atât de slab și de murdar, încât niciun țăran nu a fost tentat să-l ia în gospodărie. Copiii din sat însă l-au îndrăgit și au început să-i aducă fân, să-l spele, să-l îngrijească și, după câteva zile când calul a prins un pic de putere, l-au dus la Târnăva și l-au scăldat. Era o larmă și o bucurie de nedescris și calul care traversase un război greu aprecia această nesperată grijă pe care copiii o aveau pentru el. Când a început să se întremeze, băieții au încercat să-l călărească și calul a acceptat cu recunoștință. Copiii trăgeau calul lângă un gard din bârne de lemn pe care se cățărau cu ușurință ca să ajungă la înălțimea la care puteau încăleca. Rând pe rând am încălecat pe el toți copiii din sat. Atunci am călărit și eu pentru prima dată în viața mea. Calul era

Tudor Petcu este eseist și publicist, absolvent al Facultății de Filosofie din cadrul Universității București. Este autorul unor serii de articole, eseuri, recenzii și interviuri publicate în diferite reviste din România și din străinătate, fiind preocupat în special de studiul memoriei recente.

deosebit de prietenos. S-a creat o frumoasă prietenie între cal și ceata de copii. În fiecare dimineață alergam la o pășune de la marginea satului unde calul ne aștepta.

Fericirea asta a durat din păcate doar două săptămâni. Într-o dimineață, spre disperarea noastră nu am mai găsit calul la locul știut. Un moșneag care ieșise cu vaca la păscut ne-a spus că, în zori, rușii au traversat din nou satul și au luat calul cu ei. Cred că soldații s-au bucurat să-l găsească înzdrăvenit, iar noi regretam că nu am putut măcar să ne luăm rămas bun de la bunul nostru prieten.

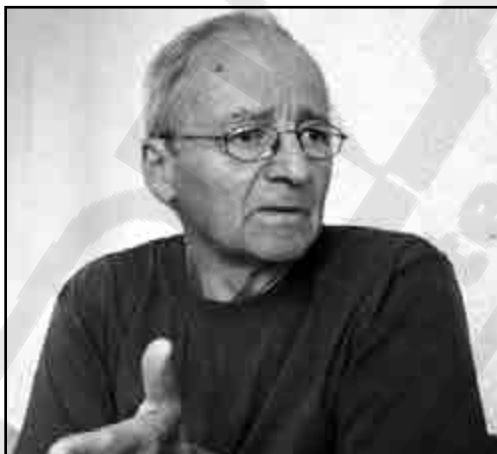
O a doua amintire care a marcat viața familiei noastre a fost arestarea tatălui meu. Aveam zece ani și eram elev în clasa a treia. Deși eram oarecum pregătiți (se făcuseră deja multe arestări printre familiile cunoscute), evenimentul ne-a luat prin surprindere. Nu ne venea să credem, speram că este o neînțelegere și că tata va veni în câteva zile înapoi. Nu a fost așa. Cel mai greu i-a fost mamei mele care a rămas cu doi copii de crescut. A început să-și caute un serviciu, să intre "în câmpul muncii" cum se spunea atunci. După multe căutări a fost angajată ca educatoare la un Preventoriu de copii bolnavi de TBC, aflat în afara Clujului, unde nu voia nimeni să lucreze de teama contaminării. Viața mea și a surorii mele Daniela s-a schimbat de atunci. Atitudinea oamenilor pe care i-am cunoscut s-a diferențiat : unii se fereau de noi, alții, din fericire, erau foarte apropiați de durerea noastră și încercau să ne ajute cum puteau.

Care a fost impactul pe care tatăl dvs., psihologul Nicolae Mărgineanu, l-a avut asupra dvs., atât spiritual, cât și intelectual?

Lipsa tatălui timp de 16 ani și două luni, faptul că știam cât de greu se trăia în închisori m-a făcut să mă gândesc des la suferința lui, să încerc să-l înțeleg și să-i fiu solidar. La proces nu ni s-a permis să mergem. Am aflat că a fost acuzat de trădare de țară, acuze false, fără logică, fără nicio probă concretă și reală. Ancheta și procesul în care a fost implicat au fost o înscenare. Cazul Nicolae Mărgineanu a fost una din zecile de mii de înscenări prin care regimul comunist a distrus sistematic viața normală din România.

Faptul că el lupta acolo ca să supraviețuiască m-a determinat să lupt la rândul meu. Am avut parte de multe încercări, atât eu, cât și sora mea, exmatriculări din școli, angajări temporare, continuarea liceului la seral, apoi după ce am reușit să intrăm la facultate am fost din nou exmatriculați. Această situație în care ne aflam ne-a învățat să luptăm. Eram tineri și păream gata să învingem orice dificultate. Așa ne-am format caracterul.

După ieșirea tatălui meu din închisoare, în iunie 1964, situația s-a schimbat, cei exmatriculați din motive politice, respectiv datorită „originii sociale nesănătoase”, am fost reprimiți în facultate, sora mea la Facultatea de Limbă Engleză din București și eu la Facultatea de Chimie din Cluj. Făcusem însă în ultimii ani o pasiune pentru fotografie și m-am îndreptat spre Facultatea de Operatorie de film din cadrul Institutului „I.L. Caragiale”. Am fost admis la examen, așa că am renunțat la chimie.

Discuțiile pe care le-am avut cu tatăl meu după eliberarea lui m-au ajutat să înțeleg mai bine cât de neînsemnați și vulnerabili putem deveni în fața istoriei, cum o schimbare socială majoră poate distruge generații întregi de oameni. Am aflat astfel întâmplări emoționante privind rezistența și demnitatea multor intelectuali, militari sau țărani români. Mi-am dat seama că suferința noastră, a celor rămași afară, era incomparabil mai mică față de cea trăită de cei din închisorile comuniste. Îmi amintesc că odată l-am întrebat care au fost clipele cele mai grele din pușcărie și tata mi-a spus cu tristețe că nu vrea să-și amintească de momente care ar face de rușine poporul român.

Credința în Dumnezeu, convingerea că nu este vinovat și că până la urmă se va face dreptate l-au ajutat să străbată această grea perioadă.

Este cunoscut faptul că tatăl dvs. a reprezentat unul din principalii factori de rezistență anticomunistă din România, fiind nevoit ca timp de 16 ani să treacă prin diferite închisori comuniste. Cum ați caracteriza dvs. în calitate de fiu mesajul suferinței tatălui dvs. din universul concentraționar?

Toate momentele determinante din istorie au fost plătite cu sacrificii și suferințe cumplite. Fără sacrificiul Sfinților Martiri Brâncoveni, exemplu suprem de demnitate și credință, poate că țara noastră nu ar mai fi existat. Un Părinte Duhovnic observa că „martirii nu apar în timp de pace”. Eu cred că suferința unor oameni pentru neamul lor înalță mult demnitatea țării. Iar țara noastră în perioada comunistă a dat mulți sfinți și martiri.

Date fiind cercetările în psihologie desfășurate de tatăl dvs., care au atras atenția în special mediului academic din Franța, v-aș ruga să îmi spuneți care ar fi unicitatea pe care un tânăr psiholog în formare ar trebui să o surprindă în ceea ce privește cercetarea și gândirea tatălui dvs.?

Tatăl meu a fost singurul băiat din satul lui care a plecat în acel an la școală. Ca mulți tineri intelectuali ardeleni a avut o voință și o putere de muncă ieșite

din comun care l-au condus spre o ascensiune uluitoare. Și-a dat licența la 22 de ani, la 27 de ani a devenit doctor în filosofie al Universității din Cluj, specialitatea psihologie, cu mențiunea „magna cum laude”, apoi, în scurt timp, asistent la Institutul de Psihologie al Universității. Devine bursier la cele mai

importante universități din Europa și apoi timp de peste doi ani ca bursier Rockefeller se specializează pe lângă cei mai eminenti psihologi din Statele Unite. Înainte de a fi arestat scrisese deja 12 cărți de psihologie publicate și era considerat unul dintre cei mai importanți psihologi din țară.

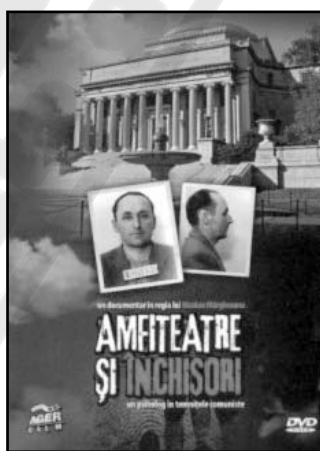
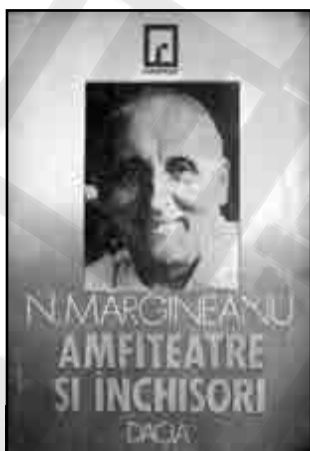
După eliberare a încercat să recupereze timpul pierdut în pușcărie și a mai reușit să publice șapte cărți de specialitate.

După prăbușirea în 1989 a sistemului comunist, se publică memoriile lui Nicolae Mărgineanu, *Amfiteatre și închisori*, iar în 2002, în ediție completă, cu titlul *Mărturii asupra unui veac zbuciumat*.

În această carte, tatăl meu lasă generațiilor viitoare următorul mesaj:

„...împotriva maltratării și nedreptății, singura apărare a oamenilor este convingerea lor deplină și fermă în triumful final al Adevărului și Dreptății.”

Acum vă propun să trecem la abordarea filmografiei dvs. Cariera dvs. în acest domeniu este una impresionantă, multe din filmele regizate de dvs.

contribuind în mod esențial la evoluția acestui orizont în România. Întrebarea pe care aș dori să v-o adresez acum este una deosebit de simplă, dar, consider eu, fundamentală atât pentru dialogul nostru, cât și pentru cititorii dvs.: care este cel mai important film pe care l-ați regizat de-a lungul carierei dvs. și care credeți că vă reprezintă în cel mai profund mod?

În general m-am legat de ultimul film pe care l-am făcut. Nu mă pot decide asupra unui singur film. Cred că „Un bulgăre de humă” și „Binecuvântată fii, închisoare” sunt filmele la care țin cel mai mult.

Cât de importantă a fost în filmografia dvs. dimensiunea mistică și metafizică?

Mesajul moral mi se pare cel mai important pentru un film, cu condiția să fie bine ascuns în interiorul filmului.

În perioada de pregătire, de filmare și de montaj a filmului „Binecuvântată fii, închisoare” am învățat cât de dificil este să faci o poveste convingătoare despre credință. Sper că în bună parte am reușit. Experiența spirituală pe care am trăit-o în cei doi ani cât am lucrat la acest film mi-a schimbat viața.

V-aș ruga, dacă este posibil, să ne raportăm și la cunoscutul film „BD la mare”, întrucât, așa cum se știe, unul din actorii principali ai acestui film a fost Toma Caragiu. Ce a reprezentat pentru dvs. întâlnirea cu acest titan al filmului și teatrului românesc?

Îmi aduc aminte cu plăcere de Toma Caragiu, dar și cu un fior dureros atunci când mă gândesc la sfârșitul lui tragic. Toma Caragiu era o prezență extrem de agreabilă în echipa de filmare. Foarte talentat și serios ca profesionist. Avea întotdeauna o licărire plină de umor în ochi, gata să izbucnească într-un zâmbet sau într-o vorbă de duh. Aprecia pe fiecare membru al echipei de filmare și era iubit de toată lumea.

Eu personal întotdeauna am fost fascinat de filmul „Binecuvântată fii, închisoare” căruia îi găsesc cele mai înălțătoare virtuți din perspectiva trăirii creștine. Care a fost contextul în care ați regizat acest film și în ce măsură credeți că prin acest film ați reușit să-i faceți pe anumiți români să înțeleagă semnificația terorii comuniste?

Cartea mărturie cu același titlu a Nicoletei Valeria Grosso o citisem prin anii nouăzeci, când

am primit de la cineva versiunea franceză apărută la Editura Plon din Franța. Povestea m-a impresionat profund și mi-a rămas mult timp în memorie. Mi-ar fi plăcut să fac un film după această carte, dar posibilitatea reală de a-l realiza părea foarte îndepărtată. Drepturile asupra cărții erau ale Editurii Plon, ceea ce părea o piedică importantă. Domnul Sergiu Grossu, soțul Nicoletei, trăia la Paris și în acea perioadă era greu să iau legătura cu dânsul. S-a întâmplat însă o minune. Prin anul 1998-99 cred am fost solicitat împreună cu soția mea, actrița Maria Ploae, să vorbim din partea Fundației Filmului Românesc la un congres al românilor din diaspora care avea loc în București. După ce ne-am terminat micul discurs doream să plecăm, dar ne-am întâlnit cu domnul

Ion Gavrilă Ogoranu și ne-am hotărât să mai rămânem ca să ascultăm și cuvântarea lui. Ne-am așezat în sală, ceva mai în spate ca să putem pleca mai devreme. Un domn în vârstă care stătea în rândul din fața noastră s-a întors spre noi și ne-a spus direct: „De ce nu faceți un film după cartea soției mele, *Binecuvântată fii, închisoare*? Era domnul Sergiu Grossu, soțul Nicoletei. Nu-mi venea să cred că ceea ce se întâmplă este real. Am stat apoi mai mult de vorbă și desigur am rămas în legătură și am început să scriu scenariul. Domnul Sergiu Grossu a obținut acordul Editurii Plon de a face filmul. În plus dânsul a oferit o sumă substanțială de bani, din economiile lui de o viață, pentru a produce acest film în memoria soției lui. M-a impresionat foarte mult gestul lui și m-a emoționat mai ales dragostea pe care o purta soției și acum, după trecerea ei la cele veșnice. La vremea respectivă Sergiu Grossu mă rugase să nu fac public acest amănunt, dar acum, fiind plecat dintre noi, mă gândesc că este bine să amintesc de acest gest nobil și minunat pe care dânsul l-a făcut.

O ultimă întrebare pe care aș dori să v-o adresez: cum vedeți dvs. situația actuală a filmului românesc?

În ciuda succeselor mari pe care tinerii cinești l-au avut la festivaluri cinematografice de prestigiu, finanțarea producției naționale de film a devenit în ultima perioadă nulă. Sper din toată inima să dispară această indiferență din partea celor care ne conduc.

RAREȘ ȘCHIOPU

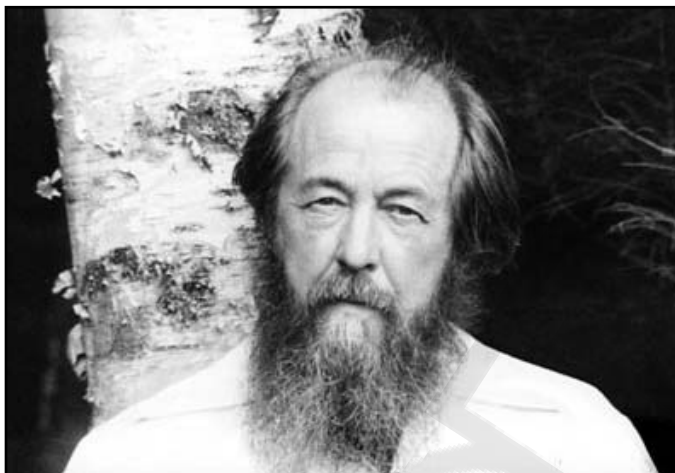
***Despre adevăr și minciună,
libertate și democrație
Considerații privind-l pe
Soljenițin***

Rareș Șchiopu
este născut în 1983,
licențiat al Universității
„Lucian Blaga“ din
Sibiu (2007), în prezent
profesor în județul
Brașov.

Cu ocazia primirii Nobelului, Alexandr Soljenițin avea să afirme că: „violența nu trăiește prin sine însăși și nu poate supraviețui singură. Nu poate exista decât cu ajutorul minciunii. ... Violența poate fi ascunsă numai de minciună și minciuna poate fi menținută doar de către violență. Oricine proclamă violența ca metodă, trebuie inevitabil să facă din minciună principiul său. Când este născută, violența funcționează deschis, dar de îndată ce devine ferm stabilită, încât se simte rarefierea aerului în jurul ei, atunci realizează că nu poate continua să existe fără a se masca cu minciuni și să se acopere cu cuvinte dulci. Violența nu neapărat întotdeauna te înșfacă de gât, cel mai adesea cere de la subiecții săi să declare credință față de minciună, să devină complici în minciună. Simplul pas al unui om curajos este de a nu lua parte la minciună, a nu susține înșelăciunea. Chiar dacă aceasta s-ar instala în lume, chiar dacă ar conduce în lume, însă nu cu ajutorul meu. Dar scriitorii și artiștii pot realiza mai mult, ei pot înfrânge falsitatea. În luptă cu aceasta arta câștigă și întotdeauna va câștiga. ... Atunci când falsitatea va fi dispersată, goliciunea violenței va fi dezvăluită în toată urâtenia ei. Violența va deveni decrepită și va cădea. De aceea gândesc prietenii mei că suntem capabili de a ajuta lumea în ceasul său de încercare.”

Cuvântul acestuia se încheie cu îndemnul de a nu ne abandona „unei vieți de tihnă și siguranță”. Aceasta i-a fost am putea spune ca un crez, iar viața sa a fost o luptă intensă împotriva minciunii, considerând că „literatura este mai presus de toate responsabilitatea față de Dumnezeu și de omenire”. De asemenea,

considera că „fiecare din noi ne naștem cu potențial bun. Cu timpul unii devin conștienți de acest potențial. Din acel moment sarcina cuiva pe tot parcursul vieții devine aceea de a nu-l deteriora, ci dimpotrivă de a-l acumula și consolida”.

Fiecare dintre noi, mai cu seamă astăzi, trebuie să ducă cu sine lupta aceasta, de a nu se lăsa amortit de minciună și a-și

păstra sufletul viu, de a nu-și măcina viața într-un creuzet al trândăviei și lehamitei, ca aceasta să-i devină o cenușă insensibilă la orice ardere, un pustiu.

Înainte a acestuia un alt laureat rus al Premiului Nobel pentru Literatură (în anul 1958), Boris Pasternak, în romanul său *Doctor Jivago* scria despre implicațiile minciunii: „Colectivizarea a fost, cred eu, o inițiativă nereușită și greșeala nu putea fi recunoscută. Ca să ascundă eroarea, trebuiau prin toate mijloacele să-i dezvețe pe oameni să gândească, să judece singuri, trebuiau să-i oblige să vadă inexistentul și să demonstreze contrariul a ceea ce se vedea... Și când a izbucnit războiul, aceste grozăvii reale, pericolul real și amenințarea morții au fost o binefacere în comparație cu domnia inumană a scornelii și toate acestea ne-au adus ușurarea, pentru că limitau forța vrăjitoarească a literei moarte.”¹

În Evanghelia după Ioan, Domnul Hristos spune: „adevărul vă va face liberi” (Ioan 8,32)², așadar libertatea nu poate veni decât numai din adevăr. Tot El ne spune în Predica de pe Munte, cuprinsă în Evanghelia după Matei: „ce este da, da și ce este nu, nu, iar ce este mai mult decât acestea, de la cel rău este” (Matei 5,37). Cineva constatare că astăzi nu ne-a mai rămas decât o mică fâșie de alb și una de negru, iar între acestea o mare de gri, iar un pelerin, referindu-se la cuvintele evanghelice, spunea că astăzi nu mai avem nici da, nici nu.

Minciuna caută să ia forma adevărului, îmbracă pretențiile acestuia. Există astăzi inclusiv teama de cuvinte și există cuvinte proscrise. Un bun prieten observa cum societatea de astăzi nu mai vrea să accepte cuvântul „păcat”. Întoarce spatele și pleacă, spunând că nu este păcat, este greșeală, nu-i greșeală, e ceva eronat. Eronat sună mai bine decât păcat și atunci se complăce: fac și eu ceva eronat, nu fac un păcat, până când și acel ceva eronat să devină ca însemnătatea cuvântului păcat și atunci iarăși îl schimbă.

Minciuna este întotdeauna apanajul răului. Răul ni se prezintă întotdeauna sub o falsă aparență, îmbracă o justificare pentru a-și afla spațiu și a se instala. Pilda neghinei ne descoperă cum aceasta la început disimulează binele, îmbracă o falsă lumină, ca mai apoi să-și descopere întunericul și urâtenia. Ideologia însăși nu face altceva decât să ofere o justificare pentru crimă. Este de ajuns doar a ne reaminti recente orori comise față de cei declarați suboameni sau dușmani ai poporului.

Cuvintele lui Nietzsche: „Nimic nu este adevărat, totul este permis”, caracterizează cel mai bine postmodernismul, mult tributat gândirii acestui autor, postmodernism caracterizat prin relativizarea adevărului, ruperea de tradiție și refuzul Absolutului. Dacă negi adevărul, îi refuzi orice autoritate, atunci totul devine permis. Aceasta s-a văzut în istorie atunci când în Germania, nazismul uzând și de unele din ideile lui Nietzsche, chiar dacă acest fapt este contestat de mulți, va da curs unor orori inimaginabile. Viața lui Nietzsche însuși a fost o tragedie. Ultimii unsprezece ani ai vieții i-a trăit în bezna nebuniei, iar înainte de prăbușirea sa în nebunie, purta în permanență cu sine somnifere. Un alt gânditor se va întreba: „dacă Dumnezeu nu există, atunci de ce s-au inventat somniferele?”

Pe drumul Damascului unde Hristos se face cunoscut prigonitorului Său, Saul, care după această întâlnire avea să devină apostolul Pavel, îi va spune următoarele cuvinte: „greu îți este să lovești cu piciorul în țepușă”(Fapte 9,5). Așadar, lovind în adevăr, nu îl distrugi, fără numai că îți faci ție însuți rău, lovești împotriva ta, sporindu-ți suferința, care pe unii îi înverșunează a lovi.

Iisus Hristos spune despre Sine: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”(Ioan 14,6). Deci Adevărul nu este un simplu concept, nestatornic și fragil, supus schimbării și vremurilor, Adevărul are un nume și S-a făcut cunoscut, Hristos „Lumina Lumii” (Ioan 8,12) ce a deschis și luminat ochii celor orbi. Lumina Adevărului s-a descoperit în bezna lumii noastre. Așadar Lumina acestei lumi nu este soarele, ci Dumnezeu, iar cei necredincioși rătăcesc mai mult decât cei orbi, decât cei care nu pot vedea lumina soarelui.

Rupte de Dumnezeu și golite de Transcendent, adevărul, binele, dreptatea, libertatea nu pot avea realitate în sine. Acestea nici nu se mai pot numi virtuți, pentru că nu mai deschid omului un orizont spiritual, de devenire. În Antichitate, idealul omului era virtutea, iar cultivarea frumosului nu era despărțită de cultivarea binelui. De altfel fără Dumnezeu omul rămâne doar o poză, își pierde omenia, iar ororile de care ne dă din plin mărturie secolul 20, dar și cele recente, ne arată ce poate face omul fără Dumnezeu. Transferate în câmpul umanului și aduse sub autonomia rațiunii, devin simple concepte, supuse schimbării, nestatorniciei, conținutul lor devine peren, relativ. Adevărul nu poate fi ceva ce se modifică după vremuri, conformând un bine relativ, căci astfel nu mai este adevăr. Dreptatea lui Dumnezeu pe care Hristos ne cere a o căuta, este una și aceeași, polarizează, spre deosebire de cea umană, care divide și se fărâmițează în drepturi și dreptăți, operează în mod arbitrar prin

putere. Aduse la măsura omului, luat ca etalon absolut, coborâte în imanent, sunt manipulate după epoci, mode și interese, variază, luând chipuri diverse în trecerea vremii și își pierd sensul.

Cuvinte ca: drept, libertate, toleranță sunt decorate și apar scrise peste tot, însă viețile noastre sunt goale, se declamă în numele lor, cu toate acestea suntem tot mai săraci și pustii sufletește. Chiar dacă le auzim mai mereu, devenind cuvinte ale unei noi limbi de lemn, iar în numele acestora se proclamă legi, ele sunt golite de esența lor reală și deturnate înspre rău. În această dialectică se camuflează intenții diabolice, luate în însăși înțelesul lor etimologic, adică care îl despart pe om de adevăr, iar în cele din urmă de viață. Pornind de la drept, întotdeauna sfârșesc cu o nedreptate. Legea însăși este pusă în slujba fărădelegii, tinde să circumscrie în cercul ei viața, căutând să devină un surogat al Absolutului, lăsând însă loc larg fărădelegii, deschizând calea abuzurilor.

În Antichitate, sofistii puteau cu ajutorul argumentelor să dovedească ceva, iar a doua zi uzând din nou de argumente să dovedească exact contrariul a ceea ce spusese și dovediseră înainte. Știința lor (s sofistica) era pusă în slujba câștigului, deoarece era predată în schimbul bunurilor materiale. Prin sofistia minciunii fărădelegea este redenumită ca drept, minciuna este investită cu prerogativele adevărului, iar păcatului (sub formele sale cele mai grave) i se deschide cale liberă sub pretextul toleranței. Această toleranță nu are nimic de a face cu îngăduința sau mila, căci aceasta se raportează la adevăr.

În vremurile de declin ale Imperiului Roman, exista obiceiul ca cetățenii bogați, după ce se săturau, să își provoace voma, pentru a putea mânca din nou și astfel să simtă din nou plăcerea, iar decadența care exista atunci este un lucru bine cunoscut. Rațiunile vieții: hrana, sexualitatea sunt rupte de finalitatea și de rostul lor adânc, vidate de orice valență sacră, reduse la simpla plăcere. Sexualitatea este prin toate căile promovată și exploatată ca dorință și plăcere, ca împlinire și satisfacere a acesteia, trecându-se sub întineric rațiunea acesteia, nașterea vieții. Cei doi nu mai sunt uniți în zămisirea unei taine, a ceva măreț, dincolo de ei înșiși, rămân singuri și izolați în plăcerea ce și-o smulg prin celălalt. Dacă întreaga înțelepciune considera că omul nu trebuie să se lase stăpânit de dorință, ci să se ridice deasupra ei, creștinismul presupunea reorientarea dorințelor (căutarea Împărăției lui Dumnezeu, cu tot ceea ce implică aceasta). În prezent însă se urmărește aservirea omului propriilor dorințe, inducerea dorințelor și crearea unor dependențe. Dacă sufletul și mintea unui om sunt robite și captive, nu mai este nevoie de sârmă ghimpată sau de ziduri, poți să îi lași aceluia granițele deschise. De altfel în limbile Occidentului pentru „simț” și „sens” există unul și același cuvânt, simțul (implicit senzațiile, plăcerea) este sens, iar sensul devine circumscris în cercul simțurilor. Astfel că pustiul sufletească, pierderea sensului vieții, consumul și satisfacerea dorințelor, respingerea Transcendenței ca ceva ce nu cade sub

simțuri, materialismul sunt alunecări treptate și simptomele unei lumi bolnave.

Nu demult ne-am mai confruntat cu materialismul sub forma lui științifică și dialectic-istorică, când în școală erau organizate cercuri de ateism. Astăzi din nou materialismul își ivește fața hâdă. Materialism care neagă sufletul, însă cu toate acestea se duce o luptă acerbă pentru sufletul oamenilor. Materialism care neagă orice viață după moarte și, asemeni pildei din Evanghelie cu bogatul căruia i-a rodit țarina, omul trebuie să mănânce, să bea și să se veselească, pentru ca apoi să moară. În felul acesta oamenii așteaptă moartea, așteaptă să moară, însă nemântuiți, pentru că nu speră la ceva mai bun.

Așadar, Occidentul este conform numelui său tot mai mult locul unde lumina apune și de unde se întinde bezna, acesta întunecă viața. Dacă atunci când ne rugăm stăm și suntem întorși cu fața către Răsărit, de unde răsare lumina, astăzi ne vor întorși către Apus, să ne adunăm cu întunericul. Suntem împinși cu o așa mare viteză spre rău, încât dacă nu ne trezim, în scurtă vreme vom intra într-un așa mare întuneric, încât nu vom mai ști care este stânga și care este dreapta. Prin răul pe care îl pot face sunt mult mai periculoși decât cei careucid trupurile (Gulagul sau Holocaustul) potrivit însăși avertizării pe care ne-o lasă Hristos: „nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-lucidă, temeți-vă mai curând de cei ce pot ucide sufletul”(Matei 10,27).

Este o cale largă cu multe cotituri și promisiuni, care te vlăguește, însă care nu duce nicăieri. Cu toate acestea se elogiază neîncetat Occidentul, însă societatea lui e moartă. Pe străzi oamenii nu se mai privesc și evită acest lucru, pentru că au pierdut capacitatea de a-l întâlni și primi pe celălalt. Dacă în urmă cu câțiva ani, cineva care fusese în străinătate și ne povestea că acolo dacă întrebi pe cineva: „Ce faci?” îl poți deranja și că nu poți face o vizită oricum și oricând, ci trebuie să te programezi dinainte, ne miram mult și ni se părea deplasat. Iată că astăzi am ajuns în acel punct și ni se pare normal. Porțile sunt încuiate, ne-am izolat unii de ceilalți. Toată această tehnologie care ne-a invadat viața sporește distanța dintre oameni (tele-fon; tele-vizor;... prefixul „tele-” care în limba greacă înseamnă „departe”- deci sub pretextul de a auzi departe, a vedea departe, am ajuns să nu mai vedem ce este lângă noi), dezvoltând singurătatea, oameni singuri în spatele ecranelor, care devin ziduri.

În *Arhipelagul Gulag*, Soljenițîn scria: „ascunși și suspicioși unii față de alții, noi înșine am contribuit la instalarea în societate a acelei dezinformări absolute, care constituie cauza cauzelor tuturor celor întâmplare: milioanele de arestări și aprobarea lor la scară de masă. Cum nu comunicam între noi,... am ajuns la discreția ziarelor și a oratorilor oficiali. În fiecare zi ni se livra câte o știre bulversantă, cum ar fi deraierea unui tren la cinci mii de kilometri distanță (atribuită firește unui sabotaj). Dar ceea ce ar fi trebuit să știm, ce s-a întâmplat astăzi pe palierul de alături nu aveam de unde afla.”³ Ne interesează și credem că știm ce este și se întâmplă în lume, însă pierdem din vedere și nu mai știm că lângă noi vecinul poate nu are pâine sau este bolnav sau poate chiar a

murit.

De altfel, despre milă nici nu se prea mai vorbește, ci mai tot timpul despre toleranță, care nu face decât să sporească: ipocrizia, nepăsarea și depravarea. În numele toleranței, Occidentul a devenit o casă de toleranță. Lucruri grave precum homosexualitatea sau alte asemenea devin nu doar subiecte de paradă, ci mai ales politică, însă cei în cauză, poate adeseori fără să conștientizeze, sunt și ei niște victime. Însă ce argument mai puternic pentru adevăr și, totodată, interior fiecăruia dintre ei, decât acela că s-au născut dintr-o mamă, lucru care le arată cât datorează familiei și cu care, dacă s-ar împăca, ar putea să-i reconcilieze cu adevărul.

Cât de grele devin astăzi cuvintele pe care le rostise odată profesorul nostru de română din gimnaziu: „îmi este din ce în ce mai rușine că mă numesc om.” Astfel, homosexualitatea și multe altele asemenea au devenit drepturile omului, fiind promovate ca drepturi fundamentale ale acestuia. Hannah Arendt vedea însă refugiatul ca „om al drepturilor”, dar să ne gândim la evrei în trecutul apropiat, dar și înaintea celui de Al Doilea Război Mondial, „când se ardea Smirna, când refugiații creștini din Asia Mică nu-și găseau adăpost, America, Anglia și Franța luptau pentru stăpânirea petroliferă”⁴⁴, după cum scria Virgil Madgearu, iar astăzi ca și atunci, vedem că refugiații sosiți în Europa întâmpină mari greutăți tocmai în spațiul unde se perorează și se face atâta paradă de drepturile omului, cu mare greu putându-se bucura de drepturi minime și esențiale, chiar și temporar (un pat, un adăpost, puțină hrană). În acest Occident lipsit de granițe, observăm cum încep să se ridice garduri.

Cât adevăr în cuvintele pe care cu ceva vreme în urmă le-am văzut scrise cu cretă pe fântâna din piața orașelului Marburg și anume: „Salvați libertatea de ea însăși!”. Libertatea este pusă în pericol, chiar unde se vorbește atât de mult despre aceasta. Trebuie salvată de așa-zisa libertate trâmbitată astăzi și instituită sub auspiciile minciunii, de falsa libertate căreia se vrea să fim robiți și vânduți.

De unde dar discernământul și cum putem să ne păstrăm sufletul treaz? Soljenițin în cartea sa *Rusia sub avalanșă* scria: „În Rusia de astăzi, ruinată, strivită, năucită, supusă pervertirii, este limpede că fără suportul spiritual al ortodoxiei, nu vom putea să ne redresăm. Noi, rușii trebuie să ne ținem cu fermitate și devotament de darul spiritual al ortodoxiei - unul din ultimele noastre daruri, pe care nu le-am pierdut încă”⁴⁵. Imnul nostru național ne spune mereu să ne trezim din somnul care aduce moarte, nu dintr-un somn biologic și poate că aceste cuvinte sunt acum mai actuale ca oricând. Iar aceasta în nici un caz prin Facebook sau televizor. Prin credință, descoperind tezaurul Ortodoxiei, aprofundându-l prin Biserică (supusă nenumăratelor atacuri ce vizează zdruncinarea și distrugerea credibilității mari pe care poporul o are în aceasta) și prin autentică cultură. Despre cultură, Vasile Voiculescu spunea că „este vie, pe când civilizația este moartă... atunci când civilizația ajunge o idolatrie goală, ne închinăm la materia goală, prefăcută în civilizație.”⁴⁶

Toată această lume falsă a mass-media caută să ne mute privirea de la esențial la ceva ce nu există, tot acest circ instituit și întreținut prin care se instrumentează minciuna și urâtul, prin care suntem abătuți spre acestea. Asemeni unor oglinzi concave, canalele televiziunii distorsionează și deformează realitatea, însăși numele de canale le este cel mai nimerit, pentru că deversează în sufletele oamenilor atâta murdărie. Mă întreb ce amintiri poți avea din fața calculatorului sau televizorului?

În filmul *Network*, regizat de către Sidney Lumet, în anul 1976, la un moment dat se spune: „Mai puțin de 3% din voi citiți cărți. Singurul adevăr pe care-l știți este cel obținut de la televizor. Există o întreagă generație care nu știe nimic și nu iese din acest televizor. Televiziunea nu înseamnă adevărul... Ne aflăm într-o afacere care omoară plictiseala! Dar voi oamenii stați acolo și ziua și noaptea. Oameni de toate vârstele, rasele și credințele. Începeți să credeți iluziile pe care noi le născocim aici. Începeți să credeți că televizorul reprezintă realitatea, iar propriile voastre vieți sunt nereale. Faceți ceea ce televizorul vă spune! Vă îmbrăcați cum vă spune televizorul, mâncați cum vă spune televizorul, vă creșteți copiii și chiar gândiți cum vă spune televizorul. Voi oamenii sunteți cei adevărați. Noi suntem iluzia! Așa că închideți televizorul.”

Etimologic cuvântul „școală” înseamnă „răgaz, timp liber”, prin urmare timpul liber al fiecăruia din noi devine o școală, în care alegem ce să facem și să studiem, alegem ce specializare să dăm acesteia, ce formare să deprindem. Putem să-l donăm nimicului, însuflețind virtualitatea sau dimpotrivă să construim ceva bun cu acesta.

Nu trebuie să ne amăgim că astăzi prin internet suntem legați și avem acces la un ocean de informație. Informația fără cultură, fără discernământ, nu înseamnă nimic, fără caracter este cu atât mai supărătoare. Nu ne putem lipsi de cultură, informația nu o poate anula. Dimpotrivă fără cultură nu vei putea ajunge la esențial, nu-l vei putea identifica, rămânând în marginea informațiilor livrate, nu vei putea trece mai departe. Pentru a ajunge la un Cehov, Tarkovski, etc. este nevoie de cultură, căci altfel nu vei putea ajunge la aceștia, chiar dacă ei există în tumultul informațional.

Nu este mult de când s-a încercat scoaterea religiei din școală, ca și cum aceasta ar fi fost adevărata problemă a învățământului, din nou contrar cuvântului evanghelic care spune: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți” (Marcu 10,14), pentru ca la puțină vreme să se vorbească de introducerea educației sexuale în școală. Așadar, răul este calculat și cei ce se ocupă cu acest rău dacă dau dovadă de ceva, dau dovadă de răbdare. Ceea ce nu realizează astăzi, încearcă mâine, dacă nici atunci nu reușesc, vor presa din nou peste ceva vreme, de aceea lupta este de durată. Atunci când oamenii sunt constrânși să nu mai vorbească despre Dumnezeu, impunându-li-se tăcerea, nu mai este mult până ce și clopotele să fie amuțite, iar atunci se va da pe față tot întunericul. Cât privește „educația sexuală”, așa ceva nu își poate avea locul în școală, de ajuns că internetul și televiziunea sunt suprasaturate

de pornografie. Din nou prin sofistica răului se alătură cuvântul educație pentru a înlesni accesul răului, însă cele două cuvinte nu pot sta alături, deoarece depravarea nu are nimic în comun cu educația, sau cel puțin într-o țară creștină. Totuși vulturul stemei țării noastre ține în cioc crucea, ceea ce arată că suntem o țară creștină, iar crucea din Parlament nu cred să fie un simplu decor, nu?

A strâmba sufletele copiilor, pentru că societatea este strâmbă, a-l face pe celălalt rău, aceasta este răul absolut. Copilul, spunea un prieten, este asemeni unui răsad, are nevoie de un sprijin pentru a se putea înălța către lumină și astfel a se dezvolta armonios, altfel se târăște pe pământ, neputându-se dezvolta. Chiar în pădure putem observa copaci porniți strâmb, însă lumina și aspirația acestora către ea au făcut ca partea superioară a lor să se înalțe drept, iar prin aceasta să se îndrepte. Suprimând lumina, oprind copilul de la a cunoaște că are suflet și că există Dumnezeu, spre ce cauți să-l abați? Fără numai că îi tai rădăcinile, pentru a dezvolta și prinde rădăcini în jurul răului.

Probabil că în scurtă vreme copiii nu vor mai trebui să știe că au suflet, acesta este doar o noțiune perimată. Mi-aduc aminte că în urmă cu câțiva ani, participând în Germania la un curs de neurofilosofie și pomenind cuvântul suflet, am stârnit printre studenți rumoare și agitație, iar profesorul, încurcat fiind, a sfătuit să nu intrăm în ape adânci, abătând discuția prin deturnarea noțiunii de suflet spre cea de rațiune. Însă din acea zi am fost marginalizat și ocolit.

În 2011 scriitorul și preotul Eginald Schlattner își amintea cum în vremea comunismului le spunea oamenilor în predica sa că Dumnezeu nu poate fi scos din lume, iar mai recent, după ce România a devenit parte membră a Uniunii, în timpul unei conferințe din Germania, întrebat fiind care este noutatea pe care o aduce România în Europa, a răspuns că Ortodoxia, însă răspunsul său a stârnit dezaprobare, concluzionând prin a spune că nu au înțeles.

Cât privește școala, putem deja constata urmările nocive la care a dus implementarea dezordinii sub același paravan al drepturilor și toleranței. Dezordinea și indisciplina voit instalate și menținute prin vidul de măsuri creat, violența, dezinteresul tot mai crescut pentru învățatură și obrăznicia care atinge uneori cote alarmante, ura față de școală, toată această amplasare a răului care este încă devreme a o calcula, este însă dezastruoasă, pentru că are o întindere mare și în viitor. Dacă s-ar aplica spre exemplu în agricultură aceasta (nu plivi culturile, tolerează buruiana...) cu siguranță că în câțiva ani urmările ar fi catastrofale pentru economia oricărei țări. Nu certa elevul, nu îl pedepsi, nu striga la el, dacă se poate lasă-l așa. Atunci mă întreb la ce mai este nevoie de oameni, probabil că în curând profesorii vor putea fi înlocuiți de roboți. Astfel, elevii sunt privați prin aceste „drepturi” de dreptul cu adevărat esențial, acela la o formare și educație autentică, li se creează un handicap.

Profesorii trebuie mereu să lupte cu indisciplina favorizată de vidul de măsuri anume menținut, pentru perpetuarea acesteia. Nu pot decât să cred că se dorește ca elevii să fie educați în acest climat, îi vor copti pentru rău, pentru ca societatea să alunece cât mai ușor și mai rapid spre rău. Iar aceasta este cu atât mai dureros cu cât se caută a se realiza tocmai prin copiii societății, prin ceea ce ar fi trebuit să fie educație. Ușor răul, făcându-și loc, devine normalitate, iar oamenii devin asemeni peștilor care trăiesc într-o apă poluată, imuni la toxicitatea, ce le-a devenit mediu.

Ca să nu mai vorbim de: tăierea pădurilor, distrugerea nu doar a educației, ci și a sănătății (în 2011 se puteau vedea imagini terifiante cu grămezi de paturi scoase afară din spitale, iar în unele saloane pacienții stăteau uneori și doi într-un pat; reducerea personalului; lipsa materialelor, astfel încât doctorii vrând să-și exercite profesia sunt constrânși de obstacolele create), subminarea agriculturii, alimentația, mortalitatea alarmantă etc. Însă toate semnalele de alarmă sau oferirea unor soluții nu a făcut decât ca lațul răului să se strângă și mai tare.

Privind în jur vei citi atâta suferință și confuzie. Chiar dacă nu mai sunt furnale, se ridică antene de telefonie și internet, o lume gri, plină de tristețe și singurătate. O lume a urâtului care caută să fure copiilor inocența, o lume în care singurul eroism este cel al zilei de mâine. Adevăratul eroism astăzi poate fi acela de a nu te lăsa amortit și conformat de minciună, de a nu-ți distruge bunătatea, trăind viața ruptă de Cer, a nu pierde Adevărul și frumusețea Lumii în abisul de tehnologie, vid și fărădelege.

Albastrul steagului acestei Uniuni nu are nimic de-a face cu cerul, este un capac gri. Cuvântul cu care vechii greci au desemnat omul a fost cel de „antropos” (de unde și antropologia), adică „cel care privește cerul”. Leagănul omului este cerul de deasupra sa, spre care se îndreaptă reala lui nostalgie, dar și cerul tănuit sub pământul pe care-l pășește, căci pământul și viața nu sunt rupte de cer, ci cuprinse în acesta și în cuvintele rugăciunii oferite de Hristos ca model de rugăciune: „precum în cer așa și pe pământ.” Aceasta este năzuință, nădejde și orizont al vieții.

În luna mai a anului 1983, Soljenițin susținea la Londra un discurs, intitulat „Necredința: primul pas spre Gulag”, care începea cu următoarele cuvinte: „Acum mai bine de o jumătate de secol în urmă, în vreme ce eram încă un copil, îmi amintesc că auzeam cum un număr de persoane mai în vârstă dădeau următoarea explicație pentru marile nenorociri care s-au abătut asupra Rusiei: «oamenii l-au uitat pe Dumnezeu, de aceea toate aceste lucruri s-au întâmplat». De atunci am petrecut aproape cincizeci de ani lucrând la istoria revoluției noastre; în acest timp am citit sute de cărți, am colectat sute de mărturii personale... dar, dacă mi s-ar cere astăzi să formulez cât mai concis posibil principala cauză a pierzătoarei Revoluții care a înghițit șaiszeci de milioane din oamenii noștri, nu aș putea spune altceva mai precis, decât să repet: «oamenii l-au uitat pe Dumnezeu, de aceea toate aceste lucruri s-au

întâmpat.»

Mai departe continuă prin a spune că: „eșecurile conștiinței umane, lipsită de dimensiunea sa divină, au fost un factor determinant în toate marile crime ale acestui secol. Propria evoluție istorică a Occidentului a fost de așa natură încât astăzi se confruntă din plin cu o secare a conștiinței religioase... Imperceptibil prin decenii de eroziune graduală, sensul vieții în Occident a încetat să mai fie văzut ca ceva mai înalt decât «căutarea fericirii», un obiectiv care a fost chiar garantat în mod solemn de constituții. Conceptele de bine și rău au fost ridiculizate timp de mai multe secole; alungate din uz comun, acestea au fost înlocuite cu considerații politice sau de clasă cu valoare de scurtă durată. A devenit jenant să se afirme că răul face casă în inima omului, înainte de a intra într-un sistem politic. Cu toate acestea, nu este considerat rușinos să se facă concesii zilnice la un rău integral. Judecând după continua alunecare de teren a concesiilor făcute în fața ochilor propriei noastre generații, Occidentul este ineluctabil alunecarea spre abis... ”.

Că Occidentul este anticreștin, devine tot mai lămurit, chiar dacă acesta ia masca mărinimiei și progresului, defilează cu flamura filantropiei. Democrația de care se vorbește este doar pe hârtie, căci caută să abolească condițiile esențiale pentru aceasta: conștiința și cultura.

Dacă crezi în Dumnezeu și te călăuzești după legea credinței, lucrurile se prezintă cu totul altfel, dacă te zbați pentru vremelnicia lucrurilor sortite distrugerii și morții, fără a mai întrezări nimic altceva, nu faci decât să te lupți pentru a moșteni efemeritatea, a o împărți cu acestea. Așadar, căile se despart, căci nu există mai multe, cum suntem amăgiți și împinși să credem, ci numai două căi, după cum afirmau părinții apostolici: una a vieții și alta a morții. Însă inclusiv ateii au nevoie de o călăuză, iar aceasta o arată însăși titlul cărții de propovăduire a ateismului: *Călăuza ateului*.

Lupta dusă astăzi împotriva luminii mă face să mă gândesc cum acum aproape două mii de ani în urmă necredința prăvălea o piatră în calea Luminii, prin aceasta căutând să înfrângă adevărul, să astupe Lumina, însă chiar piatra răsturnată a mormântului va da mărturie despre Înviere, despre Lumina acesteia care ne-a răsărit din mormânt tuturor, așa cum frumos ne spun cântările cultului.

După cum apare scris în Evanghelia după Ioan: „lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o” (Ioan 1,5). Dacă Hristos ne-a scos din înșelăciune și din întuneric și „umbra morții”, astăzi lumea recade și se afundă în întuneric. Însă cu cât mai mare este întunericul, cu atât mai puternic lumina luminează, ea nu poate fi anulată de întuneric, ci dimpotrivă, adevărul luminii este potențat, făcut mai pregnant în întunericul vremurilor.

Lumina Învierii care a răsărit din mormânt dă sens istoriei, devine sensul existenței noastre, lumină pe care oamenii o primesc în biserică și o aduc în casele lor. De amintit că anul acesta prevalându-se de posibilitatea unui incendiu, biserici vechi de lemn au rămas în întuneric în noaptea de Înviere.

Un bătrân spunea că: „înainte nu este doar înainte, înainte poate fi și atunci când te întorci”. Așadar să ne întoarcem gândul și sufletul la Dumnezeu, de care ne-am îndepărtat, iar aceasta ne va face să ne întoarcem unii către alții și totodată ne va întoarce spre ceea ce am părăsit: bătrânii noștri, părinți, copii, dar și cei aflați în jurul nostru și care au nevoie de ajutor.

Închei cu versurile poeziei „Crucea”, scrise de poetul contemporan Gheorghe-Iulian Băzărea: „De departe, ca un vuiet se auzea/ și ca o bătălie milenară/ valurile-n țărnam cum se băteau/ și cum urlau când se-aruncau/ de-acolo de departe/ în mine./ Pe maluri, sus, pentru privire,/ străjuia o cruce naltă./ Vreme multă,-ndelungată,/ ploi și vânturi o bătură,/ dar, iată ea nu se mișcase-un pas./ Ca o piatră de hotară a fost pusă și-a rămas.../ De departe, în recea noapte,/ văd prin picurii ce mint,/ printre ale nopții șoapte,/ vechea cruce străjuind.”⁷

Note

¹ Boris Pasternak, *Doctor Jivago*, Editura Polirom, 2008, p. 629.

² *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1994.

³ Alexandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*, Editura Univers, București, 2008, p. 495.

⁴ Virgil N. Madgearu, *Agrarianism, capitalism, imperialism*, Editura Dacia, Cluj, 1999, p. 193.

⁵ Alexandr Soljenițin, *Rusia sub avalanșă*, Editura Humanitas, București, 2000, p. 205.

⁶ Vasile Voiculescu, *Gânduri albe*, Editura Cartea Românească, București, 1986, p. 493.

⁷ Gheorghe-Iulian Băzărea, *Florile Pământului*, Editura Dacia, Cluj, 2010, p. 86.

Bibliografie

Biblia sau Sfânta Scriptură, 1994.

Alexandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*, Editura Univers, București, 2008.

Alexandr Soljenițin, *Rusia sub avalanșă*, Editura Humanitas, București, 2000.

Virgil N. Madgearu, *Agrarianism, capitalism, imperialism*, Editura Dacia, Cluj, 1999.

Boris Pasternak, *Doctor Jivago*, Editura Polirom, 2008.

Vasile Voiculescu, *Gânduri albe*, Editura Cartea Românească, București, 1986.

Gheorghe-Iulian Băzărea, *Florile Pământului*, Editura Dacia, Cluj, 2010.

Alexandr Soljenițin: 1. *Discurs*, 1983, *Necredința: primul pas spre Gulag*; 2. *Discursul la decernarea Premiului Nobel*, 1970.

GHEORGHE BOLDUR-LĂȚESCU

***Un destin strivit de
comunism:
Marina Stroici***

Marina Stroici s-a născut la 24 martie 1900 în conacul Volovăț, din imediata apropiere a satului Stroici (județul Botoșani), pe malul drept al Prutului, fiind urmașă în linie dreaptă a unei vechi familii boierești, care s-a ilustrat în istoria țării, cel mai cunoscut dintre strămoșii săi fiind marele cărturar Luca Stroici (plecat din această lume în anul 1620), cel care a tradus rugăciunea „Tatăl nostru” în limba română.

Viitoarea poetă și-a trăit copilăria la Iași, unde a studiat în vestitul pension Humpel, iar vacanțele le-a petrecut la Volovăț, împreună cu cei șase frați și cu tatăl lor Gheorghe M. Stroici, mare proprietar de pământ și om politic conservator (vicepreședinte al Senatului în anul 1918), singurul boier moldovean care, în primăvara anului 1944, a refuzat să părăsească moșia, rămânând alături de sătenii din Stroici, atunci când trupele sovietice au invadat și pustiit Moldova din dreapta Prutului.

Personalitatea exemplară a tatălui său, frumusețea locurilor din preajma Volovățului, dragostea pentru lectură, precum și atmosfera extraordinară (așa numi-o cehoviană) de la conac, de pe moșie și din sat, au constituit matricea psihologică și culturală a Marinei Stroici. În anul 1922, s-a căsătorit cu tânărul locotenent de Cavalerie Ion Boldur-Lătescu și a părăsit Volovățul, care însă avea să-i rămână adânc întipărit în suflet pentru tot restul vieții.

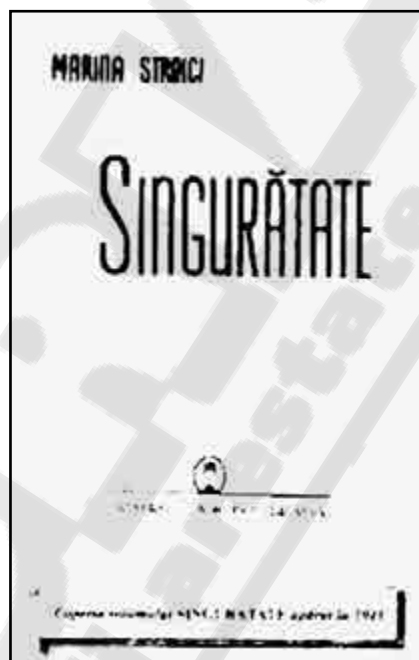
Ca soție de ofițer, l-a urmat în toate garnizoanele unde acesta era transferat: Sibiu (1922-1927), Botoșani (1928-1934), Bălți (1935-1936), Iași (1937-1940), iar, după 1940, București.

Căsătoria ei cu viitorul Colonel Boldur-Lătescu n-a fost, din păcate, una fericită. A existat însă un element care i-a unit toată viața: cei doi copii — Anda Boldur-Lătescu (1924-1996) și Gheorghe (lordache) Boldur-Lătescu (n. 1929).

Marina Stroici a început să scrie versuri de foarte tânără. A publicat, însă, doar după 1940 (volumul de versuri *Singurătate*, Editura Cugetarea, 1943, foarte bine primit de critica vremii, precum și poezii în revista „Luceafărul”).

După 1944, n-a mai publicat nimic, fiindcă atât numele său, cât și mesajul poemelor pe care le scria erau proscrie de către cenzura comunistă, care-și

instalase, treptat, tentaculele asupra întregii literaturi. Pe de altă parte, nici timp nu avea să scrie, fiindcă situația ei materială și politică erau pe multe de cuțit : fără nici un venit; fiul arestat și condamnat pentru participare la Mișcarea de Rezistență anticomunistă. Împrejurările dramatice ale anilor 1948-1958 au obligat-o să lucreze, pentru un salariu de mizerie, ca desenator tehnic, la câteva întreprinderi bucureștene, unde era acceptată ca salariată temporară, având în vedere „dosarul” de cadre. Lipsurile, grijile pentru cei dragi și cele de zi cu zi, precum și efortul de a-și însuși și de a practica, la vârsta de 50 de ani, o profesie dificilă, i-au afectat grav sănătatea, contractând o boală severă a coloanei vertebrale. Curând, n-a mai putut lucra, dar fiica ei, Anda Boldur-Gheorghiu, cu un admirabil devotament, i-a asigurat un cămin modest, dar sigur, până la sfârșitul vieții.

După 1970, Marina Stroici a realizat un adevărat miracol: deși bolnavă și ținută la pat aproape în permanență, a reînceput să scrie. Perioada 1970-1992 (anul când a plecat din viața pământească) sunt anii cei mai prolifici ai poetei octogenare, apoi nonagenare.

Prezentul volum cuprinde patru cicluri de poeme. În primul dintre acestea, intitulat la fel ca și volumul apărut în 1943, *Singurătate*, am inclus o parte dintre poeziile, corectate de autoare, ale acestui volum. Al doilea ciclu, pe care l-am intitulat *Amurg*, cuprinde poeme scrise după 1970. Urmează al treilea ciclu: tălmăciri din mari poeți francezi, apărute în volumul sus-amintit, la care se adaugă și traduceri realizate după 1970. În sfârșit, în ciclul *Avril et Septembre*, sunt incluse 14 poezii scrise de Marina Stroici în limba franceză, apărute și ele în volumul *Singurătate*.

Poeziile din primul ciclu, scrise în anii tinereții, sunt, în general, poeme de dragoste, închinare naturii sau locurilor natale. Sentimentele sunt exprimate cu sensibilitate și gingășie, nostalgia împletindu-se adesea cu optimismul tinereții. Unele poeme însă (*Așteptare*, *Aldebaran*) prefigurează amărăciunea versurilor pe care le va scrie la vârsta senectuții.

Ciclul *Amurg* cuprinde, după cum am arătat, versuri scrise după 1970, când gândirea poetică a Marinei Stroici a suferit o radicală transformare. Principalele teme din ciclul *Singurătate* sunt păstrate și aici (dragoste, natură, nostalgia locurilor natale), dar totul dobândește tonul unor reflecții mult mai profunde, mai amare, mai severe, acesta fiind acum rodul

dramaticei experiențe de viață a poetei. Câteva poezii din acest ciclu sunt antologice. Mă refer la poemele: „De ani aștept”, „Răspunde-mi, Doamne!”, „Regrete”, „Cronos”, „Vis” și.... trebuie să oprim enumerarea, fiindcă aproape toate poeziile din acest ciclu ni se par excepționale. În unele dintre aceste poezii găsim accente profund creștine („Răspunde-mi, Doamne”, „Prutul la Stroiici”, „Trecutul”, „Rugăciune” etc.), iar în altele, preocupări sociale („Sahel”, „Apocalips”).

Al treilea ciclu cuprinde traduceri libere din mari poeți francezi. Majoritatea sunt sonete. Traducătoarea a respectat riguros forma prozodică a sonetului numai în ceea ce privește cele 14 versuri organizate în catrene și terține, luându-și însă unele libertăți în privința rimelor și numărului de silabe. O mențiune specială pentru traducerea „Cântecului de toamnă” al lui Paul

Verlaine, în care Marina Stroiici reușește în mod cu totul remarcabil să redea, în limba română, ideea, atmosfera și muzicalitatea din poezia originală.

În ciclul *Avril et Septembre* am inclus toate poemele, în limba franceză, cuprinse și în volumul apărut în anul 1943.

În ansamblul versurilor din prezentul volum, poeta nu are un stil modernist, ci mai curând, clasic, fără a plăti însă tribut excesiv legilor severe ale prozodiei. În poemul „Poetului”, o „artă poetică” în miniatură, Marina Stroiici își înfățișează viziunea proprie asupra libertății formei de exprimare poetică.

Dacă vitregia timpurilor n-ar fi împiedicat-o pe Marina Stroiici, timp de peste 30 de ani, să scrie, cu siguranță că ar fi dăruit literaturii noastre o operă deosebită.

Poeziile din acest volum ne tulbură prin sensibilitatea lor, dar mai ales cele din ciclul *Amurg*, prin sentimentul amărăciunii pentru timpul care i-a fost furat de asupritorul regim comunist.

Versurile Marinei Stroiici sunt o extraordinară demonstrație a faptului că forța de creație poate irumpe cu putere, chiar la venerabila vârstă de 80 de ani și în condițiile unei boli chinuitoare, dacă există talent autentic și credință în Dumnezeu. Iar Marina Stroiici le-a avut pe amândouă.

Am ales două poeme ale Marinei Stroiici și o traducere din limba franceză, pe care le anexez ca reprezentative.

Catedrala

(după Albert Merat)

*Înalta catedrală e sumbră, cenușie,
Și-n cerul palid, mândră, profilul și-l ascute,
Un glas străbate vag, din blocurile mute,
Cu murmurul lor gotic, să credem ne îmbie.*

*E amintirea rece și via oglindire
A timpurilor duse, a ființelor pioase,
Simți sufletul străbun, din lumi misterioase,
Cum ți-l cuprinde astăzi o veche povestire.*

*Ați urmărit cândva al turelor tipar,
Cum se înalță, scade și-n ceruri urcă iar,
Ca rugăciunea caldă s-ajungă cât mai sus?*

*Chiar voi, cei ce nu credeți, opriți-vă în cale
Privind aceste ziduri, gigante brațe-n zale,
Ce-ntind, flămânde, mâna de piatră spre Iisus!*

Răspunde-mi, Doamne

*Răspunde-mi, Doamne, Blânde Iisus,
Ce-i dincolo de negura albastră,
De unde, cu puterea-ți m-ai adus,
Hulub bolnav, cerșind pe la fereastră!
De ce n-am aripi, ca să-nving tăria,
Lin să străbat tăcerile uitând
Că printre noi a băntuiturgia
Și să revin la cuibul meu visând?
Vis făurit din umbre trecătoare
Ce spre păcat mă îndemnau ades
Cu tot misterul lor de neînțeles.
Acum aștept iertarea să coboare...
Și iar, te-ntreb, smerit, Doamne Iisus,
Ce-i dincolo de negura albastră,
De unde, cu puterea-ți m-ai adus
Hulub bolnav, cerșind pe la fereastră?*

Stelelor

*Nisip de jar al stepelor albastre,
Încins de vântul serii, fir cu fir!...
Flori albe! Flori din nevăzute glastre!
Tremurătoare lacrimi de safir!*

*Voi, stele, prinse-n pajiștea astrală,
Scântei din spuza tainicului cer,
Ce uriașă, sumbră nicovală
V-a risipit albastrului mister?*

*Cine vă vrea? vă-mprăștie acolo,
Când râde luna rece prin stejari
Vreun uriaș ce-i sclav al lui Apollo
Și-i potcovește albiile telegari?*

*Ce grădinar v-a răsădit anume,
V-a rupt din rai, senine albăstrele,
Peste mărunțul freamăt de pe lume
Și tânguirea inimilor grele?*

*Când una, câte una-n caldă noapte,
Mâini palide de îngeri vă culeg,
Doar crinii, crinii palizi înțeleg
Al vostru alb mister pierdut în noapte!...*

MIRCEA RUSNAC

Portretul unei doamne: Gudrun Winkler

Cu ocazia documentării noastre privind mișcările anticomuniste din Banat, desfășurate în timpul revoluției maghiare din 1956, am avut prilejul să o contactăm pe Gudrun Winkler, participantă la acele mișcări și care apoi a avut multe de îndurat din partea autorităților pentru curajul său. Recent, ea a acceptat cu multă amabilitate să ne relateze biografia sa, deși nu îi face nicio plăcere să își aducă aminte de momentele dureroase prin care a trecut. Tocmai de aceea, îi mulțumim călduros încă o dată că a acceptat să ne relateze faptele de mai jos.

Gudrun Helene Michels s-a născut în 1937 la Câmpina, fiind prima dintre cei trei copii ai unei familii aparținând minorității germane din România. În perioada 1945-1948 a urmat o școală confesională romano-catolică în limba germană din Timișoara. În 1948 însă, autoritățile comuniste au închis toate școlile confesionale, astfel încât a urmat în continuare o școală elementară de limba germană din Timișoara, unde a terminat primele șapte clase. În 1954 a absolvit Liceul German din același oraș, iar în toamnă a fost admisă la Facultatea de Mecanică de la Institutul Politehnic din Timișoara. Era în anul III când a avut loc revoluția anti-comunistă din Ungaria din toamna anului 1956. La fel ca și alte mii de studenți timișoreni, Gudrun Michels a participat la adunarea din 30 octombrie, când s-a cerut respectarea drepturilor omului și plecarea trupelor sovietice din România. Ca urmare, în ianuarie 1957 a fost exmatriculată, împreună cu numeroși alți studenți, asistenți și profesori. Această exmatriculare din motive politice a reprezentat o puternică lovitură pentru viața

Mircea Rusnac s-a născut la 23 iulie 1971, în Reșița (jud. Caraș-Severin).

Este licențiat al Facultății de Istorie a Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (1995) și doctor al aceleiași instituții (2001), cu lucrarea Războiul civil din Spania (1936-1939). Atitudinea oficială și oficioasă a României. *Lucrearea sa de doctorat figurează în bibliografia obligatorie pentru seminar a studenților de la această Universitate.*

A publicat peste 100 de studii referitoare, în special, la probleme de istorie modernă și contemporană, printre care: Confruntări politice și electorale în județele bănățene în anul 1964, în Banatica, Reșița, 1996; Procesul intentat liderilor sârbi titoiști (1950) și im-

plicațiile sale, în Analele Banatului, Timișoara, 1997; Modalități de prezentare a trecutului social-democrației românești în istoriografia comunistă, în vol. Fenomenul muncitoresc și social-democrat din România. Secolele 18-20, Reșița, 1997; Proiectul de lege agrară întocmit de Ion Mihalache în 1920, în Ziridava, Arad, 1998; Deportarea germanilor în Uniunea Sovietică (1945); Mișcarea de rezistență anticomunistă din Banat (1945-1953), în Banatica, Reșița, 2003 etc.

unei tinere, viitorul fiindu-i grav periclitat. În plus, din acel moment, atât Gudrun Michels, cât și întreaga sa familie, s-au aflat sub permanenta supraveghere din partea Securității.

A reușit totuși să se angajeze în vara anului 1957 ca muncitoare la Întreprinderea „Bela Breiner” din Timișoara, unde colegii de serviciu o denumeau „prîntesa în mizerie”. A lucrat în aceeași întreprindere până în vara lui 1963. În același timp, a încercat să își continue studiile întrerupte, fiind admisă ca studentă la fără frecvență la Brașov. Însă în 1959 a fost pentru a doua oară exmatriculată, motivele fiind aceleași ca și la Timișoara. Stigmatul de adversar politic, cum o considera regimul comunist, nu putea fi șters.

Tot în 1957, Gudrun Michels l-a cunoscut pe viitorul său soț, Stefan Winkler, absolvent al Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București, membru al Uniunii Compozitorilor și cetățean german. În cele din urmă, faptul că era și cetățean străin i-a atras acestuia mari dificultăți din partea autorităților comuniste românești. Ca urmare, în 1959 el și-a pierdut locul de muncă și până în 1963 nu și-a mai putut găsi altul. Evident, din momentul în care au hotărât să se căsătorească, presiunile autorităților au fost sporite și asupra familiei Michels. În cele din urmă, după numeroase încercări, Stefan Winkler a putut să se înregistreze numai drept cetățean al Republicii Democratice Germane, autoritățile acestui stat dându-și relativ repede acordul pentru căsătoria lor.

Căsătoria a avut loc în iunie 1962, după care soții Winkler au început demersurile pentru a putea pleca împreună definitiv în R.D. Germană. În consecință, lui

Gudrun Winkler i-a fost retrasă cetățenia română. Au părăsit România la 10 decembrie 1963, lăsând în urma lor familia, prietenii și locuința. Gudrun Winkler era însărcinată. Ca o ultimă șicană sau dintr-o neglijență a autorităților comuniste, cei doi soți au fost nevoiți să călătorească separat la plecarea din România: Ștefan a ieșit din țară prin gara Arad, iar Gudrun prin gara Oradea!

La 12 decembrie au ajuns, în sfârșit, în R.D. Germană, fiind instalați în localitatea Fürstenwalde. În anii următori li s-au născut trei copii: Heino (1964), Heidelind (1967) și Gernot (1969). Gudrun Winkler a lucrat din 1964 ca tehnolog, apoi ca inginer într-o întreprindere de stat din Fürstenwalde. Din februarie 1966 și-a putut relua studiile întrerupte de două ori în România, la Universitatea Tehnică din Dresda ca studentă la fără frecvență. În octombrie 1969 a devenit dipl. ing. pentru construcții de mașini, iar în anii următori a făcut și alte specializări și a ocupat cariere post-universitare. Nu a fost nicicând membră a vreunui partid politic și nu a îndeplinit niciun fel de funcție pe linie politică.

În acest moment, Gudrun Winkler nu nutrește resentimente pentru cele ce i s-au întâmplat în tinerețea trăită în România, care pentru ea a fost cea mai grea perioadă din viață. A fost foarte dificil pentru ea aici, însă în noua sa viață din Germania este fericită și împlinită. Este și acesta un nou caz al unui om deosebit, care în România a avut de suferit nenumărate umilinte și prigoniri, putându-se în schimb realiza fără probleme pe alte meleaguri. După cazurile lui Anatol Musceleanu și Ioan Holender, prezentate de noi anterior, Gudrun Winkler reprezintă o nouă confirmare a faptului că niște oameni de excepție nu au putut contribui pe măsura capacității lor la dezvoltarea economică și socială a României, fiind pur și simplu eliminați din motive politico-ideologice. În cele din urmă, țara noastră a avut enorm de pierdut în urma acestui comportament aberant.

Încă o dată, sincerele noastre mulțumiri pentru Gudrun Winkler.

ALEXANDRU ZUB

Profesorul Georg Scherg Un secol de la naștere

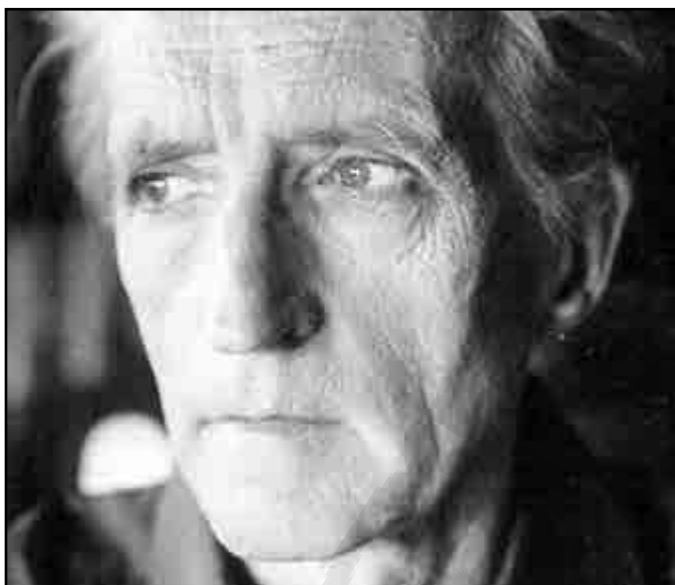

Între atâtea regrete fără leac, strânse în memoria afectivă a subsemnatului, cel relativ la dispariția eruditului scriitor și eseist *Georg Scherg* (1917-2002) ocupă un loc aparte, unul ce intră firesc în suita întâlnirilor destinate. Ar fi împlinit, la 19 ianuarie a.c., un secol de viață, dar s-a stins, cu trei lustri mai înainte, la 20 decembrie 2002, la Bodelshausen, în Germania, venerabil ca etate, dar încă activ ca scriitor.

Ne-a fost dat să ne întâlnim la începutul anilor '60, într-o colonie penitenciară din Balta Brăilei, la Grădina, dacă nu mă înșel, unde fuseseră aduși de prin închisorile „patriei”, pentru munci și amenajări agricole, numeroși deținuți pentru „manifestări dușmănoase” față de regimul comunist. Georg Scherg tocmai fusese condamnat la 20 de ani muncă silnică, într-un lot de scriitori sași, rămas în memoria recluziunii sub numele de „Biserica Neagră”.

Arestat la 30 septembrie 1958 și pus în libertate la 12 octombrie 1962, după o diminuție a pedepsei, pe când regimul „democrat-popular” se pregătea pentru un scurt „dezgheț” social-politic, profesorul Georg Scherg, scriitor și violonist de talent, a găsit o formulă de supraviețuire profesională și deontologică, asemeni altor confrăți, între care Wolf von Aichelburg și Hans Bergel. Reabilitat juridic

În 1968, a fost repus în drepturi, funcționând editorial și didactic, ca poet, dramaturg, prozator, istoric literar, până la pensionarea legiuită. În 1990, a plecat definitiv în Germania, stabilindu-se aproape de Tübingen, orașul tinereții sale studioase. Acolo s-a și stins din viață, spre finele anului 2002, păstrând până la capăt bunele sentimente față de lumea românească.

Traducerile în germană

din Tudor Arghezi, N. Breban, Mihai Eminescu, Marin Preda, Ion Caraion, Al. Ivăsiuc, Constantin Noica, sunt exemple la îndemână de atașament la cultura locului. Ultimele aparțin și universului carceral, fiind vorba de intelectuali proeminenți. Eseul lui Constantin Noica, *De dignitate Europae*, a apărut mai întâi în traducerea germană a lui Georg Scherg (1988), forma originală (*Modelul cultural european*) urmând să apară mai târziu (Humanitas, 1993). Acest ultim text, cu trimiteri insistente la universul faustic, îmi readuce în minte o discuție *tête à tête* cu profesorul Scherg, la ceas de seară, când am adus vorba de o veche traducere românească a poemului *Faust*, realizată de un alt ardelean, Ion Gorun, la începutul secolului XX. Reținusem din acea versiune o expresie care i-a dat ocazia profesorului să distingă, dihotomic, între *stăpân* și *slugă*. Aveam să aflu mai târziu că el însuși fusese preocupat de temă, în volumul *Da keiner Herr und keiner Knecht* (1957), și că ea rămânea o prezentă ideatică de neocolit în palmaresul său.

De curând, la 19 ianuarie 2017, s-a împlinit taman un secol de la nașterea lui Georg Scherg, cărturar de excepție, scriitor și eseist, de care mi-a fost dat să profit, o clipă, în condiții nespuse de vitrege, ca „prizonieri de conștiință” ai regimului comunist. Am socotit că nu încalc limitele discreției evocând, în treacăt și cu reverența cuvenită, acea clipă de *respiro*, în care a venit vorba adesea de Goethe, Hölderlin, Rilke și alți scriitori reprezentativi pentru lumea germană. Îi datorez încă un gând pios, de comiliton pentru care lecțiile de limbă și literatură ale profesorului Georg Scherg au contat nespuse de mult.

ILEANA și MARCEL MATEESCU

Mari români, tratați cu umilință

În calitate de profesor de istorie, de colaborator al Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet, de fostă deportată în Bărăgan împreună cu toată familia mea în anii 50 ai secolului trecut, am avut prilejul să cunosc suferința și martirajul la care au fost supuși cei mai valoroși fii ai acestui neam în anii comunismului. Am realizat sute de ore de interviuri cu foști deținuți politic, am scris articole și cărți referitoare la românii care au avut curajul să nu capituleze fără luptă în fața pericolului comunist. Ei au plătit acest curaj cu ani lungi și grei de temniță, mulți chiar cu viața. Milioane de oameni au făcut cunoștință cu modul barbar de a se răzbuna al comuniștilor

Conform Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, în timpul regimului comunist, în țara noastră au existat 44 de penitenciare principale și 72 de lagăre de muncă forțată destinate deținuților politici în care au pătimit peste 3 milioane de români. Dintre aceștia aproximativ 800.000 de oameni au murit. Înainte de a fi eliberați, deținuții au fost avertizați că nu le era permis să spună nimic despre cele îndurate prin diferitele locuri de detenție. Trebuiau să semneze un angajament că nu vor povesti unde, cu cine au fost închiși, cine i-a supravegheat și niciun detaliu despre modul în care a decurs detenția. Nerespectarea angajamentului se pedepsea cu reîncarcerarea vinovatului. Din discuțiile pe care le-am avut cu supraviețuitori ai lagărelor comuniste, am găsit persoane care n-au destăinuit nici măcar membrilor familiei despre ce au suferit acolo. Din dorința de a-i proteja și a se feri de represalii.

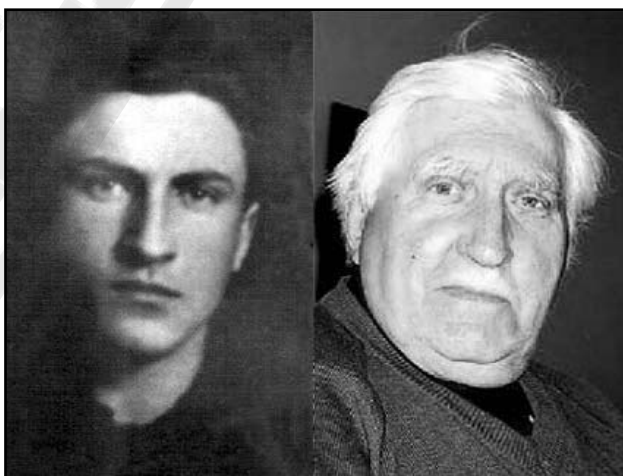
Din păcate, cei mai mulți dintre foștii deținuți politic nu mai sunt printre noi. Cei care au reușit să iasă din iadul închisorilor comuniste s-au stins în liniște, pe rând, fără să fi avut parte în vreun fel de recunoștință din partea noastră, a celor pentru care s-au sacrificat. De fapt, nici nu au avut pretenția ca acest lucru să se întâmple. Dacă în perioada comunistă ei au înțeles și au iertat faptul că foștii prieteni și cunoscuți i-au ocolit și marginalizat ca să se protejeze pe ei și familiile lor, după 89 această scuză nu mai stătea în picioare! Dacă n-am putut și nici acum nu putem să le acordăm cinstea și respectul pe care îl merită cu prisosință, consider că măcar să-i lăsăm să-și trăiască liniștiți bătrânețile ar

merita! După părerea mea, să se întineze memoria acestor oameni, din interese obscure, este mult prea mult, un adevărat sacrilegiu. Și totuși se întâmplă! Orbiți de propriile neputințe, nu facem altceva decât să aruncăm cu noroi. Nu avem puterea de a analiza cu detașare. Le știm pe toate, avem convingeri ferme, suntem deștepți...în acest fel nu vom ajunge nicăieri. Doar ură, neîncredere, răutate. Doar capra vecinului! Până când nu facem fiecare dintre noi ceva constructiv, nu vom putea deveni o țară civilizată și demnă. Doar injuriile și distrugerea nu vor aduce ceva bun în viețile noastre. Am să dau doar câteva exemple concrete de nerecunoștință crasă față de niște români simbol care au trăit până de curând sau sunt încă printre noi, unii chiar mehedințeni de-ai noștri, și care au fost răsplătiți cu umilințe și insulte pentru meritele lor..

Încep cu **ION GAVRILĂ OGORANU**, partizanul prins după aproape 30 de ani de lupte cu Securitatea.

S-au împlinit anul trecut 10 ani de la dispariția celui care va rămâne un simbol al rezistenței armate împotriva comunizării și slavizării țării noastre. Este cel mai cunoscut luptător din rezistența anticomunistă (sau ar trebui să fie!) tocmai pentru faptul că, vreme de 28 de ani, armate întregi de milițieni și securiști n-au reușit să-l prindă. Am avut norocul și onoarea să-l cunosc în 2005 cu prilejul unui simpozion desfășurat la Mănăstirea Sâmbăta de Sus unde, împreună cu alți făgărășeni, a fost înălțat un monument în memoria luptătorilor din Munții Făgărașului. Atunci i-am aflat cumplita poveste.

Ion Gavrilă s-a născut la 1 ianuarie 1923 în satul Gura Văii din Țara Făgărașului, într-o familie obișnuită de țărani. A urmat cursurile Liceului Radu Negru din Făgăraș care a dat țării mulți oameni de renume, dar și mulți patrioți adevărați care au plătit cu viața pentru curajul de a se fi opus regimului comunist. Împreună cu colegii și profesorii de la acest liceu a pus mai întâi umărul la salvarea țării aflată în război la acel moment pentru reîntregirea națională. Apoi, ca student la Facultatea de Agronomie din Cluj, va trăi schimbările contra firii impuse cu forța de guvernul Groza, la adăpostul șenilelor sovietice. În ziua de 10 mai 1946 a avut loc o demonstrație studențească anticomunistă la Cluj. Ion Gavrilă Ogoranu era în al 2-lea an de studenție. Ulterior manifestației, comuniștii au atacat Universitatea și căminele studențești, devastându-le cu topoarele.

Studentii din dealul Mănăsturului s-au înarmat cu bâțe, pietre și pari, baricadând porțile. Lor li s-au alăturat oameni din satele din jur, din părțile Dejului și aproape toată populația Clujului. Ion Gavrilă a participat direct, ca vicepreședinte al studenților de la Agronomie. Rectorul i-a somat pe studenți să depună carnetele la rectorat și să se prezinte la cursuri. Din 6000 de studenți doar 14 s-au conformat. În schimb, centrele universitare de la Timișoara, București, Brașov, Iași s-au solidarizat cu greva clujenilor. Același lucru l-au făcut și studenții din Cehoslovacia. Greva a durat peste 10 zile. Represaliile asupra studenților au fost crunte. Gavrilă a scăpat arestărilor de atunci fiind ascuns de colegi și clujeni.

De masivele arestări din noaptea de 15 mai 1948 a scăpat printr-o întâmplare. Dumnezeu l-a ocrotit atunci, ca și în multe alte dăți, motiv pentru care l-a fost toată viața recunoscător. După absolvirea facultății părăsește Clujul și se retrage în zona natală. Acolo, în 1948, împreună cu alți studenți, ofițeri și elevi, a organizat "Grupul Carpatin de Rezistență Națională Armată" din Munții Făgărașului, după toate regulile militare. Doisprezece tineri au renunțat la tot: carieră, familie, statut social, formând nucleul propriu-zis al partizanilor făgărășeni. Mii de oameni din satele Țării Făgărașului au constituit o adevărată rețea secretă de susținători și furnizori de informații ai Grupului Armat Făgărășan care a tot crescut ca număr. Timp de 7 ani au dus o activitate de gherilă, organizându-se în grupuri mici, mobile, ușor deplasabile, care puteau fi oricând oriunde. Au acționat în permanență după legile moralei creștine și ale onoarei militare. Nu au ucis decât în ciocnirile directe cu Securitatea, atunci când lupta deschisă era singura șansă de scăpare. În schimb, ori de câte ori au avut în bătaia puștii membrii trupelor de Securitate dornici de galoane, nu au tras, deși o puteau face. Știau că a ucide este un mare păcat! Au înfruntat vitregiile naturii alpine, dar și ura și mișelia comuniștilor. Ciocniri cu forțele de represiune aveau loc foarte des atât în munți cât și prin satele făgărășene unde ei activau. 108 acțiuni a contabilizat Securitatea în cele 104 dosare pe care le-a făcut membrilor grupului. Cu fiecare an numărul luptătorilor din jurul lui I. Gavrilă s-a micșorat. Au fost ani de arestări masive, condamnări, execuții. I. Gavrilă avea să afle că fusese judecat și el în contumacie și condamnat la 15 ani de temniță grea. Dar nu l-au putut prinde. Era îndurerat că cei mai mulți membri ai grupului care fuseseră prinși fuseseră condamnați la moarte și executați. Era conștient că și el îmbrăcase cămașa morții din momentul plecării în munți, dar era hotărât să reziste cât o mai fi în viață și va fi apt de luptă.

În 1951, Ion Gavrilă a fost condamnat, tot în contumacie, la moarte, pentru organizarea Rezistenței Armate. Dar nu s-a predat nici atunci. Mereu era cu un pas înaintea securiștilor. Gavrilă a fost rănit într-o ciocnire cu trupele de Securitate, în mai 1954, dar a reușit și atunci să se târască și să scape. Din întregul grup, doar el va scăpa cu viață. Toți cei căzuți nu au murit în luptă, ci prin vânzare. Eternul tragic blestem al neamului românesc!

Ion Gavrilă Ogoranu a fost singurul din grup care a scăpat, deoarece a reușit să evite capcana în care au căzut ultimii săi opt camarazi. Un om de legătură, care se dovedise a fi recrutat de Securitate, le promisese că-i scoate peste graniță. Gavrilă a refuzat să plece din țară, iar după ce a aflat ce pățiseră ceilalți s-a ascuns și a rezistat de unul singur încă 21 de ani. Și-a schimbat des ascunzătoarea și nu ieșea decât noaptea. Se retrăsese departe de

Ion Gavrilă este al treilea de la dreapta spre stânga. Colegii îl strigau Moșul

zona natală sperând că-și va proteja astfel mama și pe cele două surori. Ele fuseseră atât de mult bătute și anchetate, încât Gavrilă a hotărât să nu le mai contacteze. După ani, când ele îl credeau mort, s-a decis să riște și să-și mai vadă o dată mama pe care o diviniza. Pe drumuri ocolite, cu mare precauție, a reușit în timpul nopții să intre în grajdul din curtea casei sale și din pod a urmărit ce se întâmpla în curte a doua zi dimineața. Când surorile au plecat la muncă, a ieșit în fața mamei. Aceasta, speriată, nu l-a recunoscut. Era sigură că este un impostor, om al Securității, care venise iar s-o chinuie. Cu greu a liniștit-o și i-a dovedit că este chiar Ion al ei, răpus de dor și de durere. După o zi de depănat amintiri și povești despre viața lor amară și-au luat rămas bun pentru vecie. Ultimii ani înainte de a fi prins a stat ascuns la Ana Săbăduș, din Galtiu — județul Alba. Cei doi s-au căsătorit în secret.

În 1976, când credea că Securitatea a renunțat să-l mai caute, a îndrăznit să iasă din ascunzătoare și s-a dus la Cluj să reia legăturile cu foștii colegi de facultate despre care aflase că scăpaseră de vigilența Securității. Atunci, după atâția ani, a fost prins! Ochiul vigilent al Securității era încă de veghe. L-au dus la Securitatea din Cluj, apoi la București. Condamnarea la moarte se prescrisese. Totuși, Securitatea nu iartă! A fost salvat în ultima clipă de soția sa, Ana Gavrilă Ogoranu, care, în disperare, învățată de foști prieteni ai partizanului-erou, a cerut în scris intervenția directă a președintelui american, Nixon. Acesta a intervenit personal la Ceaușescu și Gavrilă a fost eliberat. Care a fost recunoștința noastră, a românilor, față de acest om? Să vedeți!

În primele zile ale revoluției române din 1989, cum a aflat de evenimentele din București, I. Gavrilă a lăsat treburile casei și a plecat la Televiziune. A spus la poartă cine este și a cerut să fie primit de membrii CPUN. Voia să-și pună din nou brațul în slujba țării în acele momente de cumpănă. Nu a fost primit!.

A rămas câteva zile în București nădăjduind că va intra cumva la cei care se instalaseră la conducerea țării, la I. Iliescu. Nici vorbă! Nu a fost primit. Rănit, întristat, cu sufletul bucăți, s-a întors acasă. Spera că atunci când lucrurile se vor așeza va fi căutat și-i vor cere sfatul. S-a înșelat! Când a văzut că lucrurile nu merg în direcția bună, a încercat din nou să intervină. Nimeni nu l-a băgat în seamă. Și parcă n-ar fi fost de ajuns umilința îndurată, bomboana de pe colivă a venit din partea celor care se temeau că acest partizan legendar va încerca cumva să acapareze puterea. Aceștia l-au acuzat că nu este cine susține că este, ci un impostor. Că adevăratul Ion Gavrilă a murit demult!!! Deci, la anii bătrâneții, Ogoranu a trebuit să se preocupe să demonstreze că este cu adevărat acel partizan atât de iubit de toți făgărășenii. Adică de cei cu sufletul curat. Acest lucru l-a mâhnit enorm. S-a gândit totuși că nu-i drept să se supere pe toți românii, fiindcă cei mai mulți nu sunt vinovați de toate aceste mizerii. Atunci s-a apucat să scrie. A realizat cartea vieții lui care se numește „Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc ” în șase volume. Această carte merită să fie citită. Poate așa cei de azi vor lua aminte ce români adevărați a avut această țară și vor dori să le urmeze exemplul. Dau doar câteva fragmente din cele șase volume. Poate ne vom rușina și vom reflecta mai mult asupra menirii noastre pe acest pământ!:

“Pe potecile munților acest grup de tineri n-a purtat numai arme. Alături de onoarea, mândria și conștiința libertății neamului nostru, alături de durerea ceasului de față, în inima și crezul nostru am purtat ca o povară scumpă visuri, doruri și gânduri izvorâte și călite în dragostea pentru neamul nostru, pentru vremurile ce vor să vie.”

“În acești ani am găsit în suflete de români, adesea umili și nebăgați în seamă, atâta noblețe și atâta frumusețe, încât nu o viață, dar și o mie de vieți de ai avea, merită să le jertfești”.

“Ceea ce ne-a mânat aici a fost dragostea de acest neam, liberă de orice meschinărie. Am învățat să privim neamul nostru, ca de altfel orice în lume, prin prisma dragostei. **EXISTI ÎN MĂSURA ÎN CARE IUBEȘTI; ȘI TE ÎNALȚI ÎN MĂSURA ÎN CARE TE JERTFEȘTI PENTRU ACEASTĂ IUBIRE.**”

“Noi nu admirăm neamul nostru, nici nu căutăm să-l înțelegem și să-l studiem în virtutea nu știu cărui principiu scornit de mintea omenească. Noi îl iubim așa cum își iubește copilul părinții lui. Și nu l-am schimba cu oricare altul, nici în gând, cum nici o mamă din lume nu și-ar schimba copilul ei. În inima și mintea noastră n-au încolțit niciodată visuri și gânduri de emigrare prin nu știu ce țări fericite. Voim să rămânem aici părtași ai durerilor și bucuriilor neamului, ai destinului său, în valul căruia voim și noi să ne contopim soarta noastră”.

“Și mai ales am simțit în ceasurile negre mâna lui Dumnezeu, atunci când slabele noastre puteri omenești ne-ar fi dus la moarte și deznădejde. Aici, pe crestele munților, am simțit cuvintele Domnului, care ne-a spus că fără El nu putem face nimic. Și noi, prin suferința noastră, am învățat să-L iubim. Căci până nu vei suferi tu însuși, măcar o palmă sau o înjurătură pe nedrept, până

atunci nu vei putea înțelege drama de pe Golgota. Aceste gânduri, adânc frământate în nopți lungi de iarnă, îngropați în zăpezi pe crestele Carpaților sau în ceasurile de veghe cu arma-n mână, vi le închinăm vouă, tineri din sate și orașe, ca semn al dragostei ce v-o purtăm, ca unora ce le va fi dat, când noi nu vom mai fi, să vadă și să desăvârșească marea și strălucita biruință românească”.

Ion Gavrilă Ogoranu a murit pe 1 mai 2006. La scurtă vreme l-a urmat în mormânt credincioasa lui soție care-i stătuse alături la bine și mai ales la greu atâta amar de vreme. La înmormântarea lui au venit mii de prieteni adevărați de pe tot cuprinsul țării. Nu și politicieni!

MUGUREL CĂLINESCU este un alt caz de nerecunoștință crasă din partea românilor. El a fost ucis de Securitate înainte de a ajunge la majorat. Dar mama lui, Rodica Uncescu, trăiește. Nu are niciun fel de ajutor material din partea statului, nu este măcar vizitată ori băgată în seamă decât de rudele cele mai apropiate. Își duce bătrânețile în lipsuri și nevoi așteptând ca pe o izbăvire ziua în care va coborî în pământ, lângă fiul care i-a sfâșiat inima. Doar atunci durerea ei de mamă se va stinge. Cei care sunt părinți înțeleg acest fel de durere. Mugurel era singurul ei copil.

Așa cum se vede din fotografie, era un băiat frumos, foarte inteligent, talentat, dinamic, „cuminte și harnic ca o fată”, după cum spune mama lui. S-a născut pe 28 mai 1965 la Botoșani. Fiindcă fusese părăsit de tată de când era foarte mic, s-a străduit din răsuputeri să-și ajute mama la toate treburile din gospodărie. S-a maturizat înainte de vreme. Stătea, ca toți românii, ore în șir la cozi pentru lapte, pâine, ouă, ulei, carne sau ce mai era nevoie prin casă. Mama era la serviciu.

În vara lui 1981 dăduse și promovase examenul de treaptă la Liceul A. T. Laurian din Botoșani. Mama, bucuroasă, a vrut să-i facă o bucurie și i-a cumpărat din puținii ei bani un bilet să meargă la mare. Nu mai plecase până atunci de acasă. Până să se întoarcă de la mare, mama i-a cumpărat și un radiocasetofon știindu-l mare iubitor de muzică. Veniturile mici nu-i permisese să cumpere un astfel de aparat până atunci și surpriza l-a bucurat enorm pe copilul ei de numai 16 ani.

Pe lângă muzică, Mugurel asculta noaptea postul interzis „Europa liberă”. A aflat de acolo că în Polonia s-a format Sindicatul Solidaritatea și polonezii au început să lupte pentru libertatea lor. Atunci, brusc, dintr-un elan tineresc interior a hotărât să facă și el ceva pentru țara și poporul lui. A acționat singur. Nici măcar mamei nu i-a dezvăluit ce are de gând să facă. Era conștient

de faptul că fericirea românilor trâmbitată zi de zi la radio și tv consta de fapt în a îndura zilnic foamea, în fiecare iarnă frigul, lipsa de informare și de posibilități de a trece granița pentru orice nevoi, cenzură, teama de a fi arestat pentru orice vină reală sau închipuită etc. etc.

Înarmat cu o cretă, îmbrăcat sărăcăcios într-un trening și teniși, a pornit „la luptă”. A ieșit noaptea din casă și s-a dus în centrul orașului Botoșani. Acolo, chiar pe zidul clădirii Consiliului Județean, a scris o lozincă: "NE-AM SĂTURAT SĂ STĂM LA COZI INTERMINABILE! VREM HRANĂ ȘI LIBERTATE!".

Apoi a mai scris alte patru prin apropiere, cu conținut mai mare și a plecat. A revenit acasă și s-a culcat. Mama nu a simțit nimic. A doua zi, 13 septembrie 1981, toți cei care au trecut de dimineață prin centrul orașului au putut citi lozincile și s-au bucurat în sinea lor de curajul celui care scrisese. În schimb, cum este lesne de înțeles, autoritățile au intrat în alertă. S-a convocat de grabă ședința de urgență. Miliția, Securitatea, conducerea comunistă a județului erau în alertă maximă. Au șters lozincile și au demarat cercetările. Scrisul frumos, coerența și corectitudinea exprimării, mesajul clar i-au dus pe anchetatori pe o pistă greșită. Credeau că este vorba de un grup de intelectuali care au declanșat răzmerița. Imediat au început căutarea vinovaților. Prin instituțiile de cultură din oraș s-au luat în grabă mostre de scris. A doua noapte a apărut o altă lozincă, de această dată pe zidul altei clădiri, Palatul Administrației. Era clar că este același scris, deci același autor. Securității au raportat incidentul la București, lui Tudor Postelnicu. Acesta s-a făcut foc și pară și a ordonat formarea unor echipe care să stea la pândă și altele care să cerceteze și să-l găsească pe autor. S-a procedat întocmai, dar lozincile continuau să apară. Atunci au fost mobilizate forțe și din județele învecinate. Mii de mostre de scris au fost expertizate, dar nimeni nu s-a gândit că autorul ar putea fi un copil.

Mugurel își vedea ziua de îndeletnicirile lui obișnuite: mergea la ore, stătea la cozi, asculta ce se discută prin oraș și se bucura de agitația pe care o provocase. Vedea că visul i se împlinește. Românii ieșeau din amorteala în

care se aflau de atâta amar de vreme. Lucrul acesta îi dădea aripi și a continuat să scrie. Era conștient de faptul că acum pericolul este mare, că sunt mobilizate forțe numeroase care stau la pândă ziua și noaptea. Scria repede pe asfalt, pe garduri, pe panouri, unde putea la rezezeală și apoi se făcea nevăzut. După mai bine de o lună, inevitabilul s-a produs. În noaptea de 18 octombrie 1981 Mugurel a fost prins asupra faptului, chiar când scria cu cretă o altă lozincă, de către un echipaj format dintr-un milițian și un securist. Bucuroși că vor primi laude și cu siguranță și o recompensă, cei care-l surprinseseră în flagrant l-au predat pe copil Securității din Botoșani. Faptul că aveau de-a face cu un copil i-a cam descumpănit pe urmăritori. Au raportat la București isprava. S-a deliberat mult asupra a

ceea ce era de făcut. Ceaușescu fusese informat despre ce se petrecea la Botoșani, dar când a aflat cu cine se războiau de atâta vreme atâtea forțe dislocate din câteva județe, a fost și el derutat. Nu voia să se scrie iar despre România cum că se continuă persecuțiile, mai ales că era vorba doar despre un copil de clasa a XI-a. Iar el, Ceaușescu, trâmbițase peste tot că s-a sfârșit în țară problema deținuților politic. În final s-a decis ca Mugurel să fie eliberat, făcut de rușine la școală și supravegheat strict. Trebuia să dispară cât mai discret cu putință.

Mama lui Mugurel a aflat de la securiști că temutul bandit care pusese pe jar câteva județe era chiar copilul ei cuminte ca o fată. Din momentul acela pentru Mugurel și mama lui a început calvarul. Casa le-a fost percheziționată, totul în casă era pus sub ascultare, trebuiau să meargă de 2-3 ori pe săptămână la Securitate. La liceu fapta „reprobabilă” a lui Mugurel a fost judecată în careu de față cu toți elevii, profesorii, conducerea IȘJ Botoșani și autoritățile locale.

Colegii aveau sarcina să-l evite pe „bandit”. Rodica Uncescu a fost retrogradată la serviciu, a fost marginalizată de colegii de muncă, vecini și populația orașului. Le-au fost alături atunci numai mama Rodicăi și surorile sale. Mugurel era chemat la Securitate cam de trei ori pe săptămână. Venea acasă extrem de abătut, dar nu povestea ce i se întâmplă acolo. Nu voia să-și măhnească și mai mult mama. Acum se știe că la anchete era servit cu cafea. El

nu consumase înainte cafea pentru că nici nu se găsea, nu aveau posibilități să cumpere și nici nu-și doreau acest răsfăț. A refuzat deci politicos această „amabilitate” din partea securiștilor, dar aceștia l-au forțat s-o bea. Târziu mama avea să afle că în acea cafea i se punea aconitină, o substanță toxică. Singurul lucru pe care Mugurel l-a spus mamei a fost faptul că la Securitate este ținut într-o cameră ciudată, obscură, în fața unui bec puternic, uneori cu mâinile ridicate. Nu a fost bătut. Dar a fost iradiat. Cert este că Mugurel se transforma lent dar sigur în alt ins. Era abătut, retras, speriat, cam neputincios, nu mai avea chef de nimic. Mama a observat imediat schimbările, dar copilul nu recunoștea nimic. Pe la sfârșitul anului 1982, după un an de anchete, a început să se simtă rău. Mama a insistat să consulte un medic. Au trecut luni până când a aflat adevărul: copilul ei a fost diagnosticat cu leucemie. Vestea i-a năucit pe amândoi. Cu modestele ei posibilități materiale mama s-a străduit să fie examinat de medici de renume. A fost mai întâi internat la spitalele din Botoșani, apoi la Spitalul Militar din Iași. Au încercat și la Spitalul Sf. Spiridon din Iași. Peste tot primeau același diagnostic și boala evolua rapid. Mugurel a fost adus la București la dr. Voinea. Nici aici n-au primit speranțe. Dimpotrivă. S-a ales și cu un icter mecanic, apoi cu ciroză. Pe patul de spital avea să simtă Mugurel și primii fiori ai iubirii. L-a impresionat devotamentul cu care a fost îngrijit în acele locuri străine de o fată, elevă de liceu, internată probabil și ea. Măcar atâta bucurie a avut! Era clar că Mugurel va pierde lupta cu boala. În ultimele sale zile de viață i-a spus mamei aceste vorbe: „Ce călăi, mamă, ce călăi!”. Dar a refuzat să dea alte explicații. Este însă clar acum ce voia să spună. Așa l-au răsplătit pe el călăii pentru gestul nobil de a fi vrut să facă ceva pentru poporul său. Mugurel s-a stins în ziua de 13 februarie 1985. Nu împlinise nici 20 de ani! La înmormântarea lui cortegiul funerar a fost înțesat de securiștii care nu-i dădeau pace nici atunci. Așa s-a sfârșit operațiunea „PANOUL” declanșată de cel ce a rămas în analele Securității drept „ELEVUL”.

După 1989 mama lui Mugurel s-a luptat ca fiul ei să fie reabilitat. Abia în 2008 a reușit să obțină în instanță acest lucru și Mugurel să fie recunoscut drept „Luptător în rezistența anticomunistă”. Dar niciun sprijin material nu are încă de la statul român. Este indignată că în Botoșani sunt cu acte în regulă 60 de revoluționari (din 20 câți fuseseră în 1990) care primesc lunar o indemnizație de 2020 de lei, deși la Botoșani în 1989 n-a mișcat nimeni nimic! Iar ea nu poate primi niciun leu deși a rămas fără singurul ei sprijin la bătrânețe! Se descurcă cum poate, bolnavă și amărâtă, dar nu se umilește. Instanța i-a comunicat în 2008 că nu îndeplinește condițiile actelor normative în vigoare. Ea este doar mama eroului, iar legile îi recompensează pe urmașii acestora... Ce să mai spunem? Zeci de mii de români primesc lunar de la stat pensii de boală când sunt sănătoși tun, iar pentru o biată mamă distrusă complet sufletește nu se poate face nimic. Amărăciunea femeii este sporită de faptul că doi dintre anchetatorii lui Mugurel locuiesc în același bloc cu ea, unul chiar

pe același palier. Iar aceștia au acum pensii babane. Este drept???

Timpurile și faptele scot oamenii mari la suprafață. Multele fapte deosebite l-au scos pe părintele **IOSIF CORIOLAN BURACU** în lumina semenilor ca pe un mare român, ca pe un OM în care însuși sufletul unui popor se zbate. Sunt foarte rari astfel de oameni! El s-a făcut ecoul tuturor nemulțumirilor neamului românesc și avea o chemare de apostol.

S-a născut în 1888 în comuna Prigor, pe Valea Almăjului din județul Caraș-Severin, dar a trăit o mare parte a vieții la Tr. Severin. A fost adus aici de marele Th. Costescu care spunea despre părintele că „este cinstit până la sfințenie”. Numai în dânsul a avut încredere să-i dea imensa responsabilitate de a se ocupa de construirea Palatului Culturii din orașul nostru, cel mai frumos edificiu al urbei. Fondurile bănești pentru realizarea lucrării au fost încredințate preotului Buracu cu certitudinea că vor fi cheltuite cu cinste, chibzuintă și eficiență maximă. Așa a și fost! Părintele a locuit cu imensa lui familie (avea 11 copii) chiar în clădirea teatrului aflat în construcție. Era deci pe șantier zi și noapte veghind la modul în care se lucrează și la paza materialelor. Când clădirea Teatrului a fost gata, părintelui i-a fost încredințată și funcția de director. Deci, a fost primul director al Palatului Cultural. Vă întreb, dragi severineni, câți dintre dv. ați auzit de acest mare om? Doar ce s-a renovat clădirea teatrului, s-a redat în folosință și politicienii de acum cred că și-au revendicat meritul acesta, sigur cu oarece drept. Dar mă întreb cine, care dintre autoritățile locale a pomenit numele celui fără de care acest edificiu cultural n-ar fi existat? Sunt convinsă că nici 1 % dintre severineni nu știu cine a fost I. C. Buracu!

Dar părintele n-a făcut pentru noi numai atât. A ridicat biblioteci, le-a înzestrat cu fond de carte, la Cerneți a refăcut lăcașurile de cult, a împrejmuit bisericile cu gard de cărămidă, a înzestrat bisericile cu podoabe care lipseau dând dovadă de gospodar priceput și harnic îndrumător atât în plan spiritual cât și economic. S-a îngrijit de educația copiilor din zonă, a adus la Severin artiști de renume și oameni de cultură. În mai multe rânduri, la invitația părintelui Coriolan, familia regală a vizitat orașul nostru și a fost sensibilizată să aibă în vedere zona aceasta când se fac investiții.

A fost luptător pentru drepturile românilor din Banat și Oltenia și unirea lor cu România. Pentru aceasta jandarmii unguri l-au arestat înainte de izbucnirea primului război mondial. A fost arestat chiar din altarul bisericii din Mehadia și acuzat de spionaj contra regimului austro-ungar și organizarea de acțiuni destabilizatoare, a căror finalitate era desprinderea Banatului din Imperiul Austro-Ungar.

După ce a trecut prin lagărele de la Orșova, Caransebeș și Debrețin, nu s-a descurajat. A revenit alături de ostași pe frontul războiului de reîntregire națională ca preot militar și a rămas alături de ei până la sfârșitul războiului.

Era pătruns de credința că ziua dreptății va veni. Cutreiera spitalele dând curaj răniților să spere că va veni ceasul când toți făcătorii nedreptății vor plânge cu lacrimi de sânge în ziua bucuriei noastre. Ca preot a fost totdeauna cu crucea în frunte, vestind românii de pe amvon că a bătut ceasul sfânt al cruciadei neamului nostru! Fusesse părtaș la făurirea Unirii și avea motive să fie mândru și fericit.

În anii interbelici a desfășurat o prodigioasă activitate teologică și culturală. S-a implicat chiar și în viața politică a României Mari. Pentru mehedinteni, anii în care el le-a fost alături au fost ani de profunde prefaceri. Datorită acestui Om, Tr. Severin a devenit un adevărat centru cultural al Țării. A fost deputat în Parlamentul României o legislatură și apoi senator altă legislatură. În această calitate a obținut pentru orașul nostru subvenții anuale de 1.000.000 de lei. A format prima fanfară țărănească din această parte a țării. A fost omul care a fost decorat de toți cei patru regi ai României. Dintre băieții părintelui, cei care ajunseseră la vârsta majoratului s-au înrolat în armata română luptând pentru țară în cel de-al doilea război mondial. Horia a fost ucis în 1943 pe frontul de est. Alexandru a fost pe ambele fronturi și a scăpat cu viață, fiind răsplătit de comuniști cu ani de temniță. Matei, Florin și Octavian la fel. Între cei 11 copii ai părintelui Buracu a fost o singură fată. Cel mai mic dintre băieți, Mihai, născut chiar în clădirea Teatrului și botezat de ministrul Mihail Manoilescu, și-a trăit aproape toată viața în orașul nostru. A fost un profesor de excepție, scriitor, om de cultură. El n-a participat la război fiind minor. Dar comuniștii l-au chinuit cel mai mult dintre toți frații Buracu. A fost arestat în anul 1949, cu doar câteva zile înaintea examenului de bacalaureat, împreună cu alți doi colegi de liceu. Învinuirea era cea obișnuită din acea vreme: uneltire împotriva regimului comunist, iar procesul — o formalitate. Pedepsele erau dinainte stabilite. A trecut prin închisorile Caransebeș, Lugoj, Timișoara, Jilava, Aiud, Văcărești, Târgșor, Poarta Albă, Peninsula, Pitești, Ghencea, Bicz, Borzești, Onești.

Ceea ce avea să-i marcheze definitiv și profund destinul a fost perioada, destul de scurtă ca durată, dar cumplit de dură petrecută în închisoarea de la Pitești. Acolo a cunoscut ce înseamnă „reeducarea” în concepție comunistă: demonizarea omului, mutilarea prin decădere a sufletului, interzicerea libertății de orice fel, desființarea până la anulare a personalității, uciderea lui Dumnezeu. A stat în Camera 4 Spital de la Pitești vreme de cinci luni și în tot

acest timp a simțit, pe proprie piele, în repetate rânduri, că este preferabilă moartea, aceluși chin continuu prin care treceau toți deținuții de acolo. De altfel, M. Buracu considera că, practic, a murit odată acolo, la Pitești, a mai murit odată prin chinurile de după Pitești și aștepta moartea adevărată ca să poată afla ce sens au avut monstruozițiile la care au fost supuși tineri de o calitate morală și intelectuală fără egal. După ce tinerilor din generația lui M. Buracu le fuseseră ucise trupurile prin bătăile cumplite suferite în anii de temniță, comuniștii le doreau și sufletele, ceea ce ei nu voiau să dea. Nu lipsa de libertate, izolarea totală de societate și mai ales de familie, lipsa de confort social sau psihic, nici înfometarea minuțios calculată, nici bătăile umilitoare venite din partea unor tortionari

fioroși n-au constituit povara, răul cel mare și dureros. Determinante și dramatice au fost presiunile psihice și fizice de o duritate greu de imaginat ca să renunți la ceea ce te-a format, începând cu familia, școala, să recunoști că ești un dușman, un criminal ordinar pus în slujba imperialismului ca să lupți împotriva noii societăți, să renunți la Dumnezeu!... Dar nici Piteștiul nu i-a putut înfrânge, cu toată duritatea lui. Comuniștii au trebuit să recunoască faptul că s-au cam înșelat atunci când le spuneau „bandiților” că: „de oțel dacă ați fi și tot vă vom înfrânge!” În replică, M. Buracu, ca fiu și nepot de preot, creștin înrăit, a avut curajul să-și înfrunte călăii cu cuvintele: „Să știți că dacă va trebui să murim aici, în lanțuri și în haine vârgate, nu noi facem cinste poporului român, ci poporul român ne-a făcut onoarea de-a muri pentru el. Creștinismul este al poporului român, care s-a născut creștin, a trăit creștin și a cărui singură salvare este atunci când va da socoteală ca neam în fața Judecării de Apoi. A renunța la credința creștină înseamnă a renunța la calitatea de român. Asta n-o vom face niciodată. Murim în lanțuri și-n haine vârgate, dar rămânem români și creștini.” În timpul vieții, chiar și după decembrie 1989, M. Buracu nu a avut parte de aprecierea și respectul pe care le merita. A îndurat umiliința de a fi spionat, printre alții, chiar de propriii elevi, la cererea Securității. S-a stins aproape neștiut, la București, iar familia i-a respectat dorința de a fi înhumat alături de părinții săi, în Banat.

Deși bătrân, comuniștii nu l-au iertat nici pe părintele I.C. Buracu. Atâta amar de vreme el și copiii lui se sacrificaseră pentru țară, dar în ochii comuniștilor această atitudine era periculoasă. Biserica a fost printre primele instituții lovite de comuniști. Cu prestigiul și popularitatea lui, părintele Buracu

nu putea fi lăsat în mijlocul enoriașilor. El era așa de iubit încât intrase în folclorul țărănesc. Așadar l-au arestat în 1949 după ce o vreme a fost fugar, adăpostit de enoriași sau rude. A trecut prin închisorile Ghencea, Coasta Galeș, Peninsula. De la eliberarea din închisoare și până la sfârșitul vieții nu a beneficiat de niciun fel de pensie sau ajutor material pentru toate serviciile pe care acest mare OM le-a adus țării sale pe care a iubit-o mai presus de orice. A trăit sărac, simplu, modest dar demn. Se cuvine să evocăm cât mai des figura celui care a pus atât de mult la temelia renașterii noastre naționale.

ALEXANDRU CONSTANTINESCU și-a sacrificat tinerețea și libertatea pentru binele poporului său. Douăzeci din cei mai frumoși ani ai vieții și i-a petrecut în prizonierat în Uniunea Sovietică și apoi în închisorile comuniste românești cu care a fost recompensat pentru faptele de arme pe frontul de est din al doilea război mondial. Adică a trecut din iadul sovietic în cel românesc. Plecase pe front la vârsta de 22 de ani pentru a-și face datoria față de Rege și Țară și s-a eliberat din lagărele și închisorile prin care a fost purtat la vârsta de 42 de ani. Se poate spune deci, pe bună dreptate, că soarta a fost destul de crudă cu acest brav român.

S-a născut în anul 1922, pe 15 octombrie, într-un sat din nordul Olteniei, comuna Turcenii de Jos, într-o familie de oameni gospodari, de condiție medie. După bacalaureat a fost admis la Facultatea de Litere și Filozofie din București. Era în anul II de studii, în 1943, când a fost încorporat în armată, în Regimentul 92 Orăștie, Divizia 18, condusă de generalul Beldescu. După un stagiu foarte scurt, așa cum se obișnuiește în vreme de război, a fost trimis pe front. În ziua de 7 iunie 1944, în timpul luptelor de la Valea Lupului, Al. Constantinescu a fost rănit în luptă, piciorul stâng nu i-a mai permis să se retragă odată cu camarazii săi și a fost capturat de inamic. În apropiere de Iași, Al. Constantinescu este luat prizonier. Așa începe odiseea sa la ruși.

A fost mai întâi închis într-un lagăr de prizonieri din Basarabia până i s-a vindecat cât de cât rana de la picior. Apoi, odată cu un număr foarte mare de prizonieri de diferite naționalități, a fost îmbarcat într-un tren cu direcția Siberia numită și cimitirul fără cruci al omenirii sau rușinea civilizației. Din cei 74 de ocupanți ai vagonului în care se afla și Al. Constantinescu, la destinație, lagărul Verhoiansk aflat dincolo de Cercul Polar de Nord, după 29 de zile de călătorie, mai erau în viață 35, deci mai puțin de jumătate. Pe ceilalți îi ucisese setea, frigul, foamea și mizeria din bou-vagonul cu care au fost transportați.

Milioane de prizonieri de foarte multe naționalități se aflau îngrămădiți acolo și siliți să muncească în condiții subumane. Deși erau de etnii atât de diferite, acești năpăstuiți ai sortii se înțelegeau între ei destul de bine. Comunicau în limba rusă pe care, de nevoie, o învățaseră cât de cât toți, în limbile germană și engleză, dar de bază era limbajul semnelor sau limba esperanto.

Un grup de 20 de prizonieri, printre care se afla și Al. Constantinescu, ajutați de tătarii din Crimeea care cunoșteau mai bine locurile, reușesc, după multe

peripeții, să evadeze, în ziua de 7 noiembrie 1944, când rușii își serbau revoluția și n-au mai fost așa vigilenți. Pentru a avea mai multe șanse de izbândă fugarii s-au împărțit în două grupe de câte zece. Grupa lui Al. Constantinescu era formată din șapte japonezi, doi germani și el, singurul român. Cea mai mare parte a drumului a fost făcută pe jos, prin zăpada siberiană, călăuziți de tătarii care le procuraseră două sănii, haine groase, alimente, ceva armament și muniție și medicamente pe care le transportau înhămați la sănii. S-au luptat cu gerul ce nu scădea de -32 grade, cu haitele de lupi care i-au urmărit permanent, cu viscolul și alte pericole nenumărate zile și săptămâni în șir. S-au rătăcit de la traseul stabilit inițial și au văzut prima ființă omenească după săptămâni de mers prin pustiu. Era un profesor, Petrov Ivanovici, care evadase și el dintr-o închisoare sovietică și-și ducea viața singur în acea pustietate vizitat o dată pe an de fiica sa care-i aducea cele absolut necesare și-i ducea la vânzare pieile de animal vânat în intervalul dintre două vizite. Acest profesor i-a ținut bucuros în coliba lui vreo două săptămâni până s-au mai refăcut și și-au îmborsărit proviziile. Tot el i-a călăuzit în regiunea unde fiica sa locuia cu soțul ei, inginer forestier. Oamenii aceștia și-au riscat propriile vieți și libertatea și le-au făcut posibilă călătoria cu un tren forestier în care le-au încropit o ascunzătoare. Între timp, unul din grup murise.

Cea mai grea problemă pentru grupul de evadați era trecerea „cercurilor de foc” adică traversarea principalelor cursuri de apă, deoarece podurile peste fluvii: Obi, Lena, Volga, Don, Nipru, Nistru și Prut erau strașnic păzite, având în vedere că războiul nu se încheiase încă. Primele fluvii le-au trecut pe gheață, ajutându-se de niște scânduri. Cel mai greu obstacol, Volga, l-au trecut ascunși în acel tren forestier. După trecerea lui, au ieșit noaptea din ascunzătoarea în care înțepeniseră de atâta stat în poziții incomode, în apropiere de Kazan și s-au despărțit. Al. Constantinescu rămâne singur și înfruntând pericole uriașe trece și Donul. Și-a continuat drumul pe jos, s-a întâlnit cu alți doi nemți fugari împreună cu care a mai făcut o bucată de drum. O altă primejdie i-a determinat să se despartă și el și-a continuat drumul solitar până la Nipru. A trecut apa folosindu-se de o plută improvizată, după ce s-a asigurat că zona nu este păzită. Pe malul celălalt a fost totuși surprins de un preot rus aflat după vreascuri. Acesta nu l-a trădat, dimpotrivă. L-a luat acasă, i-a dat haine uscate, l-a hrănit și îngrijit să se refacă după epuizarea de pe drum. A fugit de acolo după ce preotul însuși i s-a destăinuit că, în împrejurări dramatice, făcuse pact cu Satana, adică devenise informator al N.K.V.D.-ului. Prin aprilie 1945 pornește spre Prut. Ajunge pe malurile râului care-l despărțea de pământul natal pe 28 iunie 1945. Era atât de bucuros că a ajuns acasă, încât traversarea Prutului nu i s-a mai părut o problemă așa de grea. A improvizat o plută, s-a folosit de brațe ca vâsle și, fiind vară, nu s-a mai gândit la frig și pericolul de a fi prins. Știa că pe malul celălalt sunt frații lui, care vor fi bucuroși să-l primească și să-l ajute. Ce mare dezamăgire avea să trăiască!

Ajuns pe malul românesc, a întâlnit o patrulă care l-a condus la postul de pază. L-au ospătat, i-au ascultat peripețiile, dar când a venit comandantul, locotenentul Lăzărescu, a anunțat patrulele rusești care l-au arestat imediat și l-au trecut Prutul înapoi. Fapta comandantului român care l-a predat rușilor de la care scăpase cu atâta efort și suferințe l-a indignat chiar și pe ofițerul rus căruia Al. Constantinescu i-a fost predat. După ce a chibzuit îndelung, acesta i-a spus: „Ce să fac eu? Curva ta de frate te-a adus înapoi. N-am ce să-ți fac!”

Vreme de încă șase ani a durat odiseea lui Al. Constantinescu prin lagărele sovietice, unul mai cumplit decât altul. A avut vreme și prilej să cunoască în detaliu regimul comunist sovietic. A ajuns la concluzia că acest regim i-a dezechilibrat sufletește pe ruși. Credeau că vor cuceri lumea și comunismul va birui peste tot.

De la Marea Albă la Munții Ural era un singur lagăr uriaș al cărui centru era Vorcuta. În acea regiune erau, cu aproximație, 4.000.000 de deținuți. Al. Constantinescu a fost purtat prin numeroase lagăre din această regiune, unde condițiile de viață erau la fel de rele. Munca de reconstrucție era peste puterile unui om sănătos, dar pentru ei, schelete ambulante, bolnavi și plini de păduchi, invadați de ploșnițe, subnutriți și bătuți, era sinucidere curată. Nu este de mirare că zilnic se raportau sute de decese. Fiind de serviciu în lagăr, Al. Constantinescu la un moment dat, dimineața, aude pe comandant întrebând câți au murit azi-noapte și i se comunică: 250. Nemulțumit, comandantul întreabă din nou: „de ce așa puțini?”!

A mai încercat de două ori să evadeze, dar a fost prins și pedepsit cumplit. În cartea autobiografică „Spirala” pe care Al. Constantinescu a scris-o în 1999 (vol. II al cărții va apărea, probabil, postum) spunea: „pentru acest genocid ar trebui înființat un tribunal internațional unde să fie judecați și «învingătorii» care au sfidat și desconsiderat ființa umană”. Torturile fizice și psihice la care a fost supus au devenit la un moment dat de nesuportat. Cu pistolul la tâmplă, amenințat că va fi împușcat și aruncat în apele Nistrului, el a semnat o declarație prin care „recunoștea” că a fost în serviciul englezilor, în folosul cărora a făcut spionaj.

Minciuna repatrierii fusese spusă prizonierilor de atât de multe ori, încât nici când li s-a spus adevărul n-au mai crezut. Cei mai mulți supraviețuitori vor fi repatriați în 1950. Se așteptau ca trenul în care soseau acasă peste 2.500 de prizonieri români, după o atât de lungă detenție și suferință în lagărele sovietice, să fie primit cu bucurie și entuziasm.

Când au văzut, din vagoane, stâlpul de graniță vopsit cu roșu, galben și albastru a fost un entuziasm de nedescris printre prizonieri. Se îmbrățișau, plângeau, țipau. Când trenul a oprit și s-au deschis ușile, au sărit din vagoane. Era un vacarm de urale, majoritatea erau în genunchi și sărutau pământul țării atât de sfânt și de mult dorit.

Entuziasmul le-a fost brusc oprit însă de ce vedeau în jur. Au fost primiți în țară, de frații lor, cu flori de gheață! În jurul trenului, peste tot unde oprea, erau

soldați și ofițeri de securitate cu pistoalele îndreptate spre ei, mulți aveau câini lupi ținuți în lesă.

Trenul cu prizonierii a intrat în țară pe la Sighet și și-a continuat drumul, după ce s-a făcut predarea pe bază de tabel a prizonierilor, spre București. Când au ajuns în gara Brașov au aflat că acum se numește Stalin. Nu le venea să creadă că românii sunt capabili de atâta slugărnicie, de atâta lipsă de demnitate încât să dea numele Stalin unuia din orașele cele mai mari și mai frumoase ale țării. Au realizat că se începuse rusificarea României.

Indignarea lor a atins culmea când l-au auzit pe maiorul român care era șeful garniturii cu prizonierii repatriați că se răsteya la șeful gării să dea drumul mai repede trenului, pentru că el transportă BANDIȚI. Erau profund îndurerați că erau astfel primiți și considerați de frații lor, după ce trecuseră prin infern! De când au intrat în țară și până au fost dați jos din vagoane și conduși în lagărul Ghencea din București, nimeni nu le-a spus o vorbă bună, n-au avut parte de niciun gest omenesc din partea oficialităților.

De aceea, cu atât mai mare le-a fost mirarea când, la aparatele de radio cumpărate de unii dintre ei din URSS cu banii primiți înainte de îmbarcarea spre țară ca să-i determine să nu vorbească chiar atât de rău despre detenția lor acolo (ca și cum așa ceva se poate uita!), au auzit: „Aici, radio Londra. Comunicăm știrile. Bine ați venit, prizonieri români din Uniunea Sovietică!” În sfârșit, o vorbă bună și frumoasă, dar nu de la ai lor, ci de la străini!

Abia în România foștii prizonieri au aflat că guvernul de la București încheiase cu Stalin și Molotov un tratat de prietenie și alianță în 1947, stipulându-se, printre altele, că România se obligă să lase rușilor toți prizonierii de război, să fie brațe de muncă pentru reconstrucția URSS. Cu alte cuvinte, conducerea trădătoare, comunistă, de la București a vândut rușilor, ca pe niște sclavi, prizonierii de război care, potrivit normelor internaționale, trebuiau să fie repatriați necondiționat.

După ieșirea din lagărul de la Ghencea, Al. Constantinescu avea să cunoască și iadul închisorilor comuniste românești.

Își jurase, când era prizonier, că nu va sta într-o țară aservită Moscovei, cu un regim comunist. Dacă România va ajunge un stat comunist, va evada și-și va continua drumul spre libertate, dar după ce va lupta din răzputeri să le deschidă ochii românilor referitor la perfidia regimului adus la noi cu tancurile sovietice.

S-a ținut de cuvânt. Ajuns acasă, împreună cu alți 36 de tineri, va organiza grupul subversiv „Cerna”. Cineva i-a trădat și au fost arestați. Din nou anchete nesfârșite, bătăi și umilinte! A fost judecat și condamnat la 16 ani muncă silnică, 8 ani degradare civică pentru crima de uneltire împotriva ordinii sociale. A executat 10 ani și jumătate fiind purtat prin cele mai cunoscute și temute închisori și lagăre de muncă, începând cu Jilava. A scăpat doar atunci când s-a dat amnistia generală pentru deținuții politici. Torturile fizice și psihice din închisorile noastre erau aidoma celor pe care le mai trăise odată pe pământ

rusesc și și-a dat seama că neamul nostru merge spre pierzanie

Au trecut ani mai mult de o jumătate de secol de când inginerul **NICOLAE IANĂȘI** intra în iadul închisorilor comuniste fără a fi vinovat de ceva. Se spune că timpul vindecă totul, sau aproape totul. Dar, stând de vorbă cu dânsul, constăți că nu este întocmai așa. La vârsta de 84 de ani își amintește destul de des și cu strângere de inimă anii petrecuți departe de familie, de cei dragi, în condiții profund inumane, din cauza unui regim nedrept, în închisorile și lagărele de muncă forțată comuniste. Pentru el încarcerarea și apoi detenția a avut conotații aparte. Se întrebă și acum, după atâția ani: de ce? cum am fost eu ales?! Greu de răspuns la aceste întrebări, mai ales că provine dintr-o familie în care cinstea, demnitatea, onoarea, patriotismul nu au fost vorbe în vânt. Nici patimi politice n-au avut părinții, tatăl fiind ceferist și mama casnică.

S-a născut în anul 1933, la Vârciorova, Mehedinți, dintr-o familie de condiție socială mijlocie, oameni credincioși și modești. Părinții fiind bătrâni își vedeau de gospodăria lor și fuseseră preocupați să-și crească frumos copiii și să le asigure posibilitatea să învețe carte. Nicolae, alintat Ninu, cel mai mic dintre copii, s-a dovedit inteligent și dornic să învețe. A absolvit Liceul Traian din Tr. Severin, apoi Facultatea de Construcții-Căi Ferate din București, promoția 1956. Ca elev, a trăit alături de colegii săi toate schimbările dramatice ale acelor ani. Văzând că noul regim promovează doar nonvalorile și deci viitorul acestei națiuni este în pericol, tinerii elevi de la Liceul Traian hotărâsc să pună umărul și să se opună „ideilor noi” pe care comuniștii încercau să le inoculeze elevilor la orele de învățământ politic introduse obligatoriu în școli. Copiii se întâlneau uneori și discutau ce vedeau și auzeau că se întâmplă în țară. Discuțiile lor nu aveau nimic periculos și totuși tocmai aceste întâlniri și discuții nevinovate le vor aduce năpasta. Opoziția tinerilor era sfântă în toate. Ei nu erau înregimentați într-un partid politic, ci pur și simplu se uniseră într-o atitudine de înaltă moralitate. Doreau binele țării și al acestui popor, doreau ca țara lor să meargă pe făgașul cel bun iar comunismul nu era acel făgaș.

N. Ianăși și colegii săi au constatat că scara valorilor morale a fost răsturnată complet. Ceea ce era considerat până atunci slăbiciune sau viciu, precum denunțul, ura și crima politică, au devenit peste noapte virtuți revoluționare. Orice faptă care putea ajuta la preluarea puterii de către Partidul Comunist era considerată acțiune morală. Lumea a fost împărțită în buni și răi. Buni erau cei fără școală, cu cariera ratată, fără casă, fără pământ, fără Dumnezeu. Răi erau toți cei care până atunci fuseseră socotiți mândria acestui neam. Aceste constatări erau unanime, toți românii de bună credință le observau. Deci tinerii liceeni n-aveau cum să susțină altceva. Și totuși, acele întâlniri nevinovate din perioada liceului au fost considerate peste ceva vreme activități periculoase, împotriva regimului comunist. De aceea N. Ianăși cu alți câțiva colegi de liceu au fost arestați. Fiind cu studiile terminate, deja angajat, surpriza aceasta neplăcută a avut-o tânărul inginer Ianăși în ziua de 10

Nicolae Ianăși - foto Alexandra Georgescu

septembrie 1958 când a fost luat direct de la serviciu, îmbrăcat în pantaloni scurți, de Securitatea din Craiova. Nu trecuseră nici 2 ani de când fusese repartizat ca inginer pe un șantier de construcții din Timișoara, la Pădurea Verde. Era deja la sfârșitul stagiaturii, fusese promovat șef de lot. Visa să-și întemeieze o familie și să se înscrie la o a doua facultate. Totul s-a năruit în acea zi de toamnă....

A fost judecat de Tribunalul Militar din Craiova și condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru „crima de uneltire contra orânduirii sociale”. În total N. Ianăși a petrecut după grații 6 ani. Închisorile Craiova, Galați, Grind, Strâmba și Stoieniști i-au afectat sănătatea, familia, cariera. Tinerețea i s-a irosit pe nedrept. Comuniștii l-au catalogat «bandit» și au acționat în consecință. Ca și ceilalți tineri din generația lui era capabil să înfrunte, până la un punct, chinurile la care erau supuși. Însă toți recunosc faptul că gradul de suportabilitate al oricărui individ este limitat. De aceea, acești tineri minunați au făcut front comun pentru a rezista cât mai mult posibil, pentru a-și șlefui caracterele încet, treptat, pentru iubire, jertfă, bunătate, dăruire față de colegii de suferință. Erau conștienți că aveau de purtat o cruce grea și de dus o misiune sfântă. Tânărul inginer își impunea ca în timpul torturilor să se gândească la lucrurile frumoase din viața lui trăită în libertate și această metodă a funcționat. Ori de câte ori era pe punctul de a se prăbuși, se întâmpla ceva care mai îndulcea puțin tratamentul și-l ajuta să reziste.

Pe lângă toate relele, închisoarea lui a avut și partea ei folositoare. În închisori avea să cunoască oameni care au avut o influență pozitivă asupra sa. Mai ales luptătorii din munți care înfruntaseră mari pericole, se luptaseră nu numai cu trupele de miliție și securitate care-i urmăreau în orice anotimp, dar și cu vitregiile naturii. De la ei Ianăși a luat adevărate lecții de viață pentru care le este recunoscător și astăzi. Toate îi vor prinde bine în anii care au urmat, ani de suferințe, chinuri și lovituri. A avut prilejul să cunoască multe personalități. Este convins că pentru perioada aceea, asocierea unei închisori cu o „facultate” era justificată. Ajungea coleg de celulă pentru perioade mai lungi sau mai scurte de timp cu mari valori ale culturii și vieții politice românești, oameni alături de care te bucurai să trăiești. Erau pentru cei tineri exemple de demnitate, integritate morală, inflexibilitate în fața tentațiilor cu care erau ademiniți. Oamenii aceștia erau respectați și iubiți. Parcă aduceau cu ei

lumină în celulele întunecate în care Lucifer îi pândea la orice pas. Ei le dădeau forța morală pentru a rezista cu demnitate lucrărilor diavolești și le dădeau speranța că va veni și ziua când călăii lor vor trebui să dea socoteală, iar ei vor fi din nou liberi. Își doreau ca astfel de oameni să rămână cât mai mult timp cu ei în celulă, dar securiștii aveau lecția bine învățată: nu îi lăsa prea mult în aceeași formulă pentru a nu se crea între deținuți prietenii trainice, pentru a împiedica mișcările lor de frondă, sau, cel mai adesea, pentru a strecura printre ei spioni care să îi „prindă” cu ceva nedeclarat la anchete.

Deși a fost atât de chinuit în timpul închisorilor, după eliberare și chiar după decembrie 1989, N. Ianăși nu a răspuns nimănui cu mânie, cu vulgaritate sau cu ranchiună. Ajuns în libertate odată cu decretul care-i elibera pe toți deținuții politic din 1964, N. Ianăși s-a adaptat la noua viață, ca toți colegii de detenție, cu dificultate. Știa că este urmărit, supravegheat și orice vorbă sau gest al său putea fi răstălmăcit. Aflase pe proprie piele ce înseamnă dreptatea comunistă. Când a fost arestat, bulversat complet de ceea ce i se întâmpla, în primele momente ale arestării N. Ianăși s-a consolât cu gândul că probabil este o greșeală de care cei ce-l încătușaseră își vor da repede seama și va fi eliberat. N-a fost așa. Apoi, arestat fiind, a aflat că va fi judecat de un tribunal militar. Numele de Tribunal Militar îți sugerează ideea de dreptate, disciplină, seriozitate și de aceea inculpații se așteptau la niște dezbateri pe măsură ale completului. Când au primit sentințele (care fuseseră date înainte de judecată, adică erau dinainte stabilite), s-au trezit la realitate: Tribunalele Militare comuniste au fost în primul rând organe de nimicire, izolare, neutralizare și terorizare a dușmanilor patriei (adică a acelor pentru care patria însemna ceva). Sfidarea totală a principiilor de drept ajunsese la paroxism, pervertindu-se în final și noțiunile legate de adevăr și de bine. Știind aceste lucruri, fostul deținut sufla acum, după eliberare, și-n iaurt, cum se spune. Avea grijă ce și cu cine vorbește, să nu i se mai poată imputa nimic. Își vedea strict de sarcinile de serviciu, iar în timpul liber de treburile familiale. După 1989 însă a gândit că este un cetățean liber și curajul din tinerețe i-a revenit. A fost membru fondator al filialei Mehedinți a Asociației Foștilor Deținuți Politici. A fost ales încă din anul 1992 președintele acestei filiale pe care a condus-o vreme de aproape 20 de ani. În această calitate i-a adus laolaltă pe toți cei persecutați în timpul regimului comunist unind cele două filiale mehedintene (a foștilor deținuți politic și a deportaților în Bărăgan) într-una singură, pe principiul că suferința nu se cântărește. La inițiativa dânsului, la fel s-a procedat și în județul Caraș-Severin. Apoi s-a gândit la cei care n-au avut norocul să trăiască, să vadă și să se bucure de căderea regimului care i-a chinuit până la moarte. În memoria lor și a tuturor românilor persecutați a fost ridicat de către AFDPR Mehedinți, la inițiativa lui N. Ianăși, un monument în Parcul Dragalina din orașul nostru. Acolo, în fiecare an în ziua de 9 martie (Ziua Morților și victimelor comunismului) și pe 18 iunie (ziua când, în 1951, mii de fruntași ai satelor au fost deportați în Bărăgan) prin grija lui s-au organizat manifestări

comemorativ. Acest lucru a devenit deja o tradiție. Câte un sobor de preoți oficiază slujbe de pomenire și se țin discursuri pentru aducere aminte. Se depun coroane și jerbe de flori. În liceul care l-a format ca om N. Ianăși a luat inițiativa de a se instala o placă memorială cu numele profesorilor din acest lăcaș de cultură care au fost chinuți în închisorile comuniste. Acea placă a fost realizată și este amplasată pe holul principal de la intrarea în liceu. De asemenea, au fost ridicate troițe în aducerea aminte a deportării în Bărăgan în comunele Cireșu și Ilovăț precum și în municipiul Orșova.

Aproape de aceeași vârstă cu N. Ianăși și probabil cunoscuți de dânsul au fost trei tineri mehedinteni care au fost victime ale regimului comunist. Este vorba de **Grupul "Izverna"**. Era format din frații Eugen și Puiu Bocârnea, de 21 și respectiv 18 ani, și prietenul lor, Gh. Eftimiu de 18 ani. Doar pentru vina că ar fi fost opozanți ai noului regim și că erau pe potecile acelor munți în căutarea partizanilor din M-ții Mehedințului și Banatului în rândurile cărora ar fi vrut să se înroleze ei au fost pedepsiți. Au fost împușcați fără judecată, fără somație de locotenentul de miliție Gh. Voinea, la Izverna, Mehedinți. Moartea celor trei tineri i-a oripilat până și pe urmăritori. Două zile și două nopți au fost ținuți pe pământul unde au căzut, neacoperiți, fără lumânare, fără să se permită sătenilor să se apropie. Au fost puși apoi toți trei într-o ladă mare și înmormântați la marginea cimitirului (în afara lui), în satul acela străin pentru ei, toți trei fiind din Tr. Severin. Acolo sunt și acum trupurile lor. Pe 3 iulie 2005, Asociația Deținuților Politici din Mehedinți a dezvelit și sfințit un monument dedicat celor trei martiri, pe locul unde au fost uciși. Principalul inițiator al ridicării monumentului a fost tot N. Ianăși. De atunci, în fiecare an în prima duminică din iulie se merge organizat la acel monument unde se fac slujbe de pomenire la care participă membri ai filialei Mehedinți a AFDPR, doritori din toate părțile județului precum și rude ale victimelor comunismului. AFDPR pune la dispoziție mijlocul de transport și toate cele necesare unui astfel de moment.

Încă din anii 90 N. Ianăși împreună cu profesorul Dumitru Arvat au luat inițiativa ca generațiile tinere să cunoască chiar de la sursă ororile regimului comunist. În acest scop i-au adunat pe cei care mai erau în viață dintre foștii deținuți și deportați și din mărturiile lor au fost scrise trei cărți: „Drumuri în întuneric”, „Arhiva groazei” și „Deportarea în Bărăgan”, toate avându-l ca autor pe Dumitru Andrecă. N. Ianăși însuși este autor sau coautor al mai multor cărți care au drept subiect eforturile și sacrificiile câtorva generații în lupta împotriva comunismului. Împreună cu pictorul Radu Bercea din

Gura Humorului, coleg de închisoare cu dl Ianăși a publicat două albume memorialistice: „Memoria retinei gulagului românesc” și „Deportații - via Dolorosa - Bărăgan 18 iunie 1951”. Imaginile și explicațiile la acele desene au menirea să prezinte celor care le răsfoiesc adevărata față a comunismului și să ia aminte! De curând N. Ianăși, a publicat o carte monografică a satului natal, Vârciorova, care a fost acoperită de apele Lacului de acumulare Porțile de Fier și care se numește sugestiv „Vârciorova de sub ape”. Cartea „În colții fiarei” este o carte memorialistică, autobiografică, în care autorul N. Ianăși detaliază cu talent tristele amintiri din anii detenției. Din ele tânăra generație află un fapt incontestabil: comunismul s-a dovedit a fi un dușman al întregii omeniri pentru că oriunde a viețuit, fie și vremelnic, a distrus tot: civilizația și cultura, credința în Dumnezeu și orice manifestare umană de bun simț. Pericolul lui nu a trecut, pentru că, deși i-a sunat ceasul morții, rădăcinile adânci încearcă din răspuțeri să vegezeze, ca o boală incurabilă. Puterea comunistă instalată la București după cel de-al doilea război mondial a avut un caracter criminal și antiromânesc. S-a profitat de starea de confuzie creată de război și întorsăturile sale, de mizeria și teroarea prin care acest popor mic, dar brav, trecea. Se aștepta cu disperare pacea, pentru a ne plânge morții și a evalua pierderile. Cu puterile sleite românii n-au mai putut reacționa pe măsură la comuniștii care la acel moment nu depășeau, numeric, proporțiile unui comando. Erau susținuți însă de armata roșie care a năvălit țipând, amenințând, brutalizând, ucigând. În locul logicii a fost pusă teroarea, fizică și psihologică. N. Ianăși a scris aceste lucruri convins că nicio fărâmbă de energie morală, jertfă pe altarul patriei noastre nu va rămâne neroditoare, nici nerăsplătită.

Totuși, inginerul Ianăși, n-a fost răsplătit cu respectul ce i se cuvine. Dimpotrivă. În urmă cu circa cinci-șase ani a fost acuzat de un membru al filialei mehedintene AFDPR că ar fi fost un turnător, colaborator al Securității,

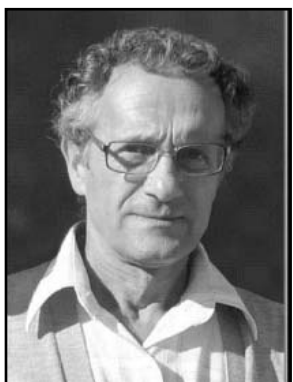

care nu merită să stea în fruntea AFDPR. În această situație N. Ianăși s-a văzut nevoit să clarifice situația. A cerut oficial la CNSAS să-i verifice dosarele care există la această instituție și să-i elibereze un înscris din care să rezulte care au fost raporturile sale cu Securitatea. Angajații CNSAS-ului au verificat și au răspuns solicitării prin Adeverința nr. 3672 din data de

20.12.2011 din care rezultă că **Ianăși Nicolae nu a colaborat cu organele de Securitate**. În respectiva adeverință sunt și argumentele lămuritoare asupra criteriilor legii pe baza cărora o persoană poate fi considerată colaborator. OUG nr. 24/ 2008 la Art. 2, Litera b, prevede că poate fi numit colaborator acela care întrunește cumulativ două condiții și anume: „**informațiile furnizate Securității să se refere la activități sau atitudini potrivnice regimului totalitar comunist și să lezeze drepturile și libertățile cetățenești**”.

N. Ianăși nu se făcea vinovat de niciuna din aceste două prevederi ale legii. Conflictul s-ar fi putut stinge atunci, pentru că orice om de bună credință ar fi înțeles că nu sunt întrunite condițiile pentru a-l numi pe N. Ianăși turnător. Dar persoana care-l denigrase public a contestat adeverința la Curtea de Apel București care în primă instanță i-a respins acțiunea. A făcut apel la ICCJ din București care în primă fază a solicitat Curții de Apel rejudecarea pe fond. Din nou i s-a respins reclamantului acțiunea ca nefondată și nelegală. A urmat iar recurs la Înalta Curte de Casație și Justiție care în final i-a respins recursul reclamantului emitând Decizia nr. 2882/25 sept. 2015, rămasă definitivă și irevocabilă. Aceasta precizează că **Ianăși Nicolae nu a fost colaborator al Securității**. Deci patru ani au fost purtați inculpații prin instanțe, au străbătut toate treptele de judecată pornind de la cea mai mică până la Înalta Curte de Casație și Justiție de la București ca să-și dovedească nevinovăția. Toate au dat câștig de cauză lui Ianăși și CNSAS. Ceea ce l-a îndurerat cel mai mult pe Ninu Ianăși a fost faptul că acuzațiile nu veneau din partea unei persoane care nu știa de ce sunt capabili securiștii pentru a-și atinge scopul. Arunca cu noroi un om trecut la rândul său prin iadul persecuțiilor comuniste, care îndurase pe proprie piele barbaria regimului și care n-avea dreptul să judece, chiar dacă ar fi fost adevărate acuzațiile, știind că orice om are o limită dincolo de care poate să cedeze în fața chinurilor de tot felul. Prin acest proces s-a stricat o prietenie care dura de multă vreme, s-au cheltuit bani și mai ales nervi, s-a pierdut timp și s-a demonstrat, pentru a nu știu câta oară, că răutatea nu aduce decât durere, dezamăgiri și neîmpliniri! Îi cerem noi, autorii articolului, scuze lui N. Ianăși că a trebuit să treacă prin acest calvar. Este trist, așa cum spuneam la începutul acestui lung articol, că eroii neamului sunt tratați uneori cu nepăsare și chiar cu umiliri. Din păcate, cazurile prezentate în acest articol nu sunt singulare.

GHEORGHE POSTELNICU

Primul Război Mondial Jurnalul de front al sublocotenentului Nicolae Pietraru

Campania din Dobrogea

Gheorghe Postelnicu, prozator, critic și istoric literar, născut în 1947 în localitatea Pîrscov, județul Buzău. Redactor-șef al publicației "Întrezăriri", "revistă sătească de știință și cultură".

Din opera: "Vâsla de sare", roman (2006), "Critice", cronici literare (2011), "Viața și opera lui Vasile Voiculescu", roman documentar (2012), "Dicționarul dascălilor pârscoveni: educatoarele, învățători, profesori, preoți. 1830-2010", (2013), "Speranța", roman (2015), "Vechi familii pârscovene" (2016).

Membru titular al Uniunii Scriitorilor din România.

Pe 1 februarie 1916, când a fost încorporat în Regimentul 8 Buzău, staționat la Drajna de Sus (Prahova), sublocotenentul în rezervă Nicolae Pietraru avea 24 de ani. Era fiul cel mare al Ecaterinei și al lui Damian Pietraru, din satul cu același nume, component al comunei Trestia, de pe Valea Pârscovului. Urmase Școala Normală din Buzău și se bucurase de scurte suplینiri la școli primare din județ. Se dovedea a fi un tânăr ordonat și sânguincios, ținând jurnale de cheltuieli încă de pe băncile școlii, în care se preocupa să transcrie cugetări și versuri în limba franceză, rețete medicale pentru întreținerea pielii și a părului, versuri patriotice, note riguroase dintr-o excursie mai lungă, efectuată împreună cu colegii de clasă, prin Ardeal, Banat și Oltenia.

Pe 14 august 1916, Brigada 10 Infanterie primește ordinul de trecere a frontierei în Transilvania, „gata ca pentru război”, pe la Tabla Buții. La început, sublocotenentul Pietraru este ajutor secție de mitralieră. Odată cu primele rafale simte fiorii războiului. Urcă spre muntele Tătaru. Cuceresc un pichet grăniceresc maghiar, capturează alimente și până dimineața ajung în valea râului Kis-Bodza (Buzău), după o noapte încărcată de emoții. Sunt informați de populație că la Vama Buzăului se află 800 de soldați unguri. În urma unei ofensive viguroase, aceștia sunt luați prizonieri: „Soldații noștri sunt nebuni de curaj”. Petrec încă o noapte în șanțuri. Urcă

munții pe caniculă. De sus se vede Valea Oltului. E minunat! Se cucerește orașul Brașov. Pe 18 august face parte dintr-o patrulă care intră în Prejmer. Populația jefuise casele sașilor fugiți din sat, spărsese magaziile cu alimente. Biserica din centru arăta ca o cetate, cu ziduri groase, cu două-trei sute de camere cu alimente. Patrulează prin localitate și vede „ce au făcut oamenii în sălbăticia lor”. Pe 25 august merg spre Săcele. Curând vor pleca în Dobrogea, ca să lupte cu bulgarii. Deocamdată cantonează la Dârste. „Soldații noștri răzlesc noaptea în pivnițele fabricii de bere și bea fiecare cât poate”. Întâlnesc mormintele proaspete ale vânătorilor de munte. A doua zi pleacă spre Ploiești. La Slobozia află despre dezastrul de la Turtucaia și de ororile săvârșite de bulgari. Călătoreau cu trenul, mai ales noaptea. Debarcă la Medgidia. Întâlnesc trenuri cu răniți și căruțe cu refugiați. Dimineața (29 august) se distribuie hărți operative ofițerilor. În Cobadin și Carabacî primesc flori de la femei, care par foarte frumoase și îngrijite. Suferă de sete și din cauza norilor de praf. Ce bine era în Ardeal! Cu cât se apropie de linia frontului, găsesc o Dobroge tot mai pustie și mai săracă. Însetați și flămânzi, ajung la cișmelele cu apă de la Enisenlia. La 8 dimineața sunt gata de plecare numai cu echipamentul de luptă: arma, sacul, foaia de cort, gamela, cartușele și rația de rezervă. Primesc „măști contra gazelor asfixiante”. Află că Silistra a fost luată de bulgari și de turci. Merg toată noaptea până la Parachioi. Aici fac șanțuri-adăpost contra artileriei (31 august). Comandantul brigăzii adună oastea pe platou, moment în care artileria inamică deschide „un foc groaznic” asupra lor. Scapă în pădurea din apropiere. Vine mitraliera, vine și muniția, vine și ordonanța care dăduse bir cu fugiții în timpul bombardamentului. Din nou la drum, însoțiți de foame și de sete. Merg extenuați până la miezul nopții, când sapă tranșee și se culcă.

Se deplasează prin ploaie spre răsărit, dar nu întâlnesc inamicul. „Ofițerii comandanți acționau la întâmplare, fără coordonare și acțiuni de cercetare”. Fac o oprire scurtă la Cobadin. Au tălpile pline de răni. Merg și merg. Când se opresc, sapă tranșee ca niște excavatoare. Nu au văzut încă inamicul la față, pentru că acesta atacă noaptea, prin surprindere, folosindu-se de reflectoare și de rachete de iluminare. Cade caporalul Codescu, din Chiojd. Ofițerii reușesc cu greu să-i scoată pe soldați din șanțuri și să atace. Inamicul este luat prin surprindere și pus pe fugă. În fruntea companiei sale, căpitanul Mărculescu dă o pildă de vitejie. Nicolae Pietraru primește primele gloanțe, din fericire, în manta și în masca de gaze. Artileria inamică se pune pe treabă și românii trebuie să se retragă spre Medgidia, fapt pentru care ofițerii vor fi anchetați și acuzați de lașitate. Scapă nepedepsiți, deoarece s-a repliat tot regimentul. Compania 11 a rămas cu 120 de oameni, din 250. Sublocotenentul Pietraru este singurul ofițer supraviețuitor. Regimentul a înregistrat 200 de morți și 800 de răniți. Câmpul de luptă de la Caceamac era presărat cu victime. Venit în inspecție, generalul Averescu promite „să spele

pata înfrângerii din 6 septembrie”. Ionescu Petre, cu câte 8 oameni de la fiecare companie, îngroapă morții.

Nicolae Pietraru primește două scrisori de acasă. Este numit (9 septembrie) comandantul Companiei 11. Trupa încasează solda pe luna august. Pleacă spre Topraisar pe o ploaie rece, prin noroi și întuneric. Se opresc după miezul nopții. Dorm în gropi și în șanțuri, uzi până la piele. Artileria inamică decide rezultatul luptei de la Amzacea, din 11 septembrie. Sunt înlocuiți de Regimentul Călugăreni și intră în refacere. O femeie din sat îi spală hainele tânărului sublocotenent.

Pe 18 septembrie intră din nou în luptă. Plouă torențial. Bulgarii trag cu tunul chiar și după un singur om. Plutonierul major al Companiei 11 cade lovit în inimă. Resping cu mitraliera o șarjă a cavaleriei bulgare, dar inamicul este din ce în ce mai numeros. La miezul nopții se dă ordin de atac, însă nu atacă nimeni. Se strigă „Ura!” din tranșee. „Gloanțele și obuzele șuierau deasupra noastră. Cum să ataci?” Dimineața, profită că artileria inamică s-a potolit, și adâncesc șanțurile. Pe la prânz, apar pe cer 10 aeroplane care fuseseră la Constanța să împiedice debarcarea trupelor rusești. Doi soldați aflați în post sunt găsiți dormind și sunt bătuți cu lopata de un sublocotenent.

Pe 26 și 27 septembrie se află tot în tranșee, sfâșiați de dureri îngrozitoare, de crize reumatice și de febră. Soldații plâng cu vorbe. Picioarele umflate nu mai încap în bocanci. Se vorbește de holeră. În companie sunt 30 de cazuri de diaree, unele mortale. Se intră în carantină în satul Hașidulug. Bolnavii sunt internați la Techirghiol. Ofițerii pleacă în permisie la Constanța, unde fac baie, „parcă scăpați din închisoare”.

Pe 5 octombrie primesc ordin de plecare spre Peștera. Cantonează într-un sat tătăresc. Se ascund de aeroplane. Schimbă o brigadă rusească, pentru că rușii nu au chef de bătaie. Ei caută băutură prin sate. Românii ar vrea să fie transferați în Carpați. Nu le place Dobrogea. În timpul atacului, tânărul sublocotenent face un pas și se întreabă dacă la următorul va fi doborât. În jur explodează obuze și șrapnele. Așteaptă sfârșitul. Dacă mai rămâneau în tranșee, ar fi fost zdrobiți de explozii sau măcelăriți de inamic. Dacă va supraviețui, nu va uita niciodată luptele de la Caceamac, Peștera și Bulbiul. Merg în marș forțat până la conacul lui Oancea, de lângă pădurea Kintuchi. Ocupă poziții de apărare lângă Peștera. Găsesc pe câmp grămezi de pâine lăsate de ruși, dar pierd și ei cazanele cu ceai și căruțele bucătăriei, în timpul atacului unor patrulare de cavalerie turcești. Dezastrul din Dobrogea se datora rușilor care se retrăgeau continuu, fără să comunice, lăsându-i descoperiți pe aliații români. Spre seară, ajung în Medgidia (9 octombrie). Prăvăliile fuseseră devastate de ruși, în căutare de băutură. „Au jefuit totul, sub motiv să nu rămână în mâinile bulgarilor”. Rușii sunt imbarcați în trenuri cu destinația Constanța. Românii stau în ploaie și noroi. „Respinși rușinos de inamic, natura ne persecuta la rândul ei. De la granița de sud până la Valul

lui Traian, terenul este semănat cu mormintele soldaților noștri care se vor odihni pe veci alături de turci și bulgari.”

Mărșăluiesc spre Dunăre, fără apă, fără mâncare, în timp ce rușii nu se despart de bucătărie, unde se face continuu ceai, chiar și în tranșee. Căii, morți de foame, abia mai trag de tunuri. În aceste condiții, trebuie să se dea onorul în pas de defilare generalului. „Asta ne mai lipsea!” Populația se retrage spre Dunăre, cu bagaje, copii și vite. „Te cuprinde jalea, văzându-i în așa stare de plâns...Și-a lăsat bietul om gospodăria întemeiată cu trudă pe mâna sălbaticilor de bulgari...” La Cernavodă vor asigura paza podului. Cazărmile fără geamuri au devenit spitale. Orașelul este devastat de bombardamente. Întâlnește numai țigani. În scurtă vreme, inamicul ocupă Cernavodă. Geniștii români dinamitează podul peste lezer, dar nu reușesc decât să desprindă câteva traverse. Trupa se regroupează la Borcea (18-24 octombrie). Plouă strașnic.

Compania 11 intră de gardă în baltă. Se trăiește bine, având pește din belșug. Pe 27 octombrie, împreună cu rușii, atacă prin surprindere fortul podului ocupat de inamic. Podul se umple de morți. Rușii îi buzunăresc pe bulgari, apoi le rostogolesc cadavrele în apă. „Ne retragem din Fetești. Ajungem, pe lângă calea ferată, la Hagieni, apoi la Sudiți. Ocolim orașul Țândărei, unde era holeră.” La Cireșu întâlnesc „un întreg bazar de cuptoare pentru pâine, ale rușilor”. Ei nu veniseră în România să lupte. Sub comanda generalului Socec, unitățile se refac. Vor pleca pe frontul din Oltenia, unde situația militară e și mai grea. În stația Tăbărăști așteaptă rândul la îmbarcare. Trec prin Buzău și ajung seara la Ploiești. Debarcă la Bascov, la nord de Pitești, și pleacă în marș spre front. Întâlnesc numai sate sărace. Se cazează la o femeie cu doi copii mici, într-o cameră plină de ploșnițe, apoi merg spre Drăgășani. „Pe tot drumul, femeile ies înaintea noastră. Portul lor este curat românesc: au pestelcă și ilic. Sunt frumoase. Ne aduc apă cu o cadă, numită de ele *vadră*, pe care o poartă pe cap, fără să o țină cu mâinile.” În aceste împrejurări, îl întâlnește pe profesorul Nisipeanu, pedagogul de la Școala Normală din Buzău.

Campania din Oltenia

Se zvonește că generalul Averescu pregătește o lovitură surprinzătoare pe râul Jiu. Trupele retrase de pe frontul din Dobrogea ocupă poziții pe malul Oltului. Pe partea opusă se află inamicul, foarte numeros și bine înarmat (13 nov. 1916).

Primesc ordin de retragere și mărșăluiesc zi și noapte, urmăriți îndeaproape de inamic (14-16 nov.). Sapă tranșee. Sunt flămânzi. Caută mămăligă în casele părăsite de săteni. Sunt atacați continuu de patrulele germane și de artileria grea. În urma unui contraatac curajos, capturează 16

tunuri și 70 de cai nemțești. „Un soldat din companie a scos capul din tranșee, ca să tragă, a fost lovit, a tremurat puțin din cap și a închis ochii pentru totdeauna”. Termină muniția, pentru că mulți aruncaseră cutiile cu cartușe, ca să alerge mai repede. Soldații se uită spre ofițeri: Ce-i de făcut? Nimeni nu știe. Trec Neajlovul prin mocirlă. Trupa pune în aplicare o nouă tactică militară: fuga dezordonată „pe unde se nimerește: pe câmp, pe arătură, prin porumb”. Artileriștii abandonează tunurile și pleacă cu caii. Au fost nimicite două divizii române. Mii de morți, dispăruți și prizonieri. Se retrag în satul Mihăilești. Ulițele sunt pustii (19 nov.).

Se trece Argeșul prin apă. Sunt uzi până la piele. Tremurând de frig, ajung la Bragadiru, după un marș istovitor de 30 de ore. Aici primesc pâine și pesmeți. Soldații „inconștienți”, în loc să se odihnească și să-și usuce hainele, caută băutură într-o fabrică de spirt. Se taie câțiva porci pentru hrana trupei (20 nov.). A doua zi se retrag spre Capitală. Se constituie o baterie de artilerie, formată din 80 de oameni. Ajung la fabrica de zahăr din Chitila. „Soldații iau mai mult decât pot duce. Păcat! Restul va rămâne inamicului.” 23 noiembrie este „o zi de tristă amintire pentru întreaga țară, dar, mai cu seamă pentru mine”. Batalionul lui Nicolae Pietraru trece prin gara Chitila și luptă aprig în apropierea fortului. E vânt și frig. Inamicul înzestrat cu artilerie grea este din ce în ce mai numeros.

Colonelul Voicescu, însoțit de alți ofițeri și de compania de mitraliere, organizează o coloană de marș și intră în București. Era de fapt o trădare, trupa fiind părăsită de comandantii superiori. Nemții sunt peste tot. Încotro să se îndrepte? „Cu orice risc, trebuie să luptăm pentru onoarea noastră militară”. Ocolesc patrulele germane de pe cheiul Dâmboviței și se îndreaptă spre Pantelimon, în speranța că vor găsi drumul spre Slobozia. Un tânăr bucureștean civil îi conduce de la mică distanță. Li se alătură alți soldați „care

umblau zăpăciți cu armele la ei”. Găsesc primăria din Pantelimon, unde speră să se odihnească. Primarul și notarul îi asigură că e totul în regulă. De fapt mințeau, ticăloșii, fiind vorbiți cu nemții care au apărut pe la 7 seara (două companii), le-au cerut să se predea, mulțumiți că „au găsit plocon, fără oboseală” (23 nov.).

Din cei 13 ofițeri români părăsiți de colonelul Voicescu la Chitila, 11 au căzut prizonieri. Printre ei se aflau câțiva ruși pe care nemții îi ironizau, strigându-le „Ruski, Ivan”, având mare necaz pe ei, lăudându-i, în schimb, pe români, pentru că le-au ținut piept, 8 ore, la Chitila. „Armatele nemțești care trec triumfătoare prin București sunt aplaudate de escrocii îmbogățiți care flutură bastele în semn de bucurie”. Prizonierii aflați sub escortă întâmpină privirile reci ale concetățenilor. Sunt duși la Cercul Militar. „Antreprenorul, om cumsecade, ne servește un ceai cald și trimite pe cineva să cumpere lenjerie de corp și alimente de drum (conserve, ciocolată)”. Pe 25 noiembrie se dă o ordonanță prin care se cere ofițerilor români din Capitală să se prezinte la Comandament. În caz contrar, vor fi executați pe loc. S-au prezentat „cuconași de la diferite servicii militare, curați și gătiți ca la paradă”. Marghiloman a promis bani și lenjerie de corp de la Crucea Roșie. N. Pietraru a primit două cămăși, două izmene și două perechi de ciorapi de lână. Se simte, însă, rău, are febră. Este însoțit de un camarad la spitalul Regina Elisabeta. Niște surori medicale de la pavilionul ofițerilor nu vor să-l interneze, afirmând că are „chiulangită cronică”, deși febra depășea 40 de grade. Pe 28 noiembrie este consultat de medicul Stein și pus pe tratament cu multiple comprese cu oțet aromatic și regim cu limonadă și lapte (1-5 dec.). O infirmieră îl îngrijește „ca o adevărată soră”. Este examinat minuțios în fiecare zi. Doarme puțin și visează „monstruoșități”, cum ar fi că aleargă mereu, mereu. Petrece ziua onomastică (6 dec.) în suferință. 7-16 dec.: temperatura corpului începe să scadă. Află că se dau lupte grele în apropierea Buzăului. Pe 17 decembrie se aduc 1000 de răniți germani. Românii ar fi internați în spitale din provincie. La Pârscov ar fi luptat vitejește Regimentul 11 Siret, producând pagube mari inamicului.

Se mută la Spitalul Colțea (19 dec.) cu trăsura de salvare. Alt medic, alt tratament. „Am voie să mănânc orice, în afară de varză”. Sărbătorește în suflet Nașterea Domnului, cu gândul la familia de la Pietraru. Pe 30 decembrie este pus pe lista de evacuare. Un doctor Stoicescu susține că ofițerii rezerviști au fugit din calea inamicului. Ce știe el, cum a fost în linia întâi? În fiecare zi mor soldați bolnavi de tuberculoză căpătată în tranșeele pline cu apă.

31 decembrie 1916: „E ultima zi a acestui an blestemat pentru mine și pentru țara întreagă”. Este de părere că familia sa îl crede mort. „Să dea Domnul ca anul care vine să fie al păcii și al victoriei pentru noi și aliații noștri”.

Pe 1 ianuarie 1917 este diagnosticat cu tifos exantematic, „cu statutul de prizonier de război”. Scapă cu viață și din această încercare și pe 4 februarie, împreună cu sute de ofițeri, sunt urcați în vagoane de marfă și pleacă spre Germania. Trec prin Pitești și Slatina unde sunt îmbarcați alți „captivi”, apoi pe Valea Oltului, Vințu de Jos, Valea Mureșului. Pe 23 februarie ajung la Budapesta. Trenul cu prizonieri intră în Germania și trece Oderul.

Pe 28 Făurar, la ora 6 dimineața, au ajuns la Strallsund. Li se aduc bagajele în lagăr. Fac baie, își spală hainele la etuvă. Primește fiecare zahăr și marmeladă pentru o săptămână. Stau 8 ofițeri într-o cameră. Toate visele tânărului Pietraru au ca decor satul și casa, iar ca personaje, familia, părinții și frații. Află de la Enescu Alexandru cum s-a desfășurat lupta de la Pârscov de pe 29 noiembrie 1916. Un regiment german a pătruns, prin surprindere, pe Valea Bălăneșei, trecând prin Pănătău și Pietraru. Un general român, aflat la Pârscov, a plecat în grabă spre Buzău. Trupele române erau pe aliniamentul Cislău. Nemții au săpat tranșee, să le taie retragerea la Pârscov și să-i încercuiască, dar două batalioane din Regimentul 11 Siret au contraatacat viguros la confluența Bălăneșei cu râul Buzău și au făcut posibilă retragerea diviziei spre oraș. Au fost morți și răniți de o parte și de alta. „Morții zăceau în spatele tufișurilor”. Nemții au doborât cu tunul clopotnița bisericii din Pârscovul de Sus, pentru a anihila un cuib de mitralieră al românilor. „Populația s-a prezentat mizerabil aici, refuzând să dea vreo lămurire trupelor noastre, deși inamicul era în sat”.

La Strallsund prizonierii își petrec timpul jucând table și cărți. N. Pietraru începe să învețe limba germană. În multe împrejurări i se întărește convingerea că ofițerii ruși sunt „bădărani lipsiți de maniere”. Sensibilul sublocotenent avea 25 de ani! Visează chiar și pomii din grădina casei părintești și, mai cu seamă, o tânără care se făcea că e logodnica sa. Crede în semnele bune și în cele rele care îi apar ziua și noaptea. Se visează învățător aflat în prima zi de școală, sau în prăvălia din Pietraru sau udând leandrii înfloriți. La Strallsund, care e o insulă în Marea Baltică, li se permite să pescuiască într-un canal, în micul Dăuholm, să organizeze ședințe literare, să pună în scenă piese de teatru. Se bucură că îi apar în vis bunicii Năstase și Polina Pietraru.

Pe 1 aprilie 1917, fiecare prizonier primește 4 kg de pesmeți (din Paris), 200 g. de șuncă (din Uruguay) și cărbuni pentru sobă. Vor sărbători Învierea Domnului după calendarul catolic, pe 2 aprilie, când vor merge la biserică.

Speranța eliberării nu îl părăsește niciodată...

LĂCRĂMIOARA STOENESCU

Un pictor la minele de uraniu Ciudanovița: Corneliu Vasilescu

Familia l-a înzestrat cu un dosar pătat

Direcția Generală a Serviciului Muncii nu a ținut seama de talentele tineretului recrutat în detașamentele de muncă forțată și nu s-a interesat de formarea și de afirmarea lui. În armată, se avea grijă de stimularea mediocrităților din muzică, sport și literatură, însă adevăratele talente nu au fost încurajate. DGSM se lăuda, de obicei, cu participarea gloatei la concursuri și cu realizările în cadrul acestora. Sportivii au adus victorii, calificându-se la meciurile de fotbal, baschet, sau volei ori handbal, iar pictorii erau puși să scrie lozinci ori caricaturi la adresa lui Tito. Acesta era un șef de partid din Jugoslavia acelor ani, care deviase de la doctrina Partidului Comunist și era luat în vizorul rușilor, dar mai ales al lui Stalin, marele satrap de la Moscova, căruia nu-i convenea deviaționismul din Partidul Comunist.

Corneliu Vasilescu picta pancarte pentru sărbătorile comuniste și făcea astfel de caricaturi, iar muzicienii glorificau partidul prin cântece pe care coriștii le cântau la diferite festivaluri. Cu toate acestea, mulți dintre pictorii, muzicienii ori sportivii talentați, care au fost încorporați în detașamentele DGSM, au devenit mai târziu notorii. Printre aceștia se află și Corneliu Vasilescu, un talent incontestabil, pictor cunoscut, care a participat în cursul vieții sale la numeroase expoziții internaționale de grup sau personale, obținând premii remarcabile. Când l-am vizitat în atelierul său de lucru de la mansarda blocului în care avea atelierul, pictorul Corneliu Vasilescu ne-a declarat că, dacă ar fi posibil, ar șterge din memorie anii când a fost ostaș la "muncă forțată",

toate acele evenimente triste.

El ar dori să uite trecutul, chiar și pericolul întâlnit la orice pas, în minele de uraniu, unde, după o jumătate de oră, i se înnegreau unghiile. Cu modestia ce-l caracterizează, el consideră acum ne semnificativă pentru istoria țării acea perioadă în care a lucrat efectiv la minele de uraniu de la Ciudanovița și se crede prea umil față de adevărații eroi care au zăcut toată tinerețea în temnițele comuniste. Corneliu Vasilescu a văzut lumina zilei pe 23 octombrie 1934 în Bârlad, într-o familie de intelectuali cunoscută în oraș. Tatăl său era remarcabilul profesor și avocat Nicolae Vasilescu, ajutor de primar țărănist, în timpul guvernării acestui partid. El a fost arestat în 1947 împreună cu fruntașii tuturor partidelor politice și eliberat condiționat numai după abdicarea Majestății Sale Regele Mihai I. Înainte de Anul Nou, fiul său, care era elev de treisprezece ani, se dusese cu alți copii la Primărie, să ureze un an bun notabilităților din oraș. Acolo, el a aflat de eliberarea din arest a tatălui său chiar de la șeful Siguranței, netransformată încă în Securitate, și a fost trimis acasă pentru a-i da vestea mamei sale. Comuniștii îi eliberau pe deținuți în preajma marilor sărbători religioase (Crăciun, Paște) sau naționale și internaționale (Anul Nou, 1 Mai, 23 August).

Deși au trecut atâția ani, pictorul Corneliu Vasilescu își amintește că atunci a ajuns acasă și l-a văzut pe tatăl său așezat pe pat, apatic, parcă absent, privind ca prin sticlă, fără a avea vreo preocupare de a sărbători Anul Nou. Datorită studiilor sale temeinice de filologie și de drept, avocatul Nicolae Vasilescu era considerat făcând parte din elite, deoarece fusese profesor de filologie și director la o școală comercială din Basarabia, de unde s-a întors în oraș și a profesat ca avocat în Baroul din Bârlad. În timpul războiului, el a contribuit la construirea podurilor peste bălțile din împrejurimea orașului, dar, cu toate că luptase pentru prosperitatea acestuia, după instalarea la putere a comuniștilor a fost considerat "dușman al poporului" și arestat și a doua oară.

Atunci, a fost trimis la Canalul Dunărea - Marea Neagră, fără a i se comunica motivul arestării, așa cum procedau comuniștii. Corneliu Vasilescu bănuiește că tatăl său a fost arestat tocmai pentru că făcea parte din elita orașului și participase, din partea tineretului țărănist, ca ajutor de primar, în timpul acestei guvernări, la ședințele plenarei avocaților din Tutova, Bârlad. Cu asemenea capete de acuzare, desigur că i s-a dat o pedeapsă mai mare și a stat mulți ani la Canal. În acest timp, casa i-a fost expropriată, iar familia izgonită în camerele servitorilor, în timp ce în locul lor s-au instalat nimeni alții decât părinții fostului primar al Bucureștilor, medicul Sorin Oprescu.

După mai mult timp, când Corneliu Vasilescu se afla în oraș, a văzut agitație și a auzit de întoarcerea tatălui său din a doua detenție. Apoi, toate au decurs conform manevrelor de atunci: exclus din Baroul avocaților ca fost ajutor de primar țărănist, Nicolae Vasilescu a rămas fără serviciu ca și soția sa, care fusese profesoară de desen la o școală tehnică din oraș. Mama pictorului Corneliu Vasilescu era nepoata sculptorului Talasă, care studiasse la Paris și, apoi, se

Corneliu Vasilescu, în atelier. Foto Lucian Muntean

stabilise la Bârlad. Corneliu Vasilescu a moștenit desigur în genă talentul lor, care, cu timpul, a devenit viguros.

Din cauza originii sociale care dirija soarta oamenilor în acele împrejurări politice, el a trebuit să se transfere de la o școală de prestigiu, cum era Colegiul Național "Gheorghe Roșca Codreanu", la Școala Medie de Mecanică Agricolă, pe care a absolvit-o în 1954. După ce părinții săi au rămas fără servicii, Corneliu Vasilescu

a fost obligat să se încadreze în câmpul muncii, pentru a-și întreține familia, ca singurul care aducea un venit și-o putea salva de la o iminentă inaniție. Deși absolvise Școala Medie Tehnică, fiind urmaș de deținut politic, știa că nu avea șanse să fie admis la Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" din București, deoarece, atunci, la înscrierea în facultate, candidatul completa tot felul de fișe, în care se detalia originea socială și ar fi fost imposibil să ascundă detenția tatălui său, iar, dacă ar fi declarat-o, era respins din start. Când erau descoperiți, cei care își ascundeau situația socială erau exmatriculați fără drept de înscriere la vreo altă facultate din țară.

Având o anumită verticalitate, Corneliu Vasilescu a preferat să se încadreze în câmpul muncii la Liberman, un patron la care picta reclame pentru cinema Patria sau scria lozinci pentru Întreprinderea de Artă a regiunii Bârlad și pentru cinematograful "6 Martie" din oraș. (Până la noua împărțire teritorială din timpul lui Ceaușescu, a existat regiunea Bârlad). Considerându-l incomod pe fiul unui "dușman al poporului", care făcea parte din elite, comuniștii i-au înscenat un sabotaj, învinuindu-l de incendierea cinematograful "6 Martie" din oraș. Sigura acuzație a fost că el a desenat afișele pentru filmele ce rulau acolo. Arestat împreună cu cel care lipea afișele, el a fost anchetat și reținut la Miliție o săptămână.

În prezent, cercetându-și dosarul la CNSAS, Corneliu Vasilescu a intrat în posesia declarației soților Marinescu Dragoș din Chitila. Aceștia au dat o declarație la Miliție din care reiese că Vasilescu Corneliu a comis un act de sabotaj, adică a dat foc cinematografului unde lucra, fiind contra regimului ca și tatăl său care era deținut la Canalul Dunărea-Marea Neagră. De atunci, pictorul Corneliu Vasilescu a rămas cu un dosar penal, un cazier și stigmatizat de Securitate ca piroman pentru întreaga sa viață. Conform acestui dosar și stigmatului său de piroman, Corneliu Vasilescu a fost cercetat și în alte rânduri, adică, de câte ori se producea un incendiu. În 1978, când a luat foc Teatrul

Național București, în timpul vizitei delegației din China, a fost învinuit și el. La învinuire a contribuit poziția dubioasă a atelierului său de pictură de atunci, situat chiar în spatele Teatrului Național.

De acest stigmat nu a scăpat nici după 1990, deși, după căderea comunismului, n-ar fi trebuit să mai fie suspectat. Cu toate acestea, în ianuarie 2003, când a luat foc Opereta, pictorul ajuns în plinătatea talentului său, om la șaizeci și nouă de ani, cu numeroase premii și expoziții internaționale de pictură, a devenit din nou suspect, bănuț și cercetat, ca cel din urmă infractor. Cum se pot justifica aceste incriminări acum, după atâta timp, când s-a verificat și constatat de atâtea ori nevinovăția acestui pictor atât de apreciat, cunoscut în țară și peste hotare? Nu ar fi trebuit șters un asemenea cazier după atâția ani, după ce el și-a demonstrat cu vârf și îndesat nevinovăția și, mai mult decât atât, ne face cunoscuți pretutindeni prin tablourile sale ca un "mesager și ambasador european"? Cum putem interpreta această atitudine față de reputația unui om de valoare? În zilele noastre, când ne pretindem că suntem un stat de drept, aceasta să fie rea voință sau pur și simplu indiferență?

În detașamentul de muncă forțată de la minele de uraniu Ciudanovița

În anul 1954, la puțin timp după absolvirea Școlii Medii Tehnice, Corneliu Vasilescu a fost încorporat într-un detașament DGSM, la "muncă forțată", ca orice fiu al unui "dușman al poporului". Atunci, comuniștilor li se părea normal ca ei să efectueze armata la DGSM, în cadrul acestor detașamente. Trimis la Centrul de recrutare din Bârlad, Corneliu Vasilescu a fost considerat "surplus de contingent" și încadrat în detașamentul de "muncă forțată" DGSM, de la Ciudanovița, unde a lucrat la minele de uraniu între 15.09.1954 și 15.12.1954 și de la 15.03.1955 până la 15.06.1957. Acum, el este încadrat în Legea 189/2000 cu completarea și modificarea art. 6 alin. 1 legea 309/2002, privind recunoașterea persoanelor persecutate care au efectuat stagiul militar în DGSM.

Când l-am întrebat despre acei ani, i-am smuls cu mare greutate povestea unei întâmplări ce mi s-a părut mai deosebită, dar care pentru el părea banală: dezertarea unor ostași din detașamentul de "muncă forțată" de la minele de uraniu din Ciudanovița. Abuzând de bunăvoința Domniei Sale, deși îmi dădeam seama cât de greu îi era să scormonească prin amintiri dureroase, am fost mai mult decât insistentă și numai delicatețea și educația primită din familia sa cu tradiții străvechi l-au făcut să continue. l-am răpit mai multe ore din timpul său prețios afectat picturii și, mereu persuasivă, ca orice cercetător avid de cunoaștere, l-am întrebat cu obstinație, nelăsându-l până nu mi-a descris acea încercare de dezertarea a ostașilor din Ciudanovița.

Mi-am imaginat fugarii rătăcind, în naivitatea lor, prin pădurile din împrejurimi și gonind spre libertate, crezând că vor reuși să scape de iadul din Ciudanovița. Din descrierile picturale ale maestrului îmi închipuiam ca într-un imens tablou

panoramic, aproape cinematografic, soldații hăcuți de o turmă de mistreți, cărora le speriaseră ciurda. Apoi, ca într-o "Cruciadă a mistreților", aceștia au pornit să se răzbune pe oamenii care intraseră în habitatul lor fără voie. Înfruntându-și "vrăjmașii", dar fiind în legitimă apărare, ostașii au scăpat de aceștia numai prin fugă.

Deși "fuga e rușinoasă", s-a dovedit sănătoasă și de acea dată ca în proverbul cunoscut nouă, pentru că numai așa au scăpat din calea mistreților. Totuși, caralii i-au prins și adus în detașament, unde au fost judecați, pe dealurile Ciudanoviței. După descrierea plastică a maestrului, un tablou panoramic, numit de mine "Judecata fugarilor", îmi înfierbânta imaginația. Vedeam ostașii din detașamentul de muncă forțată cum stăteau presărați pe dealuri, nu așezați într-un careu, cum ar fi fost la câmpie, dar înfierați cu aceeași mânie proletară de către comandant și politruc.

Cei câțiva dezertori stăteau în mijloc și suportau cu stoicism beșteleala șefilor. Trebuiau să le dea celorlalți un exemplu negativ, din care să înțeleagă că din acel infern nu mai exista nicio scăpare. "Lasciati ogni speranza voi ch'entrate", această frază descurajatoare, scrisă pe poarta infernului dantesc, ar fi putut tot atât de bine să se afle scrijilită pe o scândură la intrarea în mina Ciudanovița. L-am întrebat cu naivitate pe maestru ce pedepse au primit dezertorii din partea comandantului și a politrucului? Zâmbindu-mi cu superioritatea omului trecut prin atâtea încercări, pictorul a răspuns totuși naivității și lipsei mele de experiență:

"Ce pedeapsă, doamnă? Chiar n-ați înțeles că nu exista pedeapsă mai grea decât Ciudanovița?" Am tăcut, rușinată, la gândul că eu îmi imaginasem să-i fi trimis la carceră, dar mi-am dat seama că maestrul avea dreptate. Carcera ar fi fost nu o pedeapsă, ci o relaxare, un loc de tihnă față de munca infernală din mina de la Ciudanovița. Am înțeles mai bine atunci că Ciudanovița era Infernul! Chiar și după această discuție, oricâtă imaginație ai avea, nu poți înțelege pe cei care au trecut prin acest infern, fără să fi stat măcar o zi acolo. Apoi, maestrul m-a făcut să-mi imaginez ororile aceluia loc malefic, dându-mi un album prezentat la o expoziție.

Am găsit atașată în el o pagină dactilografiată cu impresiile sale de la Ciudanovița. Maestrul nu se rezumase doar să evoce plastic peisajele, ci le descriesese în detaliu, apelând la literatură și utilizând imaginile vizuale, motrice și senzațiile tactile, ca un scriitor. Și-a notat senzațiile și percepțiile la sosirea în acel infern, iar eu, citindu-le, am încercat să mi le imaginez și să înțeleg tot ceea ce îl tulburase atunci. Cât am reușit, nici eu nu știu. M-au emoționat însă acele imagini vizuale, motrice și auditive pe care le-am găsit, într-adevăr, impresionante, ca și textul, care merită să fie cunoscut și de alții. Voi cita în continuare acest fragment, care poate fi inserat într-o carte pe care, cu siguranță, o va scrie cândva maestrul:

"Era pe le sfârșitul verii anului 1954. După câteva zile de călătorit cu vagoane de marfă, care numai nopțile erau oprite, iar noi scoși să dormim în

câmp deschis, într-o dimineață după prima noapte dormită în vagoanele în care se mergea așa cum se putea, unii peste alții, legănându-ne în cor, după cum se mișca vagonul, iată-ne ajunși și coborâți într-o crăpătură de munte atât cât să încapă o linie de tren. Cu ochii mari deschiși căutam cerul cu disperare. Eram ca semințele negre de harbuz, căzute în interior după tăierea și scoaterea feliei, care ridicată lasă să pătrundă lumina zilei până la noi. Ar fi fost greu dacă nu descopeream lumina. Privirea ne-a fost fulgerată de întinderea care se deschidea deasupra noastră.

Sufletele ne erau salvate de privirea care ducea cu ea până departe ce aveam noi mai scump - libertatea. Altfel, cum era să știm ce e aia, că doar nu ți-o face nimeni cadou și nici faptul că o porți cu tine nu știi. Ceea ce păstrăm în noi se descoperise acum și, ciudat, începusem să trăim izolați unul de celălalt. Chiar și lipsa de speranță își mutase direcția, funcționând în scopul descoperirii de sensuri care ne făceau ca ceva din noi să tresară. Treceam dincolo de Ciudanovița, nu tu flori, nu tu pajiști cu verdeață. Nu erau decât părți din noi care pluteau împinse, căutându-se a se constitui în altceva, într-o altă realitate fără voia noastră. O șansă, NU? Câți au acest noroc?!? Senzațiile nu mai aveau cum să funcționeze. Semnele care ne agătau de povești știute se șterseseră, emoțiile le luaseră locul. Trăiam acum numai prin ceea ce noi nu mai eram. Nu mai aveam să întâlnesc nimic din ceea ce pipăisem, ascultasem. Câtă libertate putea fi!!!

Nu aș fi dorit să învăț nimic nou, dar nu aveam încotro.

Nu mai urmăream timpul, dispăruse! Nu mai ceream, sau căutam să mănânc, să mă culc sau să mă scol. Toate astea rămăseseră pe seama ghebanilor - care din când în când, cu voci sătule, strigau: "normaaaaa". Și se făcea, ca să ne lase dracului să lunecăm cu gândul încotro ne venea, - dincolo de Ciudanovița - acolo unde se deschidea o viață a luminii, a culorilor, a organizărilor știute doar de tine. O taină care-ți reconstituia încrederea. Nu știam, nu înțelegeam, dar merita prelungită această "bucurie", până când alta se va ivi. Se schița sentimentul recuperării prin muncă a demnității care ne fusese confiscată de ocupant.

Totul a rămas o amintire, parcă mișcându-se și acum, mut, schilodindu-se încercând să-și caute o articulație, plutind în ceața unui contre-jour anonim fără nopți și dimineți, pătruns de un miros greu de pătură mucegăită.

Purtăm cu noi ca o povară sfântă o zestre pe care nimeni nu vrea să și-o asume" (Corneliu Vasilescu).

*

* *

În discuția noastră, pictorul Corneliu Vasilescu mi-a explicat sensul toponimiei Ciudanovița cu cele două accepțiuni ale sale, cea sârbă, de "ciudat, inexplicabil, inefabil" și cea rusă de "minune". Am acceptat-o amândoi pe prima. Acolo unde ajunsese el era ceva ciudat, inexplicabil, inefabil, ceva asemenea unui infern uman. Eu îmi imaginam Ciudanovița ca bolgiile din "Infernul" lui Dante

și mă gândeam că și ostașii de acolo, puteau spune "lasciati ogni speranza voi ch'entrate". Totul era acolo, nou și surprinzător. Tânărul era mirat să vadă ceea ce nu mai văzuse până atunci, o Hiroșimă românească: "nu tu flori, nu tu pajiști cu verdeață. Nu erau decât părți din noi care pluteau împinse, căutându-se a se constitui în altceva, într-o altă realitate fără voia noastră."

Ființa lor se dezintegra în părți care nu mai doreau o reintegrare umană ci, ca o nouă entitate, ceva necunoscut încă. În acel spațiu privea "cu ochii mari deschiși, căuta cerul cu disperare.", ajunsese într-un loc, unde senzațiile nu mai funcționau: "Senzațiile nu mai aveau cum să funcționeze." Claustrați într-o lume necunoscută, dar care nu mai era a lor, "nimic nu mai funcționa normal", iar ei căutau "ce aveam noi mai scump - libertatea", dar aceasta le lipsea cu desăvârșire. Ostașii începuseră să trăiască izolați, în afară de timpul care dispăruse pentru ei sau, în cel mai bun caz, se dilatase, fiind subiectiv.

De aceea ziua li se părea, atunci, prea lungă. Ostașii din Ciudanovița încercau să-și salveze sufletele, în acea lume, în care omul ajunsese la stadiul de animalitate. Lipsa libertății era resimțită acut, ei nemaifiind cei de până atunci, de când li se luase tot ce avuseseră mai drag: "libertatea": "Trăiam acum numai prin ceea ce noi nu mai eram. Nu mai aveam să întâlnesc nimic din ceea ce pipăisem, ascultasem. Câtă libertate putea fi!!!" În Ciudanovița nici senzațiile nu mai erau aceleași. Cunoașterea nu mai funcționa la fel, viața era lipsită de lumini și culoare.

Acestea rămăseseră undeva, dincolo de ea, unde exista viața adevărată, pe care ei o doreau cu ardoare, dar de care erau despărțiți pentru mult timp, ca o pedeapsă dată de comuniști fiilor de mic burghezi, chiaburi sau de alte categorii ostracizate. Ei visau cu ardoare la ce cunoscuseră până atunci. Dincolo de Ciudanovița era viața adevărată, care în acea perioadă le era interzisă: "dincolo de Ciudanovița, acolo unde se deschidea o viață a luminii, a culorilor, a organizărilor știute doar de tine, trăiam sentimentul recuperării prin muncă a demnității care ne fusese confiscată de ocupant."

*

* *

Plastician în forme, dimensiuni și culori, Corneliu Vasilescu se dovedește a fi și un maestru și plastician al cuvântului. La el imaginile vizuale capătă forme și dimensiuni nemaîntâlnite, pe care poți să le vizualizezi, să le pipăi. De pretutindeni vezi în spatele lor pictorul care le mănuieste ca un mare regizor. Ar fi păcat ca maestrul să nu scrie o carte despre Ciudanovița. Quid prodest? , s-ar întreba unii... poate chiar și Maestrul. Răspunsul e clar: urmașilor, cercetătorilor, istoricilor și tuturor celor care au nevoie de asemenea carte, poate chiar și literaturii, aducând un suflu nou în proza contemporană.

Student la arte plastice și pictor notoriu

Ca un paradox, pictorul Corneliu Vasilescu a fost admis mai întâi în Uniunea

Artiștilor Plastici și numai după aceea în facultate. Deși era fiul unui deținut politic, a fost recunoscut datorită talentului său de pictorii Dan Hatmanu și Corneliu Baba, care au girat atunci pentru el, încât a fost admis în Uniunea Artiștilor Plastici și a participat la mai multe expoziții. El a întrunit critici valoroase din partea lui Petru Comarnescu, Bela Bartok și Ion Frunzetti care au girat pentru talentul său. În 1969, Corneliu Vasilescu a dat examen la Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" din București și a reușit al treilea, când concurența a fost de șaptezeci și opt pe un loc. Ca student întârziat, la peste treizeci de ani, el a studiat în anii 1969-1974 la secția Pictură, la clasa profesorului Gheorghe Saru.

În anii 1976-1979, Corneliu Vasilescu a fost numit muzeograf la Oficiul Național pentru Documentare și Expoziții de Artă. De la început, s-a izbit de proletcultismul care încă mai funcționa și în artele plastice, dar, stăpân pe mijloacele de expresie, a reformat pictura contemporană. Deși bun patriot, și-a dat seama că nu putea să devină liber decât depășind figurativismul, care în comunism, după părerea sa, era o aservire la social. De aceea a îmbrățișat pictura nonfigurativă, care îi dădea posibilitatea să se exprime așa cum îi cerea conștiința, dar și temperamentul său, tumultuos, năvalnic și însetat de libertate.

Astfel, a făcut din arta sa "un refugiu și armă de atac", încât, din toate picturile immortalizate pe panouri imense, aproape cât un perete, transpare spiritul său liber, descătușat de dogme și dorința de a trăi, sfidând orice încorsetare în forme și rigori. Pretutindeni pe pânzele sale vezi, așa cum a remarcat critica de specialitate, linii virile, ferme sau delicate uneori, agitate alteori, în puține culori cromatice pe fonduri albe cu diagonale albastre sau negre ori viu colorate.

Cine îl cunoaște mai îndeaproape pe Corneliu Vasilescu, își dă seama că maestrul și-a pictat în ele sufletul său liber, care nu suportă nedreptatea și legile strâmbe, care să nu-i permită spontaneitatea, exprimarea dinamică. În imaginile pictate pe pânzele sale, el și-a transpus întreaga sa energie. Pânzele sale îl reprezintă prin forme, culori și senzații, deoarece emană o forță extraordinară descătușată și sunt încărcate de un dinamism ce transpare de pretutindeni. În ele zace în stare latentă forța extraordinară a unui om puternic, hotărât, un fel de Prometeu sau de Hefaistos. Corneliu Vasilescu și-a urmat întreaga viață instinctul personal și calea în pictura abstractă, considerând că "arta este un act care se produce din instinct".

Pictorul ne sugerează "nivelul libertății" pe "drumul cristalizării abstracției lirice" denumit metaforic Nirvana, așa cum și-a intitulat o întreagă expoziție. El a fost și a rămas un țărănist convins ca și tatăl său. Patriot "stricto senso", el crede că țărăniștii au realizat opera de devenire a țării, eliberând Ardealul și legându-l de Țările Române, dorind, însă, a ne orienta spre valorile europene. De aceea pictorul a luptat prin arta sa împotriva comunismului și, considerând că și Rezistența de la Focșani trebuie să fie cunoscută, a realizat expoziția "Tineretul fără tinerete".

*
* *

Ca o încununare a muncii sale de peste patruzeci de ani, Corneliu Vasilescu s-a remarcat la diverse expoziții, începând din anii 1977. El a participat la expoziții internaționale la Alexandria, Barcelona, Moscova, Darmstadt, Istanbul, Paris, dar și la cele personale la Darmstadt, Udine, Luxemburg, Frankfurt, Ciudad de Mejico. Maestrul a expus și expune în expoziții românești de grup organizate în străinătate, ca cele de la Beijing, Varșovia, Shanghai, Ankara, Istanbul, Paris, Helsinki, Viena, Teheran, Nicosia, Roma, Haga, Berlin, Belgrad, Ierusalim, Stuttgart, Barcelona, Strasbourg, Beirut și Londra, ca și în altele care i-au adus notorietatea.

Ca o recunoaștere a valorii sale artistice stau dovadă Premiul pentru Pictură al Uniunii Artiștilor Plastici la Bienala de Artă, București, în 1977, Medalia a 40-a aniversare a republicii în 1986, Premiul de Pictură "N. Tonitza" al Uniunii Artiștilor Plastici, Fundația de Artă din 1999, Premiul Artiștilor Plastici din Republica Moldova în 2000, Premiul Tehnica acuarelei, Tulcea UAP, din 2001 și Premiul pentru Pictură "Lascăr Viorel", Piatra Neamț, UAP, din 2003. Fostul profesor de pictură de la Liceul "Nicolae Tonitza" și universitarul din Germania nu renunță nici la vârsta sa de optzeci și trei de ani la pictură.

El ne uimește prin grandoearea și măreția de exprimare a viziunii sale care întinerește pictura contemporană. Supranumit părintele artei moderniste, maestrul neobosit, de o energie debordantă, abordează cu îndrăzneală, în ciuda vârstei înaintate, teme care nu conțin să ne incite, expunând mereu în țară, dar și în străinătate, pânzele sale de mari dimensiuni. Fie să nu-i sece niciodată izvorul artei prolifice și inspirate. Se vor rușina dușmanii supraviețuitori care i-au stat în cale răsplătindu-l cu umilințe? Poate și asta i-ar aduce o mângâiere, dar ce alinare mai dulce ar putea fi decât premiile internaționale care îl consolează pentru întreaga sa viață trudnică, supusă multor privațiuni?

PAUL LEIBOVICI

Premiera

O seară de primăvară neobișnuită. Primisem invitație la o premieră la naționalul ieșean. Eram bucuros. Colegii nu m-au dat uitării! E drept că nu prea ne întâlneam și gestul direcției teatrului chiar mă surprinsese în oarecare măsură. Câtă vreme a funcționat Teatrul Evreiesc de Stat sub egida aceluiași municipiu, nu era obiceiul ca direcțiile celor două instituții teatrale să facă schimb de amabilități invitând personalul artistic la premierele teatrale.

Și iată minune! Mi-a sosit invitația în una din zile, la căsuța postală de la intrarea din blocul Z, de pe strada Valea Râului, etajul 7, apartamentul 35, unde în afara ziarului „Viața Iașului” pe care-l primeam cu destulă regularitate, altă corespondență nu prea era.

Mă bucurasem nespus! Era chiar o surpriză! Și încă ce... surpriză!

De când avusese loc catastrofa la Teatrul Evreiesc de Stat (căzuse plafonul peste sala de spectacole), colectivul artistic pleca prin orașele și comunele din apropiere, dând spectacole mai mult improvizate, căci nu avea nici sală de repetiție, nici fonduri materiale pentru închirierea unei alte săli cu scenă.

Apoi, comisia municipiului și comitetul județean de partid hotărâseră că „nu e nevoie să mai întreținem Teatrul Evreiesc de Stat, să avem cheltuieli...” Directorul, om de partid că fiindcă fără acest Carnet roșu nu putei fi conducător, cum vă povestesc, Șapira nu se lăsase și tot insista, tot mergea, de la un secretar la altul... Chiar luase legătura cu cei de SUS — adică cei din Comitetul Central din capitală! Că el era „comunist din ilegalitate... luptător în Spania...” dar evreu!?

Ce mai încolo-încoace... a venit ziua și momentul când salariații (corpul artistic, tehnic și administrativ) au primit „scrisoarea“, cele convenite pentru zilele de muncă și cei cu „carnet de partid“ chiar o repartizare la un alt teatru de prin țară, sau la o altă slujbă din localitate.

... și eu am fost repartizat!

... și eu am primit „scrisoarea“

... nici un cuvânt despre calificarea mea!? Nici pomeneală că eram „absolvent al Institutului de Cinematografie și Teatru“!

Scria clar „vă veți prezenta la Cooperativa cizmarilor“ !? !?

... și m-am prezentat! ... mi s-a dat un carnet la care era atașată o listă cu cizmăriile din oraș...

— De mâine, iei în primire, în ordinea indicată, cizmăriile după străzi, număr... și după ce încasezi bănuții, dai responsabilului o chitanță !

... și m-am pus pe treabă!

—Tovarășe, mă întâmpină unul dintre cizmari chiar de cum am pășit în atelierul respectiv, tovarășe, dumneata la noi?

Altul, mai binevoitor, când m-a văzut mi-a dat de băut o țuică de casă și apoi, aruncându-mi o privire șmecherească, îmi spuse: Să nu mă uitați... aș vrea și eu să fiu în „Brigada artistică“!?... O să mă auziți ...am o voce !

Băteam trotuarele orașului de la un capăt la altul, până în acea zi când ... am primit „invitația“.

— Draga mea, i-am spus soției, mergem... dacă direcția teatrului m-a invitat la Premieră, o să le răspund cu aceeași monedă.

Se lăsase seara, iar eu îmi pregătisem costumul, cămașa și cravata... iar Neli își aranja coafura, apoi luă invitația și... rămase cu privirea spre...

— Invitația... nu e pentru spectacolul de la Teatrul Național...

— Cum vine asta?

Când mi-am aruncat privirea, am rămas nespus de mirat, ba chiar mi-a trecut prin minte „o fi o farsă!“

Se bate la ușă!

— O fi vecinul de la opt?!

— Se sună, n-auzi... deschide! strigă din bucătărie nevastă-mea, în timp ce pregătea o cafeluță.

În dreptul pragului stăteau nemișcați doi inși ca doi plopici uscați, gata să calce peste prag. Cum erau însumați cu îmbrăcăminte maronie până la glezne, ochelari negri care le ascundeau privirea și trosneau cu cizmele în podea, am rămas cu privirea agățată spre paianjenul care tot își țesea pânza la colțul din afara ușii.

— Nu ne inviți la o cafea, spuse unul dintre cei doi ochelariști, în timp ce înaintau spre masa din mijlocul sufrageriei. Celălalt încercă să deschidă ușa bucătăriei, dar auzind vocea nevestii: — Sunt numai în combinezon!, se retrase spre scaunul din apropiere.

— Vă pregătiți pentru spectacol?

L-am privit drept în „ochelari“... și nu-mi venea a crede! Știau împielitații tot... absolut tot.

—Tocmai ne îmbrăcam! am răspuns cu vocea întretăiată.

— Dacă-i așa, scoase unul din ei un zâmbet ironic... „distracție plăcută“!

Desigur, cei doi au remarcat că nu prea eram entuziasmat de invitație.

— Opera își deschide porțile pentru ...

— O fi, dar... eu sunt om de teatru...

— ...și Revistă... operetă... completă unul dintre cei doi, după ce-și dăduse pulpana într-o parte în așa fel ca să se remarce pantalonul specific celor de la Securitate.

— O să te obișnuiești...

—Teatru... operă... aceeași mascaradă! adăugă într-o vizibilă ironie cel de al doilea „ofițer“ mai scund și cu o privire de șobolan.

—Am vrut să

Privirea muștrătoare a superiorului îl determină pe bondoc să-și înghită vorba.

—Te sfătuiesc să nu refuzi invitația, mi se adresă cu seriozitate.

— Cum e aproape de ora spectacolului, vă putem duce cu mașina noastră, așa-i tovarășe...

— La ordin, tovarășe...

Nevastă-mea stătea în ușa bucătăriei dar, auzind propunerea celor doi, interveni:

— Nu e nicio grabă, mai întâi culc copilul și apoi... chiar dacă vom ajunge la pauză...

—Tovarășa... am vrea să stăm de vorbă numai cu..., dumneata culcă-ți pruncul.

—Am vrea să cunoaștem cum ți-a plăcut spectacolul... așadar mâine de dimineață... la prima oră ești invitatul nostru.

Iar celălalt continuă: Mâine dimineața sunteți la noi... știți unde?!

— La ora șapte, vă legitimați la poartă și apoi...

Apoi, au plecat... ei au părăsit apartamentul, iar eu mi-am pus costumul, cravata și cămașa pe raftul de unde le scosesem.

În ușa bucătăriei stătea, înlemnită, nevastă-mea.

— Se sună la ușă, îmi șopti.

Cele două arătări, cărora nu le-am putut distinge gradul căci hainele din „pielea dracului“ le ascundeau uniforma militară, stăteau din nou în fața ușii și mi-au făcut semn să aplec urechea.

— Nu spui nimănu, nici nevestii, unde ai fost chemat!

— Discret!

— Secret!... dacă scoți vreo vorbă... noi aflăm!

Am tras ușa, întors cheia și m-am așezat pe unul din scaune.

— Ce vor? Sunt de la... iar la ureche, soția îmi șopti: Securitate!

Privirea noastră se îndreaptă spre strada întunecată, amorțită. La ora aceea

desigur că spectacolul de la Operă luase sfârșit, iar spectatorii se îndreptau fiecare spre locuințele lor.

Față în față, ea cu lacrimi în ochi, eu cu gândul spre... zorii zilei care aș fi dorit să nu se apropie.

Era spre mijlocul unei nopți albe. Copilul dormea și privirea mea îl alinta.

— Ce or vrea de la mine?

— Hai, culcă-te, doar n-ai făcut nimic rău... or vrea informații... despre teatru... foști colegi...

— Nu m-ai am legătură cu nici unul dintre... fiecare la locul lui...

...și ce legătură are invitația la Operă?...

— Invitația la spectacol, nu ai onorat-o... păcat! Poate ar fi fost o porțiță spre angajarea ta... îmi spuse cu naivitate soția.

Nu apucasem să zâmbesc, când ceasul sună începutul unei noi zile. Cine știe ce mă așteaptă, gândeam în sinea mea.

După plecarea soției spre tramvaiul care o ducea la fabrică, mi-am luat gentuța cu caietul și chitanțierul și-am pornit-o spre...

Pășeam ba grăbit, ca să ajung la timpul potrivit, conform indicațiilor primite, ba rămâneam ținut pe loc așteptând... îndemnul interior care-mi spunea: pornește! hai !

La ora șapte eram față în față cu soldatul de la poartă.

— Legitimația.

Se vede că era informat despre ce m-a adus așa devreme la poarta Securității.

— O să aveți de așteptat, tovarășul comandant vine după ora opt...

M-a îndrumat spre o încăpere, nu înainte de a mă preveni: Așteptați în sală și nu aveți voie să o părăsiți!

Încăperea era bine aerisită, cu ferestre acoperite de vopsea care nu permiteau să-mi arunc privirea spre curtea interioară. Căutam vreun scaun, o masă... nimic! Podeaua, bine lustruită, părea o oglindă moartă.

Deodată ușa se dădu într-o parte și un securist ca o ghemotoacă, cu părul uns cu pomadă și ochii holbați, a scos din deschizătura celor două buze cam subțirele și încovoiate, care semănau mai bine cu a unei broaște, un sunet: „ceasul”!

—Tovarășe, îi spusese, printre dinți: e ora opt și șinși minute... iar eu am fost.

— Ceasul! Mititelul ofițer se înalță pe vârful cizmilor, ca să ajungă a mă privi drept în ochi. Apoi se răsti: CEASUL!!

— Păi v-am spus, e opt și...

— Nu fi obraznic... dă-mi ceasul! Ce mai ai prin buzunare?

Nici una, nici două... mă buzănări și-mi ordonă: La tovarășul căpitan se intră fără ceas și fără...

Iar am rămas de unul singur și iar mă învârteam printre cei trei pereți vopsiți într-o culoare mormântie și ușa mare de sticlă, care ducea spre biroul...

Vremea rămase pe loc. Nu mai știam de timp... poate trecuse o oră, poate și mai mult, când în sfârșit am auzit strigându-mi-se numele.

— Intra !

Altă cameră... același decor...

La una din uși era un ofițer care, de cum m-a indentificat mi s-a adresat:

— Ești... după ce mi-a pronunțat numele, mi-a deschis ușa spre un coridor îngust și destul de neplăcut, căci mirosul era înecăcios.

—Tovarășul comandant e ocupat... ai să aștepti...

— Cât e ora, tovarășe...

—Te grăbești?

Se vede că am bâlbâit câteva cuvinte, pe care nu le-a înțeles... și mi-a ordonat: Ai răbdare... uite intră aici!

Era o cămăruță, un fel de cușcă sau mai știu eu ce!... putea de-a binelea, adică putea a găinaț sau cam așa ceva. Era întuneric... beznă! De cum mă mișcam mă loveam de un perete sau altul... și putoarea aceea înecăcioasă!!

Am dat cu pumnii în perete! Mă învârteam pe loc, iar mirosul înecăcios îmi provocă o greață până la vărsături, ochii ieșindu-mi...

Se vede treaba că trecuse vreme îndelungată, de când mă găseam în „cușca“ puturoasă.

—Vino tovarășe! Dar grăbește-te!

Nu știam dacă cel chemat eram eu? Am simțit cum o mână mă trage îmbrâncindu-mă spre scaunul din fața unui birou lung acoperit cu sticlă pe care se aflau teancuri de dosare... vreo două cărți..

O femeie a cărei figură îmi părea cunoscută intră și-i făcu un gest cu mâna ofițerului în fața căruia de abia stăteam pe picioare.

—Tovarășa... am spus, cu vocea gătuită..

—Aici eu întreb, tu răspunzi ! Ne-am înțeles!

Cum eram sleit de puteri, am încercat să-mi las corpul obosit pe șezutul scaunului.

Șeful, îmi aruncă o privire șmecherească, și când femeia intră pentru a doua oară, am auzit cum îi șoptea: „e foarte cunoscut... scrie...“ apoi, fără să-mi arunce o privire, a tras ușa după ea.

Șeful, care până atunci ședea vizavi de mine, se înalță și-mi întinse o carte în fața ochilor. Citește! Citește!

Nu puteam distinge nu un rând, nici măcar o literă.

— Ei, ce spui, îți place?

— Nu știu la ce vă referiți...

— La carte... ți-ai văzut fotografia?!

Am făcut o mișcare cu capul, în semn că nu știu la ce se referă.

Gestul meu, se vede treaba, l-a înfuriat mai rău, căci se făcu roșu la față și se repezi spre mine...

— Ești tu! Ce, nu-ți mai cunoști fotografia?!

La drept cuvânt, nu am apucat să-mi văd portretul, nici să disting ceva

câtuși de puțin.

— Ce relații ai cu americanii?

— !!!!!

—Acum când dușmanii americani te laudă, scriu, te laudă...

— ?????

— Dacă nu spui adevărul, o să-ți putrezească oasele, acolo!

Mâna lui cu degetele resfirate păreau amenințătoare.

—Vrei să dormi acasă sau aici? Și apoi, după ce tovarășii de la Operă te-au invitat... le-ai întors spatele! Nu mă așteptam ca un „om de teatru, un intelectual cu relații în America”... să se poarte atât de nepoliticos!

Rânjetul lui sarcastic nu-mi prevestea a bine!?

În vreme ce-și strângea lucrurile și-și îmbracă mantaua de piele, urlă către unul dintre subalterni: Ia-l !

Am fost împins spre un nou coridor. O ușă tocmai s-a deschis din care femeia cu poșeta pe umeri îmi aruncă un zâmbet...

—Ai devenit cunoscut... până în America!!, spuse ea cu o ironie vădită.

Nici nu am apucat să scot o vorbă, să o întreb... căci figura ei îmi părea din ce în ce mai cunoscută. Ea, femeia... securista închise ușa.

Soldatul mă introduse exact în camera din care ieșise ea... securista!

Păzitorul meu se așează pe un scaun din birou, îmi făcu semn să iau loc, iar după ce ridică receptorul îmi spuse: Ești liber!... Măine la ora șapte dimineața te prezinți aici! Șterge-o!

Strada era cufundată în beznă. Tramvaiele se retrăgeau. Având buzunarele goale, purtând într-o mână geanta cu documentele cizmarilor... am pornit-o spre casă.

Nevasta mă aștepta... era înspăimântată, dar când m-a zărit din balconul apartamentului, a ridicat copilul și ambii au fluturat mâinile.

Eram flămânzit, obosit și nedumerit de întrebările pe care mi le-au adresat. Am încercat să-i descriu nevestii pe femeia aceea care-mi părea cunoscută...

Încă nu se făcuse lumină și eu îmi sorbeam cafeaua.

Nici nevastă-mea nu era liniștită... ne întrebam ce stă în urma „invitației”..., anchetei...

La poarta Securității am fost probabil așteptat, căci acum mă primise un tânăr ofițer care nu m-a legitimat și care mi-a vorbit pe un ton prietenesc în timp ce mă conducea spre una din încăperi.

— Intră...

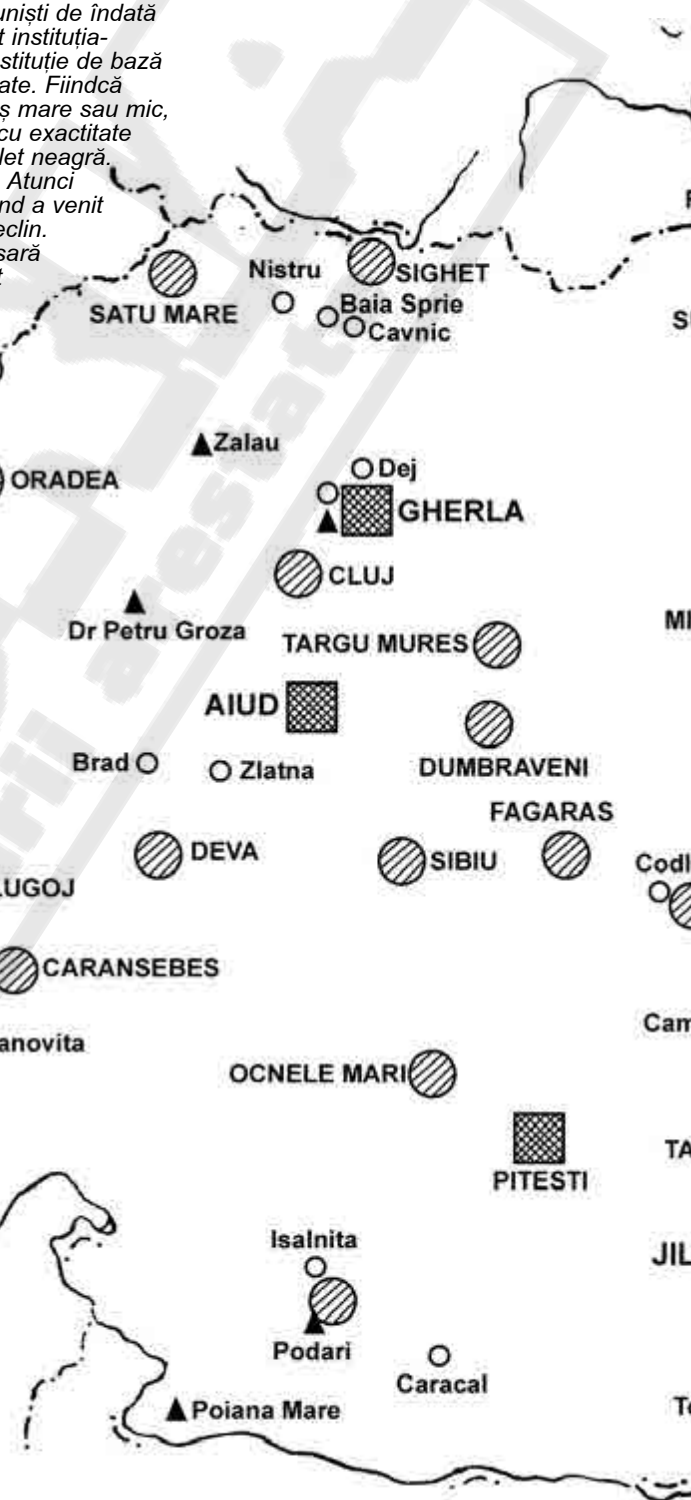
Nici un scaun, nici o masă... nici un zgomot... mă învârteam de colo-colo...

Femeia pe care o mai văzusem, mi-a făcut un semn să trec în camera alăturată.

— la privește-ți fotografia.

Am mai spus-o: una dintre primele instituții edificate de comuniști de îndată ce-au pus mâna pe putere în România (6 martie 1945) a fost instituția-pușcărie. Harta de față arată locurile „onorate” de această instituție de bază a regimului comunist. Și încă nu sunt toate locurile consemnate. Fiindcă Securitatea a mai avut locurile ei de detenție prin fiecare oraș mare sau mic, ba chiar în foarte multe comune. O hartă care ar consemna cu exactitate toate aceste locuri de suferință românească ar apărea complet neagră. Baza acestui gulag românesc a fost pusă de Gheorghiu-Dej. Atunci a și căpătat amploare acest gulag de inspirație sovietică. Când a venit Ceaușescu la putere, acest gulag a cunoscut un oarecare declin. Pozând într-un „comunist cu față umană”, cosmetizare necesară ca să facă bună impresie Occidentului, Ceaușescu a început să mai renunțe la zidurile închisorii propriu-zise, fără însă a renunța la teroare. Teroarea lui era mai nuanțată, fiindcă el nu-și mai înlătura adversarii cu glonte tras în ceafă, ci prin alte metode, chipurile mai „blânde”, precum: accidente de mașină, sinucideri simulate, iradieri, expulzări peste graniță etc. În memoria țării locurile consemnate pe harta de față au rămas și vor rămâne. Unele pușcării au o tristă și înspăimântătoare faimă. Așa au fost Jilava, Sighet, Râmnicu Sărat, Pitești, Galați, Caransebeș, Aiud, Gherla etc. În unele dintre aceste locuri nu mai există azi nici închisori. Așa sunt, de exemplu, Râmnicu Sărat, Caransebeș, Galați, Sighet etc. Ba chiar unele dintre ele, cu zidurile slăbite în urma diverselor cutremure, sunt gata să fie demolate. Noi credem că nu trebuie lăsate să dispară. Ele trebuie luate sub îngrijirea societății civile și conservate. Pentru ce conservate? Pentru că aceste locuri s-au gravat în istoria țării noastre ca locuri de suferință pentru poporul român care, în planificarea comunistă, trebuia să dispară de pe fața pământului. Rândurile pe care le scriem acum vor să se constituie într-o invitație față de acei români care, având și posibilități materiale, pot lua în custodie o fostă închisoare sau alta, ca să o poată conserva ca ațare. Spre neuitarea martirilor noștri.

- Mari centre de exterminare
- Inchisori de exterminare
- Lagar de exterminare
- Lagar de deportare
- Azil psihiatric

Geografia detenției

In memoriam

Gabriela Carp (1934-2017)

S-a stins din viață pe neașteptate, la München, o prietenă dragă și devotată a noastră (împreună cu sora ei, arh. Ligia Popp, și de bine-cunoscutul Mircea Carp au fost toți trei membri fondatori ai Fundației Culturale MEMORIA), lipsindu-ne de prezența ei luminoasă, atentă și încurajatoare cu care ne onora de câte ori revenea în țară.

S-a născut în București, în 1934. Tatăl său, colonel în armata română în cadrul Marelui Stat-Major, se trăgea din ramura lui Pavel Vladimirescu, fratele revoluționarului de la 1821, Tudor Vladimirescu.

A urmat cursurile Institutului de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" (1954-1959), Secția de istorie și critică de artă. Din motive politice, examenul de stat l-a susținut de abia în 1961.

În 1973 ajunge în Occident, la invitația Universității din Belfast, pentru a participa la cursuri de istoria artei. Se refugiază politic la München.

În 1976 se căsătorește cu Mircea Carp, fost director la posturile de radio "Vocea Americii" și "Europa Liberă". Devine o adevărată mamă pentru Mihai, băiatul din prima căsătorie a lui Mircea. Mihai Carp lucrează la Cartierul general NATO, fiind membru al staffului internațional.

După refugiul politic în Germania, Gabriela Carp s-a implicat foarte mult în activitățile culturale și politice ale comunității românești de la München, a activității Bisericii Ortodoxe. A activat în cadrul cenaclului "Apoziția", înființat de Ion Dumitru în 1969. Cenaclul a editat o revistă cu același nume, condusă de George Ciorănescu și administrată de Gabriela Carp.

Împreună cu Mircea Carp, a participat la congresele Academiei Româno-Americane de Arte și Științe (ARA), una din cele mai prestigioase instituții de cultură a exilului românesc, înființată în 1975. Gabriela Carp a primit, la Liège, în 1999, o diplomă specială de onoare pentru toată activitatea în ARA.

Așa după cum spune Mircea Carp, "Gabriela era angajată în multe activități. Între altele, a organizat la München o expoziție de pictură și sculptură cu opere ale artiștilor plastici români din exil. A colaborat cu fostul ei profesor, criticul de artă Ionel Jianu, la editarea unui lexicon al artiștilor plastici români în Occident, care a apărut în 1986, în limbile engleză și franceză, sub auspiciile ARA. Lucrarea *Les Artistes Roumains en Occident/Romanian Artists in the West* cuprinde date biografice și despre operă, fotografii

și fișe critice privind 170 de artiști români din 19 țări¹. Lucrarea a fost reeditată în limba română (*Artiști români în Occident*), sub egida Institutului Național pentru Memoria Exilului Românesc, la București, în 2005.

După 1990, soții Gabriela și Mircea Carp au fost foarte activi în cadrul Alianței Civice și al Fundației Academia Civică.

Ultima dată a fost alături de noi, împreună cu Mircea, la lansarea nr. 96 al revistei noastre, bucurându-ne, ca întotdeauna, prin cuvintele ei calde de apreciere, rostite cu discreție și eleganță. Discreția și eleganța o caracterizau de fapt pe Gabriela Carp, dar în spatele acestor calități vizibile se afla o ființă puternică, dârză, înzestrată cu talent și temeinicie, o ființă pe care se putea conta și care ne va lipsi nemăsurat.

¹ Mircea Carp, *Aici Mircea Carp să auzim numai de bine!*, Editura Polirom, 2012

In Memoriam

Nicolae-Șerban Tanașoca (1941-2017)

În acest început de primăvară tumultuos s-a stins pe neașteptate Nicolae-Șerban Tanașoca, unul dintre colaboratorii de vază ai revistei MEMORIA, prestigios om de știință, prieten de nădejde, și, vlăstar al stirpei aromâne, neînfricat iubitor de țară.

Licențiat și doctor în filologie clasică (greacă și latină) al Universității București, cercetător științific specializat în bizantinologie și balcanologie, a fost, din 2008, director al Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române. A avut totodată și o notabilă carieră universitară în domeniile bizantinologie, literatură comparată, limba greacă, cultura clasică greco-romană, balcanologie. A publicat numeroase opere de specialitate, iar participarea sa la reuniuni științifice naționale și internaționale prin comunicări și rapoarte a fost întotdeauna remarcabilă.

A primit, printre altele, următoarele premii și distincții: Premiul "Vasile Pârvan" al Academiei Române pentru lucrarea *Fontes Historiae Dacoromanae III* (în colab.), Premiul Fundației "Andrei șaguna" pentru întreaga activitate de cercetare în domeniul istoriei romanității balcanice, Crucea Casei Regale a României.

Dumnezeu să-l odihnească în pacea și lumina Sa.

Fie ca, prin exemplul lor, Romulus Rusan, Gabriela Carp și Nicolae-Șerban Tanașoca, așezați acum în împărăția Domnului, să ne călăuzească și în continuare pe calea spinoasă aleasă de revista MEMORIA întru neuitarea unui trecut încă plin de primejdii.

PREZENTĂRI DE CĂRȚI – RECENZII **OLGA POROHIVSKA-ANDRICI**

La lansarea cărților lui Vadim Guzun

*Olga Andrici alături de
Vadim Guzun*

Pe data de 12 octombrie 2016 a avut loc la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului lansarea ultimelor 3 volume ale istoricului și diplomatului Vadim Guzun, din seria “Afaceri orientale”, apărute în Editura Argonaut din Cluj-Napoca, sub egida Institutului de Istorie “George Barițiu” al Academiei Române, 2016:

—”Anchetat de SMERȘ”, 700 pag. (Dosarul anchetei și procesului intentat de autoritățile sovietice colonelului Hnat Porohivski).

—“Călătorie prin Eldorado” —memoriile din GULAG ale lui N.V. Sablin —liderul emigrației ruse în România.

—Ancheta, procesul și detenția acestuia în România.

Au participat istoricii: C-tin Corneanu, Alin Spânu, Vasile Buga, Mihaela Botnari (coeditor al “Călătoriei...”), George Trohani —arheolog, Teofil Rendiuk însărcinat cu Afaceri ad interim al Ambasadei Ucrainei în România ș.a.

Publicista Olga Porohivska-Andrici a rostit atunci următoarele:

Cu ocazia lansării acestor lucrări absolut inedite ale istoricului și diplomatului Vadim Guzun și, în speță, a lucrării intitulată “Anchetat de Smerș” despre tatăl meu — colonelul Hnat Porohivski —, îmi revine onoranta sarcină, ca unica lui urmașă, să spun câteva cuvinte, întrucât destinul sau întâmplarea au făcut ca acest Om, scris cu litera “O” mare să fie bunul meu părinte, spre fericirea și mândria mea, dar totodată și nefericirea mea de a-l fi pierdut de timpuriu în condiții tragice.

Înainte de a vorbi despre lucrarea de față nu pot să nu fac referire și la precedentul volum, axat pe același personaj, volum pe care autorul l-a intitulat simplu chiar cu numele acestuia —“Hnat Porohivski”, ceea ce vădește profundul respect față de viața lui zbuciumată, consacrată până la sacrificiul suprem luptei pentru

*Olga Andricu alături de
fiul său, Iulian*

libertatea și independența Patriei sale Ucraina, atât în rândurile Armatei lui Simon Petliura cât și în emigrație.

Acel volum, făcând parte tot din seria "Afaceri orientale", apărut în 2013, în aceeași prestigioasă Editură "Argonaut" din Cluj-Napoca, sub egida Institutului de Istorie "George Barițiu" al Academiei Române, s-a bucurat de un mare succes, primind și Premiul Fundației Culturale "Magazin Istoric".

Acea primă lucrare, un studiu minuțios și aprofundat, de mare valoare istorică, reprezintă o încercare originală și temerară a autorului de a îndepărta de pe evenimentele întâmplătoare cu aproape un secol în urmă vălul uitării, care odată cu trecerea timpului devine tot mai de nepătruns.

Este vorba despre perioada interbelică, în care adevărații patrioți ucraineni, înfrânți în lupta aprigă, dar cu forțe inegale, împotriva bolșevicilor, au fost nevoiți să ia calea părăsirii spre alte țări, dar mai ales spre țara vecină —România, care i-a primit cu compasiune și ospitalitate.

Vadim Guzun s-a aplecat cu un interes științific, dar mai ales uman, asupra destinului acelor bravi ostași, dezrădăcinați de vârtoarea necruțătoare a istoriei care i-a aruncat pe cărările lumii, în bătaia tuturor vânturilor.

Dar dintre miile de luptători, autorul și-a focalizat atenția asupra unuia singur —o figură impunătoare ce se profilează pe fundalul furtunos al istoriei —este unicul și totodată ultimul lider incontestat al miilor de refugiați politico-militari ucraineni, nu numai din România, ci și din toate țările balcanice.

Este vorba de colonelul Hnat Porohivski, liderul înțelept, echilibrat, ferm, uman, bun organizator al miilor de compatrioți aflați în grija lui.

Este vorba de o viață trăită pentru alții, dăruită, finalizată prin sacrificiul suprem pentru o cauză dreaptă, nobile.

Parafrazând o cunoscută butadă care conține întrebarea: există viață și după moarte? mă întreb: există viață și după arestare? Dar ce fel de viață? Istoricul Vadim Guzun s-a preocupat în continuare să afle ce s-a întâmplat și după arestarea tatălui meu. Ceea ce am crezut că nu voi afla niciodată, căci din acel moment,

nemaștiind nimic despre el timp de atâția ani, totul îmi părea învăluit într-o negură întunecată, dătătoare de fiori, prin care privirea mea nu putea răzbate.

Iată însă că în acest al doilea volum de față, având același personaj principal, autorul, printr-un studiu laborios de proporții imense, ne prezintă calvarul acestui martir în acea tristă perioadă a vieții, când cu aripile frânte (permiteți-mi metafora) a căzut în ghearele dușmanilor săi, setoși de răzbunare.

Trebuie să menționez aici că degeaba s-au împăunat organele de securitate sovietice cu capturarea unui lider atât de important, când, de fapt, el s-a predat de bunăvoie, sacrificându-se pentru a-și salva familia de posibile represalii, poate chiar și de deportare în Siberia.

Arestarea sa poate fi considerată mai degrabă ca o răpire și sechestrare, căci NKVD nu avea dreptul de a proceda la arestări într-o țară străină.

După transportarea tatălui meu în Uniunea Sovietică, el a fost supus la un interminabil șir de interogatorii chinuitoare în închisorile NKVD-ului, timp de doi ani la Moscova, apoi un an la Kiev, într-un simulacru de proces care i s-a intentat, după cum cunoaștem atâtea procese din regimul comunist. Barajul întrebărilor perfide și al acuzelor nedrepte era întărit prin depozitiile unor martori mincinoși și falsuri grosolane. Dar colonelul Porohivski, prin puterea minții sale, li s-a opus cu hotărâre. În condiții de maximă tensiune psihică și sub presiunea exercitată de anchetatori, curajul său precum și prezența de spirit au fost remarcabile, la fel ca și verticalitatea și demnitatea sa, conștient fiind de faptul că a făcut în viață exact ce trebuia și ce i-a dictat conștiința și dragostea față de poporul său pentru care cu atâta dârzenie a luptat. Sufletul lui bun îl îndemna la fapte bune, chiar în condițiile extreme în care se afla; astfel, el căuta ca în depozitiile sale să-și disculpe tovarășii de luptă, luând totul asupra sa.

Un merit deosebit al autorului acestui volum constă în intenția sa ca, în contrapartidă față de denigrările vădit răuvoitoare ale instanței, să scoată în relief latura umană, cu atâtea fațete pozitive, a personajului: de la loialitatea față de țara gazdă căreia i-a păstrat o veșnică recunoștință, când, înrolat în Armata Română, în Războiul din Est, riscându-și viața în linia întâi a frontului, furniza Statului Major Român informații prețioase pentru strategia înaintării trupelor române, și până la momentul

când, spre a-și alina dorul de Patria pierdută, s-a străduit cu multă grijă să-și amenajeze casa și grădina din București, ca și ferma de la țară, exact după tipicul peisajului ucrainean. Dar și grija lui deosebită față de familie și în special față de copila pe care o adora, și pe care, de la distanță, de pe front, se străduia s-o educe, dându-i cele mai bune sfaturi prin misivele trimise acasă. Aceste aspecte reies atât din nota de prezentare inserată de autor la începutul cărții, cât și din alegerea judicioasă a celor mai reprezentative fotografii și documente în facsimil cu care se încheie volumul.

Parcurgând această lucrare monumentală a lui Vadim Guzun — un exercițiu dureros pentru mine de a fi martoră peste timp la calvarul tatălui meu — printre lacrimi mi-l închipuiam ridicându-se din întunecimea prăpastiei în care se afla și, fie printr-un joc al imaginației sau poate că

sufletul lui era undeva pe-aproape, parcă îl vedeam înălțându-se undeva sus, mult deasupra călăilor săi, într-un nimb de lumină, aureolat de noblețea cauzei pentru care a luptat și s-a sacrificat.

Ca o concluzie, cu referire la ambele volume, care la un loc constituie o adevărată monografie, nu pot spune decât că meticulozitatea și abordarea științifică a faptelor de către autor sunt în mod cert meritorii și vrednice de cele mai alese elogii.

Nu găsesc destule cuvinte pentru a-mi exprima admirația față de imensa și minuțioasa trudă a istoricului și cercetătorului Vadim Guzun care, în cele două lucrări menționate, absolut inedite și de o valoare istorică inestimabilă, s-a aplecat cu atâta interes științific dar mai ales uman asupra vieții acestui unic și ultim lider al emigrației politico-militare din Sud-Estul Europei care a fost tatăl meu — colonelul Hnat Porohivski.

Rămân veșnic recunoscătoare extraordinarei străduințe a istoricului Vadim Guzun, prin care mi-a oferit posibilitatea de a cunoaște mult mai bine neobosita activitate și sacrificiul bunului meu părinte și totodată să mă simt mult mai aproape de sufletul lui, acum, probabil, rătăcitor printre stele...

LIVIA COROI

Un model istoriografic

Imaginea etnicilor germani la românii din Transilvania după 1918. Studiu de caz: județele Hunedoara, Alba, Sibiu. Cercetare de istorie orală, de Cosmin Budeancă

Recent, istoriografia românească s-a îmbogățit cu o valoroasă carte — una despre o lume aflată la zenit. Este un produs al istoriei orale — domeniul care prilejuieste redarea vieții așa cum a fost ea trăită și a dăinuit în amintire. Că o astfel de producție este subiectivă? E subiectivitatea bună, în care povestitorul își exprimă Eul în raport cu realitatea faptelor și a dăinuirii lor până în momentul destăinuirii. Aici autorul valorifică într-un amplu studiu mărturiile a 122 de povestitori, despre o lume care a influențat major istoria Transilvaniei, dar care nu mai există și care nu va putea fi reînviată.

Cartea de față a apărut la Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, este în format B5, având 448 de pagini, și este realizată în condiții grafice și tehnice excepționale. Are la bază teza de doctorat cu același titlu, susținută la Facultatea de Istorie și Filosofie de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în 2008. Interviuurile au fost realizate în perioada 2001-2013, o parte provenind dintr-o cercetare colectivă în cadrul proiectului C.N.C.S.I.S., *Imaginea celuilalt în Transilvania după 1918 în comunitățile mixte româno-germane din județele Hunedoara, Alba și Sibiu*, derulat în 2001-2002. Autorul lucrării de față a realizat 50 de interviuri, iar celelalte provin de la colegi din Institutul de Istorie Orală din Cluj-Napoca și de la studenți care efectuau practica pe domeniul metodologiei cercetării istorice

Livia Coroi

Absolventă a Facultății de Istorie-Filozofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, promoția 1985;

Profesor, istorie - socio-umane, Colegiul Național „Avram Iancu” Brad; Doctor în istorie, cu lucrarea

Colectivizarea agriculturii în raionul Brad, regiunea

Hunedoara (1949-1962) în memoria

colectivă, coord. prof. univ. dr. Doru

Radosav, Facultatea de Istorie și Filosofie, UBB, Cluj-Napoca.

Domenii de interes:

- Istoria orală;
- Istoria locală;
- Istoria comunismului.

Din cărțile publicate:

-Livia Coroi (coordonator), *O istorie a zonei Brad. Mărturii*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2013;

-Idem, *Al Doilea Război Mondial în memoria veteranilor din zona Brad. Interviu*, vol. I-II, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2013.

Dintre studiile realizate:

-„Istoria vieții — Adam Bolcu”, în *Anuarul Colegiului Național „Avram Iancu” Brad*, Cluj-Napoca/Brad, Editura Argonaut, 2013, pp. 80-113;

-Idem, „Al Doilea Război Mondial — Crâmpoie din imaginea ostașului sovietic în memoria românilor”, în *Anuarul Institutului de Istorie Orală (AIO)*, vol. XIV, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană/Argonaut, 2014, pp. 80-135.

orale. Ele au fost înregistrate pe suport audio și se află în Arhiva Institutului de Istorie Orală sau în arhiva autorului cărții de față.

Este structurată pe patru capitole, la rândul lor acestea având între trei și opt subcapitole, care cuprind numeroase teme, problematizate pe subteme. Pe un astfel de cadru se derulează povestirea despre etnicii germani, așa cum românii din imediata proximitate i-au cunoscut, i-au înțeles și i-au ținut minte. Pornind de la această sursă și completând-o pe alocuri cu izvoare istorice clasice, autorul imortalizează o lume a Transilvaniei de altădată, valorificând documentul oral în mod exemplar, cu maximum de profesionalism.

Primul capitol prezintă repere teoretice și metodologice. Reperele teoretice dezvăluie oportunitatea recurgerii la istoria orală, pentru o imagine veridică asupra vieții trăite în complexitatea relațiilor intracomunitare. Autorul analizează acest

domeniu istoriografic, punctându-i principalele caracteristici și insistând asupra subiectivității și a raportului dintre memoria personală și cea colectivă, pentru ca apoi să schițeze o filosofie a tematicii — imaginarul individual integrat imaginarului colectiv — în complexitatea evenimentelor, a relaționării trăite și a mentalităților, reieșind faptul că imagologia, ca temă istoriografică, este la începuturi în cercetarea românească.

În continuare, autorul ne dezvăluie metodologia utilizată — ancheta pe bază de interviu, fiind folosit interviul semistrukturat, acesta presupunând un ghid de interviu care a cuprins temele în jurul cărora s-a purtat discuția. Cum proiectul de cercetare a fost gândit ca unul de echipă, temele au fost precizate destul de detaliat — acest aspect neînsemnând însă îngrădirea libertății și a spontaneității răspunsurilor. Eșantionul pe care s-a realizat cercetarea a provenit din 20 de localități din cele trei județe, urmărindu-se criteriile de reprezentativitate — teritorială, ocupațională, de gen și vârstă.

Capitolul II reprezintă schițarea cadrului general al interacțiunii românilor cu etnicii germani. Aici ni se oferă repere privind istoria etnicilor germani din România, cu categoriile lor etno-geografice, cu rolul avut în întemeierea localității, cu spațiul de locuire la nivelul acesteia. Acest capitol este unul mai redus, deoarece vizează și trecutul îndepărtat, pentru care martorii nu au decât răspunsuri sumare (sau deloc), autorul suplinind acest lucru cu informații succinte din lucrări de specialitate.

Dacă în cel de-al doilea capitol raportarea cronologică se făcea la 1918 — înainte sau după —, în capitolul al treilea, prezentarea se face potrivit titlului — după 1918, axa cronologică derulându-se de la anul mării uniri a românilor până în zilele noastre. Acest capitol reprezintă partea cea mai substanțială a lucrării (ca. 180 pagini) — el și intitulându-se „Spațiul public. Impactul Marii Istoriei asupra etnicilor germani în viziunea românilor”. Capitolul se constituie într-o veritabilă frescă a istoriei germanilor din România, cu traversarea aproape în întregime a secolului XX, cu modul în care au trăit și resimțit evenimentele majore ale secolului, ale României și Europei.

Văzuți în complexa Românie interbelică, ni se conturează imaginea vieții tradiționale — cu poziția socio-economică în comunitate, una de „stăpâni” (cu cele mai bune și mai întinse pământuri), cu ocupațiile — diverse și în care ei, în mod constant, excelau. Interviurile dezvăluie și relațiile care se dezvoltau între etnicii germani și români, cu evaluări ce oscilau între punctarea corectitudinii și omeniei nemților (cele mai multe) și un oarecare egoism al acestora. Este surprinsă și adeziunea lor la Germania hitleristă, autorul sistematizând multitudinea de informații și opinii și completând interviurile cu o serie de precizări din lucrări de specialitate, care să faciliteze înțelegerea evenimentelor.

Un amplu subcapitol este rezervat trăirii celui de-al Doilea Război Mondial de către etnicii germani, de la marea iluzie a victoriei, cu entuziasmul înrolărilor în armata nazistă și cu înveninarea relațiilor cu românii, la amărăciunea

înfrângerii și refugiul în Germania. Interviuurile surprind, deopotrivă, fastul purtării uniforme germane și durerea mamei pentru care războiul putea să nu se mai termine, „că băiatul nu mai vine”. (Vasile Ghișoiu din Călnic, p. 107) Ele acoperă o diversitate de aspecte ale impactului războiului: morți, evadați, prizonieri la ruși, repatriați în Germania, autorul ilustrându-le prin fragmente relevante. Pe de altă parte interviurile sunt exploatate maximal de către autor, în ample analize, corelări cu alte izvoare și concluzii clarificatoare.

După participarea dramatică la război, s-a deschis un nou capitol negru în istoria etnicilor germani, cel al deportării în Uniunea Sovietică. Autorul creează cu rigurozitate cadrul acesteia, completând și la acest subcapitol aspectele deficitare ale mărturiilor, precum cele legate de aspectele juridice, martorii venind să redea starea de spirit, percepția deportărilor, modul de desfășurare a lor la nivelul localității, înțelegerea motivelor acestora, imaginea deportaților și eforturile lor desperate de a evita deportarea, momentele importante ale acesteia — cu dramatismul despărțirilor și cu emoția reînțoarcerilor — , precum și eforturile reinsertiei sociale, apăsați de un sentiment al vinovăției, doar prin aceasta putându-și explica experiența suplicantă.

Un amplu subcapitol este cel al perioadei comuniste. Interviuurile redau pentru început dramatismul expropriilor din 1945, cu abuzurile săvârșite la adresa germanilor, cu situația tensionată dintre aceștia și coloniști și cu capacitatea lor de a se adapta noilor vremuri, statutul lor devenind din nou mai bun decât al multor români. Este analizată aici și emigrarea în Germania, cu motivele, dificultățile și dramele ei, informațiile din interviuri fiind și aici completate de diverse studii de specialitate, abordându-se și aspectul „vânzării” etnicilor germani de către statul român.

Ultimul subcapitol cuprinde perioada de după 1989. Ni se înfățișează amplu emigrarea în Germania — „exodul” — cu motivele acesteia, cu efectele asupra comunităților și asupra indivizilor (emigranți sau rămași în țară), cu dificultățile integrării, cu nostalgia locurilor natale și cu ancorele păstrate aici.

În acest capitol, autorul a conturat evoluția comunităților săsești în secolul XX, prin percepția românilor, cu perioada de prosperitate din anii interbelici și cu înlănțuirea dramelor, începând cu Marea Conflagrație Mondială, după care, relațiile etnicilor germani cu statul român s-au deteriorat iremediabil, astfel încât, atunci când contextul a permis, ei au ales să se repatrieze în spațiul străbunilor, spre regretul foștilor concetățeni — români.

Capitolul IV, „Spațiul proximității. Imagologie”, beneficiază și el de un vast spațiu în economia lucrării, de circa 150 de pagini. Este redată imaginea românilor despre sărbătorile religioase și laice ale etnicilor germani, este descrisă ținuta acestora (de lucru și de sărbătoare), pe genuri și vârste, și se analizează amplu familia — de la viața sentimentală, la strategii matrimoniale, nuntă, natalitate, tratarea copiilor, înmormântare și obiceiuri funerare — totul într-o relaționare continuă — la nivelul etniei și, mai rar, al localității, cu includerea românilor. Este apoi conturată imaginea gospodăriei, cu dispunerea

acareturilor, cu simțul proprietății, cu structura locuinței și gradul de igienă. Sunt precizate caracteristici ale comunităților și ale indivizilor, cu percepții asupra bisericii și a preotului, cu întrajutorările la nivelul vecinătăților și al întregii localități. Autorul punctează și o serie de tipologii și stereotipii referitoare la etnicia germani, martorii având posibilitatea să opineze cu privire la veridicitatea caracterizării acestora ca: mai inteligenți, mai sinceri, mai corecți, ori: punctuali, cumpătați, prietenoși sau distanți, iertători ori resentimentari, generoși sau zgârciți, ospitalieri, modești — reieșind anumite tipare comportamentale neîntâlnite la români. Sunt surprinse manifestări ale vieții cotidiene — precum atitudinea față de muncă, alimentația, punctualitatea — selectându-se aspecte preluate evident de către români de la etnicia germani, precum: hărnicia, ordinea și curățenia, respectul, corectitudinea ș.a.

La final, volumul cuprinde două anexe privind proveniența martorilor, o bibliografie selectivă și lista cu cei 122 de martori, cuprinzând datele signalactice ale acestora.

Lecturarea cărții de față te îmbogățește spiritual, sub mai multe aspecte. Mai întâi este cel cognitiv, deoarece ea informează despre o lume care nu ne mai este accesibilă. Regăsim aici modul de viață al sașilor, șvabilor, landlerilor, despre care istoria vorbește sumar, insuficient pentru o minimă înțelegere a ceea ce au însemnat ei în istoria României. Apoi este impactul educativ. Vorbind despre concetățenii de etnie germană, martorii îi evaluează — direct sau doar implicit. Referirile sunt, în general, pozitive, cu evidențierea a numeroase calități, reieșind faptul că au avut un rol civilizator în aceste locuri. Sentimentul cititorului poate fi de simpatie și apreciere față de aceștia, ei constituind o alteritate, și pot fi percepuți ca repere de civism. Pe de altă parte, lucrarea are valențele unui model istoriografic pentru domeniul oralității. Aceasta, deoarece gestionarea volumului mare de mărturii s-a făcut cu deosebită rigurozitate, interviurile fiind clasificate, analizate critic, combinate cu alte categorii de surse și păstrându-li-se limbajul — lucrarea prezentând cu toate acestea, o mare fluentă și având un stil și un conținut incitante. Este rodul muncii unui specialist format și încadrat (temporar) la cel mai important centru de cercetare în domeniul istoriei orale din România — Institutul de Istorie Orală din Cluj-Napoca, iar teza de doctorat a fost efectuată sub coordonarea directorului institutului — prof. univ. dr. Doru Radosav; acestora li s-au adăugat studii post-doctorale și o foarte prețioasă experiență de cercetător și expert la Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Deși volumul de față este foarte generos în ilustrarea lumii etnicilor germani din România, așteptăm cu mare interes volumele cu cele 122 de interviuri ale cercetării.

Concurs: Ce a însemnat comunismul... (continuare)

LAVINIA IOANA ILINA

**„Ei bine...
sunt multe de spus!”**

După cum am anunțat în nr. 96 al revistei MEMORIA, continuăm publicarea lucrărilor - eseuri și postere - premiate la Concursul național de creație “Ce a însemnat comunismul pentru familia mea”, adresat elevilor de 15-19 ani în cadrul Școlii de Vară organizate de IICCMER, în parteneriat cu Fundația Konrad Adenauer, în perioada 20-25 iunie 2016. Întrucât numărul creațiilor premiate este mare, le vom publica în edițiile succesive ale revistei noastre, în ordinea alfabetică a autorilor.

Redacția a respectat ortografia și punctuația autorilor.

MEMORIA 205
revista gândirii creștine

*Clasa a XI-a D
Colegiul Național „Decebal” Deva*

De fiecare dată când merg în vizită la bunicii mei, găsesc în casa lor o oază de relaxare și de evadare din cotidian. Fetele lor brăzdate de riduri se luminează ori de câte ori ne întâlnim, schițând un zâmbet timid, dar ochii, ochii sunt aceia care vorbesc de fiecare dată înaintea cuvintelor ...

Bunicii mei sunt oameni iubitori de carte, care au apreciat întotdeauna cultura. Au o bibliotecă impresionantă din care împrumut din când în când câte un volum de care am nevoie la școală sau pur și simplu pe care doresc să-l citesc.

Într-o zi, căutând prin biblioteca bunicilor o carte interesantă, am găsit o carte uriașă, copertată, care dacă ar fi fost să o cântăresc, cu siguranță ar fi cântărit vreo cinci kilograme. La prima vedere am crezut că este *Istoria literaturii române*, opera lui George Călinescu, volum care tronează pe primul raft al bibliotecii noastre de acasă, pe care mama l-a cumpărat din primul ei salariu și la care ține foarte mult. Dar nu era acesta. Mă gândeam că poate este *Enciclopedia Britanica*, într-o ediție mai veche, sau vreun atlas de anatomie mai deosebit, obișnuită fiind cu faptul că volumele mari cuprind între copertile lor și un volum uriaș de informații.

Pe copertă scria simplu: OMAGIU. Am deschis cartea cu emoție și am început să o răsfoiesc.

În paginile îngrijit tipărite, pe o hârtie lucioasă, cu foarte multe fotografii era o întreagă istorie. Imagini

sugestive cu Nicolae Ceaușescu — președintele Republicii Socialiste România, președintele României înainte de Revoluția din 1989 — împreună cu copiii ce purtau uniformă și cravată roșie de pionier, cu muncitori îmbrăcați în salopete, care purtau cu mândrie steaguri roșii și tricolore în mâini.

Această carte m-a pus pe gânduri și mi-a trezit dorința de a afla cât mai multe despre acea perioadă istorică pe care au trăit-o bunicii mei ca adulți și părinții mei ca adolescenți.

Cu ocazia aniversării bunicului i-am făcut o vizită. Veniseră mai multe cunoștințe să-l felicite, oameni în vârstă, de aceeași vârstă sau vârste apropiate cu bunicul, dar erau și persoane mai tinere care veniseră la “un pahar de vorbă” sau să deguste renumita plăcintă cu mere și tortul cu nuci al bunicii. Casa se umpluse dintr-o dată și au început să povestească întâmplări din copilăria și tinerețea lor, din perioada în care toate grijile au fost percepute ca firești, în elanul tinereții, când timpul trece parcă pe lângă oameni și dintr-o dată se trezesc la bătrânețe neputincioși fizic, dar adevărate enciclopedii.

După câteva zeci de secunde, mă întorc spre bunicul și îl întreb:

“Bunicule, nu mi-ai povestit niciodată despre ce a însemnat pentru familia noastră comunismul. Care este diferența dintre lumea de astăzi și cea de acum mai bine de 25 de ani?”

A stat puțin pe gânduri, probabil surprins de întrebarea adresată. M-a privit cu ochii curioși și mi-a spus: “Ei bine ... sunt multe de spus!”

Cu toate că până atunci era rumoare în casă, dintr-o dată vocile au tăcut și ne-am așezat fiecare în liniște, dornici să auzim ce avea bunicul de spus despre vremurile comunismului.

— Dragilor ceea ce știți sau ce percepeți voi tinerii astăzi despre comunism este foarte puțin. Atât televiziunea, cât și ziarele nu mai scriu aproape nimic. Și e păcat... Deoarece timpul șterge din amintirea omului multe, însă greșelile trecutului nu trebuie repetate. Trebuie lăsate în sarcina istoricilor.

Un popor nu poate progresa dacă repetă greșelile făcute de către înaintași! Iar tinerii, și în special tinerii din clasa politică, trebuie să cunoască istoria, să o înțeleagă și să nu repete greșelile strămoșilor!

Dacă nu ar fi fost revoluția, familia noastră ar fi locuit poate și acum în Petroșani, un oraș muncitoresc, un municipiu din Valea Jiului. Pe vremea comunismului era aproape imposibil să te muți cu domiciliul și locul de muncă în orașele mari, orașe care erau declarate închise. Aveai această șansă extrem de rară dacă reușeai să prinzi o repartitie guvernamentală după terminarea facultății, pe un loc de muncă dintr-un oraș mare, dar numărul de locuri era extrem de mic, puteai să le numeri pe degetele de la o mână. Am revăzut cu toții de curând filmul *Buletin de București*. În acest film regizorul a surprins oraș mare... Așa că, dragii mei, revoluția a permis familiei noastre să venim în orașul unde locuim acum.

Vă amintiți că televizorul color și butelia de aragaz le-am cumpărat, după ce

ne-am înscris pe o listă de așteptare, după doi ani? Acum aproape că nu putem stăpâni telecomanda și nu ne putem hotărî decât cu greu ce canal să urmărim la televizor... Înainte de '89 erau doar două ore de program TV la Televiziunea Română, miercuri era Telecinematecă, cu filme de colecție — Doamne, ce filme bune! —, Joi era Emisiune pentru tineret, iar Sâmbăta, era mult așteptata Teleenciclopedie. Și mai erau și serile cu Cenaclul Flacăra, dar în ultimii ani de comunism erau tot mai puține deoarece poetul Păunescu, Dumnezeu să-l ierte, a devenit apoi poet interzis.

— Mai știți filmele cu Colombo sau Serialul Dallas? Vă mai aduceți aminte seria de filme românești cu BD? Cu regretatul actor Dem. Rădulescu în rol principal? Acestea erau filme adevărate, domnule! a intervenit unul dintre prietenii bunicului.

— Lasă că-i mult mai bine acum deoarece știm tot ce se întâmplă în lumea largă, imediat ce se întâmplă! Nu mai este ascunsă informația și nu mai trebuie să ascultăm la Europa Liberă dacă vrem să aflăm ceva din lume ... Avem acces la tot ce înseamnă informație în timp real atât prin intermediul televiziunii cât și prin intermediul internetului!

Ascultam cu mirare și interes cuvintele bunicului și ale prietenilor săi ... Aflasem de câțiva ani că pe vremea comunismului era programul limitat la TV, dar nu mi-am închipuit cât de dornici de cunoaștere erau oamenii aceștia, care au fost intelectuali, au studiat, au terminat o facultate, au avut profesii respectate, în mare parte fiind ingineri, iar soțiile lor profesoare, farmacistice sau medici. Toți aveau biblioteci ticsite de cărți, mii de volume, cărți de beletristică sau cărți de specialitate și pentru fiecare dintre ei a citi o carte era ceva firesc așa cum este firesc să respiri.

Parcă prin vis îmi aduc aminte spusele mamei care mi-a povestit că și-a petrecut vacanțele de vară la bunicii ei, într-un sat din Ardeal și păstorind vacile i-a citit pe Rebreanu, pe Călinescu și pe Marin Preda. Era foarte fericită deoarece timpul trecea astfel mai repede, animalele se întorceau sătule acasă, iar mama avea mintea și sufletul pline de întâmplările din cărțile acestor mari scriitori români. Îmi spunea că literatura clasicilor reprezintă pentru un om cult ceea ce reprezintă fundația pentru o construcție.

— Fă o comparație cu colegii tăi care nu mai citesc cu plăcere aceste cărți, a intervenit mama. Pe ei nu-i mai fascinează povestea lui Ion, țăranul capabil de sacrificiu pentru a obține pământ, sau *Enigma Otiliei* nu mai reprezintă o carte interesantă, chiar dacă încă mai este pe lista lecturilor recomandate de profesorii de liceu. Copiii din ziua de azi, nu prea mai citesc cu plăcere. Dacă citesc, atunci îl citesc pe Harry Potter, în cel mai bun caz sau seria *Legendele vampirilor...* asta dacă mai citesc, deoarece televiziunea, internetul și gadgeturile din ziua de azi îi acaparează cu totul... Tinerii din ziua de azi sunt mai săraci din acest punct de vedere... Și asta se vede din păcate în modul în care se exprimă, în limbajul de lemn al unor oameni politici...

Educația de pe vremea comunistă era mai riguroasă din aceste puncte de vedere. Erau școlile profesionale, școlile de ucenici, unde erau cuprinși elevii care nu reușeau la examenul de treapta I la liceu. Apoi mai era o selecție a elevilor, după clasa a X-a, în treapta a II-a de liceu. Doar cei care promovau examenul de treapta a II-a, în limita locurilor disponibile, ajungeau să termine liceul și să promoveze bacalaureatul. Toți ceilalți învățau o meserie.

—Atât eu cât și mama ta am terminat licee de matematică-fizică, unde intrau elevii foarte buni, cu note foarte mari, era selecția foarte strictă, încă din clasa a IX-a, a intervenit tatăl meu. Nu s-a întâmplat niciodată ca vreunul dintre cei care au absolvit liceul de matematică-fizică să nu ia bacalaureatul. Dimpotrivă intrau cu toții la facultate. Și eram efective de 36-40 de elevi în clasă. Concurența la facultate era de 2-3 pe un loc, iar la medicină era de 5-6 pe loc. Unii dintre cei care țineau cu tot dinadinsul să studieze medicina stăteau câteodată câte un an acasă, să învețe mai susținut ca să reușească în anul următor la facultate. În rest, cine nu reușea la facultate se angaja imediat în producție. Adică găsea un loc de muncă în fabrici și uzine în specialitatea în care a studiat în liceu sau în școala profesională. Toată lumea trebuia să muncească, a intervenit tatăl meu. Din clasa mea dintre cei 36 de absolvenți de liceu au intrat la facultate 35. O colegă s-a căsătorit și nu a mai dat la facultate în acel an a terminat câțiva ani mai târziu o facultate la seral. După cei cinci ani de facultate, după repartitia pe posturi în ordinea mediei notelor obținute în facultate, am avut perioada de stagiatură de trei ani.

— Eu am absolvit Institutul de mine din Petroșani — zise un prieten al bunicului despre care aflasem că fusese mulți ani director de mină, la o mină de cărbune din Valea Jiului și apoi ieșise la pensie — după cele nouă luni de armată pe care le făceam noi, băieții de la Politehnică, primul loc de muncă a fost la Mina Lonea, unde am lucrat 30 de ani. Am fost inginer stagiar, apoi inginer, conducător formație de lucru, inginer șef, am lucrat și ca salvator în echipa de salvare pentru cazurile de accidente din mină și apoi am ajuns director. Grele vremuri, dar totuși oamenii au obținut locuri de muncă, aveau cu ce să-și întrețină familia și mulți dintre ei erau veniți din zonele sărace ale Moldovei sau Olteniei și s-au stabilit în Valea Jiului. Sistemul de atunci le-a dat locuințe, le-a asigurat un loc de muncă lor și soțiilor lor, copiii au mers la creșe, grădinițe și școli. Acum este trist, deoarece minele din Valea Jiului s-au închis în mare parte, Mina Lonea și Mina Lupeni se vor închide până în 2018, deoarece cărbunele din Valea Jiului se obține cu cheltuieli mult mai mari și costă mult mai mult decât cărbunele din import. Trebuie să existe și în minerit eficiență economică! Cel puțin așa zice Uniunea Europeană. În acest caz, oamenii rămân fără locuri de muncă și fără posibilitatea de a se întreține și sunt nevoiți să plece în altă parte unde să-și poată câștiga traiul zilnic.

— Lasă că tinerii de azi sunt bine pregătiți și pot merge să lucreze oriunde în lume, medicii noștri, informaticienii, inginerii sunt căutați, foarte bine plătiți și

concurează specialiștii care au învățat în cele mai prestigioase facultăți din lume. Noi nu am avut această șansă pe vremea lui Ceaușescu, interveni o doamnă platinată, soția antevorbitorului. De exemplu, România de azi are absolvenți de medicină care lucrează cu succes în clinici prestigioase din Austria, Franța, SUA, Marea Britanie și la cele mai cunoscute institute de cercetare din lume, caută tratamente inovative cu celule Stem sau cu particule nucleare. Școala românească a fost foarte bună și este bună și acum. Iar acum tinerii au avantajul că pot circula și lucra oriunde în lume! Depinde de politicile statului român ca să-i motiveze să rămână în țară!

— E bună deschiderea asta a granițelor domnilor, zise un bătrânel micuț de statură care până acum nu a intervenit deloc în discuție. Eu sunt inginer agronom și știți foarte bine că pe vremea lui Ceaușescu ne întreceam care mai de care să exagerăm (așa era politica partidului comunist) că am produs 11.000 de kg de grâu la hectar, sau câte și mai câte!? Și nu prea era așa, dar nu puteam spune că nu facem că ne băgau la închisoare că sabotăm partidul. Prima mea grijă imediat după revoluție, când s-au deschis granițele, a fost să văd cum e în Ungaria, apoi în Germania, în Olanda, în Franța, în Italia... peste tot am fost, dar agricultură ca la americani nu am întâlnit nicăieri. Americanii lucrează totul mecanizat, domnule, nu ca la noi ... Sute de milioane de hectare de terenuri agricole lucrate în SUA!

În România, pe vremea comunismului, toate terenurile erau în proprietatea statului și oamenii erau asociați în cooperative agricole de producție, așa numitele CAP-uri. Animalele erau crescute la comun, în ferme, unde de multe ori nu erau hrănite așa cum trebuie și mureau pe capete, deoarece dispăruse ideea de proprietate. Ca să poată tăia un vițel crescut în propria gospodărie, trebuiau aprobări speciale, sau de cele mai multe ori era imposibil, deoarece toți vițelii, mieii, purceii erau duși și vânduți la export, pentru a plăti datoria națională, un împrumut făcut de guvern, într-o anumită perioadă a comunismului. După revoluție, când s-au desființat CAP-urile și au fost înapoiate terenurile vechilor proprietari, aceștia nu și-au lucrat terenul, deoarece unii nu aveau cu ce, neavând mașini agricole, alții au plecat prin alte țări la muncă și au lăsat terenul nelucrat, iar alții erau bătrâni și neputincioși... Au fost foarte multe terenuri nelucrate. Acum însă, tinerii s-au întors la sate și au început să lucreze terenurile și să beneficieze de bani europeni. Și se vede progresul!

— Vă mai amintiți sloganul *nicio masă fără pește*? a intervenit un domn înalt, cu părul cărunt și rar. Până și la restaurant se găsea doar pește sub diferite forme: chiftele, conserve, pește prăjit...

Și ne-a povestit cum în fiecare magazin alimentar se găseau doar conserve de pește făcute la Galați, și în cel mai bun caz cutii de creveți din China și Vietnam. Nu se găsea nimic altceva de mâncare, iar dacă aveai musafiri neașteptați, nu aveai cu ce să îi servești la masă. Pâinea era raționalizată, carnea și laptele la fel. Deasemenea se puteau cumpăra pe cartelă mălai, griș,

ulei, zahăr, paste făinoase și biscuți. Cine avea copii mici, trebuia să se trezească să stea la coadă de la ora cinci dimineța pentru a putea cumpăra un litru de lapte, sau risca să nu mai găsească. La ora șapte deja nu se mai găsea nimic la lăptărie. Toate produsele alimentare erau limitate. Despre portocale, banane, ce să mai vorbim ... Înainte de sărbătoarea de Crăciun, transformat la nivel național în MOȘ GERILĂ, se formau cozi imense pentru a putea cumpăra câte un kilogram din aceste fructe exotice. Ciocolata era o raritate și se găsea tot de Crăciun un fel de ciocolată chinezească pe care copiii o devorau cu poftă în câteva secunde după ce o primeau.

Bunicul intervine:

— Nu se găsea cafea, rar se găsea un amestec de năut cu cicoare, așa-numitul nechezol, pe care îl bea lumea la birou dimineța. Rareori se găsea ness-cafe, adus de bișnițari de la sârbi, și era vândut la preț de speculă, împreună cu țigările Kent sau BT și spray-urile deodorant Impulse. Prima pereche de blugi i-am cumpărat-o mamei tale din portul Constanța, ca premiu pentru reușita la liceu. Îmi amintesc că am dat pe ea jumătate din salariul unui profesor din acea vreme. Dar a fost un preț de speculă. Nu se găseau blugi, nici adidași, chiar dacă generației tinere i se spunea *generația în blugi* ... toți blugii erau aduși de peste granițe sau se găseau în shop-uri — magazinele pentru turiști — de unde puteai cumpăra doar în valută adică în dolari sau mărci germane. Populația de rând nu putea deține valută. Era interzis prin lege. Așa că, aceste magazine erau doar pentru străini sau pentru cei care făceau parte din elita partidului comunist.

Cam așa a fost dragilor pe atunci! Nu ajungea să fii foarte bun în facultate sau în meseria ta. Dacă voiai să avansezi, trebuia să fii membru al Partidului Comunist Român. Era o adevărată rețea și criterii de selecție foarte precise. În anii '60, dacă erai fiu de muncitor sau de țăran — da! — aveai prioritate la studii și la înscrierea în partid. Nu același lucru se putea spune despre fiii de intelectuali, iar fiii vechilor familii boierești erau marginalizați și deseori dați afară din universități, prin anii '50, deoarece erau considerați *dușmani ai poporului*.

— Femeile au trăit o adevărată dramă în perioada comunistă, mai ales când erau determinate să aducă pe lume cât mai mulți copii pentru a crește natalitatea, a intervenit bunica. Erau apreciate familiile cu mulți copii, mamele-eroine, doar după al cincilea copil existând posibilitatea de a avea acces la mijloace contraceptive. Mii de tinere au murit în încercarea de a întrerupe sarcini nedorite, deoarece avortul era interzis prin lege și pedepsit cu închisoarea. Nu aveau posibilitatea de a alege momentul de a fi mame. De aici și numărul mare de copii abandonați în leagăne și case de copii, unde personalul era insuficient și nu erau bine îngrijiți. Copiii și persoanele cu nevoi speciale erau priviți cu reticență și izolați de societate. Pe de altă parte, pe vremea comunismului era încurajată promovarea femeii până la cele mai înalte ranguri în partid. În revistele vremii, de exemplu în *Almanahul femeii*, se promova

femeia muncitoare, soție și mamă capabilă să îndeplinească toate aceste roluri la superlativ și să se implice și în activități politice până la cel mai înalt nivel, sau femeia țărăncă, muncitoare la CAP, care se implica foarte activ în viața comunității dar și a partidului comunist. Cel mai relevant exemplu de femeie comunistă, promovat exacerbat era *Tovarășa Elena Ceaușescu* — *academician, doctor inginer, om de știință în chimie, mamă a trei copii și soție a conducătorului iubit*. Erau și glume pe seama incompetenței Elenei Ceaușescu, dar spuse în șoaptă, pe la colțuri, deoarece îți puteai risca libertatea pentru o simplă glumă.

Presa vremii avea o pagină specială adresată femeilor, numită *Pagina Femeii*, care să răspundă problemelor femeilor și să dea sfaturi cititoarelor, în vederea ridicării nivelului intelectual a celor care citeau presa. Periodicele pentru femei erau un mijloc de propagandă utilizat în permanență de partid. Munca femeilor era recunoscută permanent și meritul *Organizației Femeilor* în promovarea figurii feminine, în mediul politic, economic, științific și cultural.

Așa cum era menționat și în Constituție, munca devenise o datorie socială inclusiv pentru femei. Statul acorda sprijin celor care munceau și îi răsplătea prin instituirea de titluri și medalii compensatorii de exemplu: *ORDINUL MUNCII* și titlul *EROU AL MUNCII SOCIALISTE*.

— Munca era folosită și ca formă de represiune a oamenilor care se opuneau regimului comunist. Numeroși orășeni și țărani au fost supuși acestui tip de tratament atunci când au refuzat să predea proprietățile către stat, la naționalizare sau colectivizare, mai spuse bunicul.

Ascultam cu fascinație cursul firului discuției despre comunism, uitând chiar și de trecerea timpului. Bunicul relatează evenimentele ca și cum s-ar fi petrecut ieri, privind cu melancolie vremurile de odinioară. Melancolie, deoarece în acea perioadă și-a trăit tinerețea și maturitatea, a studiat, a avut copii și s-a bucurat de sănătate.

Și mai ales odată cu trecerea anilor, zicea bunica, memoria devine selectivă. Îți amintești cu plăcere momentele frumoase, ziua absolvirii facultății, ziua căsătoriei, primii pași ai copiilor, primele lor cuvinte, realizările lor de la școală, apoi ziua căsătoriei lor și zilele în care s-au născut nepoții, în detrimentul clipelor mai puțin frumoase petrecute la cozi, după alimente, alergând după autobuz dimineața spre serviciu ... sau răutățile din perioada comunistă.

Comunismul a fost o perioadă care a creat atât bucurii și momente de fericire, cât și frustrare și nedreptăți.

Așa a fost atunci, însă, cum spunea bunicul, greșelile trebuie să rămână în istorie. Și mai ales, nu trebuie repetate!

... În schimb, nu te poate acuza nimeni pentru niște emoții ...

MARIA-LUIZA CUMPĂNAȘU

Ce a însemnat comunismul pentru familia mea?

*Colegiul Național "Frații Buzești" Craiova
clasa a IX-a
Profesor coordonator Nori Ionela Cadea*

Siguranță? Liniște? Ordine? Egalitate? Frică? Închisoare? Securitate? Dictatură? Cenzură? S-ar putea crede că acești termeni descriu perioade de timp total diferite, dacă nu chiar aflate în antiteză. Însă, în mod surprinzător, toate aceste cuvinte vorbesc despre cei aproape 60 de ani reprezentați de epoca comunistă.

Comunismul este descris de Dicționarul Explicativ al Limbii Române ca fiind o doctrină socială, politică și economică, constituită pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective. Însă, eu am descoperit de-a lungul anilor, discutând cu diverși membri ai familiei mele ce au avut "neșansa" sau poate "șansa" de a trăi în comunism, că, în spatele acestor termeni complicați, se ascund decenii de durere, suferință, nesiguranță, teamă, dar și de liniște, pace și confort. Cum este posibil acest lucru? Și eu am fost dornică să aflu cum poate aceeași perioadă, trăită în aproape aceleași condiții, să fie percepută atât de diferit de trei generații.

De ce trei generații? Pentru că mi-am dat seama că pentru străbunica mea, născută într-o Românie monarhică, bunica mea, născută tot în aceeași Românie, dar crescută în dictatură și mama mea, născută și educată pe vremea Tovarășului, comunismul a însemnat trei "timpuri" complet diferite, trăite aproape în același timp.

Concursul de creație a urmărit dezvoltarea în rândul tinerilor români a mecanismelor de reflecție personală și spirit critic, prin recuperarea memoriei traumatice a trecutului recent. Acest demers a invitat tinerii să se apropie de istorie printr-o abordare inedită, participativă, cea a recuperării istoriei familiei românești în a doua jumătate a secolului trecut.

Din poveștile pe care mi le-au spus, am înțeles că există foarte mulți factori ce influențează sentimentele unui om față de o anumită perioadă. Folosind un "limbaj al culorilor", comunismul a fost negru pentru străbunica mea, gri pentru bunica mea și alb pentru mama mea. Ce a determinat această percepție atât de deosebită? Vom afla împreună.

Născută în 1905, sub domnia regelui Carol I, străbunica mea, profesoară de istorie și geografie, a trăit cei mai întunecați ani în timpul comunismului.

Coșmarul ei a început când, în 1945, în luptele de eliberare a Cehoslovaciei de sub jugul ocupației germane, și-a pierdut soțul (colonel în armata română), cel mai bun prieten și singura ei iubire, rămânând văduvă la vârsta de 40 de ani și cu responsabilitatea creșterii unui copil.

A continuat cu desființarea liceului din Craiova la care predă, Liceul "Sfânta Maria", odată cu Reforma învățământului din 1948, ce a instalat un sistem copie sistemului de învățământ din URSS. Astfel, a rămas fără nici un venit, fiind obligată să mediteze copiii unor familii mai înstărite în schimbul unor sume modice sau, uneori, al unor cantități infime de mâncare.

Pe lângă nenumăratele probleme financiare, existau multe alte suferințe, cauzate de regimul comunist. Fiecare zi ce venea aducea cu ea vestea unei alte arestări, uneori un prieten intelectual, profesor renumit al orașului, alteori o simplă cunoștință. Vina lor? Poate au îndrăznit să spună ce simțeau și credeau cu adevărat sau poate au îndrăznit să dețină o carte interzisă, "fapte cu adevărat grave", ce îi deranjau pe cei de la conducere. Fiecare Crăciun reprezenta perioada unei mari dureri, în locul unei mari bucurii, deoarece nu exista nici o posibilitate de a avea daruri sau pom de Crăciun, din cauza lipsei banilor. Pentru că, deși străbunicul meu fusese răsplătit post-mortem cu cea mai mare decorație a Armatei Române, ordinul Mihai Viteazul, pensia primită de străbunica mea din partea Republicii Populare Române era modică, nici pe departe suficientă pentru un trai cât de cât decent. Și, în caz că situația nu era destul de grea, străbunica mea se confrunța și cu îndochinarea tot mai accentuată a bunicii mele cu ideile comuniste, bunică ce ajunsese să îl adore pe Stalin, căruia îi spunea "Tătucul" și căruia, precum toți copiii de atunci, îi trimitea regulat scrisori. Însă, străbunica îl ura pe acest dictator, pe care îl învinovătea de sărăcirea țării noastre care plătea despăgubiri uriașe de război Rusiei, despăgubiri ce constau în grâu, petrol, aur etc.

De asemenea, pentru această femeie deosebită, comunismul a însemnat și o perioadă cutremurătoare pentru credința ei. Odată cu trecerea zilelor, erau închise tot mai multe biserici, erau confiscate și interzise biblii și erau arestați preoții. Înfricoșată și revoltată, străbunica cunoștea prea bine cauza acestor decizii radicale: comuniștii își doreau ca românii să le fie frică de ei și nu de Dumnezeu.

Pentru a înțelege mai bine de ce comunismul a însemnat iadul pe Pământ pentru străbunica mea, a rămas de neuitat pentru familia mea următoarea întâmplare: Securitatea aresta constant ofițeri, foști colegi de regiment ai străbunicului meu, care luptaseră alături de nemți împotriva rușilor, deoarece

acestea fuseseră ordinele primite. Însă, străbunicul meu a decedat în timpul luptei împotriva germanilor. În disperarea și teama ce o cuprinseseră pe străbunica mea, aceasta a afirmat într-o zi ceva memorabil, dar dureros de trist: "Ce noroc pe noi că Jenică (soțul ei) a murit în Cehoslovacia și nu în Rusia".

Necazurile familiei au culminat în momentul în care comuniștii au rechiziționat două camere din casa lor, în 1950, pentru încartiruirea unui colonel și medic rus. După plecarea acestuia, în casă a fost adusă o familie de muncitori securiști, care le teroriza pe străbunica mea și pe fiica ei cu amenințarea închisorii, din cauza "provenienței lor burgheze".

În tot acest timp, bunica mea a întâmpinat aceleași probleme financiare, copilăria ei fiind marcată de sărăcie, lipsa banilor determinând-o să își dorească să urmeze un liceu tehnic, provocând revolta tuturor cunoștințelor. Cauza? După terminarea acestui tip de liceu, unde se învăța o meserie, elevul era repartizat la o întreprindere din țară, fiindu-i asigurat un salariu constant și, de asemenea, beneficiind și de siguranța unui loc de cazare în cămine muncitorești, salariul fiind cel mai mare vis și cea mai arzătoare dorință a bunicii mele, încă din copilărie.

Însă conducerea liceului a hotărât ca bunica mea să urmeze o facultate și să nu fie trimisă în producție, datorită notelor ei mari. Dar ceea ce trebuia să fie o bucurie și o mândrie pentru bunica mea și familia ei s-a transformat pe loc în tristețe și dezamăgire, pentru că, înainte de toate, facultatea reprezenta încă 5 ani fără salariu, deci 5 ani de lipsuri și sărăcie.

Apogeul fricii și terorii provocate de comuniști a fost atins în timpul facultății. Pe ușile facultății apăreau din senin și pe neașteptate liste cu studenții (adică fiii și fiicele familiilor intelectuale) ce fuseseră exmatriculați, motivul fiind "originea lor socială nesănătoasă".

Marcată de întâmplările din facultate, comunismul a continuat să însemne frică pentru bunica mea chiar și atunci când a devenit inginer, deoarece încă se temea de "originea ei socială nesănătoasă", adică mama profesoară și tatăl colonel.

Începând cu acele momente, negrul perioadei comuniste a tot continuat să se transforme în gri pentru bunica mea: avea mereu un loc de muncă stabil și sigur, avea o locuință asigurată de fabrică, după modelul comunist, și posibilitatea cumpărării unei mașini.

Dar lipsa cărților sau, cel puțin, lipsa varietății sau a calității lor și imposibilitatea călătoriilor în străinătate au reprezentat pentru bunica mea o altă parte întunecată a acestei perioade, provocându-i o mare durere.

O altă parte întunecată a acestei perioade, privind prin ochii bunicului meu, de această dată, este copilăria lui. Născut în Basarabia, fiu de avocat, acesta a fost obligat de împrejurări (la data de 28 iunie 1940 Basarabia a primit un ultimatum de a elibera —administrația și armata —zona în 48 de ore, în caz contrar fiind declarat război) să își părăsească, împreună cu familia, casa și absolut toate avuțiile și să se refugieze în România. Aceste evenimente au

declanșat o lungă serie de mutări prin țară, deoarece exista pericolul iminent de a fi arestați și deportați în Siberia, precum multe alte cunoștințe și rude de ale lor. Din acele clipe, viața bunicului meu a fost radical schimbată, comunismul însemnând pentru el doar abuz de putere și de influență și o mulțime de nedreptăți, cu care oamenii de rând nu puteau lupta.

Pentru amândoi (bunica și bunicul meu), precum și pentru majoritatea românilor, probabil, comunismul a însemnat în ultimii lui ani (începând aproximativ cu anul 1975) cozi interminabile, lipsă acută de mâncare, cultul personalității Tovarășului și a soției sale și nedreptate. Demonstrațiile de 23 august (în acea zi, în anul 1944, România a întors armele și s-a alăturat Națiunilor Unite în lupta împotriva puterilor Axei) se transformaseră în niște spectacole de divinizare a familiei Ceaușescu, sărăcia din țară parcă nemaexistând în acele zile.

Între două perioade aflate sub conducerea a doi dictatori puternici, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, s-a născut și mama mea, una dintre cele mai mari susținătoare ale comunismului, în ciuda tuturor problemelor pe care acesta l-a provocat de-a lungul anilor în familia mea.

Ce-a însemnat comunismul pentru mama mea? Siguranța zilei de mâine. Un salariu constant, în continuă creștere, un nivel de trai decent și multă pace.

În copilărie, precum toți ceilalți copii, mama mea a fost educată de către școală și organizația de pioneri, apoi de UTC (Uniunea Tineretului Comunist) să îl respecte și chiar iubească pe Ceaușescu, așa cum și bunica mea îl iubea odinioară pe Stalin. Își amintește mereu cu drag câtă mândrie simțea purtând uniforma de pioner, când defila pe data de 23 august și cu câtă emoție aștepta discursurile Tovarășului, îndeosebi pe cel de Revelion. Spre deosebire de mine și de gândirea mea, pe mama mea nu o deranja acest cult al personalității Tovarășului, considerând că oamenii au mereu nevoie de o persoană care să îi conducă și de care să le fie teamă.

În timp ce toată lumea era deranjată de faptul că acest tip de dictatură însemna granițe închise, mama mea se bucura de frumusețea țării noastre, pe care era educată să o respecte și iubească.

Am întrebat-o odată dacă i se părea corect faptul că, în timpul comunismului, era promovată ideea de egalitate și toată lumea fiind la fel, conducătorii dorind ca toți oamenii să primească tot ce aveau nevoie și nu neapărat ce meritau. A spus că nu o deranja ideologia comunistă, deoarece toți suntem oameni, până la urmă. Nu o deranja nici măcar teama de Securitate, teama că puteai spune ceva greșit și riscai să fii imediat arestat, deoarece ea crede că merita să plătești acest minim preț pentru a te putea plimba liniștit oricând, la orice oră, fără nici o frică. Vorbește cu plăcere chiar și despre muncile patriotice, la care a participat atât în liceu, cât și la serviciu. Descrie atmosfera plăcută și senină, de colegialitate și prietenie și distracție, întrucât, pe lângă munca propriu-zisă, toată lumea cânta și se simțea bine.

Pe lângă toate aceste momente minunate, comunismul a însemnat pentru mama mea și un dram de revoltă și dezamăgire în fața neputinței ei. Cel mai

mult a afectat-o pe ea desființarea Cenuclului Flacăra, deoarece atunci a înțeles cât de neînsemnați și neimportanti erau oamenii în comunism.

Din aceeași generație face parte și tatăl meu, pentru care comunismul a însemnat libertate, distracție și siguranță, deci o perioadă albă. Singurul lucru ce i-a întunecat acele vremuri a fost limitarea programului de televiziune la doar două ore, acaparate, normal, de Tovarăș și de discursurile, succesele și perspectivele pentru viitor ale acestuia.

În concluzie, ce a însemnat, de fapt, comunismul? De ce pentru unii a reprezentat cea mai neagră perioadă din viață, în timp ce alții l-au susținut din totdeauna și încă îl susțin? Cum a reușit comunismul să influențeze în moduri atât de diferite 3 generații din familia mea? Și de ce a însemnat 3 epoci total diferite, trăite în mai puțin de 60 de ani?

Eu consider că totul a fost diferit de la persoană la persoană, deoarece însuși comunismul a fost într-o continuă schimbare de-a lungul celor aproape 60 de ani.

Dar nu cred că este important cum a fost schimbată și influențată fiecare persoană în parte, ci faptul că au fost schimbați. Cred că nu ar trebui să lăsăm istoria să moară, indiferent dacă suntem mândri de ce s-a întâmplat sau nu.

În urma discuțiilor cu familia mea, am reușit să îmi creez propria imagine de ansamblu și să concluzionez că eu am avut șansa de a nu trăi în acele vremuri și ar trebui să profit. Nu încerc să neg părțile bune ale acestui regim totalitar, așa cum nici susținătorii lui nu ar trebui să încerce să îi nege părțile rele. Pentru că, indiferent dacă am trăit pe atunci sau nu, indiferent dacă îl susținem sau nu, regimul comunism a reușit să influențeze viețile tuturor.

Eu am învățat că oamenii trebuie să se teamă de ceva, pentru ca lumea să fie în echilibru, însă am înțeles că acel ceva nu trebuie să fie o persoană, întrucât aceasta conduce la crimele și foametea de pe timpul perioadei comuniste. Cred că acel ceva ar trebui să fie însăși teama de dezordine și de nereușită, deoarece motivația fiecăruia ar trebui să fie teama de insucces și nu teama de cineva.

Nimic nu este întâmplător și, tocmai de aceea, comunismul ar trebui să însemne ceva pentru toată lumea, așa cum înseamnă astăzi pentru mine.

Știu foarte bine că acest regim totalitar a avut și părțile lui bune, așa cum a reieșit și din poveștile familiei mele. Însă cred că ar trebui mereu să ne adresăm o întrebare. Atunci când ne dorim un lucru, trebuie să renunțăm la multe altele, pentru a-l putea obține. La fel și în cazul comunismului. Ar merita să renunțăm la atâtea privilegii, doar pentru a avea tot ce ne-a oferit acest regim? Merită cu adevărat?

Istoria se repetă și cred că trebuie să îi oferim șansa să ne învețe ceva și de această dată. Cred că este important să ne amintim mereu de vremurile trecute, pentru a ne asigura că nu vom mai repeta greșelile făcute.

NATAȘA ALEXANDRA CÎRSTEA

Familia alboteană privită în lumina Epocii de aur

Ce însemna atunci o portocală pentru un copil...

Colegiul Național "Al. Odobescu", Pitești

Vom discuta cu trei membrii ai unei familii albotene ce și-a trăit mare parte din viață sub imperiul regimului comunist și al Epocii de aur. Începem schimbul de păreri cu domnul Cîrstea Gheorghe, născut în 1970, martor al întâmplărilor sub semnul cărora aveau să se petreacă numeroase alte fapte în viitorul apropiat al acelei vremi.

R: Bună ziua, domnule Cîrstea! După cum știm, s-au spus și se vor spune în continuare multe despre CAP-uri (Cooperativele Agricole de Producție). Dorim să aflăm care este părerea dumneavoastră în această privință. Cum ați luat cunoștință cu această instituție și ce amintiri vă stârnește, după 17 ani, auzirea acestui nume?

Nu eram eu născut când s-a făcut CAP-ul, eu l-am găsit aici. Pot chiar să spun, acum când totul s-a sfârșit, că, în fapt, CAP-ul m-a găsit pe mine. Comunismul a fost, de altfel, un regim foarte drastic și foarte bine pus la punct de niște oameni care, cred eu, erau cu mult mai eficienți decât cei care stau acum la cârma țării, ca profesionalism nu se pune problema, erau mult mai buni decât aceștia care umblă toată ziua după înavuție. Era totuși foarte drastic și foarte exigent așa cuăștia, cu populația țării. Problema stătea puțin diferit la vremea aceea: cand s-a făcut colectivizarea, oamenilor nu li s-au luat numai pământurile, ci și caii, plugurile, uneltele agricole cu care își lucrau pomostul. De-aia s-a și făcut revoluția sau, mă rog, ce-o fi fost lovitură de stat, lumea nu a mai putut rezista din cauza traiului foarte greu, foarte aspru. Evident când s-a făcut retrocedarea, au fost înapoiate numai pământurile, pe care oamenii nu au mai avut cu ce să le lucreze. Performanțele regimului comunist însă, la agricultura realizată pe suprafețe mari, nu pe petice de pământ ca astăzi, mă refer, nu le vor mai face, o sută de ani de-aci înainte, o sută de conducători ai acestei țări, cel puțin nu ca cele pe care le-au făcut Ceaușescu și comunismul. Țara

ajunsese la un grad foarte înalt economic. Deși era sărăcită în alte părți, aveam uzine, fabrici, CAP-uri, asociații, fel și fel de lucruri. După 20 de ani de fărâmițare agricolă, nu a mai rămas însă mare lucru.

R: La acea vreme au fost distruse multe sate, multe comunități. Care este părerea dumneavoastră? Au avut comuniștii motive întemeiate să împlinească acest lucru?

Bine... satele s-au distrus din cauză că au vrut să facă globalizarea așa, să facă terenurile arabile, să nu mai fie căsuțe și căsuțe și câte și mai câte astea, să facă o organizare. De exemplu, dacă era pe o câmpie așa un sat de case, ce își ziceau? "De ce să lăsăm noi atâte case, cociobăraie, cotețaraie și toate alea, când putem să facem un spațiu arabil ca să mărim recolta...". Una e când lucrezi intensiv, pe spații întinse, într-o agricultură și alta e când lucrezi așa pe porțiuni mici. Se lucra altfel. Cred că, na, copiam și noi Occidentul cu agricultura că nu erau la noi în țară utilaje performante cum erau în Occident și cred că ne luam și noi după ei: să lucrezi pe porțiuni foarte mari de teren. Dacă un sat era pus tocmai în jumatea unui câmp, cum erau așezate înainte, normal că își ziceau: "Hai să-l ștergem". Dar oricum ne dădeau case, ne făceau blocuri, făceau mai multe chestii nu lăseau oamenii fără adăpost. Nu le dărau casa, le luau cocioaba și n-aveau unde să stea. Îi ajutau cât de cât să poată să se mute în alte locuințe. Au făcut atunci și blocuri, pe toate blocurile ăstea, care s-au făcut pe timpul regimului lui Ceaușescu, nu le mai face nimeni, nici Adam și Eva.

R: Albotenii aveau și ei cartele? Luau diverse alimente cu rația?

Atunci existau într-adevăr unele zone unde erau toate produsele cartelate. Și la noi aici era cam la fel. Îți dădea cartela și-ți luai: pâine atât, zahăr atât, ulei atât. Dar se găsea... Cât de cât se găsea. N-a murit aici la noi nimeni de foame. Dar na, era puțin. Era vina ăstora de la județ care anunțau producții foarte mari și nu se făcea... Trebuia să meargă mult la export că așa cerea tovarășu... Ei ce ziceau: "Dăm atâta la export și restul rămâne mâncare pentru populație". Și populația de unde? Că, dacă nu se făcea, populația rămânea fără. Declarau că au făcut mai mult și nu se făcea, asta ca să ajungă ei, activiștii ăștia de partid, bine că atunci nu era ca acuma. Activiștii de partid erau niște hoți proști, dar cu puterea în mână, deși, mă rog, și acum sunt mulți politicieni care n-au prea multă carte sau or avea-o plătită. Activiștii de partid erau făcuți mai mult din rândul celor cărora le plăcea să fie mai mult neamuri proaste.

R: Aici, la noi în sat, erau securiști?

În sat securiști? Nu... erau mai mulți dă-știa, activiști de partid. Care activiști de partid puteai să ai și patru clase că te făcea activist, important era să știi să dai cu biciul, să vorbești, să te iei de lume, să faci să meargă și să dreagă, cât de cât să scoți ceva de pe urma oamenilor. Cum e și acuma. Mare parte din clasa politică nu e competentă, țara nu merge cum trebuie. Dar pe timpul acela, într-adevăr, era ceva producție, puțin din toate, aveam agricultură cum trebuia, dar acum totul e o vraște și-un dezastru.

R: Era comunismul un regim al leneșilor?

Acum na, dacă primeau case, locuri de muncă. Nu era zarvă ca acuma. Atunci te lua la întreprindere, lucrai, luai o aprobare, un apartament ceva, dacă le spuneai că n-ai unde să stai și ce să faci. Acuma n-ai nici unde să muncești, nici n-ai unde să stai... Dacă nu ai unde e treaba ta.... Atât că atunci se mai lua după niște criterii: familie, copii, te mutai în el și îl plăteai în rate până terminai, dar nu era ca acuma cu banca: să iei în franci, în euro, să iei în ce naiba iei și să nu mai știi după ce să faci că se mărește și ajungi să dai de zece ori mai mult. Atunci dădeai atâția bani câți ai primit. Ba îți dădea și statul garsonieră să stai în ea și nu îți percepea decât utilitățile. La revoluție a venit chestia că fiecare își cumpără apartamentul și face și drege. D-aici s-au și pricopsit unii, după apartamentele ăstea.. Unde-or fi banii de pe apartamentele ăstea care s-au vândut, s-au cumpărat, nu se știe unde sunt. Ferice de noi că am stat la țară: nici nu am cumpărat, nici n-am avut vreodată vreun apartament.

R: Dacă găseau un bețiv pe stradă, ce-i făceau?

Dacă găseau vreunu bețiv, așa ca Viorel al nostru vai de mama lui, îl lua și-l duceau la muncă. Îl lua forțat poliția, miliția că miliția era atunci, și-l ducea la muncă. Nu stătea nimeni pe stradă. Dacă te găsea beat pe la nouă-zece te lua direct în mașină, în dubă, și te ducea la cules de porumbi nu știu unde. Și-l țineau acolo și culegea toată ziua. Îl ducea dracului seara următoare acasă, dar nu bea nimeni până la ora zece, n-avea voie. Magazinele de băutură, cârciumele, se deschideau dimineața la opt și băuturile alcoolice se vindeau după ora zece. La noi în familie n-a fost nimeni să bea așa exagerat. Un pahar, două la masă seara. Atât. Nici nu era, la noi în casă, atâta băutură.

R: Era sigur pe stradă?

Îmi amintesc, dar bine sunt mulți ani de-atunci, că aveam o nepoată, Ligia, care era la liceu, în primul an. Și făcea naveta de la oraș la stradă aici la noi și apoi venea pe jos. Într-o seară, după ce a ajuns acasă, a văzut că-și pierduse biata fată cerceul. Nu ne-a spus. A luat lanterna, că atunci nu băgaseră lumină, și s-a dus pe jos până la stradă să îl caute. A mers ea ce a mers și a găsit-o patrula și a întrebat-o ce caută pe stradă, de unde e și a adus-o acasă. Nu aveam atunci voie să mergem noaptea pe străzi. Nu a pățit nimic, dar de întâmplat se putea întâmpla orice, cu toate că erau oameni care lucrau pentru pază și ordine. Dacă mergeai pe străzi principale erau păzite, nu erau luminate atunci, acuma sunt luminate, dar erau patrule din astea care mergeau. Dar era bine să ocolești străzile lăturalnice, pe unde nu erau bine păzite, nu trebuia să mergi pe cele mai îndosite. Când lucrai la un schimb mai lung, mai târziu în noapte, chemai pe cineva, un bărbat, ca să ajungi până acasă dacă era ceva, că ăștia atacă prin zone d-astea, prin cotituri.

R: Un neajuns al copilăriei aveți?

Era foarte rău atunci pentru că nu găseai de toate. Erau într-adevăr aripi de pui, mere, prune, fructe în general se găseau că erau livezi la noi în țară de zece

ori mai multe ca acum, în ziua de astăzi s-au terminat mai toate. De-ale noastre, fructe și legume, mai ales pe timp de vară găseai. Dar nu erau banane, portocale, fructe mai exotice așa nu apucaii. Erau puține și se dădeau pe sub mână, pe cunoștințe. Iarna sau de sărbători când te duceai să iei și tu o portocală, că atunci se cam aduceau, nu puteai. Eu când eram copil nu apucam să mănânc o portocală, n-am văzut așa ceva. Vreo doi ani la rând am stat la niște cozi în "Orășelul copiilor" să cumpăr și eu, că erau și ălea pe bani, nu așa cadouri, un kilogram de portocale și de bomboane de pom. Am stat toată ziua și n-am reușit să iau una. Erau o persoană, două în față, se mai băga alta că era cunoștință, nu puteam să zic nimic, na, eram copil și mă lua miliția că fac scandal, nu mai apucam. Ce însemna atunci o portocală pentru un copil... făcea cât un telefon din ziua de azi pentru noi ăștia mici. Acum îmi dau seama că poate nu voiau să facă prea mult import, că de exportat exportam tone de grâu la ruși, sau se dădeau toate pe sub mână. Nu vedeai pe timpul ăla nimic din ce nu puteai să îți faci tu cu mâna ta acasă.

R: În gospodărie aveți o grădină de zarzavaturi, un solar?

Aveam de-ale gurii din ce produceam noi, din ce făceam în bățătură. Roșii măncaam când se făceau în grădină sau în seră. De, solar am avut de mic copil, dar bani de folie nu erau așa mulți că nu existau, dintr-un salariu n-aveai de unde să cumperi folie, deși era pe piață. Adunam sacii care rămâneau pe câmp de la CAP, pe câmp... îi puneau într-o parte nu-i lăsau pe câmp, îi luam, îi tăiam frumos pătrat, cum era sacul de azot, și-i lipeam cu mașina de călcat și făceam solar... Aveam și noi solar de patru-cinci metri pe șase sau pe șapte metri. Când eram eu mic, era mașină de călcat de-aia cu jar. Puneai cărbuni încinși în ea și călcai. Trăgeai cu vâtraiu jărăgai de la sobă în fărăș, puneai în mașină și se încălzea ca să calci. O mașină de călcat adevărată am avut și noi hă, hă, târziu, târziu. Nu ne duceam la școală pe clasele 1,2,3,4 cu lucruri dă-stea așa prea mult călcate. Dădea așa oleacă. Punea un jar în gaura de la jumatea fierului și aia era. Când s-a modernizat, dup-aia, când am luat mașină de călcat, atunci trăgeam un fir. Ce aveam fire ca acuma, prize, curent? Căram fierul cu jar. Călcai, lipeai folie, te osteneai cum puteai. Așa făceam solar de puneam și noi roșii mai-nainte să mănăcăm. Era greu, foarte greu, dar încet ne-am mai revenit. Și pe timpul ăla erau oameni care trăiau nu bine, foarte bine. Cine a dus-o bine atunci, o duce și acuma, sunt cam aceleași neamuri, aceleași rubedenii, dar în rest nu s-a schimbat mare lucru în organizarea socială. Nu e departe democrația de comunism. Înainte eram toți la fel: aceleași haine, aceiași pantofi. Nu era așa puternică moda asta. Acum ce e nou e cumpărat de toți: nu mai contează nimic. Să fie firma pe ea și cumpără lumea. Dacă mă gândesc bine, moda e o minciună prin care sunt manipulați toți. Așa a ajuns îmbrăcămintea țaranului, pantalonul rupt, simbol al tineretului de astăzi. Să vină la mine că le fac eu numai pantaloni dă-știa într-o zi la sapă. Astăzi, din contră, poate e mai rău pentru că s-au vândut toate ale țării, toată frumusețea și strălucirea ei. Mare parte e vândută. Atunci cel puțin știam că e țara noastră. Nu regret nici regimul comu-

nist, deși era greu. Lucram la motoare, aici în Pitești, și în ziua de Paște la schimbul doi toată lumea ciocnea câte un ou. Stătea la o masă în curte și ciocneam câte un ou roșu. Atât ne mai rămăsese: ziua de Paște și ziua de Revelion. La noi, la motoare electrice, se lucra și în ziua de sărbătoare. Țin minte că, în al doilea an de când m-am angajat, în ziua de Paște am plecat la schimbul doi. Se lucra că aveau comenzi. Acum îi mulțumim lui Dumnezeu că a luat-o domnul Copos, a vândut-o, nu știu ce i-a făcut, și s-a pricopsit. A vândut tot ce a fost în ea: fiare, utilaje. Milioane de tone de fiare erau în fabrica aia, dar au rezolvat-o. Toți marii români au vândut țara, cum am spus, în proporție de 80%.

R: Televizor ați avut atunci sau mai târziu?

Primul care a fost aicișă la noi cu televizor, că era Campionatul mondial de fotbal, parcă în '84 așa, a fost un om d-aicea. De la noi și până în uliță, la Tică al Stanchii, n-a avut nimeni televizor. Ăla bătrânu s-a dus și a luat un televizor dă-la micu sport și o baterie de la un tractor de la SMA (Secția Mecanizării Agricole), că mergea la baterie de tractor. Și-am văzut, îl pusese pe masă televizorul, prima dată un meci. Au venit toți de pe aici, toți vecinii, să se uite la televizor la Campionatul mondial de fotbal. Bulgarii transmiteau atunci Campionatul, nu românii, că pe vremea lui Ceaușescu nu s-a transmis de noi. Și prindeam cu televizorul bulgarii. Bine, nu-nțelegeam, că vorbeau pe limba lor, dar ne uitam la meci, vedeam că era România acolo juca, sau ce țară juca. Era alb-negru, dar de frumos era frumos. Ne enerva numai faptul că dădeau prea multe imagini cu mâncare în pauze.

R: Mergeați la CAP? Cum se îmbina treaba de acasă cu cea de acolo?

La CAP nu se lucra non-stop, dar aproape de la cinci dimineața până la nouă-zece seara că era vară, că era iarnă, pentru că erau baloți de cărat în grajd, animale de crescut că toate grajdurile ăstea de acum ale Alpitexului (firmă ce a ajuns astăzi în proprietatea clădirilor fostului CAP) erau pline cu animale. Aia bătrână rămânea acasă, câteodată, de făcea mâncare și spăla, și ne duceam noi, pe rând, în locul ei. Mai mult băieții, că fetele rămâneau acasă. Atunci nu erau mașini să spele. Băga rufele seara cu leșie și cu apă la înmuiat, avea o copaie de-aia mare, și dimineața le spăla și le limpezea. Nici puțuri cu pompă sau fântâni ca acum nu aveam. Căra apă când eram noi mici de tot de la Cipcea, de lângă Boboi, că era un puț acolo, d-ăla largu, că al nostru rămăsese fără apă și nu mai aveam pentru toate cele: pentru vaci, pentru porci, pentru păsări. Căra de acolo apă și spăla. Ce era ca acum? Spăla o albie de rufe cu trei găleți de apă, nu ca mașinile automate care consumă zece găleți. Nu prea era apă nici să te speli... Când udam în grădină, căram apă de la gărlă cu stropitoare și cu găleata. Aveam colo, pe un loc în clin, o grădiniță pusă cu roșii, cu varză, cu ce mai aveam și căram de ne ieșeau ochii la apă să udăm. În puț mai venea, dar greu, și ne făcuse tac-to mare Dumitru un butoi mare de 200 de litri lângă zarzavaturi. Căram dimineața trei găleți, la prânz trei și seara trei. Când ne mai aduceam aminte, iar scoteam, până își revenea puțul. Seara, când

venea ăla bătrănu', udam din el. Nu aveam ca acum puturi cu apă să-ți pui și-n cap.

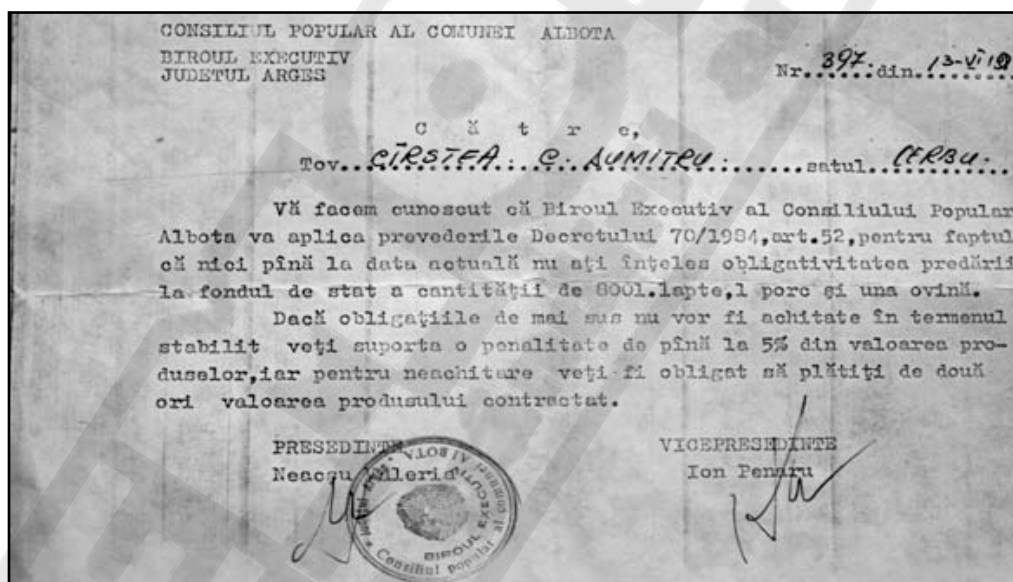
R: Se mai luau și atunci bunuri pe ascuns? Cu ce vă mai întremați când nu mai aveți posibilități?

Aici sus, pe deal, erau pruni mulți, puși în linie, aranjați. Se făceau prune de culegeau și duceau cu tirul la export, nu ca acum: ai șapte pruni și faci șapte prune. Era un tuleu care făcea prune multe. Culegeam, puneam la alții în căruță ce puneam și restul îl deșertam jos, pe folie. Cărau tone de prune, bazine întregi. Acuma s-a ales praful, nu mai e nimica. Atunci mai luam și noi de-acolo, normal. Din ditămai grămezile de prune, doi-trei saci lua fiecare acasă, și porumb și sfeclă și câte și mai câte. Se făcea sfeclă pe timpul lui Ceaușescu, colea-șa peste drum, cât găleata, așa era de mare și de groasă. Dădeam la vaci, la porci, c-aveam animale multe. De-aici până la șosea, pe un kilometru jumătate, erau trei-patru sute de vite. Acum mai sunt șapte vite în tot satul. Le luau la abator pe atunci. În fiecare an de zile creșteam tauri și îi duceam de luam pe unul șase-șapte mii de lei, cât primea două salarii tac-to mare la serviciu. Ne îmbrăca pe toți de școală când lua banii. Acuma, poți să ai și taure și vacă și porc și oaie, să duci o cireadă, că nu mai faci nimic cu ea. Nu ți le mai primește. Abatoarele mai aduc și de afară, ce fac nu știu. Dar atunci îi îngrășam la patru sute și ceva de kilograme, nu-l duceam de la mă-sa de la țată. Îl duceam la contract și ne dădeau și boabe pe el, era avantajos dacă puteai să crești.

R: În copilărie, mergeți la piață?

Aaa, când eram mic adunam sunătoare și plante dintr-ăstea de pe câmp și mă duceam cu tatăl lu' maică-ta mare, Zbelcu. Mă duceam cu el în Bănaru, pe deal, că erau prune dă-lea rotunde, galbene, care se coceau primele vara și luam câte un sac. Cu prune, cu sunătoare mergeam la piață. Bine, că mă duceam și cu ăla bătrănu cu vișine. Aveam șaiszeci de vișini atunci: de la drum, din colțul gardului, până la grădină, cam unde sunt acum stupii, venea un rând în curte până la măr, după, de unde e cătelul și până la gărlă, era iar un rând de vișini. Aveam și doi nuci, lângă cotețul puilor, dar i-am tăiat noi că se uscaseră. Seara, când venea tac-to mare de la schimbul unu, culegeam din ele. Stăteam prin vișini ca veverițele, pentru două-trei târne. Plecam înapoi cu autobuzul de cincisprezece, ne lăsa colo la strada Smârdan, coboram și ne duceam cu ele în piață. Până seara la șapte și ceva, opt le vindeam. Veneam cu autobuzul de opt și ceva înapoi. Mă mai duceam, cum am zis, și cu Zbelcu ziua. Mai luam câte o sacoșă de prune seara de colo, de pe deal, câteva legături de sunătoare, de izmă și ce mai găseam pe câmp și ne duceam și mai făceam ceva bani. Dar asta mai rar așa mă duceam. Erau și veverițe la noi. Prindeam prin vișini ca lumea, nu așa. Stăteam eu în curte și nen-to Radu la gărlă, că era acolo o pauză între pomi. Ele încercau să sară dintr-un pom în altul, ca să ajungă la gărlă. Unchi-to stătea acolo cu o prăjină și cum trecea veverița hușșșt! cum o nimerea. Erau pline de purici. Multe se zăpăceau când le dădeam pac! repede

jos și le prindeam și le băgam în cuști, aveam niște cuști mici de iepuri, și le băgam acolo. Își reveneau. Le țineam o zi două și le dădeam drumul. Aveam când eram mici și iepuri. Căram la ei cu sacii de mâncare, cu roabele. Îi creșteam și apoi îi tăiam când mai era vreo masă ceva. Mai duceam din ei și la contract. Câte doi trei pe an. Așa se zicea că duci la contract, contractezi doi-trei iepuri. Dar bine ți-i plătea și iepurii și ouăle și tot. Dacă aveai șazeci de găini, trebuia să duci douăzeci de ouă pe lună. Veneau percepții și-ți făceau recensământul animalelor, îți spuneau câte ai în curte: două vaci, șapte oi, zece capre, cincizeci de găini, șapte rațe și douăzeci și cinci de iepuri, am zis și eu așa că nu aveam noi atâtea. Și la fiecare, când te duceai la primărie, îți puneau cotă. Hai, că nu-ți puneau la toate, dar dacă aveai cincizeci de iepuri ziceau: "Dă și tu doi". Și duceai doi iepuri la contract. Dacă aveai oi, duceai miei sau lână, depinde ce aveai. Le mai dădeam și noi, mai rămâneam și în urmă. Primeam hârtii de la Consiliul Popular. Ia, că mai am una rămasă să-ți arăt. E pe numele lui tacto mare. Uite.

Erau magazine d-astea care achiziționau orice, nu era problemă. Puteai să duci orice. Numai nu puteai să declari mai puțină că venea altă comisie după ei și dacă ți le găsea ce făceai? Mai tăiam, dar nu declaram. Tăiam vițelul de la vacă, dar nu mai spuneam că a fătat, ziceam că n-a avut în anul ăla vițel. Că dacă te prindeau, era pușcărie curată. Nu aveai voie să tai vaci pe timpul lui Ceaușecu. Tăiai porci, găini, iepuri, rațe, dar nu vaci. Din lapte făceam brînză, mai mâncam și noi, mai duceam și la contract. Trecea mașina ICL-ului (Centrul de colectare a laptelui) pe drum și era colea, la țața Dina, la nea Dică a lui Cantoneru, centru de lapte. Duceai găleata de lapte dimineața și o puneai

acolo. Mai puneau unii apă în el, să păstreze din lapte acasă, dar ți-l puneau la centrifugă și vedea ce grăsime are, se vedea că are apă. Dacă-i prindea o dată, nu mai făceau toată viața lor așa ceva. Rămânea, după cote, câte ceva pentru toți. Vara, pentru că nu aveam căpșuni, ne duceam și mâncam fragi din câmp. Acum nu mai sunt așa mulți. Atunci se făceau de toate și din toate câte se făceau nu ne alegeam cu mare lucru.

*Ne vom continua schimbul de păreri cu doamna **Cirstea Monica**, născută în 1977, pentru care comunismul s-a sfârșit mai-nainte de a începe. Din amintirile ei vom încerca să reconstituim portretul micilor tineri comuniști.*

R: Ce erau șoimii patriei și mai apoi pionierii? Ce valență au avut pentru dumneavoastră?

La grădiniță, cum intram, ne dădeau uniforme: fustiță albastră sau pantaloni, spre vară așa mai aveam și rochițe bleumarin cu guler alb, o bluză portocalie cu epoleți și niște ciorăpiori albi. Mai aveam și câte o fundiță cu tricolorul pe ea. Grădinița era cam ca acum. Nu făceai mai nimic, aparte de ceea ce se lucrează la preșcolară, doar te numeai șoim. Era atunci uniformă peste tot. Numai la sfârșitul școlii sau la serbările importante ne puneau să învățăm poezii despre comunism. Mai mult despre comunism. Ne întrebau atunci dacă îl recunoaștem pe Tovarășul Ceaușescu, bine nu ne puneau mereu, o dată la nu știu cât timp. Dar îl știau toți. Era tabloul cu el în clasă, mare pe perete. Era așa, cam cât patru coli, mare de... Să se vadă. Toate clasele aveau tablou cu el. Făceau atunci oamenii și glume. Se mai auzeau pe la colțuri, chiar și după căderea regimului, bancuri de felul: "Jur cu mâna pe fundiță/ Și cu fundul pe oliță/ Să cresc mare și voinic/ În întuneric și-n frig/ Fără să mănânc nimic!". După șoimi, cam de la clasa întâi așa, am fost pionieri. Acolo participam la activități, la serbări, tot așa învățam poezii, discursuri despre partid. Mai mult cei de la fabrici făceau manifestări de 23 august. Era și taică-to cu toți acolo, îi scotea pe stradă și făceau defilări îmbrăcați frumos, cu flori în mână. Dădeau zi liberă atunci și nu aveai încotro, trebuia să te duci. Nu puteai să stai acasă că erau oameni din fabrică de verificau dacă sunt toți muncitorii. Ce îți dădeau liber să stai acasă? Niciodată. Te penalizau dacă te prindeau, îți făceau ei ce-ți făceau. Când creșteau tinerii mai mari îi băgau în partid. La noi nu prea se dădea liber. Lucra, țin minte, mama și în ziua de Paște. Venea de la schimbul trei, ne îmbrăca pe toți și mergeam la biserică la noi. Nu avea alte zile. Și duminica și mereu lucra. Eu n-am prins așa mult. Eram pe clasa a șaptea când a fost Revoluția. La liceu nu am dat nici examen de treaptă, probabil se scosese. Atât îmi amintesc eu: că era obligatoriu peste tot, nu ca acum. Și la liceu și la grădiniță toată lumea avea uniformă. Și pâinea și uleiul toate erau la rație. La oraș te duceai și luai cu cartela de unde erai arondat: fiecare bloc era legat de un magazin.

Și, pentru că o informație nouă nu strică niciodată, vom discuta cu cea mai veche membră a familiei, doamna Cîrstea Ioana, născută în 1944, despre principalele necazuri și bucurii ale vieții din Epoca de aur, povești mai vechi, dar la fel de consistente și de savuroase.

R: Cum a fost foametea din 1946? Dar venirea rușilor?

Rușii? Nici nu eram făcută când au venit rușii. Am auzit mai încolo așa, când m-am făcut mare, de la ăștia ai mei bătrâni, că erau năcăjiți atuncea. Erau, decă, rușii ăștia alt popor, mai rău, mai aspru așa. Stăteau, întâia oară când au venit, femeile și fetele în casă, că le prindeau și le violau. Pe unele le luau și nu le mai aduceau înapoi, le făceau cocote acolo la ei. Bietele de ele. Și pe maică-mea era să o ia odată. De foamete iar nu prea am auzit, nu am prins-o. Numai ce-mi ziceau părinții ăștia ai mei că era greu că nu mai aveau ce mânca, nu mai aveau nimic. Era traiul greu atunci. Au murit vreo doi trei de foame prin alte părți. La noi oamenii erau vai de ei de slabi, dar n-a murit nimeni. Ce să faci? Cu toate că, pe atunci, ori mureai de foame, ori te omorau ei.

R: Ce făceați la colectiv? Cum era viața împărțită pentru dumneavoastră pe atunci?

Munceam, ce să facem? Mergeam în fiecare zi și munceam. Azi mă duceam la vaci și râneam, mâine mă duceam și făceam la șira de baloți de paie, poimâine ne mâna cu vacile, apoi iar la paie la baloți, iar la grajduri. Era bine că erau femei multe. Ne duceam dimineța pe la cincii și plecam la doișpe acasă. Veneam apoi iar la două și ne dădeau drumul la cincii seara. Treceam la treburi, la vaci, la copii. Făceam la siloz, fir-ar al morților, la iarbă, încărcam în remorci verdețuri, frunze, paie, coceni. Ne dădeau doi lei la zi. Dar nu erau banii ăștia de azi. Mai trimiteam și copiii când aveam treabă acasă că trebuia să facem zilele la Globală. Trebuia atunci să facem câte 120 de zile pe an. Mai furau oamenii și de aci. Îi prindeau și le tăiau din zile, câte cincii-șase, depinde cu ce-i prindeau, cât aveau de mare legătura de porumb, de boabe, de prune, că altceva nu aveai ce să furi. Mai luau femeile, mai luau cu poala, cu câte-o sacoșă mică așa. Dar dacă tăiau câte cincii-șase zile și te prindeau de trei patru ori, ți le luau aproape jumătate. Fără ălea 120 de zile nu-ți dădeau grădină ajutătoare, adică un petic de pământ mai lângă casă, câte 30 de ari de familie, ca să-ți pui zarzavaturi pe el.

R: La piață vă duceați?

Nu mă duceam eu la piață că nu prea aveam cu ce să mă duc. Aveam vacă, dar și patru copii. Fierbeam lapte, făceam orez cu lapte, griș cu lapte. Stătea vaca numai priponită. O luam după mine la colectiv și o legam de palan să

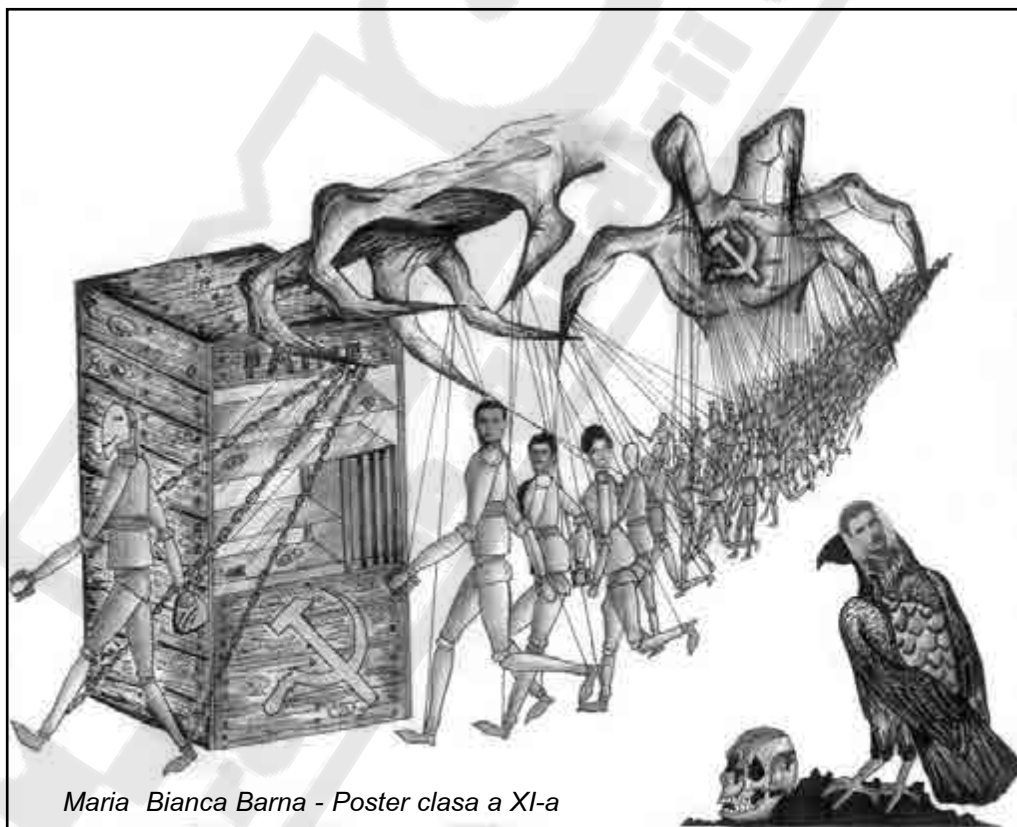
pască. Numai pe băieți îi mai trimiteam la piață toamna cu vișine și cu sunătoare, făcută chite chite. Le mai culegeam eu, mai culegeau și ei cu taică-so, atâta. Nu rămâneau prea multe. Nici lapte, că îl duceam, o găleată, la colectat în fiecare dimineață că altfel îl dădeau pe taică-to mare afară de la serviciu, era sudor aci, la Pitești. Nu puteai să pui apă în el că vedeau, nici să-l amesteci p-ăl de seara cu ăla de dimineață că se cunoștea. Chemau femeile și luau laptele acasă că se strica. Cât am mai tras... Stăteam cu capul plecat, n-aveam încotro.

R: La doctor vă duceți?

Ne duceam, ne duceam. Era atunci dispensar acolo, la Albota, și mergeam cu ei pe jos până la el. Acum, în urmă, mai mult. Înainte urcam la o femeie, pe deal, și când erau răciți le spărgea gălcile cu sare. Bieții de ei ce mai plângeau, dar ce era să le fac? Nu erau așa multe posibilități ca acum...

Pentru că hârtia e pe sfârșite, iar pixul a obosit de la atâta scris, o să încheiem "Cronica de familie" cu un citat aparținând doamnei în vârstă de mai sus:

"Păi ce asta e o poveste? E ce-am făcut noi."

Maria Bianca Barna - Poster clasa a XI-a

MEMORIA ÎN PREZENT

Un nou demers pentru înființarea Muzeului Victimelor Comunismului la Fortul 13 Jilava

Liberalul Ovidiu Raetchi i-a transmis o scrisoare deschisă premierului Sorin Grindeanu, în care i-a solicitat să susțină realizarea unui muzeu al Victimelor Comunismului la Fortul 13 Jilava, inclusiv în memoria bunicului său, deținut politic în vremea comuniștilor.

Premierul Sorin Grindeanu trebuie să susțină salvarea acestui spațiu esențial pentru recuperarea memoriei luptătorilor anticomuniști, a solicitat luni, în cadrul unei scrisori deschise, deputatul PNL Ovidiu Raetchi.

Vă prezentăm mai jos scrisoarea lui O. Raetchi:

"Crearea unui muzeu al Victimelor Comunismului reprezintă o obligație a actualei clase politice - obligație care a fost amânată nepermis de mult. Lipsa voinței politice și orgoliile partidelor care au dorit să își asume paternitatea acestui proiect au împiedicat realizarea sa, chiar dacă au trecut 27 de ani de la Revoluție. Voi lansa

În dezbateri publice o inițiativă legislativă prin care propun ca fostul penitenciar Fortul 13 Jilava să treacă din administrarea Administrației Naționale a Penitenciarelor în administrarea Ministerului Culturii și transformarea sa în muzeu, pe care vă rog să o susțineți.

În întreaga Europă, astfel de locuri —precum Fortul 13 Jilava —au fost reabilitate și deschise publicului larg pentru a nu lăsa uitarea să se aștearnă peste suferințele militanților anticomuniști, așa cum este cazul lui Corneliu Coposu. Fortul 13 de la Jilava trebuie salvat și intervenția pentru reabilitarea sa trebuie să se realizeze rapid: acesta se află într-o stare avansată de degradare și riscă să se prăbușească. Investiții de zeci de mii de euro realizate deja pentru reabilitarea Fortului 13 se vor pierde, la care se adaugă eșecul recuperării unui spațiu esențial pentru recuperarea memoriei victimelor comunismului.

Sunt convins că înțelegeți importanța recuperării și salvării Fortului N° 13 —un simbol al totalitarismului în România —în condițiile în care ați declarat că și bunicul dvs. a fost încarcerat pe vremea comuniștilor după ce a fost condamnat la închisoare pentru "uneltire împotriva orânduirii". De aceea vă rog să susțineți ridicarea unui Muzeu al Victimelor Comunismului. Este un proiect care a fost amânat de prea multe ori.

Domnule premier Sorin Grindeanu, este certitudinea mea că datorăm realizarea unui muzeu al Comunismului tuturor victimelor dictaturii comuniste care și-au găsit sfârșitul sau au îndurat suferințe cumplite în acea vreme. Sper să găsec în dumneavoastră un partener în realizarea acestui proiect."

Amintim că Fundația Culturală Memoria s-a implicat încă din primii ani '90 în reabilitarea Fortului N° 13 Jilava, prin care au trecut —și mulți s-au stins —toți deținuții anticomuniști din România, iar cei condamnați la moarte tot acolo au fost executați. După plecarea dintre noi a lui Banu Rădulescu, a arhitectului Anghel Marcu și, mai recent, a arhitectei Ligia Pop, din lipsă de fonduri, de resurse umane și de sprijin instituțional, Fundația Culturală Memoria a cedat Academiei Civice și IICCMER întreaga documentație deja realizată.

LANSARE DE CARTE

Pentru prima oară în limba română, mărturia lui Marcel Fontaine despre anii primului război mondial în România "Misiune în România. Jurnal de război. Noiembrie 1916 - aprilie 1918"

Pe 9 februarie, la Librăria Humanitas de la Cișmigiu, a avut loc un eveniment dedicat jurnalului de front al căpitanului Armatei Franceze, Marcel Fontaine, "Misiune în România. Noiembrie 1916 - Aprilie 1918". La lansarea volumului au vorbit Alain Legoux, apropiat al lui Marcel Fontaine și legatarul testamentar al autorului, Micaela Ghițescu, fosta elevă a autorului, postafațatoarea și traducătoarea jurnalului, și istoricii Ioan Stanomir și Daniel Cain.

Această carte, însoțită de un fascinant dosar iconografic cu fotografiile realizate chiar de autor, ce a apărut acum pentru prima dată în limba română, reprezintă mărturia unui membru al Misiunii Militare Franceze în România (sub conducerea generalului Berthelot) implicat activ în reorganizarea și instrucția trupelor române și apoi îndrăgostit iremediabil de România.

MARCEL FONTAINE (1888-1973) a fost ofițer în cadrul Misiunii Militare (1916-1918) trimise de Franța în România la solicitarea guvernului condus de Ionel Brătianu. Mobilizat ca locotenent în armata franceză la 25 de ani, Marcel Fontaine luptase pe fronturile de la Marna, Artois și Verdun. După încheierea Misiunii, a revenit în România, în 1919, în cadrul Misiunii Universitare Franceze, ca profesor la licee din Turnu Severin, Craiova și București. A rămas în România până în 1948, când activitățile și cursurile lui au fost interzise, iar el a fost expulzat împreună cu ceilalți profesori francezi ai misiunii; la puțină vreme Liceul Francez —al cărui director era —care funcționa pe lângă Institutul Francez de Înalte Studii a fost desființat. Din pricina corespondenței cu profesorul Marcel Fontaine, cursantele și profesoarele lor vor alcătui, în 1952, celebrul "lot francez", arestat, anchetat și condamnat la închisoare - experiență relatată de Micaela Ghițescu, fosta lui elevă, în cartea *Între uitare și memorie* (Humanitas, 2012). În 1949, Marcel Fontaine a înființat la Paris secția română a Radiodifuziunii Franceze, al cărei redactor-șef a fost până în 1956. În fiecare duminică transmitea câte un editorial fie în franceză, fie în română despre transformările României sub comuniști. De nenumărate ori a luat cuvântul și la postul Europa Liberă. Pentru meritele deosebite din timpul primei conflagrații mondiale, ofițerul Marcel Fontaine a fost decorat cu Crucea de război a Franței, cu Legiunea de onoare, dar și cu Steaua României și Crucea de război a României. Publicarea *Jurnalului de război* în traducere românească marchează 100 de ani de la sosirea Misiunii Militare Franceze în România și, implicit, 100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial.

"La două săptămâni după dezastrul de la Turtucaia, autoritățile române au făcut primele demersuri pentru trimiterea în țară a unei misiuni militare de către guvernul francez; în fruntea Misiunii a fost desemnat generalul Berthelot. Cu ajutorul câtorva sute de ofițeri, subofițeri și soldați specialiști francezi, de la aviatori și medici până la mitraliori și artileriști, o armată distrusă se va transforma într-o forță capabilă să obțină singura victorie a Antantei împotriva Puterilor Centrale din anul 1917.

Alain Legoux

Printre cei care au contribuit la miraculoasa renaștere a armatei române se află și căpitanul Marcel Fontaine. Pe frontul românesc, dezvoltă o anume afinitate —care-și va pune amprenta pe destinul său ulterior —pentru camarazii alături de care trebuie să lupte, precum și pentru țărani alături de care viețuiește. Este martorul mizeriei în care se zbat cei refugiați într-o Moldovă suprapopulată și înfometată, plină de trupe rusești. Depune mari eforturi pentru îmbunătățirea condițiilor igienice, dar se lovește de o teribilă inerție. Și atunci își dă seama că nu poate avea autoritate asupra subordonaților decât fiindu-le el însuși un model.

Nici o fărămă de fals eroism în însemnările de război ale ofițerului francez. Ne aflăm în fața unui jurnal al lungii și chinuitoarei așteptări, al monotoniei și al automatismelor dezvoltate în spatele frontului, dar și al ororilor războiului cărora le cad victime oameni cu chipuri și nume. Este o realitate pe care manualele noastre, în goana lor după eroi, au preferat s-o ignore. Din nefericire." (Daniel CAIN)

COMUNICAT DE PRESĂ

Fostul comandant al coloniei de muncă Periprava, Ioan Ficior, condamnat definitiv la 20 de ani de închisoare

Miercuri, 29 martie 2017, Înalta Curte de Casație și Justiție s-a pronunțat în dosarul fostului comandant al coloniei de muncă Periprava, IOAN FICIOR, condamându-l definitiv la 20 de ani de închisoare pentru infracțiuni contra umanității.

Ioan Ficior fusese condamnat pe 30 martie 2016 de Curtea de Apel București la 20 de ani de închisoare.

Ficior a fost acuzat că, în virtutea funcțiilor de comandant și locțiitor de comandant deținute în perioada 1958-1963, a introdus și coordonat un regim de detenție represiv, abuziv, inuman și discreționar împotriva categoriei deținuților politici aflați în Colonia de muncă Periprava. Potrivit anchetatorilor, din documentele studiate a reieșit faptul că în perioada menționată au decedat 103 deținuți.

Judecarea pe fond a dosarului lui Ioan Ficior a început pe 28 aprilie 2015 în urma unei sesizări formulate de Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IIC-CMER). Acesta este cel de-a doilea caz de trimitere în judecată a unui fost comandant de penitenciar din perioada comunistă după cel al lt.-col. (r.) ALEXANDRU VIȘINESCU, condamnat definitiv la 20 de ani de închisoare pentru infracțiuni împotriva umanității prin decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție din 10 februarie 2016, aflat deja în închisoare.

Potrivit cadrului legal de funcționare, IICCMER este abilitat să efectueze investigații științifice cu privire la crimele, abuzurile și încălcările drepturilor omului pe întreaga durată a regimului comunist și să sesizeze organele în drept.

Din 2014, IICCMER a formulat și alte sesizări penale pe numele unor foști membri ai aparatului represiv comunist: CONSTANTIN ISTRATE, fost loctiitor al comandantului pentru pază și regim la colonia de muncă Onești, respectiv loctiitor al comandantului pentru pază și regim / comandant la Penitenciarul Gherla; TILICI NECULAI, comandant de penitenciar; FIZULA REFIC, ofițer politic; SÂRBU TEODOR, subofițer de Securitate; PETRESCU MARIAN fost comandant al unor colonii de muncă și penitenciare în timpul regimului comunist; BOȘTINĂ GHEORGHE, fost loctiitor politic.

Pe 9 martie 2017, de Ziua Deținuților Politici Anticomuniști din Perioada 1944-1989, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție l-a trimis în judecată pe MARIAN PETRESCU, fost comandant al Penitenciarului Galați în perioada 1 februarie 1959-12 iunie 1961.

Pentru informații suplimentare, vă rugăm să contactați e-mail: office@iiccmr.ro sau la telefon: +40 21 316 7565.

REGULAMENT CONCURS DE ESEURI
CORNELIU COPOSU Ediția a II-a

***Moștenirea politică a lui
Iuliu Maniu în opera și activitatea
lui Corneliu Coposu***

Organizatori: Concursul este organizat de Fundația Corneliu Coposu în parteneriat cu Fundația Academia Civică și Fundația Hanns Seidel.

Scopul proiectului: Proiectul își propune să scoată în evidență legătura specială dintre doi oameni, care nu au vrut nimic pentru ei și care s-au dedicat prin morală, luptă și sacrificiu, neamului și României Mari.

Iuliu Maniu și Corneliu Coposu reprezintă modele de dăruire, devotament și viziune politică pentru toți cei care decid să se implice în viața Cetății.

"... Pe mine nu reușesc să mă intimideze, eu de la calea mea nu mă abat, eu hotărârile mele nu mi le schimb, eu ce cred că este bine pentru țară și pentru neam, asta fac." (Iuliu Maniu)

Descrierea grupului țintă: Concursul se adresează studenților, masteranzilor și doctoranzilor din sistemul universitar românesc, din sistemul universitar din Basarabia și Bucovina, precum și din cel european.

Criterii de eligibilitate:

Vor fi luate în considerare numai lucrările care au ca subiect legătura, activitatea și influența pe care a avut-o Iuliu Maniu asupra lui Corneliu Coposu.

Vor fi luate în considerare numai lucrări originale, care nu au mai fost publicate sau prezentate în cadrul altor proiecte, conferințe sau concursuri.

Vor fi luate în considerare numai lucrările cu autor unic, fiecare participant putând concura cu un singur eseu.

Toate lucrările vor fi verificate anti-plagiat.

Condiții de redactare:

Eseurile vor fi redactate în limba română

Eseurile vor fi acceptate numai în format Word sau PDF

Data limită de trimitere a eseului este 1 octombrie 2017. Eseurile vor fi trimise împreună cu adeverința de student (sau orice alt document care atestă statutul de student) la adresa de email fundatiacoposu@gmail.com. Emailul va conține numele și prenumele participantului, data nașterii, universitatea și facultatea la care este înscris și orașul în care locuiește participantul. Fiecărui autor i se va confirma primirea eseului.

Juriul va fi format din:
Ana Blandiana, scriitor, președinte al juriului
Doina Alexandru, jurnalist
Dan Pavel, profesor de științe politice
Ioana Boca, istoric
Tudor Călin Zarojanu, scriitor și jurnalist

Premii acordate:

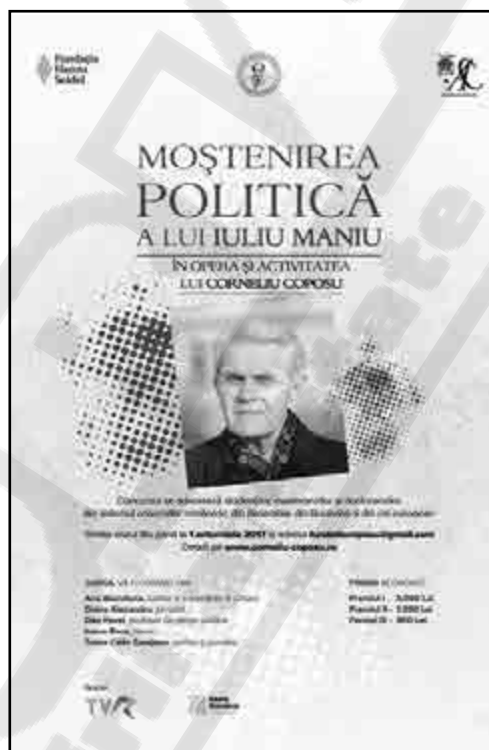
Premiul I —3000 RON
Premiul II —1200 RON
Premiul III —800 RON

Termene limită și etapele concursului:
27 martie 2017: lansarea concursului

1 octombrie 2017: termenul limită pentru trimiterea eseurilor

1 noiembrie 2017: juriul desemnat va anunța câștigătorii

11 noiembrie 2017: Gala de premiere a câștigătorilor —Ateneul Român

Bibliografie Concurs

"Corneliu Coposu în fața istoriei", ediția a II-a completată (Editura Metropol, 1997)

"Corneliu Coposu-Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru", ediția a II-a revizuită (Editura Vreamea, 2014)

"Corneliu Coposu —File dintr-un jurnal interzis, 1936-1947, 1953, 1967-1983", ediție îngrijită de Doina Alexandru (Editura Vreamea, 2014)

"Armistițiul din 1944 și implicațiile lui" de Corneliu Coposu. Contribuții de Ivor Porter, Ioan Hudiță, Augustin Vișa, Reuben H. Markham, editare, note și comentarii de Paul Lăzărescu (Fundatia Academia Civică, 2016)

"Monografia familiei Coposu" —Marin Pop (Editura Caiete Silvane, 2014)

"Mărturisiri. Dialoguri cu Corneliu Coposu" —Vartan Arachelian (Fundatia Academia Civică, 2014)

"Seniorul Corneliu Coposu" —ediție îngrijită de Tudor Călin Zarojanu și Cristian Fulger (Editura Humanitas, 2014)

"Viața politică și procesul lui Iuliu Maniu" —Cicerone Ionițoiu (Editura Libra Vox, 2003)

"Memorialul Iuliu Maniu" - Iosif Toma Popescu (Editura Criterion, 2006)

"Iuliu Maniu în fața istoriei" (Editura Gândirea Românească, 1994)

TUDOR MATEI

22 aprilie 1990, startul Pieței Universității

În urmă cu 27 de ani începea cea mai amplă
manifestație anticomunistă din Europa Centrală și
de Est

Pe 22 aprilie 1990, la 4 luni de la căderea comunismului, după un miting electoral al PNȚCD de dinaintea alegerilor din 20 mai, o parte dintre manifestanți ocupă Piața Universității din București, unul dintre locurile-simbol ale Revoluției anticomuniste din decembrie 1989.

Piața va rămâne blocată până la 13 iunie 1990, când revolta a fost "spartă". Mii de mineri au venit în Capitală pentru a pune capăt demonstrațiilor anticomuniste din Piața Universității. Sute de oameni nevinovați au fost crunt bătuți și arestați. 746 de persoane au fost rănite în acele confruntări, iar șase au murit.

Această acțiune social-politică a căpătat denumirea

de “fenomenul Piața Universității”.

Nici până astăzi numele cu greutate din dosar nu au răspuns pentru atrocitățile de atunci.

Există un dosar penal deschis de procurorii militari. Printre cei acuzați de infracțiuni contra umanității se află fostul președinte Ion Iliescu, fostul premier Petre Roman și fostul director al SRI Virgil Măgureanu.

De asemenea, au fost puși sub urmărire penală Gelu Voican Voiculescu, fost viceprim-ministru al guvernului interimar al României; Nicolae Dumitru, fost prim-vicepreședinte al Frontului Salvării Naționale; general (rez.) Mugurel Cristian Florescu, fost adjunct al procurorului general al României și șef al Direcției Procuraturilor Militare.

În cauză, s-a mai dispus punerea în mișcare a acțiunii penale față de amiral (rez.) Emil “Cico” Dumitrescu, fost membru al Consiliului Provizoriu de Uniune Națională (CPUN) și șef al Direcției Generale de Cultură, Presă și Sport din cadrul Ministerului de Interne; Cazemir Ionescu, fost vicepreședinte al CPUN; Adrian Sârbu, fost șef de cabinet și consilier al prim-ministrului; Miron Cozma, fost președinte al Biroului Executiv al Ligii Sindicatelor Miniere Libere “Valea Jiului”; Matei Drella, lider de sindicat la Exploatarea Minieră Bărbăteni; Cornel Plăieș Burlec, fost ministru adjunct la Ministerul Minelor; general (rez.) Vasile Dobrinoiu, fost comandant al școlii Militare Superioare de Ofițeri a Ministerului de Interne; general (rez.) Petre Petre, fost comandant al Unității Militare 0575 Măgurele, aparținând Ministerului de Interne.

Din probatoriul administrat în cauză a rezultat că, în perioada 11-15 iunie 1990, inculpații au aderat la atacul generalizat și sistematic lansat împotriva unei populații civile, respectiv împotriva manifestanților din Piața Universității din București, precum și a populației Capitalei, atac în care a fost implicată participarea forțelor armate ale Ministerului de Interne, Ministerului Apărării Naționale, Serviciului Român de Informații, precum și a unui număr de peste zece mii de mineri și alți muncitori din mai multe zone ale țării, susțin procurorii.

GRATTACIELO PIRELLI - SPAZIO EVENTI

INVITO

DOMENICO D'ARIA MARCELLO LEONE DANIELA NENCIULESCU

RESPIRO

a cura di Anna Comino

DAL 3 AL 30 MAGGIO 2017

INAUGURAZIONE 2 MAGGIO 2017 ORE 18.30

INGRESSO: PIAZZA DUCA D'AOSTA - MILANO

DAL LUNEDÌ AL VENERDÌ DALLE ORE 13.00 ALLE ORE 19.00 - INGRESSO: VIA FABIO FILZI, 22 - MILANO

INGRESSO LIBERO

(documento di identità obbl. fascicolo)

infoculturaromeno@gmail.com - www.culturaromena.it

Promossa da:

Associazione le Belle Arti – Progetto Artepassante

Con il patrocinio di:

Consolato Generale di Romania a Milano

Centro Culturale Italo - Romeno Milano

Fondazione Culturale Memoria - Rivista Memoria Bucarest

Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia

Biblioteca Memoria

Marius Neculae - *Râmnicenii și Revoluția Română*. Cluj-Napoca, Editura MEGA, 2016.

Cartea își propune: să traseze o cronologie a evenimentelor din Râmnicu Sărat în zilele Revoluției; să facă o scurtă analiză istoriografică asupra evenimentelor; să aducă în prim-plan eroii-martiri ai Râmnicului și persoanele care s-au remarcat în acele zile; să prezinte relatările unor participanți la evenimente, redându-le cu fidelitate punctele de vedere, dar și comentându-le obiectiv când este cazul; să constituie un punct de plecare pentru ulterioare activități de cercetare/educative bazate pe metode și instrumente de educație non-formală.

Pentru comenzi: www.edituramega.ro; mega@edituramega.ro

Radu Ciuceanu - *La taină cu diavolul*. București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2015.

Acest „al 5-lea volum din Memoriile lui Radu Ciuceanu se detașează prin amplitudinea perioadei descrise, începutul fiind marcat de plecarea din Târgșor, în dec. 1950, iar finalul punctând schimbarea conducerii personalului medical de la Spitalul Penitenciar Văcărești, în toamna 1956. (...) În temniță, întâlnirile, prelegerile, discuțiile se desfășoară simplu, fără protocol. Dar memoria, singurul aliat al condamnatului, poate da un sens acestor lucruri, așa cum o dovedește și cartea de față”. (Octavian Roske)

Pentru comenzi: tel. 021.230.6992; e-mail: inst.academia@gmail.com

Catalogul celor uciși în decembrie 1989, în mare majoritate după fuga dictatorului

După cum am anunțat în nr. 97 al revistei MEMORIA, întrerupem temporar “Catalogul celor uciși în temnițele comuniste”, socotind ca o datorie de onoare să omagiem - succesiv și tot în ordine alfabetică - imensul număr al celor care au pierit în timpul și în zilele următoare a ceea ce s-a numit “Revoluția română”.

Sursa noastră o reprezintă Cartea morților din închisori, lagăre, deportări, editată de Fundația Academia Civică 2013, iar selecția a fost realizată de Andrada Neacșu.

După încheierea acestei liste pro memoria de care nu trebuie să uităm, vom continua cu “Catalogul celor uciși în temnițele comuniste”.

GALAFTION Nicolae, d. 19/20 dec. 1989, Alba Iulia, în revoluție
GANEA Silviu Romeo, n. 1969, militar în termen; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
GANȚĂ Nicolae, n. 1949; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
GARIAN Ioan-Alexandru, n. 1955, șofer; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
GAVADIA Laurențiu, n. 1966, militar; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
GAVRILĂ Gheorghe, n. 1964, muncitor; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
GAVRILĂ Vasile-Constantin, n. 1931, muncitor; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
GAVRILOV Corneliu, n. 1969, militar; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
GÂMBUȚEANU Florin, n. 1967; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
GÂNDILĂ Dan-Grigore, n. 1969, muncitor; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
GÂRBEA Scarlat, n. 1957; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție
GÂRJOABĂ Dumitru-Constantin, n. 1965, electrician; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
GÂRLEA Gheorghe-Gelu, n. 1969, militar; d. 30 dec. 1989, Ploiești, în revoluție
GÂTLAN Mihai-Laurențiu, n. 1970; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
GEAMĂNU Lucian-Mihai, n. 1945, maior; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GEAMBAZU Vladimir, muncitor; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție

GEANTĂ-MELCANIAN Cristian, n. 1962; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GEORGESCU Vali-Marian, 20 ani; d. 25 dec. 1989, Craiova, în revoluție
GHENEA Vanghele, n. 1969, militar; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHENOIU Laurențiu, n. 1970, militar; d. 25 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
GHEORGHE Alexandru, n. 1962, șofer; d. 24/25 dec. 1989, București, în revoluție
GHEORGHE Gheorghe, n. 1941; d. 1989, Brăila, în revoluție
GHEORGHE Mircea-Gabriel, n. 1948; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHEORGHIU Dragoș, n. 1962, electrician; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHERASIM Georgeta, profesoară, 40 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHEZZO Toma, n. 1970, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHIDĂNAC Ana, n. 1937; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHIMBOAȘ Victor, n. 1971, militar; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GHINEA Dorin, 18 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
GHITĂ Gheorghe, n. 1951; d. 24 dec. 1989, Craiova, în revoluție
GHITĂ-MARE Nelu, n. 1966; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
GHITĂSCU George, n. 1946, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GIURA Nicolae-Liviu, muncitor; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
GIURCANU Vasile, d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
GLAVU Lina, n. 1944; d. 26 dec. 1989, București, în revoluție
GOCIU Nicolae, n. 1966; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
GODEANCĂ Mihai, n. 1960; d. 22/23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
GOG Ioan-Radu, militar, 19 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
GOMOIESCU Lambru Nicolae, n. 1935, col.; d. 22/23 dec. 1989, București, în re-
voluție
GOREANU Daniela, n. 1967, asistentă medicală; d. 23 dec. 1989, București, în
revoluție
GORNICU, d. dec. 1989, Timișoara, în revoluție
GOTHAT Marinela-Daniel, militar, 19 ani; 25 dec. 1989, Hunedoara, în revoluție
GRAMA Alexandru, n. 1971, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
GRĂDINARU Dumitru, n. 1957, militar; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
GRĂDINEANU Gheorghe, n. 1962; d. 25 dec. 1989, Craiova, în revoluție
GRĂU Alexandru, tehnolog, 59 ani; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
GRIGORAȘ Marian, n. 1968, militar; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GRIGORESCU Ilinica-Ruxandra, studentă, 22 ani; d. 23 dec. 1989, București, în
revoluție
GRINDEI Nicolae, n. 1955, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
GRUBER Gheza, n. 1963; d. 24 dec. 1989, Arad, în revoluție
GRUIA-NEDELCU Daniel, n. 1965; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
GRUIE Petru, n. 1939, muncitor; 2 ian. 1990, Constanța, în revoluție
GYORGY Laszlo, n. 1964, mecanic; d. 22 dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție
HAGIMĂ Dorin, n. 1952, cadru militar; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
HAIDĂU Grigore-Cătălin, n. 1970, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Brașov, în
revoluție
HASAN Marius-Costel, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în re-
voluție

HATMAN Marin-Alfred, elev, 18 ani; d. 24 dec. 1989, Arad, în revoluție
HEGYI Lajos, n. 1964, profesor; d. 21 dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție
HEINTZ Reinhold Wilhelm, n. 1971; d. 23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
HELEȚEANU Costel, militar în termen, 18 ani; d. 24 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
HERBEI Cristian, n. 1971, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
HIDOS Nelu Adrian, n. 1968, muncitor; d. 21 dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție
HÍJ Dragomir-Dumitru, muncitor, 32 ani; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
HODOROG Petru, n. 1969, militar în termen; d. 1 ian 1990, Constanța, în revoluție
HOMESCU Ioan, n. 1916, pensionar; d. 22/23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
HORIA Gheorghe-Daniel, n. 1969, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
HORLACI Traian, cadru DSS, 37 ani; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
HOTA Ionel, n. 1958, mecanic; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
HOTAR Sorin, 38 ani; d. dec. 1989, Alba, în revoluție
HOTEA Petrișor, n. 1968, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
HRISTACHE Iancu, n. 1966, muncitor; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
HUHULESCU Cornelia, 51 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
HULĂ Mircea, n. 1969, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Craiova, în revoluție
HUȘMAN Ioan-Doru, n. 1970, muncitor; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
HUWE Danny, n. 1943, cetățean Belgian, ziarist; d. 24/25 dec. 1989, București, în revoluție
HUZUNEANU Victor, n. 1945, mecanic; d. 31 dec. 1989, Constanța, în revoluție
IACOB Gheorghe, cadru MAI, 32 ani; d. 23/24 dec. 1989, Buzău, în revoluție
IAGĂRU Constantin, n. 1925, inspector; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
IANCU Cristian, 18 ani; d. dec. 1989, București, în revoluție
IANOȘ Paris, n. 1971, civil; d. 17/18 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
ICHIM Costică, 34 ani; d. 17 dec. 1989, Brăila, în revoluție
ICLEZAN Ioan, 20 ani; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
ICLODEAN Paris-Iulian, civil; d. 24 dec. 1989, Dâmbovița, în revoluție
ILEA Cornel, n. 1948, fochist ; d. 30 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
ILEA Ecaterina, n. 1948, muncitoare; d. 25 dec. 1989, Cluj, în revoluție
ILICI Marioara, n. 1964, funcționară; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
ILICI Nicoleta, n. 1967, studentă; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
ILIE Costel, n. 1953, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
ILIE Marian, n. 1958, șofer; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
ILIEȘ Dragoș-Traian, militar, 20 ani; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
ILIET Traian, n. 1969, militar; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
IMECS Laszlo, n. 1971, militar în termen; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
IOANESI Adrian, militar, 20 ani; d. 23/24 dec. 1989, Buzău, în revoluție
ION Constantin, n. 1949; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
ION Florea, n. 1928; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
ION Maria, n. 1932, pensionară; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
ION Vasile, n. 1954, mecanic; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

IONAȘCU Paul, n. 1969; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
IONESCU Constantin, cadru MAI; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
IONESCU Constantin, lt. maj. MAI, 32 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
IONESCU Gheorghe, n. 1961; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
IONESCU Mihail-Cecil, n. 1967, civil; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
IONESCU Nicolae, n. 1954, muncitor; d. 1989, București, în revoluție
IONESCU Radu Alexandru, elev, 17 ani; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
IONIȚĂ Nicolae, 41 ani; d. dec. 1989, București, în revoluție
IORCIC Lucian, n. 1954; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție
IORDAN Silviu-Sebastian, n. 1971, elev; d. 23 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
IOSUB Constantin, n. 1971, elev; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
IOTCOVICI Nuțu, strungar, 25 ani; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
IRIMIA Tele, n. 1962; d. dec. 1989, București, în revoluție
ISACOV Ioan, n. 1912, pensionar; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
ISPAS Ștefan-Daniel, n. 1970, militar; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
ISTRATE Nicolae, n. 1960, șofer; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
ISTVAN Andrei, n. 1948, muncitor; d. 17/18 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
IVAN Constantin-Daniel, militar în termen, 20 ani; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
IVAN Marius, electromecanic, 32 ani; d. 24 dec. 1989, Reșița, în revoluție
IVANOF Gheorghe, n. 1936, mastru auto; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
JIANU Dumitru, n. 1941, lt; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
JIANU Eugen-Dan, n. 1956, recepționar; d. 23 dec. 1989, Craiova, în revoluție
JILCĂ Nicolae, electrician, 19 ani; d. 23 dec. 1989, Giurgiu, în revoluție
JUBEA Andrei-Dan, n. 1968; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
JUGĂNARU Dumitru, n. 1952, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
JULEA Ion, n. 1955, șofer; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
JURJA Sorinel-Dorinel, 22 ani; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
KAIAN Niknan, cetățean iranian; d. 24 dec. 1989, Bacău, în revoluție
KELEMEN Gheorghe-Iosif, n. 1966, muncitor; d. 25 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
KILLINGER Leonard, n. 1972; d. 24 dec. 1989, Brăila, în revoluție
KIRALY Mihaly, n. 1970, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
KOKSIS Deak-Alexandru, d. dec. 1989, București, în revoluție
KOPIKUC Constantin, n. 1946, fochist; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
KUZIC Boris-Mihailovici, cetățean rus; d. 24 dec. 1989, Brădești (Dolj), în revoluție
LACHE Ilie, n. 1946; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
LAMBERT Mihăiță Constantin Dorinel, n. 1971, elev; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
LAMBRU Cornel, n. 1967, șofer; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
LASCU Covaci, d. dec. 1989, București, în revoluție
LAZĂR Ion, n. 1957, civil; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție

LĂCĂTUȘ Nicolae, n. 1962, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
LĂDARU Petrică, n. 1970, muncitor; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
LEIA Sorinel Daniel, n. 1967, operator chimist; d. 18 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
LEPĂDATU Gheorghe, subofițer MI, 39 ani; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
LEPȘA Ioan, n. 1957; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
LICU Daniel, n. 1969, militar în termen; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție
LILE Cristian Octavian, n. 1969, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
LOBONȚ Vasile, n. 1955, plt. MI; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
LODROM~NEAN Ion, n. 1944, maior MI; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
LORINCZ Raimond, n. 1968; d. dec. 1989, București, în revoluție
LOVIN Mircea, n. 1953, șofer; d. 24 dec. 1989, Ilfov, în revoluție
LUCA Georgel, n. 1967; d. 24 dec. 1989, Brăila, în revoluție
LUCA Rodica, n. 1959, funcționară; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
LUCACI Octavian, n. 1952, maistru; d. 22/23 dec. 1989, Arad, în revoluție
LUCACI Tibi, n. 1951; d. 31 dec. 1989, București, în revoluție
LUHACI Zoltan, n. 1958; d. 23 dec. 1989, Arad, în revoluție
LUIUZ Maricel, n. 1953, plt. MApN; d. 23/24 dec. 1989, Buzău, în revoluție
LUNGU Cristina, n. 1987; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
LUPAȘCU Aurelia, n. 1948; d. dec. 1989, București, în revoluție
LUPEA Constantin Ilie, n. 1909, pensionar; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
LUPU Constantin, n. 1956, muncitor; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
LUPU Eugen, n. 1967, muncitor; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
LUTSCH Hans Werner, n. 1967; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MACARIE Daniela, n. 1960; d. 22 dec. 1989, Alba, în revoluție
MACSENȚIAN Vasile, 37 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MADA Mihai-Flavius, n. 1971; d. 23 dec. 1989, Arad, în revoluție
MAN Leonte-Nicolae, n. 1967; d. 1989, București, în revoluție
MANDACHE Ion, d. 25 dec. 1989, Giurgiu, în revoluție
MANEA Constantin, n. 1964; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MANEA Ruslan-Florinel, n. 1963; d. 21 dec. 1989, București, în revoluție
MANOLESCU Romulus-Ferdinand, n. 1941; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MARCHIDAN Elena, d. dec. 1989, Dâmbovița, în revoluție
MARCU Ion, n. 1946; d. 23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MARCU Ruxandra Mihaela, n. 1968; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MARDARE Adrian, n. 1969; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
MARE Adrian, n. 1968, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Brașov, în revoluție
MAREȘ Eugen, n. 1969; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MARIA Ștefan-Lucian, slt; d. 25 dec. 1989, Buzău, în revoluție
MARIAN Emilia, n. 1925; d. 28 dec. 1989, București, în revoluție
MARIN Georgică, 70 ani; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
MARIN Liviu-Iulian, n. 1972; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MARIN Nicolae, 36 ani; d. 22 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

MARIN Săndel, n. 1956, cadru M.I.; d. 24 dec. 1989, în revoluție
MARIN Ștefan, n. 1963; d. 1989, București, în revoluție
MARIN Ștefan-Lucian, militar în termen, 22 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
MARINESCU Alexandru, n. 1933, tehnician; d. 25 dec. 1989, în revoluție
MARINESCU Mircea, n. 1955, tehnician; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MARINESCU Octavian, n. 1942; d. 23 dec. 1989, București (MapN), în revoluție
MARINESCU Petre, n. 1950, cadru DSS; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MARINIȚIU Victor, n. 1953, cadru militar; d. 23 dec. 1989, Brăila, în revoluție
MARINȚAC Ioan, n. 1969, muncitor; d. 18 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
MARIȘ Ștefan, n. 1949, mecanic; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
MATEESCU Nicolae, n. 1963, electrician; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MATEESCU Torino-Nicolae, n. 1937, inginer; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MATEESCU Victor, n. 1972; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
MATEI Alexandru, n. 1944; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
MATEI Ion, n. 1960, muncitor; d. 23 dec. 1989, Craiova, în revoluție
MATEI Petrișor, n. 1969; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
MATEI Vlad-Ilie, muncitor, 44 ani; d. 23 dec. 1989, Cluj, în revoluție
MATEȘ Ion, n. 1968, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție
MATIȘ Petre-Dorin, 18 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
MĂGUREANU Emil, n. 1928, profesor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MĂNĂILĂ Dorel, cadru militar, 34 ani; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
MĂNESCU Dan, n. 1964, student; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
MĂNESCU Gheorghe, n. 1957, muncitor; d. 25 dec. 1989, Craiova, în revoluție
MĂRĂCINICĂ Nicolae, d. 24 dec. 1989, Slobozia (Ialomița), în revoluție
MĂRGĂRIT Mircea, n. 1960; d. 24/25 dec. 1989, București, în revoluție
MĂRGINEAN Ion, n. 1942, șofer; d. 23 dec. 1989, Cluj, în revoluție
MĂRGUȚOIU Mircea, n. 1949, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MÂNDRU Dumitru, n. 1960, macaragiu; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MEDREA Dorin, 52 ani; d. 1989, Alba, în revoluție
MELENCIUK Nadejda-Stepanova, 47 ani; d. 24 dec. 1989, Craiova, în revoluție
MELIȘESCU Valentin, militar, 21 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MERCA Aurel, 33 ani; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
MERTICARU Dumitru, n. 1951, plt. maj; d. 24 dec. 1989, Hunedoara, în revoluție
MESLER Petre-Constantin, n. 1959, ofițer; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MICLEA Ioan-Doru, 34 ani; d. 23 dec. 1989, Arad, în revoluție
MIERLĂ Nicolae, n. 1944, zugrav; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MIHAI Adrian-Mircea, n. 1969, elev; d. 24 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MIHAI Dănuț, militar în termen, 26 ani; d. 26 dec. 1989, Reșița, în revoluție
MIHAI Gigi Vasile, n. 1969, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
MIHAI Ion, n. 1928; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
MIHAI Mihai, n. 1951, militar în termen; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

MIHAILCEA Ion, n. 1954; d. 26 dec. 1989, Galați, în revoluție
MIHAILOVICI Constantin-Puiu, n. 1966, sg. maj.; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
MIHALCEA Velicu, cadru MI, 54 ani; d. 24 dec. 1989, Alba, în revoluție
MIHALY Carol, n. 1939, inginer; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
MIHALY Ioan, 29 ani; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MIHĂILESCU Petre, n. 1967; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
MIHU Dumitru, pensionar, 85 ani; d. 23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MILEA Dumitru, 41 ani; d. 1989, Brăila, în revoluție
MILEA Vasile, general, ministru; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
MINC Ștefan-Silviu, n. 1975, elev; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MIRCEA Ioan, n. 1943, zidar; d. 23 dec. 1989, Caraș-Severin, în revoluție
MIREA Mariana-Cristina, n. 1967, muncitoare; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MIREA Mioara-Luiza; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MIRFU Ion-Iosif, 60 ani; d. 1989, Pitești, în revoluție
MIRON Ion, n. 1931, pensionar; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
MIȘAN Luminița-Corina, 21 ani; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
MITITEL Ion, muncitor; d. 21 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MITIȚIȚI Ioan-Dan, 1970, elev; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
MITROI Ion, n. 1958; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MITU Nelu, 33 ani; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MIU Valentin, n. 1962, student; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MIULESCU Ion, n. 1911, instalator; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
MLADINOVICI Dragoș, n. 1969, muncitor; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
MOCANU Ștefan, n. 1969, militar în termen; d. 31 dec. 1989, Constanța, în revoluție
MOGLAN Petrică, n. 1970, militar în termen; d. 31 dec. 1989, Constanța, în revoluție
MOLAN Tudor, poștaş, 43 ani; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
MOLDOVAN Mihai, d. 28 dec. 1989, Dâmbovița, în revoluție
MOLDOVANU Maria, elevă, 14 ani; d. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
MOLDOVEANU Marian, militar în termen, 21 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MONOREANU Neculai, sg. maj., 27 ani; d. 25 dec. 1989, București, în revoluție
MORARIU Călin-Gabriel, n. 1966, sg. maj.; d. 23 dec. 1989, Hunedoara, în revoluție
MORARU Valentin, n. 1952, zugrav; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MORMOE Florea, n. 1961, acar; d. 24 dec. 1989, Craiova, în revoluție
MOȘNEAGU Ion, n. 1963, strungar; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
MOTAREV Valeri-Fiodorovici, d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
MOTICĂ Victor, d. 23 dec. 1989, Alba Iulia, în revoluție
MOTOHON Silviu Fl., n. 1954, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
MOTORGA Maria T., n. 1940; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție

MOTORGEANU Florin, n. 1969, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Reșița, în revoluție

MUICARU Ion, plt. maj.; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

MULER Laszlo, militar în termen, 19 ani; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție

MUNTEANU Gheorghe, n. 1953; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție

MUNTEANU Ioan, n. 1933, pensionar; d. 23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție

MUNTEANU Maria, n. 1965, din Costești (Vâlcea), muncitoare; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție

MUNTEANU Nicolae-Ovidiu, n. 1967, student; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

MUNTEANU Ștefan, militar în termen, 20 ani; d. 24 dec. 1989, Târgoviște, în revoluție

MURARIU Toader-Florică, n. 1955, maior; d. 27 dec. 1989, București, în revoluție

MUSTAFA Dumitru-Petre, n. 1948; d. 1989, București, în revoluție

MUSTEA Constantin, n. 1944; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

MUȘAT Eugen, n. 1969; d. 1989, Brăila, în revoluție

NAE Ion, n. 1971; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție

NAGY Samuel, n. 1971, militar în termen; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție

NAGY Eugen, n. 1972, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

NASC Gheorghe-Adrian, n. 1957; d. 22 dec. 1989, Cluj, în revoluție

NASTALIN Georgeta, n. 1944; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

NĂNESCU Constantin, n. 1960, lt. maj.; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție

NĂNESCU Victor, n. 1970, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

NĂSTASE Ion, n. 1946, lt. col. MApN.; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

NEAGOE Anișoara, n. 1967, îngrijitoare; d. 23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție

NEAGOE Teodor, n. 1964, sg. maj. MI; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

NEAGU Marian, n. 1956, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

NECHILA Parasca, n. 1931; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție

NECHITA George, n. 1964, ofițer MApN; d. dec. 1989, București, în revoluție

NEDELICIU Mihai-Claudiu-Anton, n. 1967, mecanic; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

NEDELICU Iancu, n. 1924, pensionar; d. 24 dec. 1989, Slobozia, în revoluție

NEDELICU Vasile, n. 1959, muncitor; d. 22/23 dec. 1989, Brșov, în revoluție

NEDELEA Adrian, n. 1967, forjor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

NEDELEA Tiberiu, n. 1946, muncitor; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție

NEDELSCHI Emilia, n. 1918, pensionară; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție

NEGRU Adrian-Florin, n. 1977, elev; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție

NEGRUȚIU Laura Andrea, n. 1980, elevă; d. 23 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

NEGULICI Valeriu Marian, n. 1970, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

NEGYI Lajos, n. 1964, profesor; d. dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție

NEMEȘ Ioan, n. 1925, pensionar; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție

NEMEȘU Nică, militar în termen; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

NEMOIANU Virgil, n. 1958, inginer; d. 23 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

NEMȚOC Vasile-Marius, n. 1970, muncitor; d. 18 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
NICOARĂ Elena, n. 1952, funcționară; d. 23 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
NICOLAE Constantin, n. 1957; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
NICOLAE Marius, n. 1968, militar în termen; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
NICOLAE Mircea, n. 1951, muncitor; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
NICOLCIOIU Sorin, n. 1970, Timișoara, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Arad, în revoluție
NICULAE Niculae, n. 1971, lăutar; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
NICULĂIASA Cornel, n. 1968, mecanic; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
NICULESCU Marian, n. 1976, elev; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
NILU Nică, n. 1969, militar în termen; d. 2 ian. 1990, București, în revoluție
NISTOR Elena, n. 1942, muncitoare; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
NISTOR Emanoil, n. 1955, șofer; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
NIȚĂ Cătălin, n. 1970, elev; d. 24 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
NIȚĂ Felician-Costel, civil; d. 5 ian. 1990, Galați, în revoluție
NIȚĂ Marin, n. 1959; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
NIȚĂ Octavian, n. 1957, cpt. MI, d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
NIȚU Mincu , n. 1919; d. 24 dec. 1989, în revoluție
NIȚU Nicolae-Ștefan, n. 1965, lt. maj. MAPN; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
NUICĂ Constantin, n. 1950, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
NUȚĂ Constantin, n. 1929, general MI; d. 24 dec. 1989, Alba Iulia, în revoluție
NUȚU Adrian, n. 1967, muncitor; d. 25 dec. 1989, București, în revoluție
NUȚU Cătălin, n. 1967, student; d. 22/23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
OANCEA Cristian , n. 1968; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
OLARU Cristian, n. 1970, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Otopeni
OLARU Ioan-Cristian, slt.; d. 25 dec. 1989, Focșani, în revoluție
OLARU Marius, n. 1971; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
OLARU Nicolae, n. 1945; d. 26 dec. 1989; d. 26 dec. 1989, București, în revoluție
OLĂRESCU Vasile, n. 1957, lt. maj.; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
OLTEANU Daniel, n. 1960; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
OLTEANU Ion-Nelu, n. 1968, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
ONCIOIU Petre, n. 1925; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
ONEȚ Miha- Florin, n. 1970, militar în termen; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
ONIȘOR Traian-Viorel, n. 1962, sg. maj.; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
ONOFREI Marian, d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
ONU Ion, n. 1951; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
OPREA Cosmin, n. 1971, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
OPREA Emil, n. 1962, plt. maj.; d. 23 de. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
OPREA Emil, n. 1965; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
OPREA Gogu, n. 1960, electrician; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
OPREA Viorel, n. 1967, Todirești (Iași), mecanic; d. 21/22 dec. 1989, București, în

revoluție

OPRESCU Adrian, militar, 43 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

OPRIȚĂ Victor, n. 1958; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

ORFANU Emilia, n. 1917, pensionară; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

ORLEANU Paul-Nicolae, n. 1943; d. 30 dec. 1989, București, în revoluție

OROȘANU Virgil, 22 ani; d. 27 dec. 1989, Craiova, în revoluție

OSMAN Dumitru, n. 1965, barman; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

OȘAN Florin-Vasile, n. 1966, militar în termen; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

OTELIȚĂ Aurel, n. 1955, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

OTROS Dezideriu, din Covasna; d. 1989, Covasna, în revoluție

PAJKA Carol, n. 1957, muncitor; d. 21 dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție

PALADĂ Weiner, n. 1969, ofițer sanitar; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție

PANAIT Aurelian-Marius, n. 1971; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție

PANAITE Ionel, n. 1968, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

PANCU Cristian-Silviu, n. 1966, vânzător; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PANDELE Valentina, n. 1968, civilă; d. 21 dec. 1989, București, în revoluție

PANDELEA Anton-Radu, n. 1939; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PANICĂ Costel, n. 1971, lăcătuș mecanic; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PANTAZESCU Gheorghe-Marian, n. 1946; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PANTAZICĂ Gabriel-Aurel, n. 1970, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

PANTEA Ion-Haralambie, n. 1957, lt. maj.; d. 25 dec. 1989, București, în revoluție

PAPAGICĂ Emilian-Nicolae, n. 1958; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție

PAPP Alexandru, n. 1931; d. 25 dec. 1989, Harghita, în revoluție

PARASCHIV Dominic, n. 1945, inginer; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

PARASCHIV Florian, n. 1954, cpt.; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

PARASCHIV Gheorghe-Dominic, n. 1965, inginer; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

PARASCHIV Paul, n. 1955, civil; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PARCANSCHI Aurel, n. 1971, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție

PARRY Ian Henry, ziarist; d. 28 dec. 1989, Dâmbovița, în revoluție

PASCAL Ion, d. dec. 1989, Harghita, în revoluție

PAȘCA Augustin, n. 1952, subofițer; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PAVEL Costache-Vasile, civil; d. 22 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

PAVEL Gheorghe, n. 1955, muncitor; d. 24 dec. 1989, Constanța, în revoluție

PAVEL Vasile, n. 1956, civil; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție

PĂDURARU Costache, n. 1933, maistru; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

PĂDURARU Vasile, n. 1959, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție

PĂIȘ Ioan, cpt.; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție

PĂLĂCEAN Ion, n. 1952, muncitor; d. dec. 1989, Brașov, în revoluție

PĂLĂDOIU Gheorghe-Ionel, n. 1954, dulgher; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

PĂPURICĂ Petre, n. 1960, preot; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
PĂTCAȘ Ioan, n. 1967, elev; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
PĂTRAȘ Ioan, n. 1932, col.; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
PĂTRU Constantin-Adrian, d. 23 dec. 1989, Giurgiu, în revoluție
PĂTULEA Cătălin, n. 1970, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
PĂUN Adrian, n. 1964; d. 24 dec. 1989, Brăila, în revoluție
PĂUNOIU Vasile-Mihai, n. 1942, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PEDESTRU Horia, n. 1948; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
PENESȘ Traian-Sorin, militar în termen; d. dec. 1989, București, în revoluție
PERCU Ion, 1930; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
PERTACHE Cătălin, n. 1969, electrician; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
PETCU Gheorghe, n. 1952, șofer; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
PETRE Bănică, d. 28 dec. 1989, Dâmbovița, în revoluție
PETRE Costică, militar în termen; d. 31 dec. 1989, Craiova, în revoluție
PETRE Eugen, n. 1964, gestoriar; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
PETRE Iacob, n. 1941; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
PETRE Ion, n. 1964, civil; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PETRE Ion-Dumitru, n. 1967; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PETREA Ștefan, maistru militar; d. 24 dec. 1989, Constanța, în revoluție
PETRESCU Dumitru, n. 1952, maior; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PETRESCU Petre, civil; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
PETRESCU Tudorel, n. 1962; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PETROȘANU Isaia-Cătălin, lt.; d. 23 dec. 1989, Giurgiu, în revoluție
PEȚANKU Nicu, n. 1966, maistru militar; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
PEZNOVSCA Adam-Ioan, n. 1935; d. 24 dec. 1989, Reșița, în revoluție
PINTEA Ion-Ciprian, n. 1968, sg.; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
PINZHOFFER Georgeta, n. 1954, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
PIROȘCA Răducu, n. 1963; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție
PLEȘCA Ana, n. 1965, muncitoare; d. 24 dec. 1989, Brașov, în revoluție
POENAR Constantin, n. 1973, elev; d. 30 dec. 1989, Cluj, în revoluție
POENARU Toma, n. 1939; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
PONGRACZ Norbert-Alexandru, n. 1971, Lugoj (Timiș), militar în termen; d. 23 dec. 1989, Caraș-Severin, în revoluție
POP Teodor, n. 1979; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
POP Valentin, șef Miliție; d. 21 dec. 1989, Alba, în revoluție
POPA Alexandru, n. 1947; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție
POPA Valerian, n. 1949; d. 25 dec. 1989, Caraș-Severin, în revoluție
POPA Vasile-Daniel, n. 1967, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
POPA Veronica, muncitoare; d. 27 dec. 1989, București, în revoluție
POPESCU Florin, n. 1964, lt.; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
POPESCU Gabriela, n. 1968, muncitoare; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
POPESCU Paul, n. 1942, profesor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

POPESCU Traian-Florian, n. 1946; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
POPOVICI Gheorghe, n. 1951, maior; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
POPTEAN Petru, n. 1965, șofer; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
POPTELECAN Ioan, lt. maj.; d. 24 dec. 1989, Reșița, în revoluție
PORTASĂ Vasile, n. 1939, brutar; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
POSA Toma, n. 1968; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
POSTELNICU Aurel, n. 1959, cadru militar; d. 26 dec. 1989, București, în revoluție
POSTOLACHE Polixenia, n. 1922, pensionară; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PREDĂ Ionuț, militar în termen; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
PRICOP Pavel, n. 1969, militar în termen; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
PRIOTEASA Dumitru, n. 1933; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție
PRIPICI Nicolae, n. 1941, șofer; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PRISECARU Vasile, n. 1944, plt. maj.; d. 24 dec. 1989, Constanța, în revoluție
PRUNTEȘ Daniela, n. 1961, regizor; d. 23 dec. 1989, Brașov, în revoluție
PUCZI Andrei-Liviu, n. 1969, militar în termen; d. 24 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
PUIU Ion-Petre, n. 1969, militar în termen; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
PUIU Sorin, sg.; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
PURCHEREA Laurențiu, n. 1969, ofițer; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
PUȘCĂU Adrian-Victor, n. 1969, sanitar; d. 24 dec. 1989, Arad, în revoluție
RADU Andrei-Eugen, n. 1969, lăcătuș; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
RADU Aurel, militar în termen, 20 ani; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
RADU Constantin, n. 1956, muncitor; d. 17 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
RADU DRAGOȘ, n. 1959, cadru MApN; d. 24/25 dec. 1989, București, în revoluție
RADU Ioan, cadru MI, 41 ani; d. 24 dec. 1989, Alba, în revoluție
RADU Valentin, n. 1960, muncitor; d. 22/23 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
RADU Violeta-Caralia, n. 1950, secretară; d. 25/26 dec. 1989, București, în revoluție
RANCATI Francesco, n. 1947, turist; d. 23/24 dec. 1989, Brașov, în revoluție
RĂDĂRICEANU Vasile, 29 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
RĂDUCANU Mihail, muncitor, 40 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
RĂDULESCU Cristian-Constantin, n. 1972; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
RĂDULESCU Ion, n. 1946, pompier; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
RĂDULESCU Nicolae, ceasornicar, 45 ani; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
RĂILEANU Neculai, 62 ani; d. 22 dec. 1989, București, în revoluție
RĂSPOP Petru, n. 1948, civil; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
RĂUȚ(I) Mihai-Ovidiu, n. 1959; d. 24/ 25 dec. 1989, Reșița, în revoluție
REITER Edita-Irina, n. 1950, cercetător; d. 18/19 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
RICHARD George-Cristian, n. 1964; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
RIMMER Mihai, n. 1971, elev; d. 23 dec. 1989, Târgu Mureș, în revoluție
RISTESCU Viorel, n. 1968, muncitor; d. 22/23 dec. 1989, București, în revoluție
ROADEVIN Cristache, n. 1945; d. dec. 1989, Brăila, în revoluție
ROCA Ion, n. 1948, muncitor; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție

ROMAN Ioan, 20 ani, plt.; d. 22 dec. 1989, Sibiu, în revoluție
ROMAN Sorin-Valentin, n. 1968, militar în termen; d. 23 dec. 1989, Otopeni (Ilfov), în revoluție
ROSADA Valentin, n. 1968, muncitor; d. 21/22 dec. 1989, Timișoara, în revoluție
ROȘA Mircea, n. 1970, militar în termen; d. 24 dec. 1989, București, în revoluție
ROȘCA Corina, n. 1983, elevă; d. 23/24 dec. 1989, Brașov, în revoluție
ROȘCA Grigore-Tiberiu, n. 1956; d. 23 dec. 1989, București, în revoluție
ROȘU Gheorghe, n. 1942, electrician; d. 23/24 dec. 1989, București, în revoluție
ROTARIU Lazăr, n. 1969, militar; d. 24 dec. 1989, Hunedoara, în revoluție
ROTARU Sorin, militar în termen, 21 ani; d. 26 dec. 1989, Târgoviște, în revoluție
ROVINEONȚU Remus, din Timișoara, militar în termen; d. 24/25 dec. 1989, Reșița, în revoluție
ROZAL Cristian, d. dec. 1989, București, în revoluție
RUS Ionel, n. 1955, electrician; d. 27 dec. 1989, București, în revoluție
RUS Ștefan, n. 1960, cadru MApN, lt. maj.; d. 23 dec. 1989, Cluj, în revoluție
RUSU Gheorghe, 24 ani; d. dec. 1989, București, în revoluție
RUSU Gheorghită, n. 1963, pompier; d. 21/22 dec. 1989, București, în revoluție
RUSU Ion, muncitor; d. 21 dec. 1989, Cluj, în revoluție

❖ Revista *Memoria* poate fi procurată în București de la librăriile Humanitas, iar în țară de la librăriile Humanitas, UBB-Cluj.

❖ **Un abonament în țară** (4 numere consecutive): 50 lei (+ 10 lei taxe poștale), abonament de susținere, începând cu 70 lei.

❖ **Un abonament în străinătate** (4 numere consecutive): 40 euro cu taxele poștale incluse.

❖ Începând cu **anul 2018**, din cauza scumpirii taxelor poștale, abonamentul anual va costa 70 ron în țară și 50 euro în străinătate.

❖ Numerele vechi disponibile ale Revistei *Memoria* le puteți achiziționa la prețul de 5 lei / ex., respectiv 10 lei / nr. dublu pentru numerele 1-64/65. Începând cu numerele 66/67 prețul se află afișat pe coperta fiecărui exemplar. Pentru achiziții comandați **prin telefon: 0741086569 (Oana Ichim)** ori prin **e-mail: revistamemoria@gmail.com**.

❖ **Numărul 93** al Revistei *Memoria* conține sumarul numerelor 1-91/92 inclusiv. În curând acest sumar – actualizat periodic – îl veti regasi și online pe siturile revistei noastre.

Nu se primesc articole scrise de mână, dactilografiate sau cele în format electronic fără diacritice.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

❖ ***Antologia Liricii de detenție anticomunistă din spațiul românesc***, realizată de **ILIE POPA**

O carte de 862 pagini, pe care o puteți găsi la sediul redacției noastre la prețul de **50 ron**, prin comenzi la adresa: **revistamemoria@gmail.com**, sau în librăriile Humanitas din București și din țară.

Îi mulțumim pentru generozitate susținătorului nostru din străinătate, C.C., fără al cărui ajutor revista noastră nu ar supraviețui.

Următoarele titluri pot fi achiziționate prin poștă cu plata ramburs:

- **Adriana Georgescu, *In the Beginning Was the End***, tradusă din română de dr. Dan Golopenția, editată de Guy și Lidia Bradley, București, 2004, 251 p., 10 ron
- **Annie Samuelli, *Gratiile despărțitoare***, traducere Adina Arsenescu, ediție îngrijită de Micaela Ghițescu, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2001, 280 p., 10 ron
- **Cicerone Ionițoiu, *Nicole Valéry-Grossu. O lumină în beznă exilului românesc***, Ed. Fundația Culturală Memoria, 1997, 344 p., 10 ron
- **Claudia-Florentina Dobre, *Un pays derrière les barbelés. Brève histoire de la répression communiste en Roumanie***, ed. a II-a, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2014, 10 ron
- **Claudia-Florentina Dobre, *A Country behind Barbes Wire. A Brief History of Communist Repression in Romania***, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2015, 10 ron
- **George Băjenaru, *Evaziuni creatoare***, eseuri literare, București, 2004, 304 p., 10 ron
- **Ion Șugariu, *George Bacovia. Studiu critic***, cu un cuvânt înainte de Titu Popescu, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2002, 96 p., 5 ron
- **Ion Șugariu, *Scrieri - poeme, critică literară***, ediție îngrijită și postfață de Lucia Soreanu, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2006, 320 p., 15 ron
- **Ion Șugariu, *Iluzie și Destin***, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2006, 312 p., 10 ron
- **Ion Șugariu, *Poezii***, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2013, 15 ron
- ***Meșterul Manole***, antologie literară alcătuită de Al. Husar, ediție îngrijită de Gheorghe Derevencu, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2004, 330 p., 10 ron
- **Nicolae Țimiraș, *Rapsodii de vacanță. Călătorie în America de Sud***, ediție îngrijită de Micaela Ghițescu, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2002, 288 p., 7 ron
- **Nicolae Țimiraș, *Rapsodii de vacanță. Călătorie în Italia***, cu un cuvânt înainte de Constantin Mihăescu, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2003, 193 p., 7 ron
- ***Scrisori din Exil***, vol. I și II, corespondența dintre Vintilă Horia și fratele său Alexandre Castaing (1972-1992), Ed. Fundația Culturală Memoria, 2011, 350 p., 30 ron
- **Sergiu Grossu, *Ei triumfă înaintea lui Dumnezeu***, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2007, 240 p., 18 ron
- **Victor Alexandrescu, *Monografia bisericii Sfânta Vineri - București***, Ed. Fundația Culturală Memoria, 2006, 70 p., 5 ron

MEMORIA

revista gândirii arestate

MICAELA GHÎTESCU – DIRECTOR

Nicolae Constantinescu – redactor coordonator

Oana Ichim – secretar general de redacție

Daniela Nenciulescu – consultant artistic

Consiliu consultativ

ANA BLANDIANA, MIRCEA CARP,

MIRCIA DUMITRESCU,

ILIE POPA, ROMULUS RUSAN,

DANA ȚĂRANU, ALEXANDRU ZUB

<http://revista.memoria.ro>

e-mail: revistamemoria@gmail.com

***Revista Memoria* este membră A.R.I.E.L.**

(Asociația Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare)

Plata abonamentelor și a eventualelor donații se poate face prin mandat poștal pentru **Fundația Culturală Memoria**, CUI: 888 6981, Cal. Victoriei 133, București, 010071, precum și prin conturile Fundației Culturale Memoria deschise la Banca Comercială Română (BCR), Sucursala sector 1 București, Cal. Victoriei 155:

RO20RNCB0072049693810001 – LEI

RO63RNCB0072049693810003 – EURO

Tiparul executat la
S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani, nr. 20 bis, sect. 2, București
www.luminatipo.com

Nr. 1-2/2017

Preț: 17 lei

ISSN – 1220-6369